

Иванка Атанасова

РУСКО-БЪЛГАРСКИ речник на термините в изобразителното изкуство

Велико Търново • 2006

Великотърновски университет
"Св. св. Кирил и Методий"
Филологически факултет
Катедра "Руски език"

Иванка Атанасова

**РУСКО-БЪЛГАРСКИ РЕЧНИК
НА ТЕРМИНИТЕ В ИЗОБРАЗИТЕЛНОТО ИЗКУСТВО**

**Велико Търново
2006**

**ISBN-10: 954-775-579-X
ISBN-13: 978-954-775-579-6**

Уеб сайт: <http://ruskiezik.blogspot.com>

ПРЕДГОВОР

Терминологията на изобразителното изкуство обхваща обширен и тематично разнообразен слой от лексиката както на съвременния руски, така и на съвременния български език, представен в лексикографията в твърде ограничен обем. "Краткий словарь терминов изобразительного искусства" [М., 1965] и "Кратък речник на термините в изобразителното изкуство" [С., 1970] в известен смисъл са остарели и не удовлетворяват потребностите на широкия кръг читатели.

Настоящият речникът е построен на базата на съставените от нас два речника – "Речник на термините в изобразителното изкуство [В. Търново, 2006]" и "Словарь терминов изобразительного искусства" [В. Търново, 2006] с основен източник на езиковия материал горепосочените кратки речници на термините в изобразителното изкуство, съдържащи съответно около 690 руски и около 600 български речникови статии. Допълнителният материал (еднословни термини и терминологични словосъчетания) е избран от руски и български енциклопедични и тълковни (в това число и двуезични) речници, речници на чуждите думи, учебни пособия, специална научна и научно-популярна литература по технология и история на изобразителното изкуство, списания, каталози от художествени изложби. За изясняване значенията на някои термини са използвани информатори – преподаватели и студенти от Факултета за изобразителни изкуства.

Определяйки границите на терминологията на изобразителното изкуство, трябва да отбележим неясните им очертания, неточността, неопределеността, което е свързано не само със специфичния характер на самото изобразително изкуство, но и с факта, че значителна част от термините обслужва и други области на знанието, участва едновременно и в състава на други терминологични системи като, например, ботаника, зоология, химия, анатомия на човека и животните, минералогия, история, археология, етнография, спорт, туризъм, архитектура, промишлено производство и др.

В съвременния живот всички предмети, които обкръжават човека, са или обект на изображение в изобразителното изкуство, или резултат от творческия труд, или съучастието на художника в широк смисъл в тяхното създаване.

В речника не е възможно да се включат всички термини, обозначаващи обекти на изображението, тъй като обект на изображението в изобразителното изкуство е цялата обкръжаваща ни действителност, но задължително трябва да се включат термините, които, благодарение на специфичното им лексикално значение, функционират единствено в сферата на изобразителното изкуство и формират централния слой (ядрото) на специалната лексика.

Подборът на термините от периферните слоеве се извършва по няколко принципа, от които най-важни са следните: необходимост, честотност, актуалност на употребата.

Традиционно в терминологичните речници на изобразителното изкуство отсъстват термини от сферата на архитектурата и пластичната анатомия на човека поради специфичните им особености, отличаващи ги както по съдържание, така и по структура от останалите термини, а също и термини, назоваващи оттенъци на цветове. Първо, поради голямото разнообразие на цветовете оттенъци не всички имат названия, и второ, художниците се интересуват преди всичко от химичния състав и свойствата на художествените бои като пластичност, трайност, отровност, плътност, прозрачност и пр., с които най-често са свързани техните названия.

Народните художествени занаяти са толкова разнообразни, че практически не е възможно да се обхване цялата лексика, свързана с тях.

В речника са включени професионализмите и номенклатурните названия, тъй като основната им част обслужва изключително терминологията на изобразителното изкуство и, следователно, влиза в централния ѝ слой, а между термините, професионализмите и номенклатурните названия няма ясно очертани граници.

Терминологията на изобразителното изкуство не е подлагана на унифициране в съответствие с изискванията на някои лингвисти към термините, а се е развивала стихийно (с изключение на отделни опити на някои художници и изкуствоведи). Ето защо както в специалната литература, така и в терминологичните речници се срещат термини с неточно (пошироко или по-тясно) значение, полисемантични термини, синоними (дублети и варианти).

В семантичен план термините на изобразителното изкуство, включени в речника, образуват изключително пъстра група. Те означават: раздели, жанрове и техните разновидности; различни художествени течения, направления; творчески организации на художници; материали, инструменти, техники и технически разновидности; художници според характера на творческия им труд и принадлежността им към различни направления, течения в изкуството; действия и процеси, свързани с художествените произведения; начини за експониране и разпространение на художествените произведения; обекти на изображението и пр.

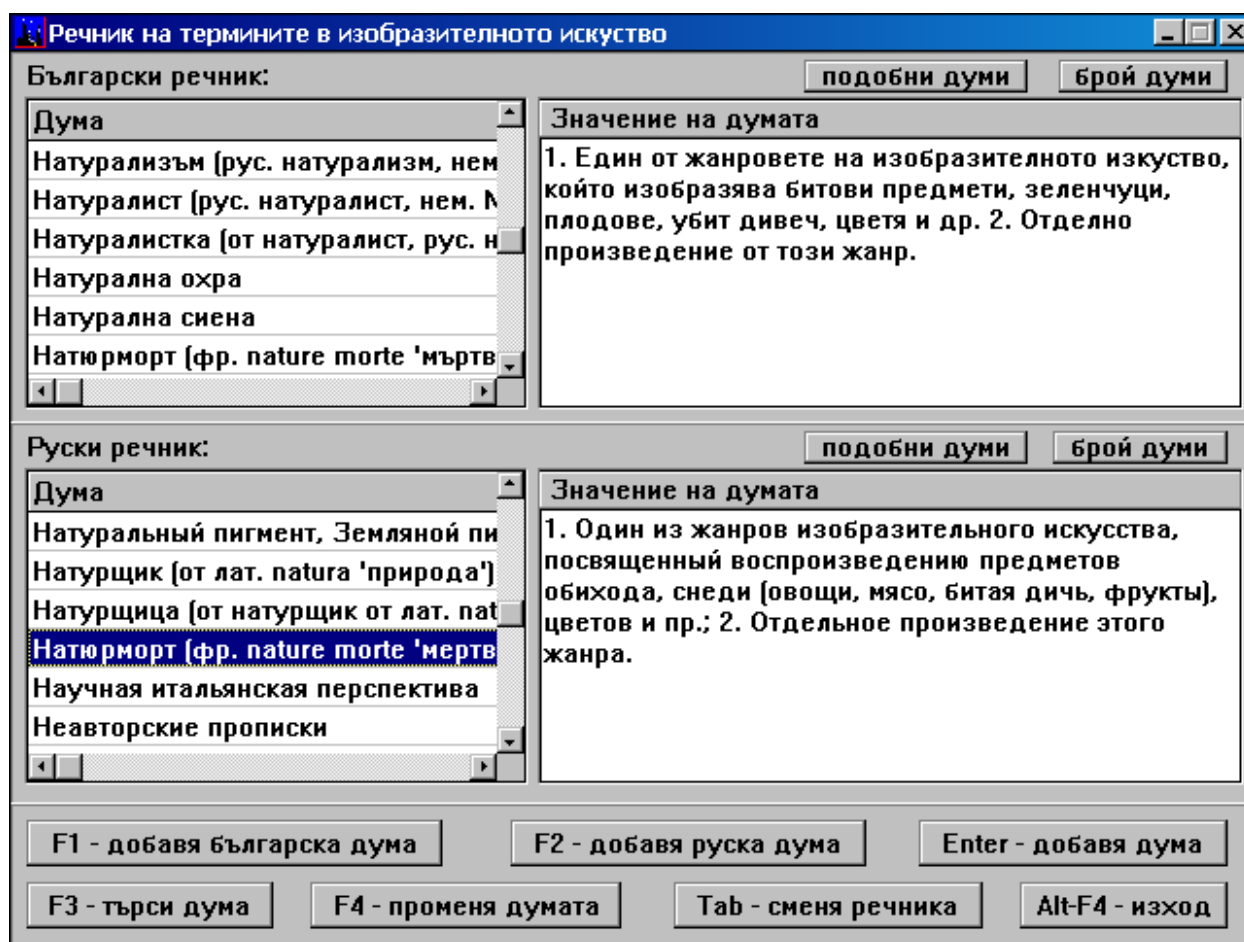
Речникът е построен на два етапа по специално разработени за целта компютърни програми. Първият етап включва съставянето на тълковните речници на изходния език (руския) и преводния език (българския). Съставянето на речниците се извършваше паралелно с помощта на специално разработен за тази цел софтуерен продукт, предназначен за построяване и поддръжка на компютърни речници – *Компютърен речник на термините на изобразителното изкуство (КРТИИ)*. Той представлява малка информационна система, основана на релационни бази данни и осигуряваща поддръжката на двата речника – българския и руския.

Горната половина на главния прозорец е предназначена за българския компютърен речник, а долната – за руския. Речниковите статии са разположени по азбучен ред, а в скоби е отбелязан произходът на заетите от чужди езици еднословни термини. Синонимите (дублети и варианти) се разполагат вертикално по азбучен ред, но и хоризонтално най-често след доминантата. Тълкуванията се подават във вид на описателна дефиниция, като се включват всички значения на полисемантичните термини. Компютърната програма не само автоматично подрежда лексикалните единици по азбучен ред, но предоставя възможност паралелно да се наблюдават термините еквиваленти, да се редактират речниковите статии, да се отстранява излишната информация, бързо да се намира нужният термин или да се открива отсъствието му. На фигура № 1 е показана работна страница на *КРТИИ*.

Руско-български речник на термините в изобразителното изкуство също е построен по специално разработена за целта компютърна програма *FineArtsDict*, построена на базата на предходната програма.

Софтуерният продукт за съставяне и поддръжка на двуезични тълковни компютърни речници обединява вече известните ни два тълковни речника (българския и руския) и два нови двуезични тълковни речника – българско-руски и руско-български.

Главният прозорец на *FineArtsDict* е разделен хоризонтално на две половини, като горната част е предназначена за българския и българско-руския речник, а долната – за руския и руско-българския речник.

Фиг. № 1 Работна страница на *КРТИИ*

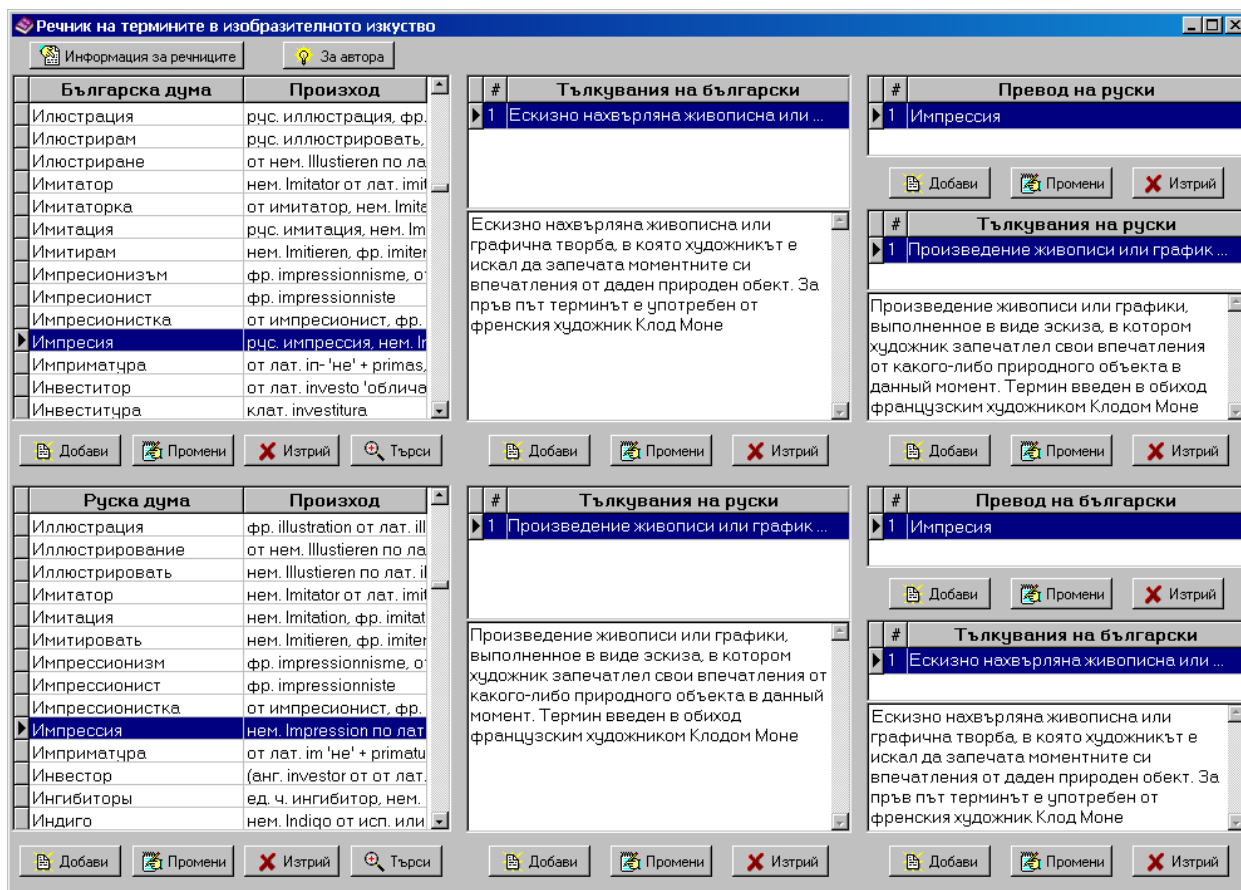
Всяка половина на главния прозорец се състои от три малки прозореца, разположени вертикално. Първият прозорец включва еднословни термини и терминологични словосъчетания по азбучен ред, вторият – всичките им значения (тълкувания), а третият – еквивалентите и вариантите им съответствия заедно с тълкуванията на преводния език. Всъщност, първият и вторият прозорец заедно представляват българския или руския тълковен компютърен речник на изходния език. Първият и третият прозорец заедно представляват двуезичния тълковен речник – българско-руския или руско-българския. На фигура № 2 е показана работна страница на *FineArtsDict*.

Програмата предоставя възможност за съставяне на речниковите статии както на българско-руския, така и на руско-българския речник по определен модел: въвеждане на термина на изходния език, въвеждане на неговия еквивалент или вариантите му съответствия, включване на превода на всичките значения на термина в изходния език.

Термините и техните значения се пренасят от изходния руски речник в десния горен прозорец на преводния (руски) език, а от изходния български речник термините и техните значения се пренасят в десния долен прозорец на преводния (български) език.

При различия в тълкуванията или в количеството на значенията на термините в изходния и преводния език се предоставя възможност за редактиране само в речника на преводния език, като тези промени не се пренасят автоматично в речника на изходния език.

Когато в един от тълковните речници липсва термин еквивалент (например, при реалии и лакуни), терминът от изходния език заедно с неговите значения се въвежда като нов (допълнителен) в речника на преводния език.

Фигура № 2 Работна страница на *FineArtsDict*.

При съставянето на двуезичните тълковни речници на термините на изобразителното изкуство са използвани следните методи: непосредствено наблюдение, семантичен анализ и сравнителен анализ, който се счита за основен. Незафиксираните в други двуезични речници еквиваленти и вариантни съответствия на термините на изобразителното изкуство са подбрани чрез сравняване на техните значения (тълкувания).

Оформяне на речниковите статии

В настоящия речник е възприета азбучната система на подаване на термините, макар че при терминологични словосъчетания, образувани на базата на един основен термин с помощта на разпространители, се предпочита азбучно-гнездовата система. Изборът е наложен от техническите възможности на компютърната програма и удобството при използване от широк кръг читатели на двуезичните тълковни речници в окончателния им книжен вариант.

Речникът съдържа около 2 900 лексикална единици, 47 % от които са терминологични словосъчетания. Еднословните термини са представени главно от съществителни имена (94 %). Глаголите (предимно от несвършен вид) образуват ограничена група, включваща само 5 % от термините, а субстантивиранияте прилагателни имена и причастия обхващат около 1 % от термините. Нашите наблюдения потвърждават главната особеност на терминологичната лексика – именния ѝ характер.

Терминологичните словосъчетания са образувани предимно на основата на съществителните имена и най-често се състоят от два терминоелемента – прилагателно и съществително. В терминологията на изобразителното изкуство поликомпонентните терминологични словосъчетания се срещат рядко. В атрибутивните терминологични словосъчетания е прието на първо място да стои съществителното име (основното понятие), а след него прилагателните и причастията (основните и допълнителните признаци). В терминологията на изобразителното изкуство наблюдаваме както постпозиция, така и препозиция на прила-

гателните и причастията в двукомпонентните атрибутивни терминологични словосъчетания, които понякога образуват синтактични варианти.

Заглавната дума на речниковата статия се изписва с черен шрифт в изходната ѝ форма с ударение, а след нея с получен курсив се отбелязва рода на съществителните имена и вида на глаголите. В руските речници е прието съществителните имена да се поставят в основната им форма (в именителен падеж единствено число), а глаголите в инфинитив. Ако съществителното име е представено в множествено число, то числото се отбелязва с получен курсив, а в скоби с черен шрифт се посочва формата за единствено число (с изключение на лексемите *pluralia tantum*) с ударение, а родът се изписва с получен курсив, например: **бо-бо́шники** *мн* (*ед бобóшник м*); **до́льмёны** *мн* (*ед до́льмён м*); **шпинéли** *мн* (*ед шпинéль ж*); **ба́рбы** *мн*; **бе́лила** *мн*; **рисува́ть** *несов.*

Еквивалентът се печата с получен шрифт с ударение, а след него следва тълкуването на преводния език във вид на описателна дефиниция. Ако еквивалентът има синоними (дублети и варианти), те се отделят със запетая, например: **абстра́ктное иску́ство** *абстра́ктно изку́ство, абстракционі́зм, безпредме́тно изку́ство, неизобразі́телно изку́ство, отвлéчено изку́ство*; **лессиро́вка** *ж* *лесиро́вка, велату́ра, лазу́ра*.

В речника са включени всички значения на полисемантичните термини в изходния език, които се обозначават с цифри, например: **портре́т** *м* **портре́т** 1. Един от жанровете в живописа, скулптурата и графиката, посветен на изобразяването на дадено конкретно лице (цяла фигура, бюст, глава) с предаване на индивидуалните му черти и душевното му състояние. 2. Отделно произведение на този жанр.

Ако еквивалентът има по-голямо или по-малко количество значения в сравнение с термина в изходния език, ненужните значения се отстраняват, а липсващите значения се добавят.

При два взаимно допълващи се еквивалента се подават и двата термина, например: **перл** *м* 1. **перл** Вид дребен печатарски шрифт. 2. **пе́рла** Остаряло название на скъпоценни бели топчета от органически произход, водени от вътрешността на бисерна мида, които се използват като материал при направата на различни накити и за украса на облеклото.

При отсъствие на термин еквивалент се дава само тълкуването на термина в изходния език, макар че понякога е напълно възможно да се преведе буквално еднословният термин или терминологичното словосъчетание. Буквалният превод на термина не може да се счита за термин, защото той не е член на съответната терминологична система.

При наличието на синоними (дублети и варианти) в изходния език еквивалентът и тълкуването се подават на преводния език след един от тях (най-често след доминантата), като след останалите членове на синонимичния ред се отбелязва съответната препратка, например: **закреплéние** *с фиксация, фиксиране, фиксаж*. В технологията на рисунката: специална обработка на повърхността на рисунката с цел да се закрепят върху нея частиците на материала, с който се рисува, най-често частиците на въглена. **фикса́ж** См. **закрепление**. **фикса́ция** *ж* См. **закрепление**. **фикси́рование** *с* См. **закрепление**.

ОТ АВТОРА

Съкращения

в.	– век
вер.	– вероятно
вж.	– вижте
вм.	– вместо
в т.ч.	– в това число
г.	– година
гр.	– град
диал.	– диалектен
ед	– единствено число
жс	– женски род
и др.	– и други
и пр.	– и прочие
и т.н.	– и така нататък
м	– мъжки род
мн	– множествено число
напр.	– например
нач.	– начало
несов	– несвършен вид
остар.	– остарял
пр. Хр.	– преди Христа
с	– среден род
с.	– село
сл. Хр.	– след Христа
соб.	– собствен
т. нар.	– така наречен

А

а́брис *м* **а́брис** 1. В технологията на литографията: контролно копие на контурите на оригиналната рисунка, което спомага за точното пренасяне на рисунката върху печатната форма (камъка). 2. В широк смисъл: в рисунката като вид графично произведение и в техниката на рисунката изобщо: съвкупността от линии, които оформят очертанията (предимно външните) на изобразявания обект.

абстра́ктное иску́ство *абстра́ктно изку́ство, абстракционизъм, безпредме́тно изку́ство, неизобразително изку́ство, отвлéчено изку́ство* Течение в модерното западно изобразително изкуство на XX в., което отхвърля изобразяването на външия свят под предлог, че чистото съчетание на линии, форми или цветове е способно да предаде чувството или идеята на художника и да възбуди естетическа наслада (затова се нарича още и **безпредметно изкуство**).

абстракционизъм *м* См. **абстрактное искусство**.

авангарди́зм *м* **авангарди́зм** Явление в съвременната литература и изкуство. Едни автори включват в неговия обем всички крайни нереалистични явления, дори те да датират от преди няколко десетилетия (сюрреализъм, дадаизъм, ташизъм и др.), а други автори стесняват обема му до най-нови творци в пластичните изкуства, които работят с още неутвърденото, неизвестното и шокират публиката с дръзки и оспорвани от художествена гледна точка решения.

авангарди́ст *м* См. **художник авангардист**.

аванти́тул *м* **аванти́тул, контра-ти́тул** В книжната графика и полиграфията: страница, върху която се отпечатва най-общото заглавие на книгата (или други общи данни за изданието) и която се намира срещу главния титул.

авантюри́н *м* **авантюри́н** Минерал със златист, розов или зеленикав цвят – разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

авéрс *м* **авéрс** Лицевата страна на монета или медал, на която са изобразени държавният герб, образът на владетеля.

австри́йская ки́новарь См. **красный хром**.

автогравю́ра *ж* **автогравю́ра** Гравюра, която изцяло е изпълнена от самия автор (включително и обработката на плочата).

автогра́фия *ж* **автогра́фия** Графична техника за изпълнение на художествената литография, при която художникът рисува върху специална преводна хартия (корнпапир), от която рисунката механично се пренася върху камъка.

автогра́фская бума́га автогра́фска харти́я, корнпапи́р Специална преводна хартия, която се използва в автографията. Художникът рисува върху хартията и след това рисунката механично се пренася върху камъка.

автолитогра́фия *ж* **автолитогра́фия** 1. Графична техника за изпълнение на художествената литография, при която художникът работи непосредствено върху самия камък. 2. Графично произведение, получено чрез тази техника. 3. В широка и неточна употреба терминът включва и **автографията**.

автопортре́т *м* **автопортре́т** 1. Разновидност на портретния жанр, при която художникът изобразява самия себе си. 2. Собствен портрет, изображение на художника, направено от самия него.

а́втор *м* **а́втор** В изобразителното изкуство: творец, създател на художествено произведение.

а́вторская ко́пия а́вторско ко́пие, повто́рение Копие, изпълнено от самия автор на оригинала, което е вариант или точно повторение.

а́вторша *ж* **а́вторка** В изобразителното изкуство: жена творец, създател на художествено произведение.

автоти́пия *ж* **автоти́пия** 1. Фото-механичен или ръчен начин за печатане, който се състои в пренасяне на образ, рисунка или писмо върху цинкова плоча, за да се получи клише за напечатване. 2. Самият отпечатък от такова клише.

автоцинкография *ж автоцинкография* Рядко използвана техническа разновидност на изпъкналата гравюра, при която рисунката ръчно се нанася от художника върху повърхността на цинка и се обработва чрез разяждане.

агáт *м ахáт* Твърд минерал с разноцветни слоеве, разновидност на халседона – полускъпоценен камък, разнообразен по цвят на слоевете, използван като материал за художествени изделия.

агитациóнное искúство *агитациóнно искúство* Някои видове изобразително изкуство (политически плакат, политически рисунки във вестниците, някои елементи на художественото оформление на празниците), чието непосредствено съдържание са обществено-политическите идеи, изразени в активно въздействаща върху зрителя форма.

адгéзия *ж адхéзия* В технологията на изобразителното изкуство: възникване на връзка между две разнородни твърди или течни тела при съприкосновение (например между грунда и боите).

ажúрная резбá *ажúрна резбá, продúпчена резбá* 1. Техническа разновидност на резбата, при която фонът се отстранява чрез линеарни, кръгови или други видове прорези при плоски и тънки предмети. 2. Съвкупността от произведения, изпълнени в тази техника.

ажúрная филигрань *ажúрен филигран* Художествена техника, при която фигурите, състоящи се от елементи изпълнени от тел, се запояват само помежду си без фона, като се образува дантела от метал, а използваните зърна се запояват върху тази дантела.

ажúрная филигрань с эмáлью Художествена техника, разновидност на ажурния филигран, при която отворите между филигранните детайли са запълнени с прозрачен емайл, при което се получава миниатюрен цветен витраж.

академíзм *м академíзм* Направление в изобразителните изкуства, възникнало през XVI в. в Италия в придворните и буржоазни академии, което се характеризира с догматично следване и прилагане на каноните на класическото и ре-

несансово изкуство в обучението по живопис: статуарна и тържествена композиция, условни пози и жестове, точен рисунок, традиционни цветове, светлосянка, избягване на пряка слънчева светлина.

академíческая прогрáмма 1. Наименование на композицията, изпълнявана от младите художници по дадена тема при завършването на Петербургската художествена академия. 2. Название на самата тема, която се дава на учениците, завършващи художествена академия.

Акаде́мия худо́жеств СССР *Акаде́мия на искúствата на СССР* Висш научно-творчески център в бившия СССР, който обединява най-изтъкнатите дейци на съветското изобразително изкуство и осъществява педагогическата и научноизследователска работа във всесъюзен мащаб.

акаде́мия худо́жественная акаде́мия худо́жественная, худо́жественная акаде́мия Специално висше учреждение, предназначено за учебно-възпитателна работа и ръководна дейност в областта на изобразителните изкуства.

аквамари́н *м аквама́рин* Минерал, разновидност на берила, силикат на берилия и алуминия – скъпоценен камък, с цвят от светлосин до небесносин, използван като материал за художествени изделия.

акварели́ст *м См. художник-акварелист.*

акварели́стка *ж См. художница-акварелистка.*

акваре́ль *ж аква́рел* 1. Акварелни бои – бои, състоящи се от пигмент и свързващо вещество (растително лепило с примеси на мед, захар, глицерин). 2. Акварелна техника – живописна техника, използваща акварелни бои. 3. Произведение на живописца, изпълнено с акварелна техника.

акваре́льная живопись *См. акварель* во 2 знач.

акваре́льная те́хника *См. акварель* във 2 знач.

акваре́льные кра́ски *См. акварель* в 1 знач.

акварелън мольбърт Триножник (статив), предназначен за работа с акварелни бои.

акварелън рисѹнок акварелна рисѹнка Техническа разновидност на рисунката, изпълнявана с акварелни бои.

акватѹнта ж акватѹнта Техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, при която рисунката се нанася върху слой смолист прах от асфалт или колофон и няколкократно се разяжда с киселина.

акватѹпия ж акватѹпия Техническа разновидност за печатане на гравюри с водни бои.

акрилофисташковъ лѹк Лак, който се получава от изкуствени акрилови смоли (от акрилова киселина) и фѹстъчено масло, използван в технологията на изобразителното изкуство.

акролит м акролит Способ, прилаган в античната скулптура, при който се използва разнороден материал за създаване на статуи (обикновено съчетание от мрамор и боядисано или позлатено дърво).

акротѹрий м акротѹрий Керамично или каменно скулптурно украшение, което се поставя над ѳглите на фронтона на грѹцкия храм или на други сгради и изобразява палмета, човек, животно и др.

аксельбѹнты мн аксельбѹнти В изобразителното изкуство: характерен аксесоар при живописци баталисти, представляващ шнур, изплетен от сѹрма или коприна, с метални краища, който се носи през дясното рамо от висши военни чиновници в някои страни.

аксесѹар м аксесѹар В изобразителното изкуство: предмет с второстепенно значение, който обикновено допълва характеристиката на централния образ и доизяснява основния замисъл, като обикновено съдържа детайли от облеклото, инструменти и пособия на труда.

акт м акт Етюд на голо човешко тяло, изпълнен живописно, графично или скулптурно; всяко пластично представяне на гола човешка фигура.

акцѹнт м акцѹнт В изобразителното изкуство: начин на подчертаване чрез

цвят, светлина, линия или чрез разположението в пространството на фигура, лице, предмет, детайл на изображението, на който зрителят трябва да обърне особено внимание.

акцидѹнтный набор акцидѹнтен печѹт, акцидѹнция Печатане на разни малки по размери форми – бланки, програми, обяви, грамоти, покани, билети, обложки на книги, титулни страници и др., при което печатната форма се изработва чрез акцидентен набор.

акцидѹнция ж См. **акцидентный набор**.

алебѹстр м алабѹстр Мек варовит камѹк от вида на мрамора с прозрачно бял цвят, от който се правят дребни художествени предмети, камерна скулптура, вази и др.

алебѹстрово-лѹссовъ грунт Грунд, съдържащ лѹос и алабѹстр, използван за стенописи в Узбекистан.

александрийская камѹдь См. **гуммиарабик**.

александрит м александрит Минерал, разновидност на берила – скѹпоценен камѹк с изумруднозелен цвят, който на изкуствено осветление изглежда виолетов, използван като материал за художествени изделия.

алла прѹма ж алапрѹма Техника при маслената живопис, при която работата трябва да бѹде завършена за кратко време, преди окончателното засѹхване на боите.

аллегѹрия ж алегѹрия В изобразителното изкуство: олицетворение и изобразяване на някои отвлечени понятия чрез конкретни образи, обикновено известни вече от митологията, епоса и религията.

алмѹз м елмѹз, диамѹнт Най-твърдият от всички минерали, самороден въглерод – скѹпоценен камѹк от най-висш клас сѹс силен блясѹк, безцветен или сѹс слаби жѹлти, зелени, светлосини, сиви и по-рядко розови оттенѹци, използван като материал за художествени изделия.

алтѹрь м См. **жертвенник**.

аль фрѹско с См. **альфреско**.

альбóм *м* **албóм** 1. Художествено изработена книга (тетрадка) с бели листове за вписване на стихове, автографи, за изпълнение на рисунки и др. 2. Художествено изработена книга с листове от специална хартия или друг материал, пригодена за подреждане на снимки, портрети, илюстрирани картички, марки, монети и др. 3. Печатно издание с малко текст и с повече илюстрации, рисунки, чертежи и др. от един автор или тематични, жанрови, по исторически периоди, поредица и др.

альгрáфия *ж* **алгрáфия** Рядко практикуван способ за литографско печатане с метални корнирни плочи (алуминиеви и цинкови).

альмандiн *м* **алмандiн** Минерал, благороден гранат – вид скъпоценен камък с червен до виолетовочервен цвят, използван като материал за художествени изделия.

альсéкко *с* **алсéко, сýхо фрéско, стенопiс върху сýха вáрова мазiлка** Стенописна техника, при която за разлика от мокрото фреско живописиста се изпълнява върху засъхнала мазилкова основа и се закрепва с помощта на лепливи вещества.

альфрéско *с* **алфрéско, мóкро фрéско, стенопiс върху мóкра вáрова мазiлка** Основна техническа разновидност на фреската, при която живописиста се изпълнява върху прясна, още незасъхнала хоросанова мазилка.

альфрéско на известкóвом грýнте **с пáклеи** Техническа разновидност на алфреското, която се изпълнявала от старите руски майстори върху варов грунд с кълчища.

альфрéско на песчáном грýнте Техническа разновидност на алфреското, характеризираща се с нанасянето на подложки от пясъчен грунд подобно на подготовката при многослойната маслена живопис, която се изпълнявала с бои, разтворени във вода.

альфрéско полирóванное Техническа разновидност на алфреското, при която то се полира горещо с помощта на специално устройство.

алюмiний *м* **алумiний** 1. Химичен елемент, сребристобял метал, използван в изобразителното изкуство като материал за художествени произведения. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

аметiст *м* **аметiст** Минерал, разновидност на кварца, полускъпоценен камък със син или виолетов цвят, използван като материал за художествени изделия.

аммиáчно-казейновыи клеи **амонiячно-казейново лепiло** Лепило, използвано в технологията на изобразителните изкуства, съдържащо казеин и амоняк.

ампи́р *м* 1. **ампи́р** Стил в архитектурата и изобразителното изкуство от времето на Империята на Наполеон I, отличаващ се със своята парадност, помпозност и подражание на античното гръцко и римско изкуства, който се характеризира в архитектурата – с триумфални арки, колони, украшения и др., а в приложното изкуство – със закръглени форми и мотиви във вид на митични животни. 2. Понякога така се нарича самобитният вариант на руския класицизъм от първата четвърт на XIX в., който формално (външно) прилича на френския **ампир**.

амулéт *м* **амулéт, талисмáн, мускá** В приложното изкуство: малък предмет с магическа сила, който се носи на шията или на ръката за предпазване от болести, злополука, нещастия и носи успех на притежателя си.

áмфора *ж* **áмфора** В керамиката: у древните гърци: съд с две дръжки в различна форма, използван за вода, вино и други течности, изработван от глина, метал и други материали, често украсяван с рисувани или релефни изображения.

аналóй *м* **аналóй** В приложното изкуство: висока и тясна, с наклонена плоскост църковна масичка, върху която се слагат икони и религиозни книги за четене в църква, обикновено украсена с дърворезба.

анатóмия **пласти́ческая анатóмия** **пласти́чна, пласти́чна анатóмия** Специална област на анатомията, изучаваща пластичните свойства на човешкото тяло в зависимост от неговия вътрешен

строеж, която се базира върху анализа на устройството на мускулатурата и скелета.

английская красная английска червена Вид светлочервена художествена боя.

ангоб м ангоб, ангоба В технологи-ята на художествената керамика: много тънък слой глина, който се нанася върху повърхността на изделиято от проста червена или изкуствено оцветена глина в процеса на изготвянето му.

андрадит м андрадит Минерал, разновидност на граната – скъпоценен камък с кафявочервен или черен цвят, използван като материал за художествени изделия.

анилиновые краски анилинови бой, каменовъглени бой Художествени бои, представляващи органични съединения, получавани при преработката на каменните въглища.

анимализм м анимализъм Изобразяване на животни в изобразителното изкуство.

анималист м См. художник-анималист.

анималистическая скулптура анималистична скулптура Разновидност на скулптурата, в която се включват произведения, изобразяващи животни и птици.

анималистический жанр анималистичен жанр Разновидност на изобразителното изкуство, посветена на изобразяването на животни.

анкрé с См. углублённый рельеф.

ансамбль м ансамбъл В изобразителното изкуство: единство, цялост, завършеност на художественото произведение. Терминът може да се употребява както за отделно художествено произведение, така и за група произведения.

антиква ж антиква Вид закръглени печатарски букви, с които обикновено се печата; общо название на два вида шрифт – ренесанс антиква и класицистична антиква.

антисептики мн антисептици, консервиращи вещества Вещества, които предпазват дървесината от загниване, из-

ползвани като материал в скулптурата и приложното изкуство.

античная живопись антична живопис Разновидност на живописа, характерна за античния свят със специфичните ѝ особености.

античная керамика антична керамика Разновидност на керамиката от античната епоха със специфичните ѝ особености.

античная патина антична патина Вид патина, използвана в античния свят.

античная скульптура антична скулптура Разновидност на скулптурата, характерна за античния свят със специфичните ѝ особености.

античная статуя антична статуя Статуя от античната епоха.

античная энкаустика антична енкаустика Техническа разновидност на восъчната живопис, която се изпълнява с разтопени чрез нагряване бои върху топла основа с помощта на четка или метален инструмент и завършва с нагряване на живописата.

античное искусство антично изкуство Изкуството на високо развитите робовладелски формации в Средиземноморието и Близкия изток през I-то хилядолетие пр. Хр. и през I-та половина от I-то хилядолетие сл. Хр. (в Гърция, елинистичните държави и Рим).

античные камни антични камéи В приложното изкуство: камéи, създадени в античния свят със специфичните им особености.

анфас м анфас, фас В изобразителното изкуство: представяне на човешкото лице или фигура, гледана настреща.

апликация ж апликация 1. Способ за създаване на художествени произведения, както и на изделия на приложните изкуства (накити, колани, юзди и др.) чрез налепване, нашиване, приковаване върху кожа, дърво, тъкан и др. на разноцветни късове материя (тъкан, хартия, кожа, метал) във вид на фигури или орнаментални мотиви. 2. Самото произведение, създадено по този способ.

апте́чный гипс *медицински гипс*

Разновидност на гипса, използвана в медицината, която намира приложение в технологията на изобразителното изкуство.

ар нуво́ с *ар нуво́* Стил в изкуството и дизайна, утвърдил се през 90-те години на XIX в., който се характеризира с изображение на плоски декоративни форми, асиметрия, използване на нови (често скъпи) материали, вълнообразни форми (вълни, пламъци, развети коси).

арабе́ск м См. арабеск.

арабе́ска ж *арабёска* 1. В историята на изкуството: определен вид орнаментална украса (скулптурна или живописна) на произведенията на арабското декоративно изкуство, открояваща се със съчетаване на геометрични форми със силно стилизирани растителни елементи. 2. С този термин понякога означават **гротеската** (в 3 знач.). 3. **Арабеска** в широк смисъл се нарича всяка сложна орнаментална украса с причудливо-фантастичен характер.

арави́йская каме́дь См. гуммиарабик.

аранже́р м См. художник-аранже́р.

аранжи́ровать несов *аранжи́рам* В изобразителното изкуство: подреждам изложба, витрина и др.

аранжи́ровка ж *аранжиро́вка* В изобразителното изкуство: подредба на изложба, витрина и др.

армату́ра ж *армату́ра* 1. Части от въоръжението като елементи или материал за декоративна композиция. 2. Вж. **скелет**.

армату́рный фри́з *армату́рен фри́з* Фриз, в който са включени арматурни мотиви (състоящи се от части от въоръжението).

армиро́ванный лито́й витра́ж Техническа разновидност на витража, изпълнявана от разтопена стъкломаса, в която потопяват телена мрежа с определена конфигурация и рисунк.

арри́чиато с *аричиáто* Във фресковата живопис: междинните слоеве мазилка, съдържащи вар и натрошени или смлени тухли.

Арте́ль худо́жников Сдружение на младите руски художници, съществувало през 60-те години на XIX в. в Петербург.

арха́ика ж *арха́ика* 1. В историята на изкуството: старогръцкото изкуство, което се развива през VII – VI в. пр. Хр. на територията на континентална Гърция, на островите от гръцкия архипелаг, малоазийското крайбрежие и Южна Италия. 2. В по-широк смисъл така се нарича изкуството на най-древните епохи в общественото развитие, което се отличава с примитивни форми.

архитектóника ж *архитектóника* В архитектурата, изобразителните изкуства и литературата: хармонично свързване на всички отделни части (структурни елементи) в единно стройно цяло при изграждане на художественото произведение.

архитектóрная керáмика *архитектóрна керáмика* Разновидност на керамиката, предназначена за художествено оформление на сгради.

асимме́трический орна́мент *асиметричен орнаме́нт* Орнамент, чиито компоненти са разположени асиметрично.

асимме́трия ж *асиме́трия* В изобразителното изкуство: нарушение на симетричния строеж на обектите на изображение.

асси́ст м В старата руска живопис: линии (щрихи, лъчи) или орнаментални мотиви, изпълнени от златни листи върху изсъхналия багрен слой.

Ассоциа́ция худо́жников революцио́нной Росси́и *Асоциа́ция на худо́жниците на свобо́дна Руси́я* Най-масовото творческо обединение на съветските художници през 20-те години на XX в.

асфа́лт м *асфа́лт, биту́м* В технологията на живописиста: тъмнокафява прозрачна боя от изкопаемо смолисто вещество, широко разпространена в миналото.

ателье́ с См. ателье художественное.

ателье́ худо́жественное *атели́е, худо́жественно атели́е* Рядко използвано название на помещение за работа на живо-

писец, скулптор, график във връзка със западноевропейската действителност.

атлánt *м атлánt* В декоративната скулптура: статуя на мъж, поставена като носеща архитектурна част, вместо колона, пиластър и др.

атрибу́т *м атрибу́т* В историята на изкуството: постоянен отличителен белег на даден герой на художественото произведение (предмет, външен знак или действие), който неизменно се свързва с него.

атрибу́ция *ж атрибу́ция* Определяне принадлежността на неподписано художествено произведение към дадена епоха, школа, стил или към творчеството на определен автор.

атти́ческие мрамóры Мрамори, добивани в Атика, използвани като материал за скулптура в античния свят.

аурео́лин *м См. жёлтый кобальт.*

ахрома́тические цвета́ ахрома-ти́чни цвето́в Всички нюанси на цветовете в сълбицата за сивота от белия до черния цвят (бял, светлосив, сив, тъмносив, черен); неутрални цветове, които пропускат светлината, без да я разлагат на основните цветове.

АХРР *ж См. Ассоциа́ция худо́жников революцио́нной Росси́и.*

аэрогра́фия *ж аерогра́фия* В художествената керамика: начин на декориране, който се състои в пулверизиране на керамичните бои върху художественото изделие, покрито с трафарет.

Б

бабб́иты *мн (ед бабб́ит м) баб́ити* Метални сплави на оловна или калаена основа, използвани като материал за чеканка.

балдахíн *м балдахíн* В приложното изкуство: декоративен завършек от плат или дърво, който стои като покрив или корона над легло, над църковен олтар или престол, над владишки трон, кресло и др., понякога богато украсен с дърворезба (ако е изработен от дърво).

бальза́м *м См. терпентин.*

барбизо́нцы *мн барбизо́нцы* Представители на реалистичното художествено

течение във френската пейзажна живопис от 30-те и 60-те години на XIX в. от Барбизонската школа, които работят в с. Барбизон.

барботи́н *м барботи́н* Фаянсово тесто от бяла глина, пясък и багрило, използвано като материал за изработване на художествена керамика.

ба́рбы *мн ба́рбы* В техниката на дълбоката гравюра: малки стружки от метал по краищата на щриха, издълбани със щихел или игла.

барелье́ф *м барелье́ф, ни́сък релё́ф* Техническа разновидност на изпъкналия релеф, при която изобразените фигури и предмети се издигат над плоскостта само с част от обема си (не по-голяма от половината).

барито́вые белíла бари́тна бя́ла, швершпа́т, пермане́нтвайс Бяла художествена боя, която се получава от минерала швершпат или от минерала барит (бариев окис).

баро́кко с баро́к, баро́ко Стил, който се развива през XVII и I-та половина на XVIII в. в изкуството на редица европейски страни, главно в Италия, а също така в Испания, Фландрия, в Германия, Франция и др., характеризиращ се с декоративна пищност, монументалност, сложни, претрупани композиции, живописност.

барсу́чья кисть Четка за рисуване, направена от козината на язовец, използвана в живописата.

ба́рхатные напíльники В скулптурата: инструменти – пили със ситни зъбци за изпълнение на фина работа.

басма́ *ж См. оклад.*

батали́ст *м См. художник-баталист.*

бата́льный жанр бата́лна живо-пи́с Жанр в живописата (много рядко в другите видове изкуство), дял на историческата живопис, посветен на военната тематика, който включва предимно изображения на битки и на други военни епизоди.

бата́льный живопи́сец *См. художник-баталист.*

батист *м батиста* Тънко ленено или памучно платно, използвано като основа в живописа.

безворсовые ковры гладки килими В приложното изкуство: килими с гладка повърхност.

бездарная художница бездарна художничка Художничка, лишена от талант за художествено творчество.

бездарность *ж бездарност* В изобразителното изкуство: липса на талант у художника.

бездарный художник бездарен художник Художник, лишен от талант за художествено творчество.

безыдейность *ж безидейност* В изобразителното изкуство: отсъствие, липса на идейност

бейц *м байц* В скулптурата: боя за повърхностно оцветяване на художествените произведения от дърво, без да се скрива структурата им.

белая глина бяла глина, каолин, китайска глина, порцеланова земя Бял праховиден мазен и силно пластичен минерал – алуминиев хидросиликат, употребяван за правене на порцеланови изделия.

белёное масло избелено масло Растително масло, използвано като свързващо вещество за художествените бои, което е подложено на специална обработка за избелване.

белёное полотно избелено платно Платно за рисуване, избелено по специална технология.

белёный холст См. белёное полотно.

беличья кисть Четка за рисуване, направена от козината на катеричка, използвана в живописа.

белковая темпера белтъчна темпера В живописа: темпера, при която за свързващо вещество се използва яйчен белтък.

беломорит *м* См. селенит.

белужий рыбий клей Лепило, приготвено от моруна, което се използва като материал в технологията на изобразителното изкуство.

белый агат бял ахат Минерал, разновидност на ахата – полускъпоценен камък със снежнобял цвят, непрозрачен, блестящ, използван като материал за художествени изделия.

белый известняк бял варовик Варовик с бял оттенък, използван като материал за скулптура.

белый мрамор бял мрамор Мрамор с бял оттенък, използван като материал за скулптура.

белый опал бял опал Минерал, разновидност на опала – бял скъпоценен камък, използван като материал за художествени изделия.

белый статуарный мрамор Бял мрамор, използван като материал за статуи.

бельё *с* В керамиката: изпечено глазирано, но недекорирано художествено изделие.

бензин *м бензін* Летлива леснозапалима и избухлива течност, която се добива от петрол и се използва в технологията на изобразителното изкуство като разтворител и материал за приготвяне на фиксативи.

берёза *ж бреза* 1. Дървесина от бреза като материал за художествени произведения. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

берилл *м берил* Минерал, сборно название на силикатите на берилия и алуминия – скъпоценен камък, оцветен в най-различни цветове в зависимост от примесите (най-често жълтеникав или жълтозелен), използван като материал за художествени изделия.

берлинская лазурь берлинска синя, берлинка, берлина, берлинско синило, антверпенска синя, парижска синя, хамбургска синя, китайска синя, милори Тъмносино интентивно багрило с лазурен характер, представляващо по химически състав ферифероцианид, което се употребява главно за приготвяне на акварелни и маслени бои. Различните названия на боята са свързани с различните начини на получаване и различната степен на чистота.

берлінская сіняя лазурь См. **берлинская лазурь**.

беспредметное искусство См. **абстрактное искусство**.

бесцветная глазурь безцветна глазура В керамиката: глазура без добавка на оцветител (пигмент).

бидермейер *м* **бидермайер** Стил в изобразителното изкуство, който се развива в живописа през II-та трета на XIX в. предимно в Германия и Австрия, за който е характерно предпочитанието към интимните сантиментални сюжети от частния живот на хората в съответствие с мирогледа на немските бюргери.

бирмит *м* **бирмит** Червен кехлибар, добиван в Бирма, който се използва като материал за художествени изделия.

бирюзá *ж* **бирюза́, тюрко́из** Непрозрачен минерал, воден фосфат на алуминия и медта, с небесносин или бледнозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

бисквит *м* **бисквит** 1. В художествената керамика: бял, матов, непокрит с глазура порцелан. 2. Художествени изделия от такъв материал.

бистр *м* **бистър** 1. Материал за рисуване от специално приготвени дървени сажди във вид на прозрачна тъмнокафява боя с жълтеникав оттенък, която се употребява при акварелна живопис за еднотонна тушировка. 2. Название на техниката на рисунката с такъв материал, която се изпълнява с четка или с перо.

битум *м* См. **асфалт**.

благородный опáл благороден опáл Разновидност на опала с различни цветове (бял, черен, розов, жълт) с характерни преливания на цветовете, използван като материал за художествени изделия.

блестящая глазурь блестяща глазура В керамиката: непрозрачна глазура, отличаваща се с бляскавата повърхност на изделието.

блик *м* **блик, блясък** В специален смисъл: най-светлото, често най-блестящото място на повърхността на предмета, което е разположено върху най-

изпъкналите и осветени части на обемната форма.

бобóшники *мн* (*ед бобóшник* *м*) См. **обжимные чеканы**.

бой *м* В керамиката: парчета от бракувани керамични изделия.

бокáл *м* **бокáл** В приложното изкуство: висока обемиста чаша за пиене при угощение, украсена релефно или оцветена.

болштíхель *м* Инструмент за гравиране – полукръгъл резец, чието платно може да бъде по-тясно или по-широко от гърба, използван за гравиране на вдлъбнатини и доработка на украшения.

бóмза *ж* В керамиката: поставка за изпичане или сушене, която е направена от една и съща маса с художественото изделие.

бордо́ *с* **бордо́** В изобразителното изкуство: виненочервена боя.

бордо́вый цвет См. **бордо**.

бордо́р *м* **бордо́р** Ивица, която обикаля лист, плоскост, предмет; кант, кенар, ръб.

бородки́ *мн* (*ед боро́док* *м*) См. **пробойники**.

борто́вка *ж* **канавáца** Ленено платно с ниско качество, използвано като основа в живописа, предимно за декоративни цели.

браслét *м* 1. **гривна** В бижутерията: накит, който се носи на китката на ръката, изработен от различни материали (метал, керамика, дърво, пластмаса, мъниста и др.). 2. **браслét** Сребърна или златна гривна, съставена от прешлени, малки пластинки или от цяло парче, украсявана често със скъпоценни камъни.

брéкчиевидный мрáмор Мрамор, състоящ се от различни цветни късове, здраво споени помежду си, използван като материал за скулптура.

бриллиáнт *м* **бриля́нт** Шлифован бял диамант – скъпоценен камък, използван като материал за художествени изделия.

брилья́нт *м* См. **бриллиант**.

бристо́ль *м* См. **бристо́льский картон**.

бристóльскѣй картóн брѣстóл
Вид висококачествен картон, близък по състав до ватмана, използван като материал за рисуване.

брóнза ж брoнз 1. Сплав от мед, олово, цинк и др. добавки, която се употребява за отливки на скулптурни произведения. 2. Скулптурни произведения, изработени от такъв материал.

бронзирóватъ несов бронзѣрам Покривам художествени произведения и изделия с метален състав с бронзов цвят.

брóнзовое статуárное лѣтѣ В скулптурата: техника за отливане на статуи от бронз.

брошь ж брóшка В приложното изкуство: женски накит, изделие на бижутерията с най-разнообразни форми, изработван от благородни и полублагородни метали, скъпоценни камъни, кост, дърво, керамика и др., който се прикрепва към дрехата с безопасна игла.

“Бубнóвый валét” Валé карó” Название на едно от обединенията на московските живописци от формалистичното направление, което възниква преди Октомврийската революция. Художниците използват рязката деформация на реалните форми и подчертават първичната сила и материалност.

бук м бук 1. Дървесина от *бук* като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

бúквица ж См. **инициал**.

бумáга ж См. **рисовальная бумага**.

буóн фрéско буóн фрéско, чѣста фрéска Техническа разновидност на фреската, изпълнена върху прясна незасъхнала хоросанова мазилка без поправка (с темпера).

бúсинки мн (ед бúсинка ж) манѣста, мънѣста В приложното изкуство: твърди разноцветни материали за украса на облеклото и за направа на накити – гердани, гривни, амулети и др.

бúсы мн См. **ожерелъе**.

бутафóрия ж бутафóрия, бутафóрен реквизѣт Предмети, изработени за

сценично оформление на театрална постановка, имитиращи действителните.

бучáрда ж бучáрда В технологията на монументалната скулптура: метален инструмент за обработка на камък във вид на четиристенен чук, който има две ударни повърхности, покрити със зъбци с пирамидална форма.

быстропрóсыхáющие крáски бързосъхнещи боѣ Художествени бои, които съхнат сравнително бързо, а това зависи от състава на свързвателите.

“Бытѣѣ” с Битѣѣ” Московско художествено обединение от 20-те години на XX в., в което влизат предимно млади живописци, последователи на усвоените във ВХУТЕМАС принципи на сезанизма.

бытовáя жѣвопись См. **бытовой жанр**.

бытовáя скульптýра бѣтова скýлптура Разновидност на скулптурата, включваща произведения предимно на малката пластика, посветени на домашния и обществен бит.

бытовóй жанр бѣтов жанр, бѣтова жѣвопѣс, жáнрова жѣвопѣс Жанр в живописа, посветен на събитията и сцените от съвременния на художника домашен и обществен бит.

бычья кисть Четка за рисуване, направена от козината на бик, използвана в живописа.

быенáле с биенáле Периодични изложби в областта на изобразителното изкуство, които се провеждат веднъж на две години и биват световни, международни или регионални.

бюст м бюст, бѣстов портрét 1. Разновидност на кръглата скулптура – изображение на глава и горната част от човешкото тяло до гърдите, един от най-разпространените видове на скулптурния портрет. 2. Конкретно произведение на тази разновидност.

В

вáза ж вáза В приложното изкуство: художествено изработен съд от глина,

дърво, алабастр, мрамор, стъкло, метал и др. материали.

вазописъ *ж* **вазова живописъ, вазописъ** В историята на изкуството: украсяване на съдове с рисувани орнаменти или фигурални композиции, които се изпълняват почти винаги по керамичен начин, т. е. със специални бои преди изпичането на съда.

валёр *м* **вальоръ** В живописната техника: светлосенъчното степенуване (градиация и интензивност) на колорита в картината.

вариант *м* **вариант** Художествено произведение, свързано със сходно произведение от същия автор и на същата тема.

вариация фърми вариация на фърмата В областта на изобразителното изкуство: система от последователни изменения на една основна форма в границите на категорията, към която тя принадлежи.

ватман *м* **ватман, ватманова хартия** Дебели грапави ленени хартии под общото название "ватман", служещи като основа за рисуване.

ваяние с ваене, ваятелство 1. Процесът на създаване на скулптурните произведения от твърди материали. 2. В широк смисъл – **скулптурата** като цяло, включително и **моделирането**. Терминът се употребява рядко.

ваятель *м* Остаряло название на скулптора. (См. **художник-скульптор**).

веджвуд *м* Вид английска керамика с бели фигури на цветен фон.

ведута *ж* **ведута** В историята на изкуството: произведение на пейзажния жанр, което точно възпроизвежда изгледа на дадена местност или град. Употребява се само във връзка с изкуството на XVIII в.

венецианский терпентин венециански терпентин Терпентин, получаван от листопадния бор, използван в технологията на изобразителното изкуство.

вэнзель *м* **вэнзел** Художествено оплетени начални букви на име на училище, военна част и др., които се поставят на шапка, ръкав, униформа, знаме, бланка и т. н.

вердаччио с вердаччио Във фресковата живопис: съставни бои, използвани като подготовка.

вермильон *м* См. **киноварь**.

вернисаж *м* **вернисаж** 1. Обичай на старите френски художници да покриват с фирнис картините си в присъствието на поканени художници и ценители на изкуството преди откриването на изложбата. 2. Разглеждане на изложба от специално поканени лица (художници, критици, журналисти) преди официалното ѝ откриване. 3. Първият ден на откриването на дадена изложба за широката публика, когато не е бил организиран закрит преглед преди това.

верстак *м* **тезгях** Работна маса, използвана от скулптори и приложници.

вертушка *ж* **статив** В скулптурата: въртящ се статив, предназначен за моделиране.

вжухлость *ж* **потъмняване на тоновете, потъмняване на живописиста** Дефект на живописиста: промяна на тона в картините, при което се влошава цветът на боите и отслабва тяхната светлосила вследствие на различни физични и химични процеси в багрения слой.

видоискатель *м* **визоръ** В изобразителното изкуство: рамка за търсене на пейзаж.

визирование с визиране Насочване зрителната линия на оптичен уред към някакъв предмет с цел да се определят пропорциите му.

визировать несов визирам Насочвам зрителната линия на оптичен уред към някакъв предмет, за да определя пропорциите му.

виноградная чёрная лозова чёрна Черна художествена боя, която се получава от лозови пръчки чрез изпичане без достъп на въздух.

виньётка *ж* **виньетка** В книжната графика: малка композиция (орнаментална или фигурална), предназначена за украса, която обикновено се използва като заставка или концовка.

витраж *м* **витраж, стъклопис** 1. Разновидност на декоративно-приложното

изкуство, при която произведенията се изпълняват с разноцветни стъкла или със специални бои върху стъкло и се монтират на прозорците на някой архитектурен комплекс или (сграда). 2. Произведение на декоративната фигурална композиция или орнамент – изпълнено от разноцветни стъкла (или от рисувано стъкло).

витра́ж из куско́вого цвето́го и прозра́чного стекла́ Техническа разновидност на витража, изпълняван от парчета цветно и прозрачно стъкло.

витра́ж из лито́го прозра́чного и цвето́го стекла́ Техническа разновидност на витража, изпълняван от лят релеф от прозрачно и цветно стъкло.

витра́ж из плі́точного цвето́го и прозра́чного стекла́ Техническа разновидност на витража, изпълняван от плочки от цветно и прозрачно стъкло.

витра́ж из цвето́вых стеклобло́ков витраж от цветни стъклени блокове Техническа разновидност на витража, изпълняван от цветни стъклени блокове.

витра́ж на акри́лате Техническа разновидност на витража, изпълняван върху акрилат – органично съединение подобно на стъклото.

витражі́ст *м* См. художник-витражист.

витра́жная живо́пись Техническа разновидност на витража, изпълняван върху цветно стъкло.

витра́жная живо́пись на стекло-тка́ни Техническа разновидност на витража, изпълняван върху тъкан от стъкло.

вишнёвая каме́дь *вишнева гу́ма* Смола (клей) от вишнови дървета, използвана в технологията на изобразителното изкуство.

вишнёвый клей См. вишнёвая каме́дь.

вкле́йка *ж* **вкле́йка** В художественото оформление на книгата: репродукция или гравюра, изпълнена като отделен отпечатък и залепена между страниците.

водяные кра́ски См. акварель в 1 знач.

возду́шная перспекти́ва См. перспекти́ва возду́шная.

возду́шная уса́дка В керамиката: изменение (намаляване) размерите на художественото изделие в процеса на сушене.

Возрожде́ние с Възражда́не, Рене-санс Епоха на разцвет на културата на западноевропейските страни през XV – XVI в., когато се възраждат традициите на античното изкуство, а в центъра на изкуството се поставя реалистичният образ на човека.

волни́стость глазу́ри В керамиката: дефект на глазурата, който се изразява във вълнообразна повърхност на глазурното покритие.

волокну́стый гипс См. селенит.

воробье́вѝт *м* Розовочервен минерал, разновидност на берила, използван като материал за художествени изделия.

ворони́ло *с* Стоманен инструмент, широко използван в техниката на дълбоката гравюра (особено в мецотинто) – стоманена пръчка с полирани краища във формата на конус и лопатка или с овално сечение.

во́рсовая тка́нь *китена тѣкан, въ́рзана тѣкан* В приложното изкуство: домашна декоративна тъкан, при която десенът се получава от отделно навързани за основата цветни вътъци.

во́рсовые ковра́ *китени кили́ми, китени́ци* В приложното изкуство: домашни декоративни килими, при които десенът се получава от отделно навързани за основата цветни вътъци.

воск *м* См. пче́линый воск.

воско́вая живо́пись *во́съчна живо́пись, енка́устика* Техническа разновидност на живописата (рядко употребявана днес), при която восъкът се използва като свързвател, който се разтопява преди нанасянето.

воско́вая те́мпера *во́съчна те́мпера* В живописата: темпера, чието свързващо вещество съдържа восък.

воско́вой спо́соб *во́съчен на́чин* В технологията на скулптурата: висококачествен начин за отливане на скулптурни

произведения от бронз, при който калъпът се покрива отвътре с тънък равен восъчен слой и се запълва с втвърдяваща се огнеупорна пръст.

восстановительная глазурь *редуч-на глазура* В керамиката: глазура, която се получава при опалване с въглероден пламък при недостиг на кислород и притежава особено богата цветност.

вóхрение с См. **высветление**.

вощёние с Покриване повърхността на скулптурните произведения с восък с определена художествена цел.

врезная таушировка Инкрустация, при която на повърхността на стоманеното изделие се гравира рисунка, чиито краища се подрязват навътре, а дъното се насича.

временные материалы См. **мягкие материалы**.

всемирная выставка См. **всемирная художественная выставка**.

всемирная художественная выставка световна художествена изложба, световна изложба Изложба, в която участват художници от цял свят.

всесоюзная выставка См. **всесоюзная художественная выставка**.

всесоюзная художественная выставка всесоюзна художествена изложба, всесоюзна изложба Художествена изложба, в която участват художници от целия бивш Съветски съюз.

вскипание краски В керамиката: дефект на декорировката във вид на перфорация на глазурата или малки мехурчета, които се пукат при охлаждане.

ВХУТЕИН *м* См. **Высший государственный художественно-технический институт**

ВХУТЕМАС *мн* См. **Высшие государственные художественно-технические мастерские**.

выглаживание с См. **отделка**.

въемчатая эмаль ямчен емайл Златарска техника, при която по повърхността на метала се правят различни по форма трапчинки (ямички), които се запълват с цветен стъклен (емайлов) прах, след което предметът се загрява.

выжигание с пирография Технически способ да се рисува върху дървена повърхност, кожа и др. с нажежена метална пластинка или острие.

выколотка *ж кован метал* 1. Техника за изпълнение на скулптурни произведения от големи листов метал (медни, оловни, железни и др.) чрез изчукване от обратната страна, които после се спояват. 2. Скулптурни произведения, изпълнени в тази техника.

выкрывание с степенуване, разязждане чрез степенуване В техниката на дълбоката гравюра и художествената литография: разязждане на металната плоча или литографския камък на няколко етапа, като за целта разядените части на произведението се покриват с устойчив към киселини лак, след което разязждането на плочата продължава.

вылѣживаться несов *отлежам* В изобразителното изкуство: престоявам определено време, за да придобия необходимите качества на художествен материал (например, глина, растително масло, гасена вар).

вылежка *ж отлежаване* В изобразителното изкуство: престояване определено време с цел художественият материал да придобие необходимите качества, например, глина, растително масло, гасена вар.

выпильная филигрань Художествена техника, разновидност на филигранната техника чрез запояване, при която след запояването на изображението фонът се отстранява чрез изсичане или изрязване.

выплавки *мн* В керамиката: дефекти на повърхността на художественото изделие във вид на стъкловидни участъци.

выпуклая гравюра См. **высокая гравюра**.

выпуклое гравирование Техническа разновидност на гравирание на релеф, при която изображението е по-високо от фона (фонът е издълбан, отстранен).

выпуклый рельеф *изпъкнал релеф* Техническа разновидност на релефа, при която изображението се изгражда чрез

обемни форми, които частично се издигат над повърхността.

выражение с изразяване, израз Възпроизвеждане на вътрешното съдържание на явленията от действителността (чувствата, мислите, психологическите състояния, обективната същност на хората и събитията, на природата и предметния свят) със средствата на изобразителното изкуство.

выруба́ние с См. высекание.

выруба́ть несов См. высекать.

вы́рубка ж Процес на отстраняване на метала по вътрешния контур на художественото изделие при неговото изковаване.

вы́садка ж Намаляване дължината на художественото изделие за сметка на увеличаване на напречното му сечение само на отделни места, например, по краищата или по средата при изковаването му.

вы́светление с В старата руска живопис: процес на постепенно избледняване на детайлите на лицето или другите открити части на тялото (където преобладава охра) чрез многократни подложки върху гладкия основен тон.

высека́ние с изси́чане, изчу́кване Техника на изпълнение на скулптурата в камък – гранит, мрамор, варовик, пясъчник и др.

высека́ть несов изси́чам, изчу́квам Изпълнявам скулптура в камък – гранит, мрамор, варовик, пясъчник и др., т. е. в твърд материал.

выскреба́ние по асфа́лту Специална разновидност на литографската техника, състояща се в издраскване с нож, шабер или литографска игла върху засъхналият слой на т. нар. сирийски асфалт, нанесен върху корнирания камък.

высо́кая гравю́ра висо́ка гравю́ра Една от основните гравюрни техники, при която за разлика от дълбоката гравюра върху хартията се отпечатват изпъкналите (високите) части на плочата или дъската.

высо́кая печа́ть висо́к печа́т Един от трите основни видове печат при художествената гравюра (и в печатарската практика изобщо), при който се отпечатват

изпъкналите части на плочата или клишетето, които лежат на една плоскост.

высо́кий горизóнт висо́к хоризóнт Перспективният или видимият хоризонт, който е поставен по-близо до горния край на изображението във връзка с композиционното решение, което художникът избира.

Высо́кое Возрожде́ние Висо́к Рене́сáнс Заключителният етап в развитието на изкуството от епохата на Ренесанса в Италия в края на XV и през I-та половина на XVI в.

вы́ставка де́тского худо́жественного твóрчества изло́жба на де́тски рисúнки Изложба на художествени произведения, изпълнени от деца.

вы́ставка ж См. выставка худо́жественная.

вы́ставка худо́жественная изло́жба худо́жественна, худо́жественна изло́жба, изло́жба Временно обществено представяне на произведения на изкуството за разглеждане от публика.

выста́вля́ться несов Показвам, излагам свои художествени произведения на изложба.

вы́ставочная коми́ссия См. жу́ри.

Вы́сшие госуда́рственные худо́жественно-техни́ческие масте́рские Висши държа́вни худо́жественно-техни́чески атели́ета, ВХУТЕМАС 1. Название на московското художествено висше учебно заведение през периода от 1920 до 1926 г. 2. Название на ленинградското висше художествено учебно заведение през периода 1923 – 1925 г.

Вы́сший госуда́рственный худо́жественно-техни́ческий институ́т Висш държа́вен худо́жественно-техни́чески институ́т, ВХУТЕИН 1. Название на московското художествено висше учебно заведение от 1926 до 1930 г. 2. Название на ленинградското висше художествено учебно заведение през периода 1925 – 1930 г.

высыха́ющие масла́ бързосъ́хнещи масла́ Растителни масла, които съхнат сравнително бързо, използвани като свързватели на маслените бои, например: леноно, орехово, маково, конопено и др.

вѣтяжка ж изтѣгляне В художественното коване: увеличаване дължината на художественото изделие за сметка на намаляването на напречното му сечение.

вѣцвет м В керамиката: дефект във вид на белезникави налепи на повърхността на готовото неглазирано художествено изделие.

вышивальщица ж бродирова́чка В приложното изкуство: специалистка, изработваща бродерии.

вышива́ние с вѣзание В приложното изкуство: нашиване върху платно на различни фигурки (хора, животни, растения и др.) с бели или цветни конци.

вышива́ть несов броди́рам, вѣза В приложното изкуство: нашивам върху платно различни фигурки (хора, животни, растения и др.) с бели или цветни конци.

вѣшивка ж 1. Вид приложно изкуство за украса на дрехи и битови предмети, изработени от тъкани, върху които ръчно или на машина се изработват орнаменти или мотиви (фигури на хора, растения, животни). 2. **бродѣрия, везмо́, шевѣца** В приложното изкуство: художествено изработено изделие от платно, върху което са нашити различни фигури (хора, животни, растения и др.) с бели или цветни конци. 3. Техника в приложното изкуство – бродиране на шевица върху тъкан.

вяз м бряст 1. Дървесина от бряст като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

вяза́льщик м плета́ч В приложното изкуство: майстор, изработващ плетени изделия, специалист по плетиво.

вяза́льщица ж плета́чка В приложното изкуство: майсторка, изработваща плетени изделия, специалист по плетиво.

вяза́ние с плетиво́ В приложното изкуство: текстилна материя, получена от преплитане на текстилни нишки с разнообразна фактура, с пластична или орнаментална украса: дантели, пуловери, чорапи, ръкавици и др.

вѣзкость ж Свойство на художествените бои да прилепват към повърхността на основата.

вязъ ж вяз, вѣзано писмо́ Декоративен начин на оформление на заглавия, начални редове, цели изречения, монументални надписи и др. с високи, тесни главни букви, свързани и вплетени една в друга, като често гредата на предишната буква служи за гредата на следващата.

Г

га́ббро с габро́ Зърнеста магмена скала с хубави тонове, която се полира лесно и се употребява като материал в скулптурата.

гага́т м гaгáт Твърда лъскава разновидност на каменните въглища, употребявана като материал за художествени изделия.

галере́я ж См. художественная галерея.

гальва́нопла́стика ж галванопла́стика 1. В технологията на гравюрата: начин за изготвяне на метални копия от оригиналната гравирана плоча чрез електролиза. 2. Нанасяне чрез електролиза на тънък слой стомана, хром или никел върху повърхността на плочата с гравирано изображение, за да се предпази от изхабяване при многократното печатане, т. нар. стоманизиране.

гальва́нопласти́ческая скульпту́ра Разновидност на скулптурата, изпълнявана в техниката на галванопластиката.

гальва́ностѣгия ж галваностѣгия Покриване на метални художествени изделия с тънък слой от друг метал по електролитен начин.

гальва́ностереотѣпия ж галваностереотѣпия Вид печатна техника, един от способите в стереотипията за изготвяне на копия-стереотипи от печатни форми за висок печат, получени по метода на галванопластиката.

га́лька ж рѣчен чакъл Дребни гладки ошлифовани от водата камъчета, използвани смлени като материал при фреската.

га́мма цвето́вая га́ма цвето́ва, цвето́ва га́ма В изобразителното изкуство: название на външните цветови особености на колорита, характеристика на "оптичната" закономерност, която обединява основните цветови отсенки в творбата.

га́нгутский гра́нит Гранит с дребнозърнест строеж и розов оттенък, добиван на полуостров Гангут, използван като материал за скулптура.

гандха́рское иску́ство гандха́рско изку́ство Изкуство, което се развива в северозападната част на Индия, на територията и Афганистан по времето, когато тези области влизат във владенията на царството на Кушаните – голяма робовладелска държава през I в. сл. Хр.

гано́сис м гано́сис В техниката на античната скулптура: покриване с тънък слой восък повърхността на видимите телесни части на статуята, който придава на мрамора лек блясък, без да променя съществено цвета му.

ганч м Особен вид алабастр – лепкав материал, получаван при изпичането на камъка, съдържащ гипс и глина, който в Средна Азия се използва като материал в резбарството.

га́рда ж га́рда В приложното изкуство: предпазна метална пластинка при дръжката на сабя, меч, рапира и др. с декоративен характер.

гармо́ния ж хармо́ния В областта на изобразителното изкуство: 1. Съгласуваност, стройност на компонентите на художественото произведение. 2. Приятно за окото съчетание на багрите на художественото произведение.

гелиограви́ра ж хелиограви́ра Техническа разновидност за възпроизвеждане на репродукции, при която формите за дълбок печат се правят по фотомеханичен начин.

гелиодо́р м Минерал със златист цвят, разновидност на берила, който се използва като материал за художествени изделия.

гелиотро́п м хелиотро́п Минерал с тъмнозелен цвят с червени или жълти пет-

на, разновидност на халцедона, използван като материал за художествени изделия.

гемати́т м хемати́т Червеникаво-кафяв минерал с характерен блясък, използван като материал за художествени изделия.

ге́ммы мн (ед ге́мма ж) ге́ми В приложното изкуство: малки обработени благородни или полублагородни камъни с издълбано изображение, използвани като украса на златни, сребърни и месингови пръстени, а също и като печати.

геометри́ческий орна́мент геоме́тричен орнаме́нт Вид орнамент, който се състои изключително от геометрични мотиви и е лишен от всякакви изобразителни елементи.

геометри́ческий стиль геоме́тричен стил 1. Термин от историята на изкуството, който означава ранния стадий в развитието на старогръцката вазова живопис (от края на II-то хилядолетие до VII в пр. Хр.), чиято украса се състои от хоризонтални ивици, включващи геометричен орнамент, към който по-късно се присъединяват силно схематизирани изображения на хора и животни. 2. В по-широко значение терминът обхваща и другите подобни паметници от същата епоха (например, малката култова скулптура).

герб м герб В приложното изкуство: емблема на държава, град, знатен род и др., изобразявана върху флагове, печати, монети, щитове и др.

ге́рма ж хе́рма 1. В античното изкуство: скулптурно изображение на старогръцкия бог Хермес до гърдите, поставено върху правоъгълен (или стеснен в долната си част) стълб. 2. Разновидност на скулптурния портрет и портретния паметник, за които е характерно сливане на скулптурното изображение с правоъгълния постамент (раменете на бюста са отрязани според размера на постаментата). 3. Конкретно произведение на тази разновидност.

гиаци́нт м хиаци́нт Минерал, скъпоценен камък – прозрачен циркон в червен цвят, използван като материал за художествени изделия.

гѣбка *ж* Ковашка операция, при която на художественото изделие се придава извита форма по даден контур.

гипс *м гипс* 1. Материал за скулптурни отливки, представляващ бял или безцветен кристален минерал, воден калциев сулфат, който, изпечен и смлян, придобива способност да се втвърдява, когато се смеси с вода. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

гипс Скальола Гипс с голяма трайност, представляващ смес от печен и непечен гипс, който се използва като материал за моделиране на скулптурни произведения.

гѣпсовая фѣрма гѣпсов калѣп, клѣнов калѣп, клиновѣден калѣп В технологията на скулптурата: гипсов калѣп, състоящ се от няколко части, съединяващи се посредством клинови жлебове, който може да даде много отливки.

гѣпсовый грунт гѣпсовgrund В живописата и приложното изкуство: грунд, в чийто състав е включен гипс.

гѣпсовый каменъ См. алебастр.

гѣпсы мн гѣпсови кѣпия В практиката на художественото образование: отливки от гипс на скулптурни произведения (предимно антични), които се използват като модели в часовете по рисуване.

гирлянда ж гирлянда В приложното изкуство: пластична или рисувана украса във вид на лента, съставена от растителни мотиви, увити с панделки, окачена с двата си края на бутони и дъговидно увиснала надолу.

главная тѣчка схѣда главна убѣжна тѣчка Термин от перспективата, който означава: онази точка на хоризонта, където се събират всички прави линии, перпендикулярни на плоскостта на изображението.

глаголица ж глаголица Първата славянска и старобългарска азбука, създадена около 863 г. от Константин-Кирил Философ за превод на богослужебните книги от гръцки на старобългарски език

глаголь м геобразна метална арматура В скулптурата: стоманена пръчка

във вид на буквата "Г", използвана при моделиране в глина.

гладѣлка ж См. гладильник.

гладильник м гладѣло В живописа: уред за изглаждане или лъскане на акварелна рисунка.

глазурѣванный кафель глазірана кáхла В художествената керамика: кахла, чиято повърхност е покрита с глазура.

глазурѣванная керáмика глазірана керáмика Керамични изделия, покрити с глазура.

глазурѣванная керáмическая плѣтка глазірана керáмична плѣча Керамична плоча, покрита с глазура, която се използва в приложното изкуство.

глазурѣвание с глазіране Покриване на художествено изделие от керамика, метал или стъкло с глазура.

глазурѣвать несѣв глазірам Покривам художествено изделие от керамика, метал или стъкло с глазура.

глазурѣвка ж См. глазурирование.

глазуръ ж глазѣра, глеч В технологията на художествената керамика: тънък стъкловиден слой, с който се покрива повърхността на керамичното изделие в процеса на изготвянето му.

глазуръ восстановѣтельного обжѣга См. восстановительная глазурь.

глауконѣтовая зелѣная Естествена минерална боя със светлозелен цвят, получавана от минерала глауконит, която се използва в живописата.

глина ж гли́на Специална тъмножълта лепкава прѣст, която при изпичане се втвърдява, използвана като материал за моделиране на скулптури и керамични изделия.

глиптика ж См. литоглиптика.

глиптотѣка ж глиптотѣка 1. Сбирка от гравирани скъпоценни камъни. 2. В някои случаи така се нарича музейната колекция от скулптури, предимно антични. Най-известни са глиптотеките в Мюнхен и Копенхаген.

глубѣнный цѣркуль См. пунктировальная машина.

глубо́кая печа́ть дълбо́к печа́т Един от трите основни вида печат в художествената графика (и в полиграфията), при който върху хартията се отпечатват издълбаните части на повърхността на плочата.

глубо́кий кракелю́р Дефект в живописата – кракелюр (пукнатина), засягащ не само горния слой, но и долните слоеве на боите.

глуха́я глазу́рь В керамиката: непрозрачна глазура, която се нанася, за да се замаскира цвета на художественото изделение или с друга декоративна цел.

глуха́я филигра́нь См. **фоновая филигрань**.

глюти́н *м* См. **столя́рный клей**.

гни́ение *с гни́ене* Дефект на дървесината – загиване, причинено от гъбички, което я прави неподходяща за скулптурни работи.

гниль *ж гни́лост* Дефект на дървесината – гнило място, причинено от гъбички, което я прави неподходяща за скулптурни работи.

гобелён *м гобле́н* 1. Френски ръчно тъкан килим с високи художествени качества, изработен в т. нар. гобленова манифактура в Париж и предназначен за украса на стените. 2. В по-широк смисъл: всеки тъкан килим или килимена тъкан със сложни изображения (главно фигурални композиции) и високи художествени качества, независимо кога, къде и по какъв начин е изработена.

голлáндская чёрная холáндская чёрна, холáндски са́жди Художествена черна боя, която се произвежда от петролни сажди.

голто́вание *с* Серијно полиране на дребни художествени изделия под налягане във въртящ се барабан с помощта на стоманени топчета, конуси и др.

голуба́я пати́на **Кóха** Вредна патина, която причинява корозия върху бронзовите скулптури, представляваща двоен карбонат – натриев и меден.

“Голуба́я ро́за” Си́няя ро́за” Название на изложбата на руските симво-

листи, която се е състояла в Москва през 1907 г.

голубо́й мрамóр Мрамор със синкав оттенък, използван като материал за скулптура.

голубо́й я́хонт См. **сапфир**.

гондо́ла *ж гондо́ла* В приложното изкуство: дълга плитка лодка, оформена и декорирана художествено, като предната ѝ част се издига нагоре във формата на лебедова глава или някакво друго скулптурно изображение.

гонча́р *м* См. **мастер-гончар**.

гонча́рные изде́лия **грънча́рски изде́лия** 1. В приложното изкуство: изделия от печена цветна порьозна глина, покрити с прозрачна глазура или ангоба. 2. В широк смисъл терминът обхваща цялата майолика и даже керамиката.

гонча́рный круг **грънча́рско коле́ло** Основно техническо съоръжение за производство при грънчарството, състоящо се от два дървени диска, закрепени за краищата на една вертикална ос.

гонча́рство *с грънча́рство* 1. Вид приложно изкуство: изработване на изделия от печена цветна порьозна глина, покрити с прозрачна глазура или ангоба. 2. В широк смисъл обхваща цялата майолика и керамиката.

горелье́ф *м оре́льеф, висо́к релё́ф* Техническа разновидност на изпъкналия релеф, при която изобразените фигури и предмети се издигат над плоскостта с по-голямата част от обема си, а понякога с целия си обем; често те само са долепени до фона, а някои детайли са съвсем отделени от него.

горизо́нт *м хори́зонт* Условна линия, която съответства на видимия хоризонт на равна открита местност и служи за основа на правилното перспективно изграждане.

го́рный воск См. **озокерит**.

го́рный хруста́ль **плати́нски криста́л** Безцветен прозрачен минерал, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

горо́дская вы́ставка См. **городская художественная выставка**.

городская художественная выставка *градска художествена изложба, градска изложба* Художествена изложба, която се експонира в изложбената зала на даден град.

городской пейзаж *градски пейзаж* Разновидност на пейзажния жанр, посветена на изобразяването на града.

горячая ковка *горещо коване* В изобразителното изкуство: техника на изпълнение на художествени произведения посредством удари с чук върху нажежен метал.

Государственная Оружейная палата *Държавна Оръжейна палата, Оръжейна палата* Най-старият руски музей за декоративно-приложно изкуство, който се намира в Московския Кремъл, възникнал през XVI в. като работилница за производство и съхранение на оръжие.

Государственная Третьяковская галерея *Държавна Третьковска галерия, Третьковска галерия* Най-големият музей за руско и съветско изобразително изкуство, основан в Москва през 1856 г. от Павел Михайлович Третьков – виден деец на руската култура, богат московски търговец.

Государственные свободные художественные мастерские *Държавни свободни художествени ателиета* Название на художествените висши учебни заведения в Москва и Петроград (Санкт-Петербург), както и на художествените училища в някои други градове през първите години след ВОСР.

Государственный музей изобразительных искусств имени Пушкина *Държавен музей за изобразителни изкуства Пушкин, "Музей за изобразителни изкуства Пушкин," Пушкински музей* Един от най-големите музеи за чуждестранно изобразително изкуство, открит в Москва през 1912 г., създаден от колекцията на Московския университет.

Государственный музей искусств народов Востока *Държавен музей за изкуства на народите от Изтока, Музей за изкуства на народите от Изтока* Музей за изобразително и декоративно-приложно изкуство на народите от бившия

съветски и чуждестранния Изток (Средна Азия, Кавказ и Закавказието, Далечния Изток и Югоизточна Азия, Близкия и Средния Изток, северна и тропическа Африка).

Государственный русский музей *Държавен руски музей, Руски музей* Най-големият (наред с Третьковската галерия) музей за руско и съветско изобразително изкуство, основан в Санкт-Петербург през 1895 г.

Государственный Эрмитаж *Държавен Ермитаж, Ермитаж* Извънградска къща, парков повилион, а от XVIII в. включва и някои зали на Зимния дворец в Санкт-Петербург с художествени колекции. Това е един от най-големите в света художествени и културно-исторически музеи.

готика *ж* См. **готический стиль**.

готический стиль *готически стил, готика* Стил в западноевропейското изкуство от II-та половина на XII до XV в., епоха на най-високия разцвет на феодализма и начало на неговото разлагане, който намира най-голямо приложение в архитектурата с остри сводове, с островърхи кули, с многоцветни стъкла и с богата орнаментика.

гохуа *ж* *гохуа* Китайска национална живопис (а също така графика, стенопис, приложно изкуство) от XX в., отличаваща се от европейското изкуство с особен стил, характеризиращ се с използване на коприна, мека попивателна хартия, черен и цветен туш, прозрачни и покривни бои.

граб *м* *габър* 1. Дървесина от габър като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

грабштіхель *м* *грабшихел* Най-широко употребяваната разновидност на резеца (шихела) за гравирание на много тънки линии и шрихи на повърхността на художествените произведения и изделия.

гравёр *м* *гравьор* 1. Художник, който със средствата на гравюрата създава оригинални художествени творби или възпроизвежда произведенията на други автори. 2. Майстор, който владее някоя от тех-

никите за гравирание на метал, камък, стъкло, дърво и др.

гравёр по дъреву См. **мастер-ксилограф**.

гравировальный чекан матоёр Стоманен инструмент, употребяван в техниката на дълбоката гравюра, най-често при полутоновата гравюра, който представлява чукче, чийто заоблен връх е покрит със заострени грапавини.

гравировальщик м См. **гравёр** во 2 знач.

гравировальщица ж См. **гравировщица**.

гравирование с гравирование 1. В техниката на гравюрата: обработване на плочата или дървеното блокче с механични средства, най-често със специални режещи инструменти. 2. гравирование В по-широко и неточно значение терминът обхваща и химичната обработка на плочата. 3. гравирование, гравировка Нанасяне на издълбано изображение върху повърхността на предмет от твърд материал (метал, камък, дърво и др.).

гравировать несов гравировать 1. В техниката на гравюрата: обработвам плочата или дървеното блокче с механични средства, най-често със специални режещи инструменти. 2. В по-широко и неточно значение терминът обхваща и химичната обработка на плочата. 3. Издълбавам вдлъбнат или релефен образ или надпис върху метал, дърво, стъкло, линолеум и др. със специални резци.

гравировка ж См. **гравирование** в 1, 2 и 3 знач. 4. Рисунок или надпис, гравирани на метална, дървена, каменна и др. повърхности.

гравировка по глянцу См. **плоскостное гравирование**.

гравировка под чернь Техника за декориране повърхността на метални изделия чрез нанасяне на контурна рисунка, изображение, фигурална композиция, които след това се запълват с черна матова сплав от сребро, мед, сяра и др.

гравировка сухого левкаса Техника за изпълнение на стенописи с цветни ос-

нови чрез гравирание на изсъхналата мазилка.

гравировщик м См. **гравёр** във 2 знач.

гравировщица ж В изобразителното изкуство: жена, специалист по гравирание на дърво, камък, метал, стъкло и пр.

гравюра ж **гравюра** 1. В изобразителното изкуство: вид графика, който обхваща произведенията, получени чрез отпечатване от гравирани плочи. 2. Отделно произведение на този вид графика.

гравюра на дърве гравюра на дърво, ксилография, дърворез См. **ксилография**.

гравюра на камне гравюра на камък В художествената графика: рядко употребявана литографска техника, при която се работи върху предварително разяден с киселина камък с метален инструмент наречен литографска игла.

гравюра на линолеуме гравюра на линолеум, линогравюра, линорезба Широко употребявана техническа разновидност на високата гравюра, която се изпълнява върху линолеум и по техника и художествени средства е сходна с гравюрата на дърво и е особено пригодна за изработване на плакети.

гравюра на метале гравюра на метал Графически способ по принципа на дълбокия печат, при който нанесената на гладка полирана стоманена, медна, месингова или цинкова плоча рисунка се гравира със специални стоманени длетца, с разностепенно ромбическо косо сечение на върха (щикел, грабщикел и др.) или по химичен начин – чрез издълбаване с киселина.

гранаты мн (ед **гранат** м) **гранат** Минерал, който обединява група силикати, различно оцветени от йоните на магнезия, алуминия, желязото, мангана, калция и хрома – полускъпоценен зърнест камък, обикновено с тъмночервен цвят, използван като материал за художествени изделия.

гранильник м Стоманен инструмент, използван в техниката на дълбоката гравюра (най-често в мецотинто), пред-

ставяващ овално обрязана пластинка, покрита със ситни зъбци.

граніт *м* **граніт** 1. Вид много разпространена твърда скала със зърнест строеж, използвана като материал за скулптура и интериор. 2. Скулптурно произведение, направено от такъв материал.

гратуър *м* **стъргало** Стоманен инструмент във вид на сърцевидно острие с дръжка, което има триъгълно сечение и се употребява главно в гравюрата на метал, а понякога и в маслената живопис за изстъргване на грапавините на добре засъхналия багрен слой преди полагането на следващия.

график *м* См. **художник-график**.

графика *ж* **графика** 1. Вид изобразително изкуство, който по съдържание и форма е близък до живописата, но има собствени конкретни задачи и художествени възможности и включва рисунката и отпечатаните с плоча (дъска) художествени творби – гравюра, щампа, литография. Основно изобразително средство е черно-бялата рисунка (т. е. линията, светлосиянката). 2. Отделно художествено произведение на този вид изобразително изкуство.

графин *м* **гарифа** В приложното изкуство: стъклен съд, обикновено с висока шия за вода, вино и др., понякога художествено украсен.

графітний карандаш графітен молив Молив (инструмент за рисуване), направен от минерала графит с примеси от специални сортове глина, появил се в края на XIX и началото на XX в.

граффіто *с* См. **сграффитовый рисунок**.

графья *ж* В техниката на старата руска живопис от XVI – XVII в.: контурна рисунка, надраскана върху мазилката.

грєцкий орєх орєх 1. Дървесина от орех като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

грєческіе мрámоры грѣцки мрámор Мрамори, добивани в Гърция, използвани като материал за скулптура.

гризайль *м* 1. Монохромна живопис в сив тон предимно с декоративно

предназначение във вид на декоративна стенопис или пано, обикновено имитираща скулптурен релеф. 2. Еднотонна живопис с различен цвятотенък. 3. Френски рисуван емал от епохата на Възраждането от град Лимож.

грїфель *м* **калєм** Пръчица от мек минерал (черна лиска) за рисуване и писане на аспидна плоча.

грифѳн *м* **грифѳн** В декоративно-приложното изкуство: изображение на грифон, крилато митологично същество, с тяло на лъв или друго животно, с глава на орел или друга птица, появило се в Древния Изток и античното изкуство, по-късно се превръща в мотив в ръкописната украса, металопластиката, каменната пластика, дърворезбата и др.

грифѳнаж *м* Рядко употребяван термин, обозначаващ много бегли и нередко случайни импровизирани скици предимно на полетата на ръкописите и книгите.

ГРМ *м* См. **Государственный русский музей**.

гроссуляр *м* **гросуляр** Минерал, разновидност на граната – скъпоценен камък с жълтеникавозеленикав цвят, използван като материал за художествени изделия.

гротєск *м* **гротєска** 1. Създаване на острохарактерен, често сатиричен, художествен образ чрез необичайно и рязко преувеличаване на реалните форми. 2. В широк смисъл така се нарича всяко острохарактерно, уродливо и карикатурно, всяко странно-фантастично изображение. 3. Орнамент от времето на италианския Ренесанс, който носи името си от названието на подземните римски пещери, където са запазени сходни орнаменти от антични стенописи, представляващ орнаментална ивица от симетрично разпределени растителни мотиви.

грунт *м* **грунд** 1. В технологията на живописата: тънък слой специална смес от лепила, пълнители и други добавки, с който се покрива основата за живописване, за да се получат необходимите за художника цветни или фактурни свойства на повърхността ѝ, за да се ограничи просмукването

на свързвателя. 2. В техниката на дълбоката гравюра: слой от устойчива към киселините смес, с който се покрива металната плоча преди започване на работа, а понякога и в процеса на ецването. 3. Бялото оцветяване на повърхността на плочата преди да се нанесе рисунката.

грунтовать *несов* **грундирам** В технологията на живописиста: нанасям грунд върху повърхността на основата, предназначена за живописване.

грунтовка *ж* **грундиране** В технологията на живописиста: нанасяне на грунда върху повърхността на основата, предназначена за живописване.

групповая выставка См. **групповая художественная выставка**.

групповая художественная выставка *групова художествена изложба, групова изложба* Художествена изложба, в която се експонират произведения на няколко автора.

групповой портрет *групов портрёт* Разновидност на портретния жанр, която включва изображения на най-малко на трима портретирани.

груша *ж* **круша** 1. Дървесина от круша като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

ГТГ *ж* См. **Государственная Третьяковская галерея**.

гуашная живопись См. **гуашь** во 2 знач.

гуашная техника См. **гуашь** во 2 знач.

гуашные краски См. **гуашь** в 1 знач.

гуашь *ж* **гваши** 1. Гвашови бои – вид водни минерални бои, приготвени в пастьозно състояние от разтвор с вода и растителен клей (лепило – гумиарабика, декстрин и др.). 2. Гвашова техника – живописна техника, която използва гвашови бои. 3. Произведение на живописиста, изпълнено с гвашова техника.

гумми *с* См. **камедь**.

гуммиарабик *м* **гумиарабика, арабска гума, кордофан, сенегалска гума**

В Смола, отделяна от стъблата на африкански акации, която се използва при приготвянето на бои и лепила.

гуммиарабиковая темпера В живописиста: темпера, чието свързващо вещество е гумиарабика.

гуммигút *м* **гумигут** Смола, добивана от някои тропически дървета, която се използва в технологията на изобразителното изкуство – за производство на жълта акварелна боя, жълти лакове, тушове и др.

гуммисмолá *ж* См. **камедь**.

гусиное перó *гъше перó* 1. Приспособление за рисуване с течна багрило, направено от гъше перо, което било широко разпространено до средата на XIX в. 2. Техника на рисунката, изпълнена с такъв инструмент.

гútная тéхника Техника за изработване на художествени изделия от стъкло чрез надуване (без използване на калъп).

гútное стекло Художествени изделия от стъкло, изработвани чрез свободно надуване (без калъп).

Д

дадаизм *м* **дадаизъм** Модернистично западно движение в изкуството с нихилистичен характер, зародило се във Франция в нач. на XX в., за което е характерно безпредметно смесване на линии и цветове. През 1916 г. Тристан Цара основава движението **дадаизъм**, отваряйки на произволна страница речник, според който думата "dada" означава 'детско конче за игра'.

дамма́ра *ж* **дамáра, дамáрена смола** Смола от южноиндийско тропическо растение, използвана като материал в технологията на изобразителното изкуство.

дамма́рный лак дамáрен лак, дамáров лак Лак, приготвен от дамара, използван като материал в технологията на изобразителните изкуства.

дарохранíteльница *ж* **дарохранíteлница** В приложното изкуство: кутия от църковния олтар за съхранение на причастие, нафора, осветени дарове и др., изра-

ботвана от сребро или посребрена мед в различни неголеми размери и форма (често като църковната сграда), богато украсена с растителни орнаменти, изображения на светци и др.

движкѣи мн В технологията на старата руска живопис: светли штрихи, завършващи процеса на постепенното осветляване на откритите части на тялото и на дрехите.

двойно́й рубáнок двóйник Инструмент в скулптурата и приложното изкуство: – дърводелско ренде, към острието на което е прикачена допълнителна метална пластина.

двухсло́йная акварéльная тéхни-ка двусло́йна акварéлна тéхника Разновидност на акварелната техника, изпълнявана с два слоя боя.

двухсло́йная живопись двусло́йна живопис, двусло́йна тéхника Техническа разновидност на маслената живопис, изпълнявана с два слоя боя.

двухсло́йная кле́евая тéхника двусло́йна тутка́лена тéхника Разновидност на туткалената техника, изпълнявана с два слоя бои.

двухсло́йный известкóво-песча́нистый грунт двупла́стов ва́рено-пясъчен грунд Двупластов варено-пясъчен грунд, състоящ се от долен пясъчно-варен и горен варено-пясъчен слой, предназначен за монументално-декоративна живопис.

двухсло́йный известкóвый грунт двупла́стов ва́рен грунд В монументалната живопис: двупластов варен грунд, състоящ се от долен варено-пясъчен пласт и горен чисто варен пласт.

дéисис м дéисис, дéйсис, дéисус В средновековната източно-християнска живопис: композиция, в центъра на която е изобразен Христос, а от двете му страни Богородица с Йоан Кръстител, обърнати към него в молитвени пози, която често се състои от три самостоятелни части (икони), които образуват триптих.

дéисус м См. деисис.

декада́нс м декада́нс, декадэ́нтство 1. В широк смисъл: съвкупност от

явления (течения) в западната култура през XIX в., която се характеризира с враждебно отношение към принципите на класическото изкуство, отричане на реализма, краен индивидуализъм. 2. В тесен смисъл обхваща само последната четвърт на XIX в.

декадэ́нт м См. художник-декадент.

декадэ́нтство с См. декаданс.

декалькомáния ж декалкома́ния В изобразителното изкуство: способ за повърхнен печат, по който се изготвят преводни изображения (маркировки, орнаменти, етикети, детски играчки и др.), предназначени за пренасяне върху метал, дърво, хартия, порцелан и др. материали.

декóр м декóр Съчетание от елементи за украса на произведенията на приложното изкуство, архитектурата (стенпис, дърворезба, пластична украса), както и за украса на града по време на празници.

декоративная живопись декора-тивна живопис 1. Живопис, включена в архитектурния ансамбъл или в произведение на декоративно-приложното изкуство, която за разлика от монументалната живопис е предназначена да украсява или подчертава конструкцията или функцията на предметите. 2. В широк и неточен смисъл включва понякога и монументалната живопис (защото и тя е противоположна на кавалетната живопис), както и театралната декорация.

декоративная скульпту́ра декора-тивна скулпту́ра, декоративна пла́стика Разновидност на скулптурата, включена в архитектурния ансамбъл и предназначена за украса на фасади и интериори, на паркове, улици и площади: статуи и релефи със самостоятелно или спомагателно значение, скулптурни орнаменти по отделните части върху предметите на приложното изкуство (включително и релефните кахли, отлетите и гравирани метални украшения и др.), малки статуетки от порцелан, мрамор, метал и други материали, които са част от вътрешната украса на жилището; 2 В широк и неточен смисъл понякога включва и скулптурните паметници, които

също така са част от архитектурен ансамбъл, но съдържат самостоятелен художествен образ.

декоративно искусство Изкуство, включващо декоративната живопис, декоративната скулптура и декоративно-приложното изкуство.

декоративно шлифованіе *фйно шлифоване* В изобразителното изкуство: шлифоване, отличаващо се с по-висока степен на изглаждане като повърхността на изделието прилича на огледална.

декоративно-прикладно искусство *декоративно-приложно изкуство, декоративно изкуство* Изкуство за изработване на битови предмети, които привличат художествени, естетически качества и са предназначени не само за задоволяване на непосредствените практични нужди, а и за украса на жилищата, архитектурните ансамбли, парковете и т. н.

декоративность *ж декоративност* В изобразителното изкуство: художествено качество, което се определя от колоритното и композиционното решение на произведението, от неговото предназначение, място и роля в архитектурния ансамбъл като част от архитектурния интериор на скулптурния паметник в ансамбъла.

декоративные краски *декоративни бои* Художествени бои, предназначени за декоративни работи.

декоратор *м* См. художник-декоратор.

декораторка *ж* См. художничка-декораторка.

декорация *ж* См. декорация театрална.

декорация театральная *декорация театрална, декорация* Изображение на средата, в която действат героите на драматичното или музикално-драматичното произведение, върху сцената на театъра.

декорирование с декорирание Украсяване, художествено оформяне, нанасяне на рисунки, изображения, орнаменти върху художествените изделия.

декорировать *несов декорирам* Украсявам, художествено оформям, нанасям

рисунки, изображения, орнаменти върху художествените изделия.

декорировка *ж* См. декорирование.

декстрин *м декстрин* Скорбелен продукт, водноразтворим полизахарид, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

демантойд *м демантойд* Разновидност на граната, прозрачен минерал, скъпоценен камък с изумруднозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

дерево с дърво 1. Дървесината като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

деревянная круглая скульптура *дървопластика* Разновидност на скулптурата, включваща произведения, изработени от дърво.

деревянная резьба *дърворезба* 1. Художествена обработка на дърво чрез изрязване на различни изображения и декоративни мотиви. 2. Техническа разновидност на резбата, при която изображението изпква над фона с една втора от естествения обем.

десюдепорт *м* Живописна или скулптурна композиция с декоративно предназначение, поставена над вратата и свързана с нея като елемент в цялостното оформление на стената.

детализация *ж детайлизация* Художествено средство в практиката на изобразителното изкуство: изпълнение, включващо за по-голяма пълнота многобройни детайли и подробности.

детализировать *несов детайлирам* В изобразителното изкуство: разработвам подробно отделните части – детайлите на художественото произведение.

деталь *ж детайл* В изобразителното изкуство: 1. Подробност, която уточнява характеристиката на образа. 2. Незначителна част на едно художествено произведение.

деформация *ж деформация* В изобразителното изкуство: изменения, отклоняващи изображението на предмета в ху-

дожествената творба от неговите естествени пропорции, използвани като художествено средство.

джет *м* См. гагат.

джутовое полотно́ ютено платно́, юта Платно, изтъкано от влакната на едноименното тропично растение, използвано като основа за рисуване.

диаде́ма *ж* **диаде́ма** В приложното изкуство: 1. Царска корона в античността и средновековието или само предната част на корона, изработена от благороден метал и скъпоценни камъни. 2. Знак за княжеско или болярско отличие. 3. Накит за глава, скъпоценно женско украшение във форма на дъга или венец.

диамант *м* См. алмаз.

дивизионизм *м* См. неоимпресионизм.

диза́йн *м* **диза́йн проми́шлен, ста́йлинг** Разновидност на изкуството, която включва художественото проектиране на външния вид на промишленото изделие, неговото оформление.

диза́йнер *м* См. художник-дизайнер.

ди́кая па́тина В скулптурата: вредна патина, разрушаваща метала, с яркозелен цвят, която се състои от хлористи и хлорни медни съединения.

динамичность *ж* **дина́мика на фо́рмата** В изобразителното изкуство: непосредствено зрително внушение за движение (когато отделните форми се изграждат чрез контрасти на светлини и сенки, когато отделната форма се съподчинява ритмично с други отделни форми и т. н.).

диора́ма *ж* **диора́ма** Разновидност на изобразителното изкуство наред с панорамата, при която живописиста се допълва с други художествени средства като се доближава частично до ролята на театрална декорация.

ди́птих *м* **ди́птих** Две съединени подвижно дъсчици (най-често икони), покрити с релефни или живописни изображения, широко разпространени в средновековното изкуство.

дисгармо́ния *ж* **дисхармо́ния** В изобразителното изкуство: 1. Липса на

хармония в съчетаването, съгласуването на отделните компоненти на художественото произведение. 2. Липса на хармония в багритите на художественото произведение.

дифова́ние *с* См. молотковая техника.

дифо́вка *ж* См. молотковая техника.

дли́нная кисть Четка за рисуване с дълъг косъм, използвана в живописиста.

долговече́ность *ж* **долготра́йност** В изобразителното изкуство: свойство на художествените произведения, изпълнени от трайни материали да се съхраняват достатъчно дълго време, например, художествените изделия от камък, дърво, керамика.

долговече́нные материа́лы См. твёрдые материалы.

доли́чное письмо́ Термин от стратаруска живопис: изпълнение на пейзажа, архитектурата, съдовете, дрехите – всичко, освен лицата и откритите части на тялото.

доломи́т *м* **доломи́т** 1. Вид минерал – калциев и магнезиев карбонат, разновидност на варовика, използван като материал в скулптурата. 2. Скулптурно произведение, направено от такъв материал.

долото́ *с* **длето́** В скулптурата и приложното изкуство: инструмент с остър край за дълбаене на дърво.

долъме́ны *мн* (ед **долъме́н** *м*) **долме́ни** Мегалитни паметници, състоящи се от 2 големи побити в земята камъка, покрити с една или повече каменни плочи.

доминан́та *ж* **доминан́та** В изобразителното изкуство: отделна стойност или структурна група в композицията, която господства над останалите стойности или композиционни съставки благодарение на контраста или на особеното положение, което заема в изобразителното поле.

дополни́тельные цвета́ См. сложные цвета.

доска́ *ж* **плоча́** В технологията на гравюрата: плоча от метал, камък, дърво, линолеум или друг материал, на чиято повърхност се изпълнява гравюрата преди отпечатването.

драматизъм *м драматизъм* 1. В художественото произведение: напрежение и острота на сюжетното действие, които обикновено са резултат на сериозен, често пъти трагичен конфликт; разкриване на характера на героите в момент на силни преживявания. 2. Понякога, по аналогия с житейския смисъл на думата "драма", се употребява като синоним на трагично, покъртително.

драпирówki *мн драпирówki, драпéрии* В изобразителното изкуство: термин, който означава разпределението и общия характер (трактовката) на гънките по дрехите или тъканите изобщо.

дрáчевые напíльники Пили за груба обработка с едра кръгла насечка, назъбка.

древéсно-волокну́стая штука-ту́рка Мазилка, в чийто състав влиза дървесно влакно, служещо за основа на стенната живопис.

древéсный у́голь дървени въглища Дървените въглища, използвани като материал в технологията на изобразителното изкуство.

дрель *ж дрéлка* В технологията на скулптурата: инструмент във вид на свредел за малки дупки, използван при обработката на твърдите материали.

дриль *ж* См. *дрель*.

дру́жеский шарж дру́жески шарж Графично произведение, разновидност на шаржа, при което хуморът преобладава над сатиричните елементи.

дуб *м дъб* 1. Дървесина от дъб като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

дублét *м дублét* В изобразителното изкуство: втори екземпляр на художественото произведение, тъждествен с първия.

дублiрование *с* В реставрацията: укрепване на остарялата или повредена основа на живописното произведение чрез залепването ѝ върху друга основа.

дублiровать *несов дублiрам* В изобразителното изкуство: създавам художествено произведение в два екземпляра, правя точно повторение.

дублировка *ж дублиране* В изобразителното изкуство: създаване на художествено произведение в два екземпляра, правене на точно копие.

дúтик *м* В керамиката: дефект в опалването – образуване на подутини на повърхността на художественото изделие, откъсване на малки парченца от повърхността му.

Дучéнто *с Дучéнто* Название на XIII век в специален смисъл – XIII век като определен период в развитието на италианското изкуство или италианската култура като цяло.

ды́мковская игру́шка Глинена писана играчка, изделие на един от руските народни художествени занаяти, която се правела в с. Димково, недалеч от гр. Вятка.

ды́мчатый кварц опу́шен криста́л, опу́шен кварц Непрозрачен минерал, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия. На Урал този минерал носи наименованието **дымчатый топаз**.

ды́мчатый топа́з Наименование на опущения кристал (опущения кварц), разпространено на Урал. (См. **дымчатый кварц**).

Е

евáнгелие *с ева́нгелие* Основна богослужебна книга на християнството, която съдържа описание на земния живот на Исус Христос, украсявана с миниатюри, заглавки, заставки, концовки, подвързии и обкови, което нерядко я превръща в паметник на средновековното изкуство.

егíпетский шрифт египтиéн, ежиптиéн Плътен, мощен и тежък шрифт, в който главните и второстепенните греди не се различават по дебелина, а правоъгълните му серифи са еднакво дебели с останалите греди и се пресичат под прав ъгъл с тях.

ежего́дная вы́ставка См. **ежегодная художественная выставка**.

ежего́дная худо́жественная вы́ставка *годи́шна худо́жествена изло́жба*,

годишна изложба Художествена изложба, която се организира ежегодно.

ель ж смърч 1. Дървесината от смърч, използвана като материал за художествени произведения. 2. Художествено произведение, направено то такъв материал.

емеляновский гранит Гранит с червеникавокафяв оттенък, добиван недалеч от гара Емеляновка (на магистралата Коростен – Новгород – Волинск), използван като материал в скулптурата-

емчуга ж ямчуга В технологията на монументалната живопис: кристализирал калциев карбонат на повърхността на разтворена във вода гасена вар.

епитрахиль ж епитрахил В приложното изкуство: част от свещеническото облекло при служене на треби, което представлява широко продълговато парче плат, украсено със сърма, с избродирани орнаменти.

естественная патина См. патина.

естественные краски естествени бои, природни бои Художествени бои, които се срещат в готов вид в природата.

естественный ультрамарин См. ультрамарин в 1 знач.

Ж

жадеит м жадеит Минерал, метасиликат на натрия и алуминия, оцветен в бял или яркозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

жанр м жанр В изобразителното изкуство: понятие, характеризиращо дадена област на изкуството, която включва определен кръг от теми или от дадена техника.

жанрист м См. художник-жанрист.

жанровая живопись См. бытовой жанр.

жанровая скульптура См. бытовая скульптура.

жезл м См. скипетр.

желатин м См. желатина.

желатина ж желатин Кожен туткал, много добре пречистен и излят във вид на плочи или тънки прозрачни листи, който се използва в технологията на изобразителното изкуство.

желатиново-масляный эмульсионный грунт туткалено-маслен емулсионен грунд В живописа: емулсионен грунд, в чийто състав са включени туткал (желатин) и масло.

железная эпоха желязна епоха Епоха в развитието на човешката цивилизация, която обхваща края на II-то хилядолетие и цялото I-то хилядолетие пр. Хр. и се характеризира със създаването на желязни оръдия на труда и на определени типове художествени предмети.

железо с желязо 1. Химичен елемент – метал, използван в изобразителното изкуство като материал за художествени произведения. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

желтковая темпера В живописа: темпера, чието свързващо вещество е яйчен жълтък.

жёлтый агат жълт ахат Минерал, разновидност на ахата, полускъпоценен камък с жълт цвят, използван като материал за художествени изделия.

жёлтый кадмий См. кадмий жёлтый.

жёлтый кобальт жълт кобалт, кобалтова жълта, ауреолін Жълта художествена боя, смес от натриеви, калиеви соли с кобалт.

жёлтый марс См. марс жёлтый.

жёлтый сапфир жълт сапфир Минерал, разновидност на сапфира, скъпоценен камък с жълт цвят, използван като материал за художествени изделия.

жёлтый турмалин жълт турмалин Минерал, разновидност на турмалина, скъпоценен камък с жълт цвят, използван като материал за художествени изделия.

жёлтый ультрамарин См. крон баритовый.

жёлтый яхонт Остаряло название на хиацента (См. гиацинт).

жѐмчуг *м* **бѝсер, пѐрла, маргарѝт**

Скъпоценни бели топчета с органически произход, изявдени от вътрешността на бисерна мида, които се използват като материал при направата на различни накити и за украса на облеклото.

жѐртвенник *м* **алтáр, жѐртвеник,**

есхáр В изобразителното изкуство: скулптурно (релефно) изображение на алтар – място, където в древността се извършвало жертвоприношение.

жѐсткая кисть См. **щетинная кисть**.

жѐсткий кракелюр Дефект в живописи – кракелюр (пукнатина) с остри краища.

жжѐная кость См. **кость жжѐная**.

жжѐная охра См. **охра жженная**.

жжѐная сиена См. **сиена жжѐная**.

жжѐная умбра См. **умбра жжѐная**.

живáя модель *жив* **модѐл** Живо същество, служещо като модел на художника.

живѝца *ж* См. **терпентин**.

живопѝсец *м* См. **художник-живописец**.

живопѝсная шкóла См. **школа живописи**.

живопѝсность *ж* **живопѝсност**

Качество на живописната творба, което изразява движението на цветовете и светлосенъчни отношения и на локалните багри в техните контрасти и преходи.

живопѝсный лак **лак за живопис**

Лак, предназначен за произведения на живописи.

жѝвопись *ж* **живопѝс** Един от основните видове изобразително изкуство – художествено изобразяване на предметния свят върху плоскост (стена, дъска, платно, картон и др.) с помощта на цветни материали.

жѝвопись акварѝлью См. **акварель** во 2 знач.

жѝвопись в нѝсколько приѝмов См. **многослойная масляная живопись**.

жѝвопись в одѝн приѝм См. **алла прима**.

жѝвопись водяными красками См. **акварель** во 2 знач.

жѝвопись гуáшью См. **гуашь** во 2 знач.

жѝвопись кремниевогнеупóрными красками Техника в живописи, изпълнявана с огнеупорни бои, смесени с аморфна силициева киселина.

жѝвопись мáслом См. **масло** во 2 знач.

жѝвопись масляными красками См. **масло** во 2 знач.

жѝвопись на кремнийорганических смóлах Техника на живописи, при която в състава на грунда се използват силициеви органични смоли.

жѝвопись на полистирóльных смóлах Техника на живописи, при която в състава на грунда се използват полистиролни смоли.

жѝвопись на эпоксѝдных смóлах Техника на живописи, при която в състава на грунда се използват епоксидни смоли.

жѝвопись по свѝжей известкóвой штукатурке См. **альфреско**.

жѝвопись по сухой известкóвой штукатурке См. **асекко**.

жѝвопись по сухой штукатурке без попра́вок См. **буон фреско**.

жѝвопись по сыро́й штукатурке с попра́вками тѝмперой См. **альфреско**.

жѝвопись по-сыро́му См. **алла прима**.

жѝвопись с применением синтетических смол Техника на стенната живопис, при която за свързващо вещество служат някои синтетични смоли.

жѝдкая тушь тѝчен туш В технологията на рисунката: течен материал за рисуване с четка или перо, който се състои от специално приготвени сажди и лепилни вещества.

жѝдкое стеклó водно стьклó Техническо название на воден разтвор на натриеви силикат, използван в керамиката като свързващо вещество.

жѝлка *ж* **дамáр** Рудна минерална или водна жила, която е често срещан не-

достатък в камъка, предназначен за скулптура.

жёрный карандаш ма́зен моли́в Молив (инструмент за рисуване), чийто свързвател се състои от растителни мазнини.

жостовская ро́пись Декоративна маслена живопис на метални подноси – руски народен художествен занаят с център с. Жостово, Московска област.

журна́льно-газе́тная гра́фика См. **книжная графика**.

жу́хлое ме́сто См. **вжухлость**.

жу́хлость *жс* См. **вжухлость**.

жю́ри с жу́ри В областта на изобразителното изкуство: група художници, изкуствоведи и представители на художествената общественост, които преценяват произведенията, предложени за изложба, конкурс, отпечатване или разглеждане.

З

загрунто́ванное полотно́ грунди́рано платно́ Платно за рисуване, покрито с грунд, служещо за основа на живописно произведение.

загрунто́ванный холст См. **загрунтованное полотно**.

зады́мка *жс* См. **закопчённость**.

зака́з м пор́чка В изобразителното изкуство: художествено произведение, което е създадено по заявка на клиента.

зака́зчик м См. **инвестор**.

зако́льник м См. **долото**.

зако́нченность *жс* **завършеност** В изобразителното изкуство: такъв стадий в работата над художественото произведение, когато е достигната най-голяма пълнота на възплъщението на творческия замисъл, а в по-тесен смисъл, когато е изпълнена определена изобразителна задача.

закопчё́нность *жс* В керамиката: дефект на декорировката, който се изразява в посивяване на цветовете.

закрепи́тели *мн* (*ед* **закрепи́тель м**) См. **фиксативы**.

закреплéние с фикса́ция, фикса́ране, фикса́ж В технологията на рисунката:

специална обработка на повърхността на рисунката с цел да се закрепят върху нея частиците на материала, с който се рисува, най-често частиците на въглена.

закреплéние кра́сочного сло́я ук-ре́пване на ба́грения слой В реставрацията на живописца: възстановяване на стабилността на багрения слой, в който са се образували пукнатини и който е започнал да се отделя от по-долните пластове бои, от грунда или от основата, което се осъществява чрез инжектиране на лепилни вещества.

закру́чивание с усúкване Ковашка операция, при която една част от художественото изделие се обръща към другата част под ъгъл около оста си.

закры́тая вы́ставка закры́та из-ложба Художествена изложба, закрыта за масово посещение от любителите на изобразителното изкуство.

закры́тая компози́ция затво́рена компози́ция В изобразителното изкуство: художествено произведение, в което не могат да бъдат включени допълнителни компоненти, без да се наруши неговата хармония.

закры́тый ко́нкурс закры́т ко́нкурс В областта на изобразителното изкуство: конкурс, при който произведенията са представени под някакъв девиз или псевдоним или в който участват ограничен брой или специално подбрани автори.

за́мысел м за́мисъл В областта на изобразителното изкуство: конкретна и цялостна представа за съдържанието и формата на художественото произведение, съществуваща в творческото въображение на художника преди да започне непосредствената работа.

за́навес м заве́са В приложното изкуство: художествено изработена преграда в театъра, която отделя сцената от зрителната зала и оказва естетическо въздействие, нерядко украсена с орнаменти.

заостре́нная кисть Четка за рисуване със заострен край, използвана в живописа.

за́писи *мн* См. **неавторские прописки**.

зарисѳвка *ж* 1. **скиѳца** Рисуѳка по натура, изпълнена най-често извъѳ ателието, която служи като материал при създаване на по-значително произведение или се прави със специална цел – 2. **скиѳѳране** Изпълнение (рисуване) на скиѳца.

зарисѳвывать *несов* **скиѳѳрам** В изобразителното изкуство: рисувам скиѳца – рисуѳка по натура, изпълнена най-често извъѳ ателието, която служи като материал при създаване на по-значително произведение или се прави със специална цел.

зарубѳжное изобразительное искусство *чуждестранно изобразительно искусство, чуждестранно искусство* Изобразителното изкуство на другите народи с изключение на руския.

зарубѳжное искусство См. **зарубежное изобразительное искусство**.

заслуженный деятель искусств *заслужил художник* В областта на изобразителното изкуство: почетно звание, което се присъждаше от Президиума на Върховния Съвет на съответната бивша съюзна република на живописци, скулптори, графици и други дейци на изкуствата, създали забележителни произведения или имащи големи заслуги в подготовката на художествени кадри и написването на научни трудове в областта на изкуствата.

засѳрка *ж* **замърсяване** В керамиката: вид дефект на глазурата, представляващ бучица на повърхността на глазурата или под нея в резултат на попадение на частици от друг материал.

застѳвка *ж* **застѳвка** В книжната графика: малка орнаментална или изобразителна композиция, широка колкото набрания текст (или по-тъсна от него), с която започва глава или част от книга.

затѳжка *ж* См. **ретруссаж**.

заусѳнцы *мн* (*ед* **заусѳнец** *м*, **заусѳница** *ж*) См. **барбы**.

зверѳный стиль См. **тератологический стиль**.

зелѳная земѳля **зелѳна земѳя, естѳствена зелѳна земѳя** Зелена художествена боя, представляваща естествен продукт, който се получава при разпадането на базалта и други минерали.

зелѳная кѳноварь См. **свинцовая зелень**.

зелѳная шпинѳль **зелѳн шпинѳл** Разновидност на шпинела – скъпоценен камък, оцветен в зелено (от тревнозелено до тъмнозелено, почти черно), използван като материал за художествени изделия.

зелѳный мрамор **зелен мрамор** Мрамор със зеленикав оттенък, използван като материал за скулптура.

зелѳный турмалин **зелѳн турмалин** Минерал, разновидност на турмалина – скъпоценен камък със зелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

зелѳный ѳхонт См. **изумруд**.

земляной пигмент См. **натуральный пигмент**.

зеркальное изображение *огледално изображение, огледален образ* В гравюрата и литографията: изображението върху плочата или литографския камък по отношение на изображението в отпечатъка. Изображението се рисува като огледално отражение на оригинала.

зеркальный перевод Пренасяне на рисунката върху грунда, обърната като отражението в огледалото.

зернь *ж* Малки златни или сребърни топчета, запоявани върху орнаментите от филигран на златарските изделия.

зограф *м* См. **мастер-изограф**.

золотѳрь *м* См. **мастер-золотарь**.

золотѳя и серебряная навѳдка по красной меди с применением чѳрного лака Художествена техника, при която добре излъскана затоплена медна плоча се покрива със специален лак, опушва се на пламък, върху нея се нанася рисуѳка със стоманена игла и се изстъргва с нож, загрява се до почерняване на медта, избелва се и върху рисуѳката се нанася златна или сребърна амалгама.

золотѳстый топаз **златѳст топаз** Название само но Урал на минерал, разновидност на топаза – скъпоценен камък със златист цвят, използван като материал за художествени изделия.

зѳлото с златѳо 1. Химичн елемент, светложълт неръждаващ благороден метал, използван в изобразителното изкуство като материал за художествени произведения и изделия. 2. Художествено произведение или изделие, изпълнено от такъв материал.

золотѳе сечѳние златно сечѳние Строго определено математично съотношение на пропорциите, при което едната от двете съставни части се отнася към по-голямата така, както по-голямата към цялото; понятие, което изразява закономерност за хармонично съотношение на частите към цялото в природата и изкуството.

золотѳх дел мѳстер 1. Остаряло название на художник, изработващ златни накити. 2. См. **мастер-позолотчик**.

золотѳх и серѳбряных дел мѳстер См. **мастер-золотарь**.

золѳчѳние с позлатѳване Покриване с тънки златни листове (варак) повърхността на художествените произведения от дърво или метал.

зонѳльная вѳставка См. **зональная художественная выставка**.

зонѳльная худѳжественная вѳставка зонѳлна худѳжествена изложба, зонѳлна изложба Художествена изложба, в която се експонират произведенията на художниците, работещи в дадена географска зона.

зоофѳр м зоофѳр В античното изкуство: фриз във форма на непрекъсната изобразителна композиция, изпълнена в техниката на скулптурния релеф, изобразяваща живи същества или орнамент, в който са включени животински мотиви.

зрѳлая худѳжница зрѳла худѳжничка Така се нарича художничката през периода на своята творческа зрялост.

зрѳлый худѳжник зрял худѳжник Така се нарича художникът през периода на своята творческа зрялост.

зубѳтка ж зѳбат шкарпел В скулптурата: стоманен инструмент за обработване на различни видове камък, единият край на който се разширява във вид на плоска лопатка, която завършва с едри зѳбци.

зубѳло с секѳч В скулптурата: инструмент за обработка на камък и сечене на метал.

И

ѳва ж вѳрба 1. Дървесина от върба като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

ѳвовѳй ѳголѳ Въглен за рисуване, приготвен от върба.

иглѳ гравировѳльная гравѳорска иглѳ, литографска иглѳ Инструмент, който широко се използва в техниката на дълбоката гравюра и литографията, представляващ закрепено за дръжка стоманено острие, което има кръгло или многоѳгълно сечение, а понякога е конусовидно или пресечено напъряко с наклон. В литографията **гравѳорската игла** се нарича **литографска игла**.

игловѳй офѳрт офѳрт Широко употребявана техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, при която шрихите на рисунката се издѳлбават със специална гравѳорска игла върху покритата с определен грунд метална плоча, която се разяжда с киселина.

идеализѳция ж идеализѳция В изобразителното изкуство: нарушаване на жизнената правдивост вследствие на преднамерено или неволно разкрасяване на изобразявания обект.

идѳйность ж идѳйност Концентрирана съдържателност на изкуството, която изразява в образна форма понятията, представите и идеите на човека за действителността, неговите естетически, нравствени и обществено-политически идеали.

идеогрѳмма ж идеогрѳма Вид картинен писмен знак (пиктограма), чието съдържание не съвпада с нарисувания образ, а има преносно значение и предава едно отвлечено понятие.

идѳя ж идѳя В областта на изобразителното изкуство: главната мисъл на художественото произведение, чрез която се разкрива обществената позиция на художника и обективната насоченост на неговото изкуство.

íдол м íдол В скулптурата: материален предмет, който е обект на религиозно поклонение – човешки и животински фигури с най-различни натуроподобни или символични форми, направени от дърво, глина, камък (най-често мрамор), мед, бронз, сребро, злато и др.

известкóво-казейíновая живопись См. **казеиново-известковая живопись**.

известкóвые белíла Гасена вар, използвана в живописа като бяла боя.

извéстная худóбница извéстна худóбничка Художничка, която се ползва с известност сред ценителите на изкуството.

извéстный худóжник извéстен худóжник Художник, който се ползва с известност сред ценителите на изкуството.

известняк м варóвик 1. Утаечна скала, състояща се предимно от калцит, използвана като материал за скулптурни произведения. 2. Скулптурно произведение, изпълнено от такъв материал.

íзвесть ж вар Бяло твърдо вещество, получено чрез изпичане на варовик, използвано като материал в стенната живопис.

излóм м В изобразителното изкуство: място, където художественото произведение е пречупено.

изображéние с изображéние Възпроизвеждане на външния сетивно-конкретен облик на явленията от действителността със средствата на изкуството.

изобразíтельные искúства изобразíтелни изкúства 1. Изкуства, които са свързани със зрителното възприятие и създават изображения на видимия свят върху плоскост или в пространството: такова са живописа, графиката и скулптурата. Наричат се още **пространствени изкуства**. Често към тях причисляват и архитектурата, и цялото декоративно-приложно изкуство, тъй като произведенията им са пространствени и се възприемат чрез зрението. Терминът **пластични изкуства** е тъждествен по съдържание и подчертава сетивно-нагледния, осезателен характер на съответните видове изкуство. 2. См. **рисование** во 2 знач.

изобразíтельный фон В изобразителното изкуство: фон, включващ изображенията.

изогра́ф м См. **мастер-изограф**.

изразéц м ка́хла В художествената керамика: елемент от облицовката на стена или печка във вид на плочка, ъгъл, част от корниз и др., които на обратната страна имат специални ребра (румфи) за закрепване в стената. Терминът **кафель** се употребява предимно във връзка със западно-европейските кахли.

изумру́д м изумру́д, смара́гд Минерал, разновидност на берила – скъпоценен камък от най-висок клас със зелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

изумру́дная зéлень См. **изумрудно-зеленая**.

изумру́дно-зелёная Название на зелена художествена боя с изумруднозелен цвят.

изя́щенные искúства изя́щни изкúства Старо класификационно определение за група изкуства, които имат за цел чисто естетическо и морално въздействие върху човека: музика, живопис, графика, скулптура, поезия, красноречие, танц – за разлика от приложните изкуства, които имат практическо полезно предназначение.

ико́на ж ико́на В историята на изкуството: кавалетно произведение на религиозната живопис, което същевременно е култов предмет – символично изображение на Христос, на някой християнски светец или сцена от "светото писание".

иконогра́фия ж иконогра́фия 1. Раздел от изкуствознанието за проучване на сюжетите и образите в изобразителното изкуство и техния произход. 2. Описание на изображенията в изкуството, установяване правилата за изобразяване на митологични, исторически лица и сюжети с техните характерни особености и символи. 3. Във връзка с изкуството на миналите епохи (напр. във връзка с изкуството на средновековието): система от общоприети (или предписани) канонични правила за изобразяване на дадено лице или сюжет.

иконописец *м* См. художник-иконописец.

иконопись *ж* **иконопис**, **икѡнна живопис** В историята на изкуството: разновидност на кавалетната религиозна живопис, чиито произведения служат като обект за поклонение и култ главно в страните, където е било разпространено източно-православното християнство.

иконостас *м* **иконостѣс** Преграда, която в православната църква отделя олтар от помещението за богомолци, представляваща сложна архитектурна композиция, в която са обединени архитектура, декоративна скулптура, дърворезба, иконопис.

иллюзионизъм *м* **иллюзионизъм** В специален смисъл: трактовка на изображението, характерна за някои периоди или стилове в историята на изкуството, която се стреми към живо възпроизвеждане на обектите, към външно правдоподобие, което граничи с илюзията (зрителната измама).

иллюминатор *м* См. мастер-иллюминатор.

иллюминирование *с* **иллюминирование** 1. Оцветяване на гравюри или рисунки (на ръка) главно с локални цветове без градации на тоновете. 2. По отношение на древните (особено средновековните) ръкописи този термин често обозначава процеса на изпълнение на цветните миниатюри и орнаменти, независимо от техния характер и техника.

иллюминировать *несов* **иллюминировать** 1. Оцветявам гравюри или рисунки (на ръка) главно с локални цветове без градации на тоновете. 2. По отношение на древните (особено средновековните) ръкописи този термин често обозначава процеса на изпълнение на цветните миниатюри и орнаменти, независимо от техния характер и техника.

иллюстративность *ж* В изобразителното изкуство: повърхностно, едностранно отражение на действителността в изкуството, предаване на външните черти на явлениято без проникване в неговата същност.

иллюстратор *м* См. художник-иллюстратор.

иллюстраторка *ж* См. художница-иллюстраторка.

иллюстрация *ж* **иллюстрация** 1. Разновидност на художествената графика, която има за задача да онагледява, образно да пояснява (и отчасти да допълва) даден текст. 2. Отделно произведение на този вид художествена графика.

иллюстрирование *с* **иллюстрирование** Снабдяване с илюстрации, рисуване на картина по текст, за да го пояснява.

иллюстрировать *несов* **иллюстрировать** Снабдявам с илюстрации, рисувам картина по текст, за да го поясня.

имитатор *м* См. художник-имитатор.

имитация *ж* **имитация** В приложното изкуство: 1. Сполучливо възпроизвеждане на нещо, подражание. 2. См. **подделка** во 2 знач. 3. Фалшиво подобие на художествено произведение.

имитировать *несов* **имитировать** 1. В изобразителното изкуство: точно възпроизвеждам, подражавам изкусно. 2. См. **подделывать**.

импрессионизъм *м* **импрессионизъм** 1. Направление и художествен метод във френската живопис от 70-те – 80-те години на XIX в., които се свързват с творчеството на Моне, Сислей, Писаро, Реноар. Основен принцип на импресионистите е работата от натура, старанието да бъдат предадени мимолетни впечатления. 2. В широк смисъл терминът обхваща и многобройните последователи на **импресионизма** в другите страни не само в живописа, но и в графиката и скулптурата.

импрессионист *м* См. художник-импресионист.

импрессионистка *ж* См. художница-импресионистка.

импресия *ж* **импресия** Ескизно нахвърляна живописна или графична творба, в която художникът е искал да запечата моментните си впечатления от даден природен обект. За пръв път терминът е употребен от френския художник Клод Моне.

импримату́ра *ж* **импримату́ра** В технологията на живописиста: остаряло название на цветното тониране на грунда чрез нанасяне на тънки пластове от топли, неутрални или студени оцветявания, характерно за живописната практика на старите майстори.

инвѐстор *м* **инвестѝтор** Човек или учреждение, които възлагат поръчка на даден художник за изпълнение на художествено произведение.

ингиби́торы *мн* (*ед* **ингиби́тор** *м*) **инхиби́тори** Вещества, които могат да забавят протичането на дадена реакция, употребявани като съставка на художествени бои и лакове.

инди́го *с* **инди́го** Органично синьо багрилно вещество, което се получава от сока на тропично растение или по синтетичен път.

индиголи́т *м* **син турмали́н** Минерал, разновидност на турмалина – скъпоценен камък със син цвят, използван като материал за художествени изделия.

инди́йская жѐлтая инди́йска жѐлта Художествена боя – златистожълто органично багрило с лазурен характер, получавано в старо време в Индия от урината на крави и слонове, когато са се хранили с определен вид багрилни растения.

индустриа́льная эсте́тика См. **промышле́нная эстетика**.

индустриа́льный пейза́ж Разновидност на пейзажния жанр, отразяваща развитието на индустриализацията.

инициа́л *м* **инициа́л, загла́вка, нача́лка** В украсата на ръкописните книги и в книжното оформяне: художествено изработена, едноцветна или многоцветна голяма начална буква на глава (или част) от текста. Названието **буквица** е остаряло.

инкерма́нский известня́к Варовик, добиван в Крим, недалеч от гара Инкерман, използван като материал за скулптура.

инкруста́тор *м* См. **художник-инкрустатор**.

инкруста́ция *ж* **инкруста́ция** 1. Раздел от декоративно-приложното изкуство, който включва произведения, изпълне-

ни в техниката на инкрустацията. 2. Техника на изпълнение на декоративна композиция от пластинки или късчета твърд, често скъпоценен материал (злато, сребро, слонова кост, седеф и др.), вкопани (врязани) по повърхността на украсявания предмет. 3. Отделна декоративна композиция, изпълнена в тази техника.

инкруста́ция в цветно́й левка́с други́х материа́лов Техника на монументално-декоративната живопис – инкрустация на различни материали в цветен пласт мазилка.

инкруста́ция цветно́х левка́сов Техника на стенопис с цветни пластове мазилка чрез инкрустация.

инкруста́ция цветно́х штукату́рок Техника на монументалната живопис, при която на определени места на стенописа в един пласт се поставят цветни мазилки, след което засъхналата повърхност се изцикля със стоманена цикла.

инкрусти́ровать *несов* **инкрусти́рам** В изобразителното изкуство: изпълнявам инкрустации.

иноко́пъ *ж* См. **ассист**.

инси́гнии *мн* **инси́гнии, регалии** Външните знаци на висша светска и духовна власт като произведение на изкуството.

инта́лии *мн* (*ед* **инта́лия** *ж*) **гѐми** Малки обработени благородни или полублагородни камъни с издълбано изображение, използвани като украса на златни, сребърни и месингови пръстени, а също и като печат.

инта́льи *мн* (*ед* **инта́лья** *ж*) См. **инталии**.

инта́рсия *ж* **инта́рзия** 1. Разновидност на инкрустацията: техника за изпълнение на декоративна композиция от разноцветни късчета дърво (фурнири), които се врязват в повърхността на украсявания предмет (понякога се добавя кост, седеф и др.). 2. В неточно значение означава сходна по външен вид украса с налепени върху предмета пластинки от разноцветни фурнири (или от други материали).

интенсивность цвета интензивност Свойство на художествените бои: яркост, наситеност.

интерьер м интериор 1. Жанр в изобразителното изкуство, който изобразява вътрешното архитектурно пространство – стаи, зали, анфилади и др. 2. Произведение на живописца или графика, което се отнася към този жанр. 3. В декоративно-приложното изкуство: оформление, украса на вътрешно помещение.

интерьерная архитектурная керамика Керамика, предназначена за интериора на сгради.

интонако с интонáко Във фресковата живопис: последният слой мазилка, върху който се изпълнява фреската.

искусственная патина См. патина.

искусственная сангина Сангин (материал за рисуване), приготвян по изкуствен начин.

искусственная сепия Сепия (материал за рисуване), приготвяна по изкуствен начин.

искусственные камни изкуствени камъни Скъпоценни камъни, получавани чрез синтез, използвани като материал за художествени изделия.

искусственные краски изкуствени бои Художествени бои, получени по изкуствен начин, които не се срещат в готов вид в природата.

искусственный ультрамарин изкуствен ултрамарин См. ултрамарин во 2 знач.

искусство с изкуство Творческа художествена дейност, обобщение на многостранния човешки опит, филтриран през душевността на художника, фиксиран в устойчиви образи, представляващи духовна ценност, тъй като съхраняват висшите за всеки народ представи за красота, нравственост и хуманност.

искусство для искусства изкуство за изкуството Самоцелно изкуство, което не служи на обществените идеали

искусствовед м изкуствовед Специалист, работещ в областта на изкуствознанието.

искусствоведение с изкуствознание Наука за изкуството, която включва теорията и историята на изкуството, също както и художествената критика. Най-често терминът означава науката за изобразителното изкуство.

искусствознание с См. искусствоведение.

исокефалия ж изокефáлия Разпространен в древността и средновековното изкуство начин за изграждане на многофигурна композиция, при който главите на всички стоящи фигури са разположени на еднаква височина (т. е. по една хоризонтална линия), като само предната редица фигури е представена в цял ръст, а на останалите се рисуват само главите, подредени в хоризонтални редове в един и същ размер.

истинная фреска См. буон фреско.

историческая живопись историческа живопис Жанр в живописца, който изобразява конкретните исторически събития в обществения живот на миналото и съвременността и действията на историческите личности. Към нея се отнасят също така историческият портрет и историческият пейзаж.

историческая картина историческа картína, историческо платно Художествено произведение на живописца, принадлежащо към историческия жанр.

историческая скульптура историческа скулптура Разновидност на скулптурата, включваща скулптурни портрети на исторически личности и скулптурни композиции на исторически сцени.

исторический жанр исторически жанр Жанр в изкуството, посветен на изобразяване исторически личности и конкретни исторически събития от обществения живот в миналото и днес.

исторический живописец исторически живописец Живописец, който твори в областта на историческата живопис.

исторический пейзаж исторически пейзаж Терминът се отнася до живописца на класицизма и означава пейзаж, свързан с образи от античността.

историческое полотно См. историческая картина.

история искусств *история на изкуствата* Дял от изкуствознанието, който изучава развитието на изобразителното изкуство от момента на възникването му до наши дни въз основа на анализа на художествените произведения и оценката на творчеството на художниците.

итальянские мраморы *италиански мрамори* Мрамори, добивани в Италия, използвани като материал за скулптури.

итальянский карандаш *италиански молив* 1. В технологията на рисунката: материал и едновременно инструмент за рисуване във вид на тънка пръчица от багрилно вещество, приготвено от стрита на прах печена кост, смесена с растително лепило, с дървена или метална обвивка, появил се през XV в. 2. Название на техниката, при която рисунката се изпълнява с такъв инструмент.

К

кадмий *м кадмиум* Название на група минерални художествени бои, в основата на които влизат кадмиеви съединения, например: кадмиева жълта, кадмиева червена.

кадмий жёлтый *кадмиева жълта, жълт кадмий, кадмиум жълта лимон* Жълта минерална боя, в чийто състав влизат кадмиеви съединения, използвана в живописата.

кадмий красный *кадмиева червена, червен кадмий* Червена художествена боя, в чийто състав влизат кадмиеви съединения.

казеиновая краска *казеинова боя* Художествена боя, чийто свързвател представлява казеинова емулсия.

казеиновая темпера *казеинова темпера* В живописата: темпера, чийто свързвател е казеин.

казеиновая эмульсия *казеинова емулсия* Емулсия, приготвена от казеин, служеща за свързвател на художествени бои.

казеиново-известковая живопись *казеиново-варова живопис, казеиново-варена техника* В монументалната живопис: най-съвършената техническа разновидност на фреската, при която като свързвател се използва смес от гасена вар и казеин. Изпълнява се върху мокра мазилка на няколко етапа като допуска частични поправки.

казеиново-масляная темпера См. темпера казеиново-масляная.

казеиново-масляная эмульсия *казеиново-маслена емулсия* Емулсия, съдържаща казеин и масло, използвана като свързващо вещество в художествените бои.

казеиново-масляной эмульсионный грунт *казеиново-маслен емулсионен грунт* В живописата: емулсионен грунд, в чийто състав са включени казеин и масло.

казеиновый грунт *казеинов грунд* В живописата: грунд, който се състои от казеин, нишадърен спирт, суха оловнобяла боя или цинквейс и вода.

казеиновый клей *казеиново лепило* Лепило, приготвено от казеин, разтворен в нишадърен спирт или боракс, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

калайт *м* См. бирюза.

калам *м* См. тростниковое перо в 1 знач.

каллиграф *м* См. художник-каллиграф.

каллиграфия *ж калиграфия* Изкуство да се изписват букви красиво и художествено.

калька *ж* 1. *калка, оризова хартия, паус* Вид прозрачна хартия за снемане копия от рисунки. 2. *калка* Копие, направено на такава материя.

калькирование *с калкиране* 1. В практиката на изобразителното изкуство: превод на рисунка (ескиз и пр.) чрез нанасяне на контурите върху прозрачна хартия, покриваща рисунката. 2. В миналото така се наричали всички начини на превод на рисунката.

калькі́ровать *несов* **калкі́рам** Възпроизвеждам върху тънка хартия или платно чертеж или рисунка.

камéдная тéмпера В живописата: темпера, чието свързващо вещество е някаква смола гумиарабика или вишнева гума.

камéдь *ж* **камéд, гúма, клей** Смола от наранена кора на някои дървета (череша, вишна, слива и др.), използвана като свързвател на художествени бои или за приготвяне на лепило.

камéи *мн* (*ед* **камéя** *ж*) **камéи** В приложното изкуство: малки благородни или полублагородни камъни, украсени с релефно изпъкнало изображение.

ка́менная полиро́ванная моза́йка флоренті́йска моза́йка Техническа разновидност на мозайката, възникнала през XVI в. във Флоренция, при която малки късчета или цветни каменни плочки с дебелина 2–3 мм се залепват върху мраморна плоча и се шлифват, при което се създава илюзия, че мозайката е нарисувана с бои.

ка́менные ба́бы ка́менни ба́би В скулптурата: надгробни каменни ваяния, разпространени в южноруските степи и Сибир.

ка́менных дел ма́стер См. **мастер-камнерез**.

каменотёс *м* См. **мастер-каменотёс**.

ка́мень ка́мък 1. Камъкът като материал за скулптура. 2. Скулптурно произведение, изпълнено от такъв материал.

ка́мерная двухфигу́рная компози́ция В кавалетното изкуство: композиция от две фигури.

ка́мерная трёхфигу́рная компози́ция В кавалетното изкуство: композиция от три фигури.

ка́мерный портре́т См. **станковый портрет**.

камнерéз *м* См. **мастер-камнерез**.

ка́мнерéзное иску́ство См. **литоглиптика**.

канделя́бр *м* **кандела́бър** В приложното изкуство: художествено оформена подставка с разклонения за няколко

свещи или лампи, изработена от бронз, сребро, желязо, метални сплави, мрамор и др. материали.

каните́ль *ж* **сърма** В приложното изкуство: златни или сребърни нишки за бродирание.

канифо́ль *ж* **колофо́н** Прозрачна светложълта до жълтокафява стъкловидна смола, получава от терпентин, която се използва като материал в технологията на изобразителното изкуство.

кано́н *м* **кано́н** 1. В древното изкуство: закономерност в пропорциите на човешкото тяло, която се приема за идеална и се изразява чрез съотношенията на прости числа, като за мярка обикновено служи някоя част от тялото (нос, лице). 2. В широк смисъл: всяка система от точни правила и предписания в областта на изобразителното изкуство, например регламентирането на иконографията, на композиционните и изобразителни похвати от страна на църквата или държавата.

канфа́рики *мн* (*ед* **канфа́рик** *м*) Чекани със заострен край с форма като тъпа игла за пренасяне на рисунката върху метал, а също така за украса на фона с точки.

канфа́рне́ние *с* Украса на фона на художественото изображение с точки върху метална повърхност с помощта на специални инструменти – канфарики.

каоли́н *м* См. **белая глина**.

кап *м* 1. Израстък на ствола на дърво, използван като материал в скулптурата за придаване на по-голяма изразителност. 2. Гипсов, епоксиден или направен от друг материал калъп за отливане на гипсови калъпи.

капоко́рень *м* Израстък до корена на ствола на дърво, използван като материал в скулптурата за придаване на по-голяма изразителност.

карага́ч *м* **по́лски бряст** 1. Дървесина от полски бряст като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

каранда́ш *м* 1. **моли́в** В технологията на рисунката: материал и инструмент

за рисуване във вид на тънка пръчица от багрилно вещество с дървена или металическа обвивка. 2. **молив** Название на техниката, при която рисунката се изпълнява с молив (графитен, италиански, сребърен или оловен). 3. Пръчици сангин или пастел (пастелни моливи).

карандашная манера гравюра с рулетка, полутонова гравюра Техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, която имитира рисунка с молив, въглен, сангин, пастел, при която върху повърхността на грундираната плоча се насяят шрихи и петна с рулетка или чукче.

карандашный набросок скица с молив Техническа разновидност на скицата, изпълнена с молив.

карандашный портрёт Техническа разновидност на портрета, изпълнен с молив.

карандашный рисунок моливна рисунка, рисунка с молив Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с молив.

карболовая кислотa См. **фенол**.

карбoльная кислотa См. **фенол**.

карборунд *м карборунд* Съединение на кремък с въглерод, използвано като материал в керамиката.

кариатида *ж кариатида* В декоративната скулптура: статуя на женска фигура, изпълнена като носеща архитектурна част, вместо колона или пиластър.

карикатура *ж карикатура* Изображение, в което преднамерено са подчертани и комично преувеличени отрицателните особености на обекта, с цел да бъдат осмислени и разобличени, за да им се даде обобщена общественостно-политическа и морална преценка.

карикатурист *м* См. **художник-карикатурист**.

карикатуристка *ж художница-карикатуристка*.

каркас *м каркас, скелет* В технологията на скулптурата: скелет от железни пръти и тел, с който се укрепва скулптурното произведение, което се моделира от глина или се отлива от гипс.

кармин *м кармин* В живописа: оригинално багрило с червен цвят, първоначално получавано от крилата на особен род насекоми – кърмъз.

карнация *ж* 1. **карнация** В изкуството на старите майстори и в средновековната живопис: цветово изграждане на видимите части на човешкото тяло. 2. **инкарнат** В същото значение понякога се употребява терминът **инкарнат**.

карнеол *м карнеол* Минерал, разновидност на халцедона – полускъпоценен камък с месесточервен или кафяв цвят, използван като материал за художествени изделия.

каррарский мрамор Класически бял мрамор, известен в цял свят, добиван недалеч от град Карара в Италия, използван като материал за скулптура.

картина *ж картина* Произведение на кавалетната живопис, което правдиво възпроизвежда някакъв сериозен замисъл, изпълнявано в различни видове техники и с различни материали върху платно, дъска, картон, хартия и др. с маслени, темперни, акварелни и др. бои.

картинная галерейa См. **художественная галерея**.

картон *м картон* 1. Дебел книжен лист, използван като материал за рисуване. 2. В специален смисъл: спомагателна рисунка, която точно възпроизвежда една композиция (или отделен детайл от нея) и е изпълнена в мащаба на бъдещата творба.

картүш *м картүш* Декоративно оформяне на надпис или емблема, най-често във вид на обрaмчен щит с рамка или полуразгънат свитък.

касторковое маслo рициново маслo Масло, получавано от семената на рицина, използвано като свързващо вещество на художествените бои.

катализаторы *мн (ед катализатор м) катализатори* В технологията на изобразителното изкуство: вещества, които променят скоростта на химичните реакции, без в края на реакцията да изменят своя състав и количество, използвани като съставка на художествените бои.

каутѣрий *м* **каутѣрий** Инструмент в живописа – дълга лъжица за полиране на восъчните бои, използвана в древността при енкаустиката.

кафель *м* См. **изразец**.

кахолонг *м* См. **бѣлый агѣт**.

качѣлка *ж* См. **границьник**.

квадратные напѣльники Пили с квадратно напречно сечение, използвани в скулптурата.

квадратные пробойники Пробои (инструменти за пробиване на отвори) с квадратно сечение, използвани в скулптурата.

кварц *м* **кварц** Минерал – силициев двуокис, широко разпространен в природата минерал, използван като материал за художествени изделия.

квасцы *мн* **стѣпца** Вещество, използвано като материал в технологията на живописа, което се получава при смесването на калиев и алуминиев сулфид.

кватрочентѣст *м* См. **художник-кватрочентист**.

Кватрочѣнто *с* **Кватрочѣнто** Название на XV век в специален смисъл: като определен период в развитието на италианското изкуство или на цялата италианска култура.

кедр *м* **кѣдър** 1. Дървесина от кедр като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

кѣдровое мѣсло **кѣдрово мѣсло** Масло, добивано от орехите на сибирския кедр, използвано като материал в технологията на изобразителните изкуства.

керѣмика *ж* **керѣмика** В декоративно-приложното изкуство: всички видове художествени изделия от печена глина със специален състав и техника на изпълнение: изделия от порцелан, фаянс, майолика, теракота, гърнчарски изделия.

керѣмѣст *м* См. **художник-керамист**.

керѣмѣская жѣвопись Техническа разновидност на живописа, изпълнявана с помощта на релеф от керамика.

керѣмѣская плѣтка **керѣмѣчна плѣчка** Керамична плочка, използвана в монументално-декоративното и приложното изкуство.

керѣмѣские крѣски **керѣмѣчни боѣ** Смес от пигменти, флюсове и лепкава основа (терпентин, глицерин, захарен разтвор и т. п.), служеща за декориране на керамични художествени изделия.

керѣмѣтка *ж* Метална мрежа, покрита с предварително изпечена глина, която се закрепва на дървени тапи и служи за основа в монументално-декоративната живопис.

кероплѣстика *ж* **кероплѣстика, цероплѣстика** 1. В скулптурата: Рядко употребявано наименование на техниката за моделиране от восък. 2. Скулптурни произведения, направени от восък.

киѣроскуро *с* **киѣроскуро** В историята на гравюрата: термин, който означава една техническа разновидност на цветната гравюра на дърво и се отнася главно до италианските гравюри от XVI в. Отпечатъкът ѝ напомня рисунка с четка, изпълнена със сравнително малко светлосенъчни градации и близки цветови отсенки.

кизѣл *м* **дрѣн** 1. Дървесина от дрян като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

кизѣль *м* См. **кизил**.

килѣм *м* **килѣм** В приложното изкуство: художествено ръчно изработени от вълна цветни орнаментирани гладки декоративни изделия с две лица, които имат широко приложение в бита.

киноварь *ж* **цинѣбър, вермийѣн, киноварь, сигнѣлна червѣна** Ярочервена художествена боя, приготвена от минерала киновар (живачен сулфид).

киноплакѣтѣст *м* См. **художник-киноплакѣтѣст**.

кипарѣс *м* **кипарѣс** 1. Дървесина от кипарис (вечно зелено дърво с дребни люсповидни листа) като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

кипсѣк *м* 1. Остаряло название на скъпо илюстрирано издание във вид на албум или книга с гравюри или репродукции. 2. В първоначалното си значение – скъпо издание, предназначено за подарък.

кири́лица *ж* **ки́рилица** Втората старобългарска и славянска азбука след глаголицата. Славянска азбука, съставена през IX в. от братята Кирил и Методий по образец на гръцкото уставно писмо.

кистевáя рѳпись Техническа разновидност на стенописата, изпълнявана с четка.

кисть *ж* **чѣтка** 1. Най-важният инструмент на художника, специално пригоден към различните изисквания и разновидности на живописната техника. 2. Техника на изпълнение на дадено художествено произведение с такъв инструмент.

кита́йская тушь **кита́йски туш** Разновидност на туша, произвеждан в Китай, използван като материал в изобразителното изкуство.

кита́йский фарфо́р **кита́йски порцелáн** В керамиката: най-древният порцелан, създаден през VII – VIII в. пр. Хр.

китч *м* **кич** В областта на изобразителното изкуство: художествен сурогат, чиито определящи параметри са евтината имитация и разширяването на социалните илюзии.

киу́ра *ж* **киу́ра** Чук с дарак, използван като инструмент в скулптурата.

кию́ра *ж* См. **киура**.

кия́нка *ж* Инструмент във вид на дървен, железен или стоманен чук с равна ударна повърхност, използван в скулптурата.

кла́сстик *м* См. **художник-классик**.

кла́сстика *ж* **кла́сика** 1. В историята на изкуството: епохата на най-високото развитие на античното изкуство, свързана с художественото развитие на старогръцките робовладелски полиси (главно Атина) през V – IV в. пр. Хр. 2. В по-широк смисъл терминът се употребява както понятие-то класическо изкуство (**классическое искусство**).

классици́зм *м* **класици́зъм** Художествено направление в европейското из-

куство през XVII – XIX в., чийто представители считат за висш образец античното изкуство и следват традициите на Високия Ренесанс.

класси́ческая гравю́ра См. **углублённая гравюра**.

класси́ческое иску́ство **класи́ческо изку́ство** Изкуство, което се ползва с всенародно признание и дълго време запазва значението си на образец или норма. То предполага прогресивно за времето си съдържание и адекватна свършена художествена форма.

клеевáрка *ж* Специален съд за варене на лепило, използван в технологията на изобразителното изкуство.

клеевáя живопись **тутка́лена те́хника** 1. Техническа разновидност на живописата, която се използва най-често за направа на театрални декори, при която туткалът служи като свързвател. 2. В широко значение терминът обединява всички технически разновидности на живописата, където свързващо вещество е туткалът (акварел, гваш).

клеевáя кра́ска **тутка́лена боя́** Художествена боя, чийто свързвател представлява туткалена емулсия.

клеевáя фо́рма **желати́нов калъ́п** В технологията на скулптурата: най-свършеният калъп, който възпроизвежда най-дребните детайли на оригинали и се приготвя от еластична желатинова маса за многократно отливане на декоративна скулптура, изпълнена в твърд материал и с много дребни и сложни детайли.

клеевáя эму́льсия **тутка́лена ему́лсия** В живописата: емулсия, приготвена от туткал, служеща за свързвател на художествени бои.

клеевы́е грунты́ **тутка́лени гру́ндове, лепи́лени гру́ндове, по́стни гру́ндове** В живописата: грундове, съдържащи туткал или друго лепило.

кле́е-ма́сляный эмульсионный грунт **тутка́лено-ма́слен емулсионен грунд** В живописата: емулсионен грунд, в чийто състав са включени туткал и масло.

кле́е-мелово́й грунт **тутка́лено-кре́ден грунд** Грунд, съдържащ туткал и

креда, използван като материал в живописа.

клее-мучной грунт туткалено-брашнен грунд Грунд, съдържащ туткал и брашно, използван като материал в живописа.

клей *м лепило* Каша от смола или скорбяла, брашно, туткал, каучук и др., която прикрепва трайно едно нещо към друго, използвана като материал в технологията на изобразителното изкуство.

клеимо *с 1. марка* См. **марка** во 2 знач. 2. В иконописа: малка завършена композиция със самостоятелен сюжет, която е част от общия замисъл на иконата.

клеистер *м клэйстер* Вид лепило от скорбяла или брашно, използвано като материал в изобразителното изкуство.

клён *м клен* 1. Дървесина от клен като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

клещи *мн клещи* В художественото коване: инструмент, с помощта на който изделията се изваждат от жаравата, задържат се и се преобръщат по време на коването.

клеянка *ж* См. **клееварка**.

клямер *м клямер* Щипка от извита тел за прихващане на акварелни работи на паспарту под стъкло без рамка.

клямера *ж* См. **клямер**.

кнемѝда *ж* См. **наколенник**.

книжная гравюра Разновидност на гравюрата, предназначена за художествено оформление на книги.

книжная графика книжна графика Разновидност на графиката, предназначена за художествено оформление на книги, списания, вестници.

книжный знак См. **екслибрис**.

кобальт *м кобалт, кобалтова сѝня, син кобалт* В живописа: название на светлосиня минерална боя със състав кобалтов алуминат. Освен син кобалт съществува още зелен кобалт, виолетов кобалт, жълт кобалт.

ковка художественная художественно ковѝне, ковѝне В изобразителното из-

куство: техника на изпълнение на художествени произведения от метал посредством удари с чук.

ковровщик *м* См. **мастер-ковровщик**.

ковровщица *ж килимарка* В приложното изкуство: майсторка, която изработва килими.

ковродѝлие с килимарство Художествен занаят за изработване (ръчно или машинно) на специализирани постелъчни тъкани.

ковроткачество *с* См. **ковроделие**.

ковры *мн (ед ковѝр м) ковѝор* В приложното изкуство: всички видове плътни цветни тъкани, предназначени за покриване на стени и дивани: велурени и гладки килими, гоблени, китеници и др.

кожа *ж* Ципа на повърхността на живописно произведение, която се образува от излишъка на емулсия и туткал.

кожный клей кожен туткал, кобѝлски туткал В технологията на живописа: разновидност на туткала, произвеждан от кожи.

козья кисть Четка за рисуване, направена от козината на коза, използвана в живописа.

коллѝж *ж колѝж* 1. Техника в изобразителното изкуство – залепване на различни по цвят и фактура материали върху различни основи. 2. Художествено произведение, изпълнено в тази техника.

коллекционер *м колекционер* В изобразителното изкуство: лице, което прави колекции, систематически събира, подрежда и съхранява произведения на изкуството.

коллекционировать несов колекционѝрам В изобразителното изкуство: събирам, подреждам и съхранявам произведения на изкуството.

коллѝкция *ж колѝкция* В изобразителното изкуство: подредена сбирка от произведения на изкуството.

коловорот *м маткап* В технологията на скулптурата: инструмент за въртене на свредела, който се употребява при обработката на твърди материали.

колонко́вая кисть Най-хубавата четка за рисуване, произвеждана в Русия, която се прави от козината на сибирски пор, използвана в живописата.

колорист *м* См. **художник-колорист**.

колорит *м* **колорит** 1. В живописата: взаимоотношението на всички цветове в произведението, неговото цветово изграждане като едно от средствата за правдиво и изразително изобразяване на действителността. 2. Терминът се употребява в по-тесен смисъл, близък до значението на понятието **цветова гама** и **тоналност**.

колоритност *ж* **колоритност** Качество на богато обогрета картина, художествен предмет и др.: обогрениост, живописност, картинност.

колос *м* **колос** 1. Бронзова статуя на древногръцкия бог на слънцето Хелиос на остров Родос. 2. Статуя с огромни размери. Терминът се употребява във връзка с историята на изкуството.

колотушка *ж* Инструмент във вид на дървен чук, използван в скулптурата.

колчан *м* **колчан** В приложното изкуство: четвъртата или цилиндрична кутия от дърво, кожа, плат или метал, често украсявана с релефни изображения, в която, закрепена на гърба, през древността и средновековието ловците и бойците слагат стрелите.

колье *с* **колие** В приложното изкуство: огърлица със скъпоценни украшения.

кольцо *с* **пръстен** В приложното изкуство: накит за пръстите на ръцете, едно от най-старите украшения, който обикновено приема формата на халка или спирала.

комбинаторика структурная комбинаторика структурна В изобразителното изкуство: научна дисциплина с комплексен характер, която обединява знанията, необходими за запознаването със строежа на формите и орнамента.

комбинированные грунты В живописата: грундове, състоящи се от туткален, емулсионен или синтетичен грунд, покрит със слой маслена боя.

комическое с комично В изобразителното изкуство: осмиване на пороците и недостатъците, подчертаване на смешното в обществените явления и в бита, главно с цел да бъдат осъдени.

композиция *ж* **композиция** 1. Хармонично съчетание (подреждане, сглобяване) на съставките в картината (форми, изображения, цветови петна, светлини и сенки), в гравюрата (линии, черни и бели петна), в скулптурата (пластични маси, обеми, движения, светлини и сенки) с цел да се получи по-голямо и специфично художествено-емоционално въздействие и най-добре да се разкрие основната идея, действието, отношението в изображението. 2. Отделно художествено произведение, което е значително по съдържание, обмислено и строго изградено и завършено по изпълнение. В живописата този смисъл на термина е близък до понятието **картина**.

компоновать *несов* **компонырам** Създавам произведение на изкуството като обединявам в едно цяло отделните му части.

компоновка *ж* **компоныране** Създаване на произведение на изкуството посредством обединяване в едно цяло на отделните му части.

конгрёв *м* **конгрёв** Релефно изображение на рисунка или орнамент върху корици на книги или други печатни произведения.

конечный материал окончателен материал В скулптурата: материал, в който е изпълнено художествено произведение, предназначено за изложба или украса – камък, дърво, метал, за разлика от временния материал, предназначен за моделиране – глина, шамот, пластилин, восък.

конкурс *м* **конкурс** В практиката на художествения живот: съревнование на авторите на художествени произведения за висока оценка, за получаване на определени награди или права.

конная статуя конна статуя Статуя, изобразяваща ездач на кон.

конопляное масло конопено масло Масло, получавано от семената на конопа,

използвано като свързващо вещество на маслените художествени бои.

коноплѣное полотнѣ конѣпено платнѣ, кѣлчѣщено платнѣ Платно, изтъкано от конопени влакна (кѣлчища), служещо за основа на живописни произведения.

консервѣция ж консервѣция Съвкупност от мерки и способи за консервация на художествени произведения.

консервѣрующѣе веществѣ См. антисептики.

конструктивѣзм м конструктивѣзъм Течение в изобразителното изкуство, което възниква след Първата световна война и чийто основен принцип е художествените произведения да се изграждат рационално, дори математически разчетени като конструкции, изпълнение.

конструктивѣность ж конструктивѣность Особеност при композирането и обемно изграждане на формата в художественото произведение, при което личи грижата на художника стабилно и строго да организира формалните съставки на творбата.

конструкѣция ж конструкѣция В изобразителното изкуство: същност, характерна особеност на строежа на всяка форма в натурата и в изображението, предполагаща взаимна връзка между частите в цялото и тяхното съотношение.

контражѣур м контражѣур Изобразителен похват, с който се цели постигането на по-голяма пластична изразителност на изобразените в живописната или графична творба предмети или фигури.

контрактѣция ж контрактѣция Сключване на договор с художник за участие в художествена изложба с определена творба, която ще бъде откупена след закриване на изложбата, с авансово заплащане на част от сумата.

контрапѣост м контрапѣост В изобразителното изкуство: контрастно положение на симетрични или противоположни части на човешкото тяло (на ръце и крака, на горната и долната част на тялото).

контра́ст м контра́ст В специален смисъл: противопоставяне и взаимно засилване на две съпоставими качества в творбата – едно от важните художествени средства на изобразителното изкуство.

контра́стные то́на контра́стни то́нове Отношение между два противоположни тона – най-светъл и най-тъмен, при светлосенъчното изграждане на формата и най-топъл и най-студен в колоритния строй на живописната творба.

контра́стные цветѣ См. **сложные цвета**.

контррельѣф м контрарельѣф Техническа разновидност на вдълбания релеф – употребяван в древността начин за изработване на печати, при който строго негативните по отношение на изпъкналия релеф вдълбнатини дават отпечатък във вид на миниатюрен барелеф.

контрѣтитул м См. **авантитул**.

кѣнтур м См. **абрис**.

кѣнтурная стѣка Инструмент за металоластика, служещ за очертаване на контура на рисунката.

конфлѣкт м конфлѣкт В сюжети-те на изобразителното изкуство: изображение на съткновенията между противоположни обществени сили, на борбата между новото и старото.

концевѣй разворѣт В книжната графика и полиграфията: концовката заедно със съседната страница на разтворената книга, оформени като едно цяло.

концѣвка ж концѣвка В книжната графика: малка орнаментална или фигурална композиция, изпълнена в графична техника или възпроизведена по фотомеханичен способ, с която при художествено оформление на ръкопис или печатна книга завършва даден текст или самата книга.

копѣйский бальзѣм копѣйски балсѣм Балсам, получаван от сока на южноамерикански растения, използван в технологията на изобразителните изкуства.

копаллѣк м См. **копаловый лак**.

копѣловый лак копаллѣк Лак, получен от изкопаема смола (копал), който се употребява в живописа за покриване по-

върхността на картини и за смесване на боите.

копáлы *мн (ед копáл м) копáли* Твърди прозрачни жълти или червени смоли от тропичен произход, които се копаят от земята и се употребяват като материал за приготвяне на лакове за художествените бои.

копийíст *м* См. художник-копиист.

копíрка *ж* См. переводная бумага.

копíрование *с* См. перевод в 1 знач.

копíровать *несов копíрам* Правя копие, точно възпроизвеждам произведение на изкуството.

кóпия *ж кóпие* Точно повторение на художественото произведение, обикновено в същите размери и материал.

корáлл *м корáл* 1. Варовит скелет от корал (морско неподвижно животно, прикрепено към скала, което живее на големи групи), използван като материал за художествени произведения. 2. Художествено произведение, направено от такъв материал.

корешкóвый кáмень корнiран кáмък В гравюрата: литографски камък, чиято повърхност е корнирана (назърнена) при подготовката ѝ за печатане.

корешóк *м* См. корн.

корн *м корн* В гравюрата: грапава назърнена повърхност на литографския камък преди печатане.

корнпапíр *м* См. автографская бумага.

королевская лазúрь крáлска сiня Вид синя художествена боя, получавана от смесването на кобалт или ултрамарин с оловна бяла.

корóна *ж корóна* В приложното изкуство: украшение и знак на царско или императорско достойнство, направено от злато или сребро и декорирано със скъпоценни камъни, което е творба на приложното изкуство.

коропла́стика *ж коропла́стика* В скулптурата: моделиране на художествени произведения от глина.

корóткая кисть Четка за рисуване, направена от къси косми, използвана в живописта.

кóрпусная жiвопись Техника в живописта – полагане на плътен, непрозрачен, сравнително дебел слой боя на гъсти мазки (за разлика от тънкослойната, прозрачна и полупрозрачна живопис).

кóрпусная тень См. собственная тень.

кóрпусность крáсок покрiвност на бойте Свойство на художествените бои да покриват повърхността с непрозрачен плътен слой.

кóрпусные крáски покрiвни бой, непрозрáчни бой Плътни бои, които имат значителна способност за отразяване на светлината.

корúнд *м корúнд* Твърд минерал – природен двуалуминиев триокис, някои разновидности от който са скъпоценни камъни (рубин, топаз, сапфир), използвани като материал за художествени изделия.

коря́га *ж* Пън заедно с корените, извадени от земята, използван като материал за скулптура.

кóсточковая чёрная костiлкова чёрна Художествена боя, получавана чрез изпичане без достъп на въздух на сухи костилки от кайсии, праскови, сливи, вишни и др.

кость *ж* Големите зъби на слон и други животни, използвани като материал за художествени изделия.

кость жжёная пёчена кост, кóстна чёрна Черна художествена боя, получена чрез изпичане без достъп на въздух на остатъци от обезмаслени кости.

кость слонóвая жжёная слоново-кóстна чёрна, елфенбáйнишварц Черна боя, по-рано получавана чрез изпичане на слонова кост без достъп на въздух, а сега чрез суха дестилация на различни кости.

костióм *м костióм* В приложното изкуство: цялото горно облекло на човека: дрехи, обувки, шапки, накити и др.

костяной клей См. столярный клей.

кошачий глаз кошечко око Минерал със зеленикав оттенък, разновидност на кварца, пронизан от иглести кристали – маслинено-зелените иглици на минерала рутил, използван като материал за художествени изделия.

кракелюры *мн (ед кракелюр м)* **кракелюри** В живописа и реставрацията: пукнатини на повърхността на художествените произведения, които възникват с течение на времето в резултат на нееднаквото съхнене на отделните багрени слоеве.

краклé с краклé В художествената керамика: мрежа от тънки пукнатини върху глазираната повърхност на керамичното изделие, получена при изпичането и ценена заради декоративния и ефект.

краплáк м **крáплак** Тъмночервено органично багрило с лазурен характер, получавано от корените на багрилната морена или по синтетичен път, употребявано в живописа.

краплáк фиолéтовый Художествена боя с виолетов цвят, получавана от корените на някои растения или по синтетичен начин.

крáпчатая яшма Минерал, разновидност на кварца (яшма) с пъстри примеси, използван като материал за художествени изделия.

крáсильное дéло бояджéйство нарóдно Художествен занаят – оцветяване на текстилни материали с естествени багрила от растителен, животински или минерален произход.

крáски *мн (ед крáска ж)* **бои́, багри́ла** В технологията на изобразителното изкуство: специално приготвени течни, полутечни или твърди вещества и съединения, които притежават повишена цветност, способност за оцветяване и достатъчна устойчивост.

краскотёрка ж В изобразителното изкуство: специален съд (хаванче) за стриване на художествени бои.

крáсная яшма Минерал, разновидност на кварца (яшма) с червен цвят, използван като материал за художествени изделия.

крáсное дéрево См. **махагони**.

краснофигурный стиль червенофигурен стил Термин от историята на изкуството, свързан с развитието на старогръцката вазова живопис през V и IV в. пр. Хр., при която фонът на изображението е покрит с черна боя, а фигурите и предметите запазват червеникавия цвят на небоядисаната глина.

крáсный кáдмий См. **кадмий красный**.

крáсный лезникóвский гранит Гранит с червеникав оттенък, добиван недалеч от село Лезники Житомирска област, използван като материал за скулптура.

крáсный турмали́н червén турмали́н Минерал, разновидност на турмалина – скъпоценен камък, обагрен в червен цвят, използван като материал за художествени изделия.

крáсный хром хро́мова червéна Художествена боя с червен цвят, получавана от минерала хромит.

крáсный яхонт Староруското название на **рубина**. (См. **руби́н**).

кра́тер м **кра́тер** В художествената керамика: съд с две дръжки у древните гърци за смесване на вино с вода.

крацевáние с В скулптурата: механично почистване на метални повърхности от окиси с железни или месингови четки.

крацевáть несóв В скулптурата: механично почиствам метални повърхности от окиси с железни или месингови четки.

кра́шенные яй́ца пи́сани яй́ца, вели́кденски яй́ца, червéни яй́ца Сварени великденски яйца, украсени с различни растителни, животински и геометрични орнаменти и надписи, които се изпълнявали чрез рисуване (писане) с метална тръбичка и разтопен восък, оцветяван в различни цветове.

кре́мовый известня́к Варовик с кремав оттенък, използван като материал за скулптура.

крéстики *мн (ед крéстик м)* **кръ́стчета** Дървени кръстчета, използвани от скулпторите при моделиране от глина, които служат за закрепване на натрупаната глина.

**кристаллическая глазу́рь кри-
ста́лна глазу́ра** В керамиката: глазура, от-
личава се с особен рисунък, който напомня
рисунките по заскрежено стъкло.

критик *м* См. художественный
критик.

критика *ж* См. художественная
критика.

**критический реализм критически
реали́зм** Метод в изкуството и литерату-
рата, възникнал през XIX в. на основата на
философията на Кант, който предава вярно
изображение на живота с неговите проти-
воречия и пороци и е насочен към утвър-
ждаване на демократични обществени иде-
али.

**Крито-Микенская култу́ра Кρί-
то-Микéнска култу́ра, Егéйска култу́ра**
Древна култура, създадена и разпростране-
на през бронзовата епоха (2800 – 1100 г.
пр. Хр.) в района на Егейско море – остро-
вите и крайбрежието, главно на Южна
Гърция.

крово́вик *м* См. гематит.

кроки́ с кроки́ В изобразителното
изкуство: бегла рисунка от натура; по-ряд-
ко – бързо наскициране на композицион-
ния замисъл. Употребява се рядко и по
смисъл е близък до широко разпростране-
ния термин **скица (набросок)**.

кро́млехи *мн (ед кро́млех м) кром-
ле́хи* Скулптурен паметник от неолита –
най-сложното мегалитно съоръжение от
разположени в концентрични кръгове гру-
бо обработени каменни плочи или стъл-
бове, побити в земята, които понякога са
съединени с хоризонтални покривни пло-
чи.

крон барі́товый барі́тна жѳлта
Жълта художествена боя, приготвена от
минерала барит (бариев окис).

крон свинцо́вый жѳлтый См.
свинцовая жѳлая.

крон ці́нковый См. цинковая
жѳлая.

**крóющая глазу́рь непрозра́чна
глазу́ра, покрі́вна глазу́ра** В керамиката:
глазура, не притежаваща прозрачност (бле-
стяща или матова).

крóющая сі́ла красок См. корпус-
ность красок.

крóющие краскі См. корпусные
краски.

крúглая кисть крѳгла чѳтка Четка
за рисуване с кръгла форма, използвана в
живописа.

**крúглая скульпту́ра крѳгла скуль-
ту́ра** Единият от двата основни вида скул-
птура, при който за разлика от релефа фи-
гурата или предметите се изобразяват в
целия им обем (в три пълни измерения),
така че могат да бъдат разглеждани от
всички страни.

крúглые напíльники В скулптура-
та: пили (инструменти) с кръгло напречно
сечение.

крúглые пробóйники В скулптура-
та: пробои (инструменти за пробиване на
отверстия) с кръгло сечение.

кружевні́ца *ж* В приложното из-
куство: жена (майсторка), която изработва
дантели.

кру́жево с данте́ла В приложното
изкуство: мрежесто украшение с растител-
ни, животински или геометрични орнамен-
ти, изплетено от прежда, в редки случаи
сърма или други нишки, прилагано към
облеклото или за домашна употреба.

**крупнозерні́стая бума́га едрозѳр-
не́ста харті́я** Хартия за рисуване с едро-
зърнеста структура.

крупнозерні́стые грані́ты Грани-
ти с едрозърнеста структура, използвани
като материал за художествени про-
изведения.

**крупнозерні́стый холст едрозѳр-
не́сто платно́** Платно с едрозърнеста
структура, служещо за основа в живопи-
ста.

ксило́граф *м* См. мастер-ксило-
граф.

ксилогра́фия *ж ксилогра́фия, гра-
вю́ра на дѳрво, дѳрворѳз* 1. Основна техни-
ческа разновидност на високата гравюра,
най-старата графична техника, която се из-
пълнява върху блокче от крушово или бу-
ково дърво, като се дълбаят онези части от
нанесената върху него рисунка, които
трябва да останат бели на отпечатъка. 2.

Произведение на изкуството, създадено чрез тази техника.

ктиторский портрѣт *ктиторски портрѣт* Разновидност на портретния жанр, включваща стенописни портрети на ктитори (дарители), рисувани през средновековието и Възраждането в църкви и манастири.

кубизм *м кубизъм* Течение в изкуството, което възниква и се развива във Франция в навечерието на Първата световна война с основен принцип – схематизиране на видимите форми, разлагането им на прости геометрични обemi (куб, пирамида, кълбо, конус, цилиндър).

кубист *м* См. художник-кубист.

ку́бок *м* **ку́па** В приложното изкуство: 1. Старинен съд за пиене на вино – чаша с широко устие и поставка. 2. Съд, подобен на ваза, художествено изработен от дърво, камък (алабастр, мрамор), метал (бронз, сребро, злато), който се дава като награда на победител в спортни състезания.

кува́лда *ж* **каменáрски чук** Голям ръчен чук, използван като инструмент в скулптурата.

кувшин *м* **гърне** В керамиката: издут дълбок глинен съд, нерядко изработен с художествена украса.

кузнéчная рúбка Ковашка операция, при която художественото изделие се разделя на части.

кузнéчная фóрма Масивна плоча с отвори и канали, върху която се поставя нажеженото художествено изделие, и под ударите на чука то придобива съответната форма.

кузнéчный молотóк **ковáшки чук** Основен ковашки инструмент, използван в скулптурата за коване на метални художествени изделия.

кулóн *м* **кулóн** В приложното изкуство: украшение от скъпоценни камъни върху огърлица или на верижка, носено на шията.

кунцйт *м* Минерал с розова или лилава окраска, разновидност на сподумена, използван като материал за художествени изделия.

купéль *ж* **кúпел** В приложното изкуство: голям съд за извършване на обряда кръщение в християнската църква, изработен от мрамор, мед, бронз, сребро, дърво с метална обшивка, украсяван с гравирани орнаменти, релефи и др. на религиозна тема.

курáнт *м* **курáнт** В живописа: инструмент за стриване на боите, който има конусовидна форма и е направен от твърд камък или мрамор. Малкият **курант** има форма на обърната винена чаша и се прави от стъкло или порцелан.

курсйв *м* **курсйв** Название на всички ръкописни и печатарски шрифтове, които приличат на ръкописните и имат наклон надясно на главните (отвесните) си греди от 8' до 25'.

кусковáя фóрма См. **гипсовая форма**.

кья́роскуро *с* См. **киароскуро**.

Л

лабрадо́р *м* **лабрадо́р, че́рен лу́нен ка́мък** Минерал от групата на фелдшпатите – полускъпоценен камък, безцветен, бял или сив със зеленикави и синкави оттенъци, използван като материал за художествени изделия.

лавáнное ма́сло См. **лавандовое масло**.

лавáнное ма́сло **лаванду́лово ма́сло** В живописа: масло, получавано от цветовете на лавандулата, използвано като свързвател на маслените бои.

лавйс *м* **лавй** Рядко употребявана техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, чийто отпечатък напомня рисунка с туш, сепия, акварел и др.

лазури́т *м* **лазури́т** Лазурен морскосин полупрозрачен красив минерал, който се употребява като материал за изработване на художествени украшения и за получаване на ултрамарин.

лазу́рь *ж* Светлосин цвят или художествена боя с такъв цвят.

лазу́рь го́рная ме́дна си́ня, пла́нинска си́ня Силно отровна нетрайна синя художествена боя, която бързо позеленява

с маслата, използвана от старите майстори поради липса на друга синя боя.

ла́ки м ла́кове Филмообразуващи разтвори на органични прозрачни вещества, с които се покриват произведения на маслената, темперната живопис и др.

лак для рету́ши Специален лак, използван в маслената живопис за обработване на потъмнелите части на художественото произведение.

ла́ки худо́жественные ла́кова живо́пис Вид народно приложно изкуство, което включва изделия от папие-маше, дърво или метал, украсени с темперна живопис (най-често върху черен фон) и покрити със слой от прозрачен лак.

ла́ковая миниатю́ра Вид декоративно-приложно народно изкуство – миниатюрна лакова живопис върху дребни предмети (кутийки, пудриери и др.).

ла́мповая ко́поть ла́мпова че́рна, лампенива́рц Художествена боя, която се получава при непълното изгаряне на мас-ла.

ландша́фт м См. пейзаж.

лату́нь ж ме́синг Сплав от мед и цинк, понякога с примеси от други метали (олово, калай, желязо и др.), употребявана като материал в скулптурата и приложното изкуство.

лауреа́т м лауреа́т В областта на изобразителното изкуство: деятел на изкуството, удостоен с премия на международен или в мащабите на страната конкурс.

левка́с м 1. Название на грунда в старата руска живопис, състоящ се от алабастър или креда и лепилни вещества. 2. Самостоятелен материал или грунд за стенна живопис, приготвен от инертен гипс или вар със ситно нарязани кълчища.

левка́сное сграффи́то Техническа разновидност на сграфитото, при която на грундираната с казеиново-маслена емулсия основа се нанасяна цветен слой мазилка (левкас).

левуло́за ж левуло́за В живописиста: съставка на пчелния мед, служеща за свързващо вещество на художествените бои.

лёгкий бю́стовый станок ста́туй за скульпту́рен портре́т Специален статив, предназначен за скулптурни портрети.

лекі́ф м лекі́т В приложното изкуство: съд с една дръжка за благовонно и дървено масло у древните гърци, украсен със сцени от военния и всекидневния бит, растителни, животински и геометрични орнаменти.

ле́нинская пре́мия ле́нинска пре́мия В областта на изобразителното изкуство: най-високата награда за създаване на значителни високохудожествени произведения, получили широко обществено признание през епохата на социализма.

ле́нточная тауширо́вка Най-старата таушировка (техника подобна на инкрустацията), която се изпълнявала от тънки ивици (лентички) от златен или сребърен изкован лист, които се набиват в повърхността на изделието.

ле́нточный орна́мент ле́нтов орнаме́нт В монументално-декоративното изкуство: орнамент, изпълнен във вид на хоризонтална лента или ивица.

лепи́ть несов модели́рам 1. В скулптурата: изработвам образи и предмети от глина, восък, пластилин и др. меки материали. 2. В живописа: придавам пластичност, обемност на произведението чрез светлини и сенки.

ле́пка ж См. художественная лепка.

лепни́на ж щукату́ра В декоративното изкуство: релефни украшения (най-често орнамент) върху фасадата или вътрешните стени на архитектурната сграда, които се правят обикновено от гипс.

ле́пщик м Художник, който е специалист по моделиране.

ле́пщица ж Художничка, която е специалистка по моделиране.

лесá мн скéля Приспособление от греди и дъски, което се поставя до стената на зданието или до скулптурно произведение по време на работата на художника.

лессирова́ть несов Живописвам с прозрачни бои.

лессиро́вка ж лесиро́вка, велату́ра, лазу́ра Един от похватите в живопис-

ната техника, при който върху изсъхналият плътен багрен слой се нанасят много тънки слоеве прозрачни и полупрозрачни бои, силно разредени с лак, масло и др., за да се постигне обем, дълбочина и звучност на тона.

лессировочные краски См. **просвечивающие краски**.

летёлый край Дефект в керамиката: откъсване на глазурата по краищата на художествените изделия.

лещадка *ж* Поставка за опалване на керамичните художествени изделия, изработена от огнеупорен материал.

линейная перспектива См. **перспектива линейная**.

линейник *м* См. **контурная стека**.

линия *ж* **линия** В изобразителното изкуство: основно средство за изразяване замисъла на твореца наред с баграта.

линия горизонта См. **горизонт**.

линогравюра *ж* См. **гравюра на линолеуме**.

линолеум *м* **линолеум** Вид материал за гравюра, за основа на който служи здрава конопена или ютена тъкан, на която едната страна се покрива с линолеумна маса с дебелина от 2 до 7 мм (окислено лено-масло, размесено със смоли, минерална боя и корково, торфено или дървено брашно), а другата страна се намазва с маслена боя за предпазване от влага.

липа *ж* **липа** 1. Дървесина от липа като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

липовый уголь Въглен, приготвен от липа, използван като материал за рисуване.

листовая таушировка с рассечкой Технически начин подобен на инкрустацията, при който рисунката се изрязва изцяло или на части от метален лист се набива с чук върху грапавата повърхност на художественото изделие.

листовой пенопласт Листов пенопласт – материал, служещ за основа в живописа.

литоглипт *м* См. **мастер-камнерез**.

литоглиптика *ж* **литоглиптика**, **литоглифика**, **литоглифия**, **глиптика**, **литорезба**, **каменна резба** Изкуство да се гравират образи върху скъпоценни камъни.

литоглиф *м* См. **мастер-камнерез**.

литоглифика *ж* См. **литоглиптика**.

литограф *м* См. **художник-литограф**.

литографирование с литографиране Създаване на художествени произведения в областта на литографията.

литографировать *несов* **литографировать** Печатам с помощта на литография.

литография *ж* **литография** 1. В изобразителното изкуство: широко разпространена графична техника, при която гравюрата се изпълнява върху камък (особен вид плътен варовик) или върху заменящите го метални плочи от цинк или алуминий. 2. Отделно графично произведение, изпълнено в тази техника.

литографская *ж* **литографско ателие** Художествено ателие или цех, където се възпроизвеждат произведения на изкуството с помощта на литографска техника.

литографский камень **литографски камък** Вид камък (особен вид плътен варовик), върху който се изпълнява гравюра.

литографщик *м* См. **мастер-литографщик**.

литопон *м* **литопон** В живописа: бяла минерална боя, смес от цинков сулфид и бариев сулфат.

лито-россыпь *ж* Смес от дребни парчета камък, керамика, варовик, стъкло и др., която с помощта на валик се притиска в мократа мазилка, служеща за основа в монументално-декоративната живопис.

литотинто *с* **литотинто** Първоначалното название на **лави върху камък**. (См. **размывка тушью**).

литофания *ж* **литофания** 1. Порцеланови декоративни изделия с рисунки, които се виждат, когато се разглеждат на светлина. 2. Техника на изработване на такива изделия. 3. Извършване барелефни

изображения на восък като подготвителен процес при произвеждане на художествени просветващи картини на хартия.

литьё *м* **лѐене, художественое лѐене** В технологията на скулптурата: техника на отливане на скулптурното произведение от метал – бронз, желязо, цинк и др. Обикновено отлятата от метал скулптура има тънки стени и остава куха отвътре.

лѣхнит *м* См. **паросский мрамор**.

лицевáя рѣкопись Название на старите руски ръкописи (ръкописни книги), включващи освен текста и цветни миниатюри.

лицевóй пóдлинник **ѣзвод** В иконописта: сборник от образцови рисунки, които иконописецът копира при изписването на даден образ или композиция.

лѣчное письмó Термин от старата руска живопис, означаващ изпълнение на лицата и другите открити части на тялото.

лѣчные напѣльники Пили със ситна назъбка за довършителни работи.

лóбзик *м* Ръчен инструмент (резбарски лък) за ажурна резба, използван в декоративно-приложното изкуство.

лока́льный цвет **лока́лен цвят, лока́лен тон** 1. Термин от практиката на живописиста, който означава свойствения на всеки предмет и характерен за него цвят. 2. Живописците наричат локален цвят или локален тон предаването на цвета на предмета чрез еднородно цветно петно, което променя светлосилата си, но е лишено от цветови отсенки, които се обуславят от различията в осветлението на натурата.

лóтос *м* **лóтос** Широко разпространен мотив – изображение на лотос, считан за свещено растение като символ на четирите основни елемента в природата – въздух, вода, земя и слънце (светлина и огън), в декоративното изкуство на Египет, Китай, Индия, Гърция, Византия и др.

лощáтники (*ед* **лощáтник** *м*) В изобразителното изкуство: чекани (инструменти) с плоско сечение за излъскване, изравняване на повърхността на художественото произведение.

лощѣние *с* Начин на декориране на керамичните художествени изделия чрез по-

лиране на повърхността им с дърво, камък, метал и др. преди опалването.

лубóк *м* См. **лубочные картинки**.

лубóчные картинки Картинки, представляващи народни гравюри на дърво, изпълнявани от безименни художници-самодейци и печатани на отделни листи в много екземпляри, съдържащи пояснителни надписи.

лѹнный ка́мень См. **селенит**.

лѹняное ма́сло лѹнено ма́сло В живописиста: масло, получавано от семената на лена, което служи като свързващо вещество на художествените бои.

лѹняное ма́сло отбелѣнное избѣлено лѹнено ма́сло В живописиста: ленено масло, избелено по специална технология, което служи за свързвател в маслените бои.

лѹняное отбелѣнное ма́сло См. **лѹняное масло отбелѣнное**.

лѹняное полотнó лѹнено платнó Платно, изтъкано от ленени влакна, служещо за основа на живописни произведения.

лѹняной клей лѹнено лепѣло Лепило, получавано при непълното разваряване на ленени семена в гореща вода, използвано в технологията на изобразителното изкуство.

лѹняной холст См. **лѹняное полотно**.

люнѣт *м* **люнѣт, лѹнѣта** В декоративната живопис и декоративната скулптура: фигурална или орнаментална композиция, която запълва полукръгло поле над врата, прозорец или на стената (в интериора или върху външните стени на сградата).

люнѣтта *ж* См. **люнет**.

люстр *м* **лѹстър** В технологията на художествената керамика: металният или седефен блясък на металните глазури или при надглазурната техника, който се появява при включването в състава на глазурата (или в надглазурните бои) на метални съединения (окиси на мед, сребро и др.) и при опалването на керамиката във въглеродна (редучна) атмосфера.

лю́стра *ж полиелéй, полилéй* В приложното изкуство: художествен предмет: висящ светилник с много свещи в миналото или с електрически лампи, много-свещник, изработван от метал, дърво, стъкло.

лягуша́чья перспектíва *жа́бешки раку́рс* Перспективен ефект, който се получава при необичайно ниска гледна точка, разположена почти до самата повърхност на земята.

ля́пис *м сре́бьрен нитра́т, а́дски ка́мък* Химично съединение, използвано като художествен материал в технологията на изобразителното изкуство. В търговията се нарича **адски камък**.

ля́пис-лазу́рь *ж* См. лазурит.

М

маврита́нское иску́ство *маври-та́нско изку́ство, магри́бско изку́ство* Изкуство, което възниква през VII – VIII в. сл. Хр. в южната част на Испания и в страните на Северна Африка в резултат на сливането на културата на арабите-завоеватели с културата на местното население.

ма́грибское иску́ство Рядко използвано наименование на **мавританското изкуство** (**магрибско** означава западно). (См. **мавританское искусство**).

мадо́нна *ж мадо́на* Скулптурно или живописно изображение на Богородица у католиците.

ма́зать *несов ца́пам, дра́скам* В изобразителното изкуство: рисувам лошо и неумело.

мазня́ *ж дра́сканица, ца́паница* Неумело, небрежно нарисувана картина или рисунка.

мазо́к *м ма́зка* 1. В живописа: техническо название на начина, по който се нанасят боите с четка, нож и др. върху платното при маслената живопис, техническите свойства на изпълнението, свързани със следите на четката върху повърхността на багрения слой. 2. Следа от четката с боята, оставена върху основата (платното). Терминът най-често се употребява по отношение на маслената живопис.

майо́лика *ж майо́лика* В декоративното изкуство: изделия от оцветена поръозна глина, покрити с непрозрачен емайл (детайли за архитектурна облицовка, съдове, статуетки и т. н.).

маке́т *м маке́т* 1. В техниката на художественото оформление на книгата: предварителен образец на книгата, който точно възпроизвежда замисъла на художника-оформител и служи като модел за издателството и печатницата. 2. При театралното оформление – модел, който възпроизвежда в мащаб 1:20 или 1:25 декоративното оформление на спектакъла – декорациите, мебелите, детайли от обстановката, фигурите на действащите лица.

ма́ковое ма́сло *ма́ково ма́сло* В живописа: масло, получавано от семената на белия мак, използвано като свързващо вещество на маслените художествени бои.

макулату́ра *ж макулату́ра* 1. Отпечатък със забележими дефекти (зацапване на изображението, общо замърсяване, физически повреди и др.), които го правят негоден за употреба или понижават качеството му. 2. Лошокачествен отпечатък. 3. Нискокачествено художествено произведение.

малахи́т *м малахи́т* Минерал, воден карбонат на медта със всички оттенъци на зеления цвят, чак до черно-зелено – полускъпоценен камък, използван като материал за изработване на художествени изделия и за направата на малахитова зелена боя, която е най-трайна от всички медни бои.

малева́ть *несов* См. **мазать**.

мали́новый турмали́н *мали́нов турмали́н* Разновидност на турмалина, оцветен в малиновочервен цвят – скъпоценен камък, талисман на художниците, използван като материал за художествени изделия.

ма́лые голла́ндцы *ма́лки хола́нд-ци* Широк кръг холандски живописци от XVII в., наричани така поради камерния характер на творчеството им, поради малкия размер на картините, които създават, а също така и за да бъдат различавани от великите им съвременници – холандските художници Рембранд, Халс и др.

малѣр *м бояджѣя* Лош художник, бездарен живописец.

малѣрный клей См. **столярный клей**.

манга *ж манга* Японски чернобели комикси – "гротески", "странни (или весели) картинки", измислени от художника Кацусика Хокусай през 1814 г. за серия негови гравюри. Героите се изобразяват с огромни очи и разрошени коси.

манганѣка *ж* Художник, който рисува манга (вид японски комикси).

манекѣн *м манекѣн* В специален смисъл: човешка фигура от дърво или друг материал, която (благодарение на специалното си устройство) може да бъде поставяна в различни пози.

манѣра *ж маниѣр* 1. См. **техника** в 1 и 2 знач. 2. В историята на изкуството терминът означава общите свойства на изпълнението, характерни за даден художник или художествена школа в определен период от творческото им развитие.

манѣрность *ж маниѣрность* В художествената практика: особеност на подхода и изпълнението на художественото произведение – липса на простота и естественост, която води до създаване на превзети, измъчени или условни творби.

манускрѣпт *м манускрѣпт* Старинен ръкопис от времето преди изнамиране на книгопечатането, писан на папирус, а след II в. сл. Хр. – на пергамент, който се навивал на руло и се съхранявал в цилиндрични кутии, а по-късно пергаментните листи се събирали във вид на тетрадки.

маньѣрѣзм *м маниѣрѣзм* Художествено течение в италианското изкуство от XVI в., което се основава върху формално, едностранчиво тълкуване и утриране, подчертаване на похватите, на "маниера" на художниците от Високия Ренесанс, създавайки превзети и капризно изискани произведения, отделяйки особено внимание на сложните и причудливи ракурси и змеевидно извитите фигури.

марѣна *ж марѣна, морски пейзѣж* 1. Жанр на изобразителното изкуство, посветен на изобразяване на морето. 2. Худо-

жествено произведение от този жанр (живопис, по-рядко рисунка или гравюра).

маринѣист *м* См. **художник-маринист**.

мѣрка *ж мѣрка* 1. Разновидност на приложната графика, т. е. миниатюрни произведения на графичното изкуство, изпълнени с полиграфически средства, предназначени за залепване върху писма или документи като знак за предварително заплащане. 2. Фабрично клеймо, фирмен знак на изделията, стоките.

марказѣт *м марказѣт* Минерал – железен дисулфид, със същия състав като пирита, но по-рядко срещан в природата, със златистожълт цвят, употребяван като материал за художествени изделия.

маркетрѣ *с маркетрѣ* Техника на инкрустация върху дърво от малки дървени, метални и други късчета.

марксѣйстско-лѣнинская эстетѣика *марксѣйстско-лѣнинска естетѣика* Естетика, която се оформя и развива в пряка и непосредствена зависимост от марксистко-ленинската философия.

марс жѣлтый мѣрсова жѣлта Вид жълта художествена боя, по-лазурна от естествената охра.

марс фиолѣтовый Изкуствена художествена боя с виолетов цвят.

мѣска *ж мѣска, лик, сурѣт* 1. Изображение на човешко или животинско лице, което се закрепва на лицето, предназначено обикновено за карнавали, изработвано от платно, картон, дърво с карикатурно подчертани нос, очи, зъби, мустаци и пр. съобразно с ролята на маскирания. 2. Маскиран човек. 3. Гипсова отливка от лицето на починал човек

маскарѣн *м маскарѣн* Разновидност на релефа – скулптурно изпълнена маска във вид на висок или нисък релеф от камък, цимент, дърво или метал, която се използва за украса на архитектурни фасади, водостоци, чешми, мебели и пр.

маскерѣн *м* См. **маскарон**.

мѣсло *с мѣсло* 1. Маслена боя – боя, при която за свързвател служат различни растителни масла (ленено, маково и др.). 2. Маслена техника – най-важната и

най-широко разпространена живописна техника, при която за основен свързвател на боите се употребяват различни видове растителни масла (ленено, орехово, маково, конопено, слънчогледово). 3. Произведение на живописиста, изпълнено с маслена техника.

мáсляная ж́ивопись См. **масло** во 2 знач.

мáсляная тéхника См. **масло** во 2 знач.

масляные грунты мáслени гру́ндове В живописиста: грундове, съдържащи растителни масла.

мáсляные крáски См. **масло** в 1 знач.

мáсляные лáки мáслено-смóлести лáкове Лакове, получавани чрез обваряване на дамарената или мастиксова смола в ленено, маково или орехово масло, използвани като материал в технологията на изобразителното изкуство.

мáстер м мáйстор 1. Занаятчия, който е минал през степените чирак и калфа и е издържал специален изпит, на който му се дават званието и правото да работи самостоятелно в областта на художествените занаяти. 2. Звание, прозвище на изключително даровит, изкусен в специалността си творец във всички видове и жанрове на изобразителното изкуство.

мáстер-гончáр м мáйстор грънчáр, грънчáр Специалист по грънчарство, занаятчия, който изработва грънчарски изделия.

мáстер-гравё́р м См. **гравё́р** во 2 знач.

мáстер-зогра́ф м См. **мастер-изограф**.

мáстер-золотáрь м мáйстор куюмдж́ия, куюмдж́ия Остарялото название на **златаря** – майстор, който изработва златни и сребърни накити. 2. Майстор, специалист по позлатяване.

мáстер-изогра́ф м мáйстор зогра́ф, зогра́ф 1. Название на художник иконописец в Древна Русия. 2. Название на опитен живописец в Древна Русия.

мáстер-иллюмина́тор м мáйстор илюми́натор, илюми́натор В изобрази-

телното изкуство: майстор, който оцветява ръчно гравюри, рисунки.

мáстер-каменотёс м мáйстор каменодо́лец, каменодо́лец Майстор, който изпълнява в твърд материал оригиналните скулптурни произведения с помощта на т. нар. пунктир-машина.

мáстер-камнерéз м литогли́пт, литогли́ф Специалист, работещ в областта на литоглификата.

мáстер-ковро́вщик м мáйстор килима́р, килима́р, мáйстор на тька́ни кили́ми Специалист по килимарство, майстор, който изработва килими.

мáстер-ксило́граф м мáйстор ксилогра́ф, ксилогра́ф, мáйстор дърворезба́р, дърворезба́р Майстор, който изпълнява гравюри на дърво, специалист по ксилография.

мáстер-литогра́фщик м мáйстор литогра́ф, литогра́ф Майстор, работещ в литографско ателие.

мáстер-позоло́тчик м Майстор, специалист по позлатяване.

мáстер-рэзчик м См. **резчик** во 2 знач.

мáстер-сере́бряник м 1. Майстор, специалист в областта на чеканката от сребро. 2. Майстор, специалист по посребряване.

мастерская́ ж ателиé, художественое ателие 1. Помещение за работа на художници, скулптори, графичи, обикновено със специално равномерно северно осветление, идващо от наклонен стъклен покрив, прозорец или стъклена стена. 2. Учениците на голям художник, които се обучават в ателието му.

мастерская́ художественного ли́тья Ателие за художествено лееене.

мастерство́ с См. **профессиональное мастерство**.

мáстер-ювели́р м мáйстор бижуте́р, бижуте́р, мáйстор златáр, златáр Майстор, който работи в областта на бижутерията – изработва златни и сребърни накити.

мáстикс м мáстикс, мáстиксова смола́ Ароматна стягаща смола, която се

получава от вечнозелено средиземноморско дърво и се употребява в технологията на изобразителното изкуство.

ма́стиксовый ма́сляный лак ма́стиксов ма́слен лак В живописиста: маслен лак, в чийто състав е включен мастикс.

мастихи́н м мастихи́н, нож В специално значение: инструмент от гъвкава стомана във вид на нож със специална форма, който се употребява в живописиста както за почистване на палитрата, така и за сваляне на неизсъхналия багрен слой от отделни части на картината (когато трябва да се преработят някои детайли).

масшта́б м маща́б В областта на изобразителното изкуство: отношение на намалените разстояния и размери на художествено произведение, макет към действителните разстояния и размери. Той е важно формално-естетическо средство за изграждане на композицията и художествения образ, което определя мярката на съотношението между отделните съставки и въвежда единство. **Маща́бът** е средство за постигане на хармония в художественото произведение.

материа́льность ж материа́лност Предаване на вещественост на предметите в живописиста.

матирова́ние с мати́ране В скулптурата: специална обработка на повърхността на художествено произведение от дърво с цел тя да получи матов оттенък.

матирова́ть несов мати́рам В скулптурата: обработвам по специален начин повърхността на художествено произведение от дърво с цел тя да получи матов оттенък.

ма́товая глазу́рь ма́това глазу́ра В керамиката: покривна глазура не притежаваща блясък.

матре́шка ж матре́шка Изделие на един от руските народни художествени занаяти – дървена ярко оцветена кукла с полуовална форма, във вътрешната кухина на която се поставят пъхнати една в друга по-малки кукли. Названието произлиза от умалителната форма на руското женско име Матрьона, което било широко разпространено в селските райони.

матри́ца ж матри́ца Калъп, направен най-често от бронз или дърво, върху който се изчукват изображения на тънки златни или сребърни листове, широко прилаган в античната торевтика.

матуа́р м См. гравировальны́й чекан.

махаго́ни с махаго́н 1. Дървесина от махагон, вечнозелено дърво в тропическа Америка, използвано като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

меа́ндр м меа́ндър 1. Известен от древността и широко разпространен вид геометричен орнамент, образуван от начупена под прав ъгъл линия (по принципа на двупосочната спирала). 2. Понякога така се нарича орнаментът, образуван от крива линия с изпъкнали и вдлъбнати дъги, наподобяващи морски вълни или чийто основен елемент са концентричните завитъци.

ме́бель ж ме́бели Предмети за вътрешно обзавеждане, за създаване на подходяща обстановка и удобства за живот и трудова дейност в жилищните и обществените сгради: легла, столове, маси, гардероби, бюра, библиотеки и други, чието изработване от дърво, метал, стъкло, тъкани, пластмаси и други е предмет на декоративно-приложното изкуство и вътрешната архитектура.

мебельное иску́ство ме́белно изку́ство Дял от приложното изкуство и от вътрешната архитектура, свързан със създаването на практични, удобни и красиви мебели за жилища, учреждения, обществени заведения и др.

мегали́ты мн (ед мегали́т м) мегали́ти В скулптурата: 1. Огромно примитивно обработен камък в древността, който обикновено е поставян за надгробен камък. 2. Гробниците, строени от отделни големи камъни или от грамадни плочи – долмени, кромлехи, менхири.

ме́д м ме́д В живописиста: сладко вещество, което пчелите изработват от сока на цветовете, използвано като свързващо вещество на художествените бои.

меда́ль ж меда́л В приложното изкуство: специален почетен отличителен

знак, учреден по случай определено събитие или в чест на изтъкнат деец обикновено във вид на кръгла (рядко елипсовидна или многоъгълна) метална пластинка, който се раздава като държавна награда за военни или граждански заслуги, за изключителни успехи в някоя област (спорт, изложби и др.), като лични награди на короновани глави. **Медалът** се изработва със средствата на малката пластика, украсен е с релеф от двете страни.

медальёр *м* См. художник-медальер.

медальёрка *ж* См. художница-медальерка.

медальёрное искусство медалиёрно изкуство, медалиёрство Разновидност на изкуството на малката пластика с главен обект на творчеството създаване на модели, плакети, художествени медали на свободна идейно-тематична и пластична разработка.

медальон *м* **медальон, медалион** 1. В монументално-декоративното и приложно изкуство: кръгло или овално поле, запълнено с фигурална или орнаментална композиция, която е част от декоративното оформление на сградата или битовия предмет. 2. Женско украшение с кръгла или овална форма, което се окачва с верижка на шията.

мédленнопросыхающие краски бавносъхнещи бои Художествени бои, които съхнат сравнително бавно, а това зависи от състава на свързвателите.

мédная зéлень малахитна зелéна Зелена художествена боя, получавана от минерала малахит.

медь *ж* **мед** Химичен елемент, червеникав метал, използван като материал за изработването на художествени произведения.

международная вѣставка См. международная художественная выставка.

международная худóбественная вѣставка междунáрòднa худóбественa излóжбa, междунáрòднa излóжбa Художествена изложба, в която участват художници само от няколко държави.

мел *м* **крéда, тебешѝр** 1. Естествен изкопаем продукт – калциев карбонат, използван още от древността и до днес като бяла боя, като пълнител за производството на бои, за направа на грундове, китове и др. 2. Материал за рисуване, състоящ се от пигмент, пълнител и свързващо вещество, произвеждан във вид на пръчици и моливи.

меланѝт *м* **меланѝт** Разновидност на граната – черен непрозрачен минерал, използван като материал за художествени изделия.

мélкая плáстика мáлка плáстика, мáлка скульптура, мáлки скульптурни фóрми Разновидност на скулптурата, включваща малки по обем скулптурни произведения, изработени както от скулпторите за художествени изложби, така и от художествената промишленост и от народните художествени занаяти – изделия от порцелан, фаянс, метал, кост, дърво, стъкло, теракота и др.

мелкозернѝстая бумáга дребнозѝрнеста хартѝя Хартия с дребнозърнеста структура, служеща като материал за рисуване.

мелкозернѝстые гранѝты Гранити с дребнозърнеста структура, използвани като материал за скулптура.

мелкозернѝстый холст дребнозѝрнесто платнó Платно с дребнозърнеста структура, служещо за основа в живопис-та.

меловóй грунт крéден грунд В живопис-та: грунд, в чийто състав е включена крeда.

мелорѝ *с* См. берлинская лазурь.

мельхиóр *м* **мелхиóр** Сплав от мед, никел, желязо, манган, отличаваща се с висока корозионна устойчивост, употребявана като материал за художествени изделия.

мемориáл *м* См. мемориальный ансамбль.

мемориáльный ансамбль мемориáлен ансамбъл Голям архитектурно-скулптурен паметник, съчетание от няколко скулптурни тела и прилежащата им природна среда, функционално и про-

странствено организирани с изразен художествен образ за естетическо и патриотично въздействие.

менгіры *мн* (ед **менгір** *м*) **менхі-ри** Мегалитни скулптурни паметници от неолита във вид на вертикално поставени грубо обработени каменни стълбове, високи до 4 – 5 метра, различно оформени и с различна големина, които са открити във Франция, Англия, скандинавските страни, Азия, Африка, Сибир и др.

мессерштіхель *м* В изобразителното изкуство: резец (инструмент) с напречно сечение във вид на остроъгълен триъгълник.

метализация *ж* **метализация** Нанасяне на метално покритие върху повърхността на художествени изделия с помощта на специален апарат – метализатор.

металлическая щётка **тёлена четка** Специална четка, направена от тел, която се използва в гравюрата.

металлический грифель **щифт** Старинен инструмент за рисуване във вид на метална пръчица.

металлография *ж* **металография**, **дълбо́к печат** Един от трите основни вида печат в художествената графика (и в полиграфията), при който върху хартията се отпечатват издълбаните части на повърхността на плочата.

металлопла́стика *ж* **металопла́стика**, **метална пла́стика** Техника – обработка на метали (злато, сребро, мед, бронз и др.) за създаване на художествени произведения.

мета́фора худо́жественная мета́фора худо́жественна В литературата и изобразителното изкуство: художествен похват, който се изгражда с пренасяне на признаци от един предмет на друг с цел да се създаде художествен образ с естетико-емоционален и асоциативен характер.

ме́тод худо́жественный ме́тод худо́жествен, **худо́жествен ме́тод** Исторически оформила се съвкупност от принципи за художествено образно отражение на действителността в изкуството, която се обуславя от нивото и характера на развитие на обществото, от неговите философ-

ски, политически, научни, нравствени и естетически възгледи и идеали.

механи́ческое полиро́вание Полиране на художествените изделия от метали и сплави с помощта на специални апарати.

меценáт *м* **меценáт** В областта на изобразителното изкуство: частно лице, което покровителства и оказва материална поддръжка на отделни представители на изкуството или на някакви инициативи в художествения живот.

ме́ццо-ти́нто с ме́ццоти́нто, че́рен мание́р Техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, при която върху равномерно награвената повърхност на плочата с полир или шабер се изграждат полутоновите и светлите части на изображението с тонови петна.

мешкові́на *ж* **зеблó** Долнокачествено конопено платно използвано в живописата като основа, предимно за декоративни цели.

минерáльная живо́пись минерáлна живо́пис, **силика́тна живо́пис** Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис, при която като свързвател се употребява водно стъкло.

минерáльная че́рная Естествена земна боя, получавана от черни глинести шисти, използвана като материал в живописа.

минерáльные кра́ски минерáлни бои́ Художествени бои, които съдържат неорганични соли и метални окиси.

миниатю́ра *ж* **миниатю́ра** 1. В изобразителното изкуство: едноцветна или многоцветна рисунка на страниците на ръкописна книга, която служи за илюстриране или украса на текста. 2. Картина или изображение в малък размер върху слонова кост, седеф, метал и други с изящна изработка.

миниатю́рист *м* См. художник-миниатюрист.

миниатю́ристка *ж* См. художница-миниатюристка.

миниатю́рная скульпту́ра См. скулптурная миниатюра.

Мир иску́ства **Светът на изку́ството** Обединение на петербургските

художници, създадено към края на 90-те години на XIX в., чиито естетически схващания се противопоставят на реалистичните принципи и традиции на передвижниците.

мѣтра *ж мѣтра* В приложното изкуство: в одеждата на православните свещеници – кръгла, позлатена и украсена със скъпоценни камъни и религиозни емблеми епископска шапка (корона), слагана по време на богослужение.

мифологический жанр митологичен жанр В историята на изкуството: изобразително изкуство, което черпи сюжетите си от митологията, т. е. от древните религиозно-фантастични легенди за богове и герои.

мишура *ж сѣрма* В приложното изкуство: позлатени или посребрени тънки метални (обикновено медни) нишки за бродиране.

многоплатанова филигран Художествена техника – разновидност на ажурния филигран, при която изображението се състои от два или няколко плана, запоеени един върху друг.

многоплатанов релеф Техническа разновидност на релефа, която обединява художествените средства на орелефа и барелефа.

многоплатанова акварелна техника *многоплатанова акварелна техника* Техническа разновидност на акварелната живопис, изпълнявана с няколко слоя боя.

многоплатанова живопис См. **многоплатанова маслена живопис**.

многоплатанова клева техника *многоплатанова туткалена техника* Техническа разновидност на туткалената техника, изпълнявана с няколко слоя бои.

многоплатанова маслена живопис *многоплатанова маслена живопис, многоплатанова маслена техника, многоплатанова живопис, многоплатанова техника* Основна техническа разновидност на маслената живопис, при която картината се изгражда на няколко етапа (подложка, надживописване, лесировка), с прекъсвания, за да изсъхне нанесения багрен слой и след това да се нанесе нов багрен слой, за раз-

лика от техниката ала прима, при която картината се изгражда на един път преди засъхването на боите.

многоплатанов известково-песчанистый грунт многоплатанов вярено-пясъчен грунт Многоплатанов грунт, предназначен за монументално-декоративна живопис.

многоплатанов способ письма См. **многоплатанова маслена живопис**.

многофигурна композиция *многофигурна композиция* Художествено произведение, чиято композиция се състои от три и повече фигури.

многофигурен паметник Скулптурен паметник, включващ няколко фигури.

многоцветна вишивка В приложното изкуство: бродерия, която се изпълнява с няколко различни цвята конци.

моделировать несов скульптурам Създавам, изпълнявам скулптурни произведения.

моделировка *ж моделировка* В изобразителното изкуство изобщо: предаване на обемно-пластичните и пространствени свойства на предметния свят чрез полутонове и светлосенки (в живописа и графиката) или чрез характерните за пластиката триизмерни форми (в скулптурата).

модель *ж модѣл* 1. В практиката на изобразителното изкуство: човек, който позира на художника при изпълнението на някакво произведение (включително етюд или скица). 2. В преносен смисъл така се нарича понякога всеки обект или предмет, който служи на художника като натура. 3. Скулптурата (гипсова или восъчна отливка от оригинала или самият оригинал, изпълнен от глина или восък), предназначена за изпълнение в твърд материал, за отливане или увеличаване.

модельер *м* См. **художник-модельер**.

модельщик *м* См. **художник-модельер**.

модѣрн *м модѣрн, модѣрен стил, сецесион* Направление в западното изкуство от края на XIX в. началото на XX в., което се извява преди всичко и най-вече в

художествената промишленост и архитектура, но се отразява също така в живописа, графиката и скулптурата и се характеризира с претенциозно стилизиране на произведенията. Възниква във Франция, Англия и Германия за преодоляване на еkleктизма в тези страни (Късен Ренесанс, барок, класицизъм, готика) и за намиране на архитектурни форми на новите строителни материали – желязо, бетон, стъкло.

модернизъм *м* **модернизъм** Широко понятие, включващо дейността на всички субективистични течения и групи в изкуството от началото на XX в., което отрича неговата познавателна и обществена роля, идейност, реализъм и народност, заменя изкуството с формалистично фокусничество, игнорира традициите и значението на класическото художествено наследство, разрушава реалистичната форма, култивира субективизма.

модернист *м* См. художник-модернист.

модернистка *ж* См. художница-модернистка.

мозайка *ж* **мозайка** 1. Разновидност на монументалната живопис. 2. Техника на монументалната живопис, при която основен материал за създаване на художествени произведения са разноцветните твърди материали – смалти, естествени цветни камъчета, цветни керамични плочки и др. 3. В широк смисъл терминът обхваща и съответните изделия в приложното изкуство. 4. Отделно произведение на монументалната живопис, изпълнено в техниката на мозайката.

мозайка из керамических плит **мозайка от керамични плочи** Техническа разновидност на мозайката, подредена от керамични плочи.

мозайка по дъреву 1. Техническа разновидност на мозайката, изпълнявана върху дървена плоскост. 2. Художествено произведение, изпълнено в тази техника.

мозаист *м* См. художник-мозаист.

мозаичист *м* См. художник-мозаист.

мозаичник *м* См. художник-мозаист.

мозайчное панно **мозайчно панно** Панно, изпълнено в техниката на мозайката.

мозайчное письмо по сухой бумаге Живописна техника, изпълнявана с малка четка върху суха хартия и следващо широко застъпване.

мокрое сграффито **мокро сграффито** Техническа разновидност на сграфитото, която се изпълнява в два – три цвята с метален инструмент, с който върху още мокрия пласт от светла мазилка се издраскват или изстъргват някои части от изображението, така че да се открие долната, по-тъмна по тон, мазилка.

мокрый соус Техника на рисунката, изпълнявана с разтворен във вода сос, който се нанася с четка, без да се закрепва рисунката.

молодой художник **млад художник** Така се нарича начинаещият художник в първите години на своята творческа дейност.

молот *м* **чук** Инструмент подобен на буквата "Т" с дървена дръжка, предназначен за чукане и коване, използван в скулптурата.

молотковая техника В скулптурата: древна техника за изпълнение на скулптурни произведения от тънки метални листове чрез студена обработка с чук, използвана главно за декоративни композиции както в малката пластика, така и в монументалната скулптура. Названието ѝ е свързано с основния инструмент – чук (**молот**).

мольбёрт *м* **молбёрт** В живописа: дървено или метално приспособление за работа на живописеца, върху което подрамката с платното, картоната, дъската и т. н. за рисуване се закрепват на необходимата височина (и с нужния наклон).

монета *ж* **монета** В приложното изкуство: къс метал с определено тегло и чистота на сплавта, гравирани от официалната власт, който служи като универсално платежно средство, паричен знак.

монограмма *ж* **монограм** 1. Декоративен знак, получен от преплитането на една или няколко начални букви от собствено име и фамилия, от название на учебно

заведение, обществена организация, учреждение и др. 2. Условен знак (на животното, птица, цвят и др.), който заменя подпис на ръкопис, картина, гравюра, архитектурен проект и др.

монограммисти *мн монограмисти* В историята на изкуството: анонимни художници, чиито произведения са подписани с монограми (преплетени инициали на името и презимето, образуващи декоративен знак или рисунка).

монолит *м монолит* В скулптурата: творба с големи размери, изсечена от един каменен блок – гранит, мрамор, варовик, пясъчник и др.

монолитност *ж монолитност* Ценно качество в изобразителното изкуство, изразяващо цялостност в изграждането на художествения образ.

монотипия *ж монотипия* 1. Особена графична техника, свързана с процеса на отпечатването, която се отличава от всички видове гравюри по това, че плочата не се подлага нито на механична, нито на химична обработка чрез разяждане, а се нанася с четка и боя върху гладката повърхност на плочата. 2. Рисунок, отпечатан по този начин.

монохромия *ж 1. монохромия* Едноцветие в най-общ смисъл. В живописата, графиката и декоративно-приложните изкуства се постига чрез оцветяване с един цвят и неговите оттенъци, а в архитектурата и скулптурата – чрез едноцветен материал. 2. Едноцветен печат.

монохромный рисунок монохромна рисунка 1. В изобразителното изкуство: едноцветна рисунка, оцветена с един цвят и неговите оттенъци. 2. В по-общ смисъл: равномерно оцветена рисунка (без всякакви оттенъци).

монтмориллонит *м* Минерал, воден магнезиев и алуминиев силикат, използван като художествен материал, който придава на глината особена пластичност.

монумент *м монумент* В изобразителното изкуство: скулптурен паметник със значителни размери в чест на голямо историческо събитие или виден обществен деец.

монументалист *м* См. художник-монументалист.

монументална живопис, монументално-декоративна живопис, стенна живопис 1. Особен вид живопис, обхващаща големи по размер живописни произведения, които са свързани с архитектурата, но същевременно имат самостоятелно образно съдържание с голямо обществено значение: изобразителни пана, стенописи, мозайки. Понякога тя се нарича **монументално-декоративна живопис**, тъй като в архитектурния ансамбъл тя изпълнява и декоративни функции, но нейните задачи не се изчерпват с това. Понякога се нарича **стенна живопис**, тъй като творбите се изпълняват върху стенна плоскост и са органически свързани с интериора и екстериора на сградата. 2. Отделно произведение на тази разновидност.

монументална пропаганда монументална пропаганда Система от мероприятия на Съветското правителство, организирана през 1918 г., за издигане на скулптурни паметници и поставяне на паметни плочи, релефи, мемориални ансамбли в градовете на републиката, които да пропагандират идеите на революцията и да възпитават народните маси в социалистически дух.

монументална скулптура монументална скулптура Разновидност на скулптурата, включваща паметници и скулптурни комплекси, които притежават значително обществено съдържание и са неразривно свързани с околната архитектура или природна среда.

монументално-декоративна живопис См. монументална живопис.

монументално изкуство монументално изкуство, монументално-декоративно изкуство Изкуство, което пропагандира големи обществени идеи и е предназначено за широките народни маси и което, за разлика от кавалетното изкуство, придобива образна завършеност в съответния архитектурен или природен ансамбъл. То включва скулптурните паметници и групи, посветени на исторически личности и събития, пана, мозайки, фрес-

ки. Понякога то се нарича **монументално-декоративно изкуство**, тъй като спомага за естетическата изразителност на даден ансамбъл.

монументалност *ж монументалност* Художествено качество на произведение на изкуството – картина, скулптура, сграда, с което се внушава вътрешна сила на образа, патос, тържественост, величествен вид, представителност. Тя е качество не само на формата, но и едновременно на съдържанието на творбата. Поради това и по-дребни по размери творби могат да бъдат монументални.

монументщик *м* См. **скульптор-монументщик**.

морение *м байцване, байцуване* В скулптурата и приложното изкуство: оцветяване с байц на дървени повърхности.

морилка *ж байц* В скулптурата: боя за повърхностно оцветяване на художествените произведения от дърво, без да се скрива структурата им.

морион *м морион* Полускъпоценен камък, разновидност на кварца от тъмнокафяво до черно, използван като материал за художествени изделия.

морить *несов байцвам, байцувам* В скулптурата и приложното изкуство: покривам, обагрям дървена повърхност с байц.

морозостойкость *ж мразоустойчивост* Свойство на художествените материали, в частност на боите, да издържат на студ, т. е. на замръзване и затопляне, без да се разрушат или да променят външния си вид.

Московская организация союза художников Творческа организация на художниците, живеещи и работещи в Москва и Московска област.

Московское училище живописи, ваяния и зодчества *Московско училище за живопис, скулптура и архитектура* Известно руско художествено учебно заведение, открито през 1832 г., главен център на художествения живот в Москва в продължение на много десетилетия.

МОСХ *ж* См. **Московская организация союза художников**.

мотив *м мотив* 1. В специално значение: единично явление (най-често природна картина), което е носител на определено съдържание, образ или състояние и се отнася както към натурата, така и към изображението и в художественото произведение. 2. В декоративно-приложното изкуство: декоративен елемент, който лежи в основата на дадена композиция (или на част от композицията) и се използва като основен материал (като повод или импулс за творческото въображение).

мрамор *м мрамор* 1. Материал за скулптура – твърд варовит камък с особена зърнеста структура, относителна бистрота и цвят в различни оттенъци, който лесно се поддава на ваене и полиране. 2. Скулптурни произведения, изработени от такъв материал.

мраморизация *ж* В керамиката: начин на декориране на художественото изделие чрез свободно стичане на цветни ангоби по повърхността му.

мраморщик *м* Майстор каменоделец, изпълняващ в твърд материал с помощта на пунктирмашина оригинални скулптурни произведения, изпълнени от временен материал, най-често гипс.

муар *м* Странично изображение във вид на мрежа от вълнообразни линии върху отпечатък от клише при неговото неправилно изготвяне.

музей *м музей* Във връзка с изобразителното изкуство: учреждение, което се занимава със събиране, съхраняване, изучаване и излагане на художествени произведения.

Музей изобразительных искусств имени Пушкина См. **Государственный музей изобразительных искусств имени Пушкина**.

Музей искусства народов Востока См. **Государственный музей искусства народов Востока**.

муляж *м муляж* 1. Точно гипсово, восъчно или от друг материал копие, снето непосредствено от натурата, което предава точно формата на предмета (например, маска, снета от лицето на покойник, от ръцете на известен пианист). 2. В отделни

случаи означава копие от скулптури и архитектурни детайли.

мумия *м мумия, мумийна боя* Художествена боя, приготвена от остатъци от египетски мумии, асфалт и смола. Сега се приготвя от някои видове железни руди.

муравá *ж глазура, глеч* В живописа: староруското название на глазурата предимно със зелен цвят.

муравить *несов гледжосвам* В художествената керамика: покривам художествените изделия с глазура.

муравление *с* См. **обливка**.

муфель *м муфел* В керамиката: пещ, чието работно пространство е отделено от нагревателите с огнеупорна стена. **мушка** *ж* В керамиката: дефект на опалването – кафеникаво или черно петно на повърхността на художественото изделие.

муштабель *м муца́бел, палка* В специален смисъл: тънка пръчица от здраво дърво с топчица накрая, която служи като опора за дясната ръка на живописеца при рисуването на дребни детайли.

мягкая кисть *мэка чётка* Четка за рисуване, направена от космите на сибирски пор, пор, язовец, бялка, катеричка, от опашката на бик или коза, използвана в живописа.

мягкие материалы *мэки материáли, вре́менни материáли, пластични материáли* В скулптурата: материали, предназначени за моделиране на художествени произведения – глина, шамот, пластилин, восък.

мягкий ка́мень *мек ка́мък* Камък, който не се отличава с голяма твърдост и лесно се поддава на механична обработка, например, пясъчник, мрамор.

мягкий каранда́ш *мек моли́в* Молив с по-мек графит, използван като материал и инструмент за рисуване.

мягкий кракелю́р Дефект в живописа – кракелюр (пукнатина) с тъпи краища.

мягкий лак *мек лак, верни́-му* 1. Материал – вид лак, съдържащ мазнина, обикновено еленова лой. 2. Техническа разновидност на дълбоката гравюра на

метал, при която металната плочка се намазва тънко и равномерно с такъв лак, а отпечатъкът напомня рисунка с молив.

мягкое де́рево *мэко дэ́рво* Дърво, чиято дървесина не се отличава с голяма твърдост и лесно се поддава на механична обработка, например, липа.

мягчи́тели *мн (ед мягчи́тель м)* См. **пластификатори**.

Н

набивка релье́фа и факту́ры Изкопаване на допълнителни релефни издатини и вдлъбнатини на повърхността на художественото изделие, например, на жилките на листата.

набивна́я тауширо́вка Инкрустация, при която не се изисква предварително да се изрязва изображението, а златото се набива непосредствено на предварително насечената повърхност на изделието.

наблюдáтельная перспекти́ва См. **перспектива наблюдательная**.

набойка *ж* В народното изкуство: тъкан с рисунки, отпечатани с помощта на дъска, върху която са изрязани, изготвяна ръчно чрез удари с чук по наложената на дъската тъкан.

набо́рная моза́нка *набо́рна моза́й-ка* Техническа разновидност на мозайката, изпълнявана от дребни късчета смалти.

набра́сывать *несов* В изобразителното изкуство: рисувам наброска – рисунка, живопис или скулптура по натура, чрез която художникът бегло фиксира своите наблюдения.

набро́ска *ж* В изобразителното изкуство: изпълнение на наброска – рисунка (живопис, скулптура) от натура, чрез която художникът бегло фиксира своите наблюдения.

набро́сок *м набро́ска* Рисунка от натура, чрез която художникът бегло фиксира своите наблюдения.

наво́дка *ж* Старинен начин за насяне на слой скъпоценен метал (злато или сребро) на повърхността на художествените изделия от мед, бронз, желязо и

други метали с използване на златна или сребърна амалгама – живачен разтвор от съответните метали.

навóдка корешкá корнiране В гравюрата: назърняване повърхността на плочата при подготовката за печатане.

наглiдная агитáция наглiдна агитáция Масова действена форма за политическа агитация сред широките народни маси, осъществявана чрез издаването на печатни, а също и чрез ръкописно изработени агитационни материали: плакати, листовки, илюстрирани лозунги, стенвестници, агиттабла и пр.

надглазурная рóпись Рисунки, изпълнявани върху глазираната повърхност на художествените изделия.

надгрóбие с надгрóбие, надгрóбен пáметник В скулптурата: каменен паметник, издигнат над гроба на покойника.

на́дфили мн (ед на́дфиль м) на́дфил, на́делфайл В скулптурата: тънка пила, служеща за обработка на дребни детайли.

наждáчная бумáга См. шкурка.

наждáчная шкúрка См. шкурка.

наковáльня ж наковáльня Голяма плоска желязна подложка, на която се коват желязо и други метали, използвана за създаване на художествени изделия от метални пластини.

нако́л м В керамиката: дефект в глазурата – точковидни вдлъбнатинки, образувани при отделянето на газове от разтопената глазура.

наколéнник м наколéнник, кнемiда В приложното изкуство: предмет на предпазното въоръжение, който покрива крака и го защитава от рани.

накрывнóй слой См. интонако.

напáйная филигрань Художествена филигранна техника, при която изображенията от тънки нишки и топчета се запояват непосредствено към металния лист.

напáйная филигрань с эмáлью См. перегородчатая эмаль.

напiльник м пилá В скулптурата ръчен металорежещ инструмент за заглаждане метални и дървени повърхнини.

наплýв м грахúлка Дефект в живописта: слой боя, натрупан на повърхността на друг слой боя.

наро́дное иску́ство наро́дно изку́ство Изобразително и декоративно-приложно изкуство, което е колективно творчество на даден етнос, отразява характера на на-рода, неговите обичаи, исторически събития, и се отличава със специфичното си жанрово съдържание, език и структура.

наро́дность иску́ства наро́дность в изку́ството В областта на изобразителното изкуство: отразяване в изкуството на стремежите, идеалите и изискванията на трудовите народни маси.

наро́дно-худóжественные прóмыслы Местни отрасли на народното декоративно-приложно изкуство, чиито майстори са обединени в специализирани артели за производство на определени художествени изделия.

наро́дные картинки См. лубочные картинки.

наро́дные худóжественные прóмыслы См. народные художественные ремёсла.

наро́дные худóжественные ремёсла наро́дни худóжествени заная́ти, худóжествени заная́ти Дейност, при която ръчно се изработват художествени изделия с практическа стойност от различни специалности: килимарство, керамика, златарство, ковачество и др.

наро́дный худóжник наро́ден худóжник Висше почетно звание, което се дава на деятели на изобразителното изкуство за изключителна творческа дейност и особени заслуги в развитието на живопис-та, скулптурата, декоративното и приложното изкуство, учредено през 1950 г. в бившия СССР.

наря́д м См. украшение.

насекáние рисúнка В техниката на коването: възпроизвеждане на повърхността на изделията на различни щрихи, насечки, решетки, рисунки, надписи и т. п.

насéчка ж 1. насéчка Насичане, нарязване на метални, дървени и други повърхности. 2. **насéчка** Вид инкрустация –

шарка, врязана украса върху метал, дърво и др. 3. См. **таушировка**.

наскáльные изображения См. **петроглифы**.

наслéдие художественное наслéдство художественно, художественно наслéдство Произведения на изкуството от минали епохи, чието изучаване и критично използване е изходна точка за по-нататъшното творческо развитие на съвременното изкуство.

настíлка ж В технологията на старата руска живопис: парче платно, залепено на дъската преди нанасянето на грунда.

насы́щенность цвёта См. **интенсивность цвета**.

натáльевский гранít Гранит с кафеникав оттенък, добиван недалеч от с. Наталевка, Запорожка област, използван като материал за художествени произведения.

натúра ж натúра 1. В практиката на изобразителното изкуство: всички явления, живи същества и предмети, които художникът изобразява (или може да изобрази), като ги използва за модели и ги наблюдава непосредствено в процеса на работата си. 2. В широк смисъл терминът обхваща понякога цялата обективна действителност и нейното многообразие.

натуралíзм м натуралízъм Система от естетически възгледи, която възниква (във връзка със съответната художествена практика) през II-та половина на XIX в. върху теоретичната основа на философията на позитивизма, която свежда обществените закономерности до биологичните. Изразява се в отказване от широки обобщения, от идейност и целенасоченост, което води до лекомислено, чисто външно опиране на всичко, което художникът вижда.

натуралíст ж См. **художник-натуралист**.

натурáльная óхра См. **охра**.

натурáльная сангíна Материал за рисуване – сангин, приготвян от естествен минерал.

натурáльная сéпия Материал за рисуване – сепия, употребявана в Европа от средата на XVIII в., която се приготвяла от морски молуск (мекотело).

натурáльная сиéна См. **сиена**.

натурáльная ўмбра См. **умбра**.

натурáльный пигмéнт В технологията на изобразителното изкуство: пигмент, получаван от естествени минерали, намиращи се в природата.

натúрщик м модел В практиката на изобразителното изкуство: човек, който позира на художника при изпълнението на някакво произведение (включително етюд или скица).

натúрщица ж моделка В практиката на изобразителното изкуство: жена, която позира на художника при изпълнението на някакво произведение (включително етюд или скица).

натюрмóрт м натюрмóрт 1. Един от жанровете на изобразителното изкуство, който изобразява битови предмети, зеленчуци, плодове, убит дивеч, цветя и др. 2. Отделно произведение от този жанр.

наúчная италийáнская перспектíва **наúчна италийáнска перспектíва** Система за изобразяване на пространството, при която линиите на предметите в изобразителното поле се събират в убежни точки на хоризонта, а не се съкращават обратно към окото на зрителя.

неáвторские пропíски Музейно-реставрационен термин, който обозначава неавторски поправки, закриващи на отделни места истинската живопис.

неаполитáнская жёлтая неаполитáнска жёлта Жълта художествена боя, която била известна в Италия още през XIV в.

небелёное ма́сло В живописта: растително масло, което се използва като свързващо вещество за художествените бои и не е подлагано на специална обработка за избелване.

небелёное полотно́ неизбёлено платно́ Платно за рисуване, което не е избелвано по определена технология.

небелёный холст См. **небелёное полотно**.

**невысыхающие масла неизсъха-
щи масла** Масла, които съхнат изключи-
телно бавно, използвани като свързватели
в художествените бои, например: лешни-
ково, бадемово, маслиново и др.

негативное гравирование См. уг-
лублённое гравирование.

**неглазурованная керамическая
плитка неглазирана керамична плоча** Ке-
рамична плоча, която не е покрита с глазу-
ра, използвана в монументално-декоратив-
ното и приложното изкуство.

**недолговечность ж недълготрай-
ност** В областта на изобразителното из-
куство: свойство на художествените произ-
ведения, изпълнени от нетрайни материа-
ли, да се съхраняват за кратко време, на-
пример, художествените изделия от пласти-
лин, глина, гипс.

незагрунтованное полотно негрун-
дирано платно Платно за рисуване, което
не е покрито с грунд.

незагрунтованный холст См. не-
загрунтованное полотно.

**неизвестный художник неизвёс-
тен художник** Художник, който не е из-
вестен на ценителите на изкуството.

нейзильбер м Сплав от мед, цинк
(13% – 45%) и никел (5% – 35%) с цвят и
блясък на сребро, използвана като матери-
ал за художествени изделия.

**нейтральная гамма неутрална
гамма** Цветова гама, включваща неутрални
тонове.

нейтральные тона См. нейтраль-
ные цвета.

**нейтральные цвета неутрални
цветовé, неутрални тонове** Цветове, кои-
то не се отнасят нито към топлите, нито
към студените.

нейтральный фон неутрален фон
В живописа: фон, който не съдържа изо-
бражения, употребяван най-често в портре-
та.

**необожжённая керамика непечена
керамика** Разновидност на керамиката,
която не е подложена на изпичане.

неоимпрессионизм м **неоимпреси-
онизъм, дивизионизъм, поантилизъм**

Късна фаза от развитието на импре-
сионизма във Франция, Белгия, Италия.
Той продължава принципите на субектив-
но-зрителното възприемане и отразяване
на природата на ефектите на светлинното
сияние на въздуха, като довежда докрай
похвата за спектрално разлагане на багре-
ните тонове на основни чисти цветове. Ха-
рактерно за техниката на рисуване е по-
ставянето на боите на отделни, обособени
мазки, петна и точки (оттук и названията
поантилизъм и дивизионизъм) – с оглед да
се получи оптично смесване на цветовете в
окоето на зрителя.

неоимпрессионист м См. **худож-
ник-неоимпресионист**.

неоклассицизм м **неокласицизм,
новокласицизм** Художествено направле-
ние, при което се наблюдава възобновява-
не на стилистичните похвати и стилистич-
ните форми, отчасти и на тематиката на
европейския класицизм от XVII в.

неолит м **неолит** Новокаменна
епоха – вторият период от каменната епо-
ха, който се характеризира с преми-
наването на човечеството от присвояваща
към произвеждаща земеделско-скотовъдна
икономика с по-уседнал живот и по-добра
обработка на каменните оръдия, през кой-
то се създават забележителни произведе-
ния на праисторическото изкуство – кера-
мика и скулптура.

**неорганические краски неорга-
нични бои** Художествени бои, които имат
минерален или метален произход.

неореализм м **неореализъм, нов ре-
ализъм** Френско и италианско движение за
нов реализъм в изобразителното изкуство,
предимно със социално съдържание, въз-
никнало през 1945 г.

неореалист м См. **художник-нео-
реалист**.

**непросвечивающее письмо непро-
зрачно живописване** Живописване, изпъл-
нено с покривни бои.

непросвечивающие краски См.
корпусные краски.

непрóчные краски нетрайни бои
Художествени бои, отличаващи се с много
ниска степен на трайност.

несо́хнушие масла́ См. **невысыхающие масла**.

нефрі́т *м нефрі́т* Млечнобял или зеленикав минерал от групата на амфиболите, използван като материал за художествени изделия.

ниéлло *с ниéло* 1. Черна сплав на сяра със сребро, мед или боракс. 2. Декоративна техника, дошла на Балканския полуостров от Закавказието, състояща се в изрязване на изображенията върху метална повърхност (от сребро или злато), които се запълват с такава сплав.

ни́зкий горизóнт *ни́ськ хоризóнт* Когато перспективният или видимият хоризонт е поставен по-близо до долния край на изображението (във връзка с композиционното решение, което художникът избира) се нарича нисък хоризонт.

нимб *м нимб* В религиозната живопис: светъл златист или златен кръг, изобразяван от зографите около главите на светците по икони и стенописи в църквите. Може да бъде изкован от сребърен лист, декориран с релефен растителен орнамент.

нитрола́к *м нитрола́к* Лак, обработен с примес от азотна киселина, използван като материал в живописиста.

новáторство *с новáторство* В изобразителното изкуство: възплъщаване в произведенията на нови идеи и образи, които утвърждават нови прогресивни явления в обществения живот.

но́вый кракелі́ор *нов кракелі́ор* Дефект в живописиста – кракелюр (пукнатина), който се е появил върху художественото произведение сравнително скоро.

ножóвка *ж ножóвка* Инструмент – трионче за рязане на метал, използвано в скулптурата.

ножóвочные напíльники Инструменти в скулптурата – пили, чието напречно сечение прилича по форма на ножовка.

норве́жский голубóй мрамóр Мрамор със синкав оттенък, добиван в Норвегия, използван като материал за скулптура.

нуммулі́товые известнякі Варовик, образуван от скелетите на морски животни – нумулити, използван като материал в скулптурата.

нюа́нс *м* См. **оттенок**.

О

обводі́ть *несов* **обра́мчвам, контури́рам** В изобразителното изкуство: прокарвам линия по контурите на художественото произведение (рисунок, портрет и т. н.) с туш или боя.

обво́дка *ж* **обра́мчване, контури́ране** 1. Линия, очертана по контурите на художественото произведение (рисунок, портрет и др.) с туш или боя. 2. Очертаване на линия по контурите на художественото произведение (рисунок, портрет и т. н.) с туш или боя.

обво́дные чекáны Метални инструменти (чекани), с помощта на които се възпроизвеждат контурите на рисунката върху метална повърхност, като се контурират по набелязаните точки.

обелі́ск *м обелі́ск* В скулптурата: висок монолитен каменен стълб с квадратно сечение, постепенно стесняващ се към върха и завършващ пирамидално, един от най-разпространените паметници на военната слава.

обжі́г *м* **опáлване** В керамиката: основен технологичен стадий – обработване при висока температура в специални пещи на предварително изсушеното художествено изделие.

обжі́г глазу́рный глазу́рно опáлване В керамиката: опалване на художествените изделия, което се извършва след насянето на глазура.

обжі́г декораті́вный См. **обжиг** **муфельный**.

обжі́г му́фельный му́фелно опáлване В керамиката: опалване на художествените изделия в муфелни пещи за закрепване на рисунките върху глазура.

обжі́г політо́й См. **обжиг** **глазурный**.

обжі́г уте́льный тунéлно опáлване В керамиката: първото изпичане на художественото изделие, след което то се глазира.

обжі́г уті́льный См. **обжиг** **утельный**.

обжімки *мн* Инструмент за коване, придаващ на художественото изделие цилиндрична или ръбеста форма, който се състои от две части (горна и долна), а опашката му е прикрепена към наковалнята.

обжімные чеканы Метални инструменти с продълговата, овална, бобовидна форма, използвани в скулптурата и приложното изкуство.

облагороженный воск См. **пунический воск**.

областная выставка См. **обласная художественная выставка**.

областная художественная выставка Художествена изложба, в която участват художници само от една област.

обливка *ж* **поли́в, зали́ване, зали́вка, гледжо́ване** В технологията на керамичното изкуство: полагане на слой глазури обикновено чрез поливане (обливане) на керамичното изделие с рядка по консистенция глазурна маса преди повторното изпичане на предмета.

обложка *ж* **кори́ца на кні́га, кори́ца** В книжната графика: част от подвързия – ивица от хартия, картон, платно и др. материали, която обгръща лицевата страна, ръба и задната (обратната) страна на тялото на книгата.

обнажённая фигу́ра го́ло тя́ло В изобразителното изкуство: художествено произведение, представляващо съблечена човешка фигура.

обожжённая керами́ка пе́чена керами́ка Разновидност на керамиката, която е изпечена по специална технология.

оболванивание с груби́ране Грубо обработване на камък за скулптура.

оболванивать *несов* **груби́рам** Обработвам грубо камък за скулптура.

образ художественный образ худо́жествен, худо́жествен образ, образ В областта на изобразителното изкуство: специфична, свойствена на изкуството форма за отразяване на действителността, която разкрива общото чрез конкретното и индивидуалното и се реализира в творческия процес. Терминът се отнася не само до художественото произведение като цяло,

но и до отделни съществени елементи на неговото съдържание.

обра́тная перспекти́ва обра́тна перспекти́ва Система за изобразяване на пространството, при която линиите на предметите в изобразителното поле не се събират в убежни точки на хоризонта, както при научната (геометрична) перспектива, а се съкращават обратно към окото на зрителя. Тя не почива на закономерностите на линейната (геометричната) перспектива и е застъпена главно в средновековната източно-християнска живопис (икони и стенописи).

обра́тное изобра́жение См. **зеркальное изображение**.

обра́тный набо́р обра́тно поста́вяне, негаті́вна моза́йка Техника на мозайката, при която художникът залепва цветните късчета смалта откъм лицевата им страна върху временна подложка, която се отстранява след прикрепването на мозайката на определеното ѝ място.

обрезная гравю́ра См. **продольная гравюра**.

обро́нное гравирова́ние Техника на гравирването при която с резец се изработва релеф или даже кръгла скулптура от метал.

обро́нный горелье́ф В приложното изкуство: орелеф, при който изобразените фигури и предмети едва са долепени до фона, а някои детайли са съвсем отделени от него.

обру́бка *ж* Отделяне на част от материала по външните контури на художественото изделие при изковаването му.

обсе́чка *ж* См. **обрубка**.

обсиди́ан *м* **обсиди́ан** Стъкловиден минерал, който се образува при бързото изстиване на лавата, използван като материал за художествени изделия.

Общество станкови́стов Дру́жество на худо́жниците на кавале́тното изку́ство Обединение на млади московски живописци, предимно възпитаници на ВХУТЕМАС, съществувало от 1925 до 1932 г.

Общество худо́жников им. А.И. Куи́нджи Дру́жество на худо́жниците

А.И. Куинджи" Обединение, което възниква през 1909 г. в Петербург със съдействието на А.И. Куинджи и което по-късно се издържа със завещаните от него средства.

Объединение москóвских художников Обединение на москóвските художници, ОМХ Обединение на художници живописци, в което влизат главните членове на дореволюционната групировка "Вале каро" и техните ученици от московския ВХУТЕМАС, създадено през 1924 г.

Объединение рúсских скульпторов Обединение на рúските скульптори, ОРС Творческа организация, в която членуват скулптори от всички направления, съществувала от 1926 до 1936 г.

Объединение художников им. И.Е. Рéпина Обединение И.Е.Рéпин" Изложбена организация на московски художници от 20-те години на XX в., в която участват предимно бивши ученици на Репин от Ленинградската художествена академия.

Объединение художников-реалистов Обединение на художниците реалисти, ОХР Московска изложбена организация от края на 20-те години на XX в., в която участват бившите членове на "Съюза на руските художници" и на "Сдружението на подвижните художествени изложби".

объём м обём В изобразителното изкуство: триизмерност или впечатление за триизмерност в художествената творба. Постига се чрез рисунка и цветовото изграждане на образа с използване на линейната и въздушната перспектива. В кръглата скулптура се осъществява реално в материала, при релефа чрез условното съкратено моделиране на формите съобразно с принципите на перспективата, а в живописа и графиката и чрез светлосиянката.

объёмная мозаика Техническа разновидност на мозайката, изпълнявана върху капациите на кутийки, вази, писмени прибори (най-често във вид на плодове и цветя).

объёмная скульптура См. **крюглая скульптура**.

объёмная филигрань Техническа разновидност на филиграна, предназначена за обемни предмети – вази, купи, подноси, кутии, обемни изображения на животни и птици, архитектурни форми и т. п., които се изготвят от отделни детайли и после се монтират в цялостната композиция.

обыкновенный опáл обикновén опáл Минерал, разновидност на опала, с различни цветове – бял, сив, зелен, розов, без преливане на цветовете, използван като материал за художествени изделия.

обыкновенный халцедóн обикновén халцедóн Минерал, разновидност на халцедона, със сив, бял, жълтеникав или друг оттенък, използван като материал за художествени изделия.

овáльные пробóйники Пробои (инструменти в скулптурата) с овално сечение, служещи за пробиване на отвори.

огневáя усáдка В керамиката: изменение (намалвяване) размерите на художественото изделие при опалване.

огненный опáл óгнен опáл Минерал, разновидност на опала – скъпоценен камък с яркочервен или оранжев цвят без преливане на цветовете, използван като материал за художествени изделия.

огрáнивать несов фасетúрам В бижутерията: шлифовам повърхността на скъпоценен камък във вид на стенички, ръбчета.

огрáнка ж фсетúране В бижутерията: шлифване повърхността на скъпоценен камък във вид на стенички, ръбчета.

одарённая художница См. **талантливая художница**.

одарённый художник См. **талант** во 2 знач.

однослóйная акварёльная тéхника еднослóйна акварёлна тéхника Техническа разновидност на акварелната живопис, изпълнявана с един слой боя.

однослóйная живопись еднослóйна живопис, еднослóйна тéхника В живописа: техника на изпълнение на художественото произведение с един слой боя.

однослóйная клеевáя тéхника еднослóйна туткáлена тéхника Техническа

ка разновидност на туткалената живопис, изпълнявана с един слой боя.

однослойная техника См. **одно-слойная живопись**.

однослойный известково-песчаный грунт *еднопластов варено-пясъчен грунд* Еднопластов грунд от вар и пясък, предназначен за монументално-декоративна живопис.

однослойный способ письма См. **однослойная живопись**.

однослойный способ письма по сухой бумаге Техническа разновидност на маслената живопис: създаване на произведения с един слой боя, нанасяна върху суха хартия.

однослойный способ письма по сырой бумаге Техническа разновидност на маслената живопис: създаване на произведения с един слой боя, нанасяна върху влажна хартия.

однофигурная композиция *еднофигурна композиция* В изобразителното изкуство: художествено произведение, чиято композиция се състои само от една фигура.

однофигурный памятник В скулптурата: паметник, състоящ се от една фигура.

одноцветная вышивка *едноцветна бродерия* В приложното изкуство: бродерия, изпълнявана в един цвят (обикновено бял).

ожерелье с огрлицы, гердан В приложното изкуство: един от най-древните накити, състоящ се от отделни зърна на минерали, раковини, зъби на животни и др., нанизани на връв, който се носи около шията.

оживки *мн* См. **движки**.

ознаменка *ж* В старата руска живопис: нанасяне на линейна композиционна рисунка в началния стадий на работа над икона, стенопис или миниатюра.

озокерит *м* **озокерит, планински восък** Смолист минерал със зелен, жълт или кафяв цвят, който се използва в изобразителното изкуство като материал за приготвяне на пластилин.

окатка *ж* Техника за създаване на скулптура от пластична маса, при която течната пластична маса се нанася на стени-те на гипсовия калъп и се залива.

оклад *м* **обковка** Във византийското, старобългарското, староруското и средновековното изкуство на балканските народи: украса на лицевата част на иконата или подвързията на евангелието, изпълнена от изчукани или щамповани листове сребро или злато.

Окна сатиры РОСТА *Витрини на РОСТА* Витрини на Руската телеграфна агенция: съветски агитационно-политически плакати с малък тираж, посветени на борбата с вътрешната и външната контрареволюция, които са били създавани в специални ателиета.

Окна ТАСС *Витрини на ТАСС* Витрини на Телеграфната агенция на Съветския съюз: съветски агитационно-политически плакати, издавани през време на Великата отечествена война и посветени на борбата с фашизма.

оконная эмаль См. **ажурная филигрань с эмалью**.

окончательный материал См. **конечный материал**.

оксидирование *с оксидиране* В металопластиката: окисляване на повърхността на металните предмети, при което те губят металния си блясък и получават кафеникав, синьозелен или друг оттенък, което се използва при изработването на украшения и художествени изделия от метални пластинки.

оксидировать *несов* **оксидирам** В металопластиката: окислявам повърхността на металните художествени изделия, при което те губят металния си блясък и повърхността им придобива кафеникав, синкавозелен или друг оттенък.

"Октябрь" *м* Обединение на архитекти, художници оформители, работещи в областта на фотомонтажа и киното, живописци и изкуствоведи, основано в Москва през 1928 г. на основата на формалистични принципи, като се отричат идейно-образното реалистично изкуство в името на "създаването на вещи".

олеография *ж* Остаряло название на **хромолитографията**. (См. **хромолитография**).

оливѝн *м* **оливѝн, перидѝт** Минерал, силикат на желязото и магнезия – полускъпоценен камък с мидест лом, стъклен блясък и цвят от тъмножълт до маслиненозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

оли́фа *ж* **оли́фа, бези́р** Варено ленено масло, използвано като материал в технологията на живописиста.

оли́фление *с* **бези́ро́ване** В живописа: покриване повърхността на основата на художественото произведение с безир.

о́лово *с* **калѝй** Химичен елемент – ковък метал с бял цвят, използван като материал в скулптурата и приложното изкуство.

ольха́ *ж* **ели́а** 1. Дървесина от елша като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

ОМХ *с* См. **Объединение московских художников**.

о́никс *м* **о́никс** Минерал, полускъпоценен камък с бели и черни ивици, разнородност на ахата, използван като материал за художествени изделия.

опáл *м* **опáл** Минерал, хидрогел на силициев двуокис – скъпоценен прозрачен камък обикновено с млечнозеленикав или жълтеникавобял цвят с променливи отблясъци, използван като материал за художествени изделия.

оп-áрт *м* **оп-áрт, опти́чно изку́ство** Направление в изобразителното изкуство на Запад в средата на 30-те и в нач. на 60-те години на XX в. Подновено развитие на геометрично-архитектурния абстракционизъм или оптично изкуство, което обикновено се изгражда върху основата на един, два или няколко ритмично повтарящи се геометрични форми, които сами се включват като съставни части в други геометрични съчетания, изпълнени в силно контрастни цветове.

о́пись *ж* В старото руско изкуство: външните контури на линейните очертания

при началния стадий на работата над икона или фреска.

оргалѝт *м* См. **древесно-волокистая штукатурка**.

органи́ческие кра́ски органи́чни боѝ Художествени бои, които съдържат сложни органични съединения, предимно от растителен и животински произход.

орде́нá *мн* (*ед* **о́рден** *м*) **о́рдени** В приложното изкуство: почетни отличия, давани на цивилни и военни лица за особени заслуги и постижения в служба на държавата, изработвани във форма на звезда, кръст или окръжност от благородни метали, емайл, а понякога и скъпоценни камъни.

орео́л *м* **орео́л** В религиозното изкуство: сияние във вид на кръг или радиално разположени лъчи, което огражда фигурите на боговете или светците. В християнското изкуство за разлика от нимба, който огражда само главите на светците, **орео́лът** обгръща цялата фигура.

оре́х *м* См. **грецкий орех**.

оре́ховое ма́сло о́рехово ма́сло Масло, получавано от орехови ядки, използвано като свързващо вещество в маслените бои.

ориги́на́л *м* **ориги́на́л** 1. См. **подлинник** в 1 знач. 2. Художествено произведение, което служи за образец при изработване на копия.

ориги́на́льная гравю́ра ориги́на́лна гравю́ра Гравюра, която изцяло е изпълнена от самия автор (включително и обработката на плочата).

орле́ц *м* См. **родонит**.

орна́мент *м* **орнаме́нт** Художествена композиция от ритмично подредени геометрични, растителни, животински и др. мотиви, които украсяват определено поле, повърхност на предмет, книга, тъкан, архитектурна фасада, стена, потон, мебел, метално художествено изделие и др.

орнаме́нта́ция *ж* орнаментация 1. См. **орнаментовка**. 2. См. **орнаментика**.

орнаме́нтика *ж* **орнаме́нтика** Съвкупност от орнаменталните елементи в произведения на изобразителното изкуство и архитектурата.

орнаменті́ровать *несов орнаменті́рам* В изобразителното изкуство: украсявам с орнаменти.

орнаменто́вка *ж орнаменто́вка* В изобразителното изкуство: украсяване с орнаменти.

ОРС *с* См. **Объединение русских скульпторов.**

Оруже́йная пала́та См. **Государственная Оружейная палата.**

оса́дка *ж* Набиване – намаляване дължината на художественото изделие за сметка на увеличението на неговото напречно сечение при изковаване.

оседа́ние *с* **оронване** См. **осыпание.**

осетро́вый ры́бий клей Лепило, приготвяно от есетра, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

осі́на *ж* **трепетли́ка** 1. Дървесина от трепетлика като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

осно́ва *ж* См. **основание.**

основа́ние *с* **осно́ва** В технологията на живописиста: материалът, върху който се нанася грундът и боите на картината: платно, дърво, картон, хартия, а понякога и метал, стъкло, линолеум и др.

ОСТ *с* См. **Общество станковистов.**

о́стрый реза́ц См. **шпицшти́хель.**

осыпа́ние *с* **оронване** Дефект в живописиста – отделяне, падане на дребни частички от багрения слой на художественото произведение.

отбелённое полотно́ См. **белёное полотно.**

отбелённый холст См. **белёное полотно.**

отбо́рка *ж* В техниката на старата руска живопис: един от начините на постепенно избледняване на детайлите на откритите части на тялото, състоящ се в постепенно ретуширане с малки мазки в различни посоки.

отверди́тели *мн (ед отверди́тель м)* **втвърди́тели** Вещества, които допринасят за по-бързото втвърдяване на худо-

жествените материали, използвани в технологията на изобразителното изкуство.

отвёс *м* **отвёс** В практиката на изобразителното изкуство: просто приспособление (инструмент) – конец с малка тежест на края, което улеснява правилното (устойчиво) поставяне на човешката фигура в рисунката или етюда в процеса на работата по натура.

отво́дка *ж* В художествената керамика: декориране на художественото изделие чрез нанасяне на изображения, орнаменти във вид на тесни ивици (ленти) с помощта на грънчарско колело.

отде́лка *ж* Операция, придаваща на кованото художествено изделие завършен вид.

отдёлочное шлифовáние См. **декоративное шлифование.**

откры́тая вы́ставка **откры́та изложба** Художествена изложба, отворена за разглеждане от посетителите.

откры́тая компози́ция **отво́рена компози́ция** В изобразителното изкуство: художествено произведение, в което могат да бъдат включени допълнителни компоненти без да се наруши неговата хармония.

откры́тый ко́нкурс **откры́т ко́нкурс** В изобразителното изкуство: конкурс, при който авторите на творбата са известни на журито.

отли́вка *ж* **отли́ване** В технологията на скулптурата: процесът на механично възпроизвеждане на скулптурния оригинал или гипсовото копие, при които предварително приготвените специални калпи се запълват с течено вещество, което лесно се втвърдява (гипс, цимент, разтопен метал – бронз, чугун, желязо, цинк и др.).

отлу́п *м* Дефект на дървесината – пукнатина между годишните кръгове, която прави материала непригоден за скулптура.

отме́тины *мн* См. **движки.**

отме́тки *мн* См. **движки.**

отноше́ния *мн* **отноше́ния** Термин от художествената практика, определящ взаимната връзка между елементите на изображението, съществуваща в натурата

и използвана при създаване на произведенията.

отпеча́ток *м* **отпеча́тък** В графиката: листът с графичния отпечатък, получен от първоначалното изображение, изпълнено на каменна, дървена или метална плоча посредством някои от способите на графиката (литография, офорт, ксилография).

отпеча́тывание *с* Начин на пренасяне, при който рисунката, изпълнена с молив на паус, се налага върху изделието откъм лицевата ѝ страна и се заглажда с шпатула или линиите на рисунката се очертават с молив.

отоща́ющие матери́алы В керамиката: материали, използвани като суровини, които практически не се свиват при сушене

отсла́ивание глазу́ри В керамиката: дефект на глазурата, който се характеризира с отделяне на отделни късчета от глазурата на художественото изделие.

отстрёл *м* См. **дутник**.

оттёнок *м* **оттёньк**, **ню́анс** В изобразителното изкуство: 1. Изменение (появява се едва забележимо) в цвета на натурата под въздействието на обкръжаващата среда. 2. Малки, често пъти едва забележими различия в цвета, светлосилата или наситеността на два близки тона.

оттиск *м* См. **отпечаток**.

оформите́ль *м* См. **художник-оформите́ль**.

оформле́ние *с* **оформле́ние** Творческа дейност, свързана с подредбата и украсата на дадени обекти: витрина, изложбена зала, панаирна палата, интериор и екстериорна обществена сграда, музей, художествена галерия, архитектурен ансамбъл, улица или площад във връзка с някакъв празник или честване и др.

оформля́ть *несов* **офо́рмям** Подреждам, украсявам дадени обекти: витрина, изложбена зала, панаирна палата, интериор и екстериорна обществена сграда, музей, художествена галерия, архитектурен ансамбъл, улица или площад във връзка с някакъв празник или честване и др.

офо́рт *м* **офо́рт** 1. Широко употребявана техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, при която шрихите на рисунката се издълбават със специална гравьорска игла върху покритата със специален грунд метална плоча, която се разяжда с киселина. 2. Съвкупността от различни видове дълбоки гравюри на метал, изпълнени чрез разяждане: офорт, верни му, акватинта, резерваж, лави и др.

офорти́ст *м* См. **художник-офорти́ст**.

офсе́т *м* **офсе́т**, **офсе́тов печа́т** Техническа разновидност за възпроизвеждане на репродукции – индиректен печатен способ за повърхнен печат, при който сло-ят мастило от печатащите елементи се предава първоначално върху цилиндър с гумено платно, а от него – върху отпечатвания материал.

охотни́чий кле́й пергаме́нтова ле-пи́ло Лепило, приготвено от изрезки от козя и овча кожа, използвано в технологията на изобразителното изкуство.

ОХР *с* См. **Объединение художни-ков-реалистов**.

охра *ж* **охра**, **есте́ствена охра**, **на-турална охра** Природно изкопаема мине-рална боя с жълт или жълточервен цвят, използвана в живописата.

охра жжёная пёчена охра Жълто-кафява минерална боя, получена в резултат на изпичането на естествената охра, използвана като художествена боя.

охра натуральная См. **охра**.

охре́ние *с* См. **высветление**.

ош́ивки *мн* См. **движки**.

П

па́волока *ж* См. **настилка**.

пада́ющие те́ни хвё́рлена ся́нка В перспективата: сянката, хвърлена от дадено тяло на околните предмети.

па́кля *ж* **кълчи́ща** Грубо влакно от лен или коноп, използвано като материал в технологията на скулптурата и монументалната живопис.

палас *м* В приложното изкуство: гладък килим с две лица ръчна или машинна изработка, украсен с геометрични фигури в ярки цветове.

пáлевый мрамор Бледожълт мрамор с розов оттенък, използван като материал за скулптура.

пáлехская миниатюра Разновидност на миниатюрната лакова живопис, един от руските народни художествени занаяти, появила се в с. Палеха, Ивановска област.

палитра *ж* **палитра** 1. Овална или правоъгълна тънка дъсчица (рядко от метал, порцелан, стъкло) с дупка за големия пръст на ръката, върху която художниците поставят по-малко от всички употребявани от тях бои. 2. Точно изброяване на боите, които даден художник използва в творческата си работа.

пáлка *ж* См. муштабель.

пáльма *ж* **пáлма** 1. Дървесина от палма като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

пальмётта *ж* **пáлмeтa** Орнамент във вид на стилизиран палмов лист, рисуван в цветове или изпълнен скулптурно в яйцевидно или кръгло поле и съставен от удължени листа, разположени симетрично около отвесен заоблен лист.

пáмятник *м* **пáметник** Произведение на монументалната скулптура и архитектура, изпълнено в траен материал, посветено на видно лице (герой, държавник, учен, писател и др.) или събитие с голямо обществено-историческо значение. Паметник може да бъде бюст с постамент, фигура в цял ръст (кръгла или релеф) или голяма по размери и сложна по решение фигурална композиция, съставляваща скулптурно-архитектурен ансамбъл.

пáмятник иcкyсcтвa пáметник на иcкyсcтвoтo, пáметник на кyлтyрaтa В областта на изобразителното изкуство: художествено произведение (живопис, скулптура, миниатюра, приложни изкуства и др.), създадено в историческото минало, което представлява интерес за историята на изкуството и за културната история на даден народ.

пáмятник кyлтyры См. пáмятник иcкyсcтвa.

панно *с* **панó** 1. Живописно, керамично, скулптурно или мозайчно произведение с декоративно предназначение, което се монтира в стената на архитектурната сграда. 2. Част от повърхността на стената, отделена с рамка (по-рядко и по друг начин) и запълнена с живопис или със скулптурен релеф.

панóптикум *м* **панóптикум** Музей или художествена галерия със специално осветление, в която се показват забележителни предмети, места, събития, като според нуждата се използват и восъчни манекени, фигури на бележити хора.

панорáма *ж* **панорáма** 1. Особена (наред с диорамата) разновидност на изобразителното изкуство, в която живописиста се допълва с други художествени средства. Представлява огромен цилиндър, вътре в който е определено място за зрителите. 2. Обект на изображението: пейзажен мотив, който обхваща много широко пространство и много изобразителни елементи. 3. Художествено изображение на този мотив.

пантóграф *м* **пантогрáф** Уред за изработване на копия с възможност за промяна на мащаба им, основан върху геометричния принцип на подобие. Съществуват две разновидности: за линейни работи (чертежи, карти, и др.) и за релефни работи (барелефни, скулптурни, гравирни машини, манипулатори и др.).

парáдный портрёт **парáден портрёт** Разновидност на портретния жанр в живописиста – портретираният се изобразява в тържествена поза и облекло, в параден костюм.

париáн *м* **париáн** 1. Разновидност на бисквита (порцелана) с оттенък на жълтеникав мрамор, появила се в средата на XIX в. 2. Изделия, изработени от такъв материал.

пари́жская лазу́рь См. берлинская лазурь.

пари́жская сiняя См. берлинская лазурь.

пáрковая скульптyра См. садово-парковая скульптура.

па́рный портре́т Разновидност на портретния жанр – портрет, на който са изобразени едновременно две лица.

па́росский мра́мор Мрамор от остров Парос, използван като материал за скулптура в античния свят.

парсу́на *ж* Название на произведенията на потретния жанр в Русия през II-та половина на XVI – XVII в.

парти́йность иску́ства *парти́йност в изку́ството* В областта на изобразителното изкуство: съзнателно проявление на класовите интереси в изкуството, художествено отражение на живота от позициите на политическата линия и възгледите на една или друга партия.

парча́ *ж* **брока́т** В приложното изкуство: декоративен плътен плат за тапицерия и празнични горни дрехи, декориран с растителни орнаменти, изтъкани от златни, сребърни или копринени нишки.

паспа́рту *с* **паспа́рту** 1. Специален картон, различно оцветен (черно, сиво, кафяво, масленозелено), който служи за залепване на картини и снимки, за направата на албуми за снимки. 2. Картонена рамка, чийто фон се повдига, за да се слагат в нея картини или снимки.

пасте́лист *м* См. художник-пастелист.

пасте́ль *ж* **пасте́л** 1. Пастелна боя – материал за рисуване, който се изработва във формата на обвити в хартия разноцветни пръчици (пастелни моливи) и се състои от фино смлени (пулверизирани) минерални вещества (багрила, смесени с цинкова бяла), слепени от гума арабика, декстрин, мляко, захар, талк или фарфорова глина. 2. Пастелна техника – техника за рисуване с пастелни бои. 3. Произведение на живописиста, изпълнено с пастелна техника.

пасте́льная кра́ска См. пастель в 1 знач.

пасте́льная те́хника См. пастель во 2 знач.

пасто́зная живопись *пастьо́зна живопись* Разновидност на живописиста, която има плътен багрен слой и гладка повърхност.

пасто́зность *ж* **пастьо́зност** 1. В техниката на маслената живопис: полагане на боите върху платното на дебели пластовете, което се използва като художествено средство. 2. В тесен смисъл: живопис, който има плътен багрен слой и гладка повърхност. 3. Пластичност на неразредените маслени бои, поради което мазката запазва непроменена формата, която четката ѝ придава.

пастора́ль *ж* 1. **пастора́л, пастора́лен жанр** В историята на изкуството: жанр в изобразителното изкуство (разновидност на жанровата живопис), който изобразява с известна идеализация живота на пастирите (овчари, говедари) и е свързан с нереалистичен подход към действителността. 2. Отделно художествено произведение на този жанр.

пасха́льные яйца́ См. крашеные яйца.

пати́на *ж* **пати́на, естестве́на пати́на** Тънък окислен покривен слой (от зеленикав до кестеняв и тъмен цвят), образуван естествено от атмосферни влияния върху метални (медни, бронзови, месингови, никелови) предмети – статуи, монети, куполи или получен по изкуствен начин (чрез оксидация) с художествена цел.

пати́нирование *с* **пати́ниране** Всяко естествено или изкуствено потъмняване по химичен начин, чрез окислително, восъчно, омаслено, прашно замърсяване или чрез боя не само на медни, бронзови, месингови и никелови изделия, но и на сребърни изделия, дървени предмети – икони, рамки, както и на гипсови статуи за имитиране на бронз (патиниран гипс).

пати́нировать *несов* **пати́нирам** В изобразителното изкуство: покривам с изкуствена патина с художествена цел скулптурни произведения и художествени изделия от метал и гипс.

пати́ниро́вка *ж* См. патинирование.

па́трица *ж* **патри́ца** Релефно изпъкнало изображение, от което се изготвя матрица за размножаването му. Всеки оригинал, който се размножава чрез матрица, изпълнява ролята на **патрица**.

пейза́ж *м пейза́ж, ландша́фт* 1. Жанр в изобразителното изкуство, посветен на изобразяването на природата в нейния естествен или видоизменен от човека вид. 2. Отделно произведение от този жанр. В този смисъл се употребява и терминът **ландшафт**.

пейзажи́ст *м* См. художник-пейзажист.

пейзажи́стка *ж* См. художница-пейзажистка.

пейза́жная живопись Разновидност на живописата, отнасяща се към пейзажния жанр.

пейза́жная мастерская́ Ателие за работа на художници пейзажисти.

пейза́жный жанр пейза́жен жанр Жанр в изобразителното изкуство, посветен на изобразяването на природата в нейния естествен или видоизменен от човека вид.

пектора́ль *ж пекторáл, нагрѐдник* В приложното изкуство: украшение, което се носи на гърдите.

пѐмза *ж пѐмза* Шуплеста вулканска маса, която се използва като материал за полиране на скулптурните произведения от камък.

пемзова́ть *несов пемзу́вам* Полирам скулптурните произведения от камък, като използвам пемза.

пентилико́нский мра́мор Млечнобял мрамор с жълтеникав оттенък и дребнозърнеста структура, добиван в античността на склона Пентиликон, използван като материал за скулптура.

пенька́ *ж* См. пакля.

пенько́вый холст См. конопляное полотно.

пѐплум *м пѐplos* В приложното изкуство: женска дреха без ръкави, носена върху туника в Древна Гърция и Рим.

пѐрвые отпеча́тки пѐрви отпеча́ткъ В гравюрата: отпечатъкът, който художникът прави непосредствено след окончателното завършване на работата върху плочата или камъка.

перга́мент *м пергамѐнт* 1. Специално обработена тънка кожа (агнешка, те-

лешка, козя, магарешка и др.), която служи за писане в античността и средновековието. 2. Ръкопис, изпълнен върху такава кожа. 3. Вид полупрозрачна хартия, която не пропуска влага и мазнина и служи за печатане на документи, луксозни издания, опаковки и др.

перга́ментный клей пергамѐнтен тутка́л Туткал, получаван от кожените отпадъци, които остават при добиването на кожата пергамент, използван в технологията на изобразителните изкуства.

перевóд *м* 1. **пѐвод, пренáсяне, копи́ране** Механичен способ за пренасяне, копиране на изображение от подготвената предварително рисунка върху стената, платното, дървото и др. материали при създаване на стенописи, живописни творби, графични табла и пр. 2. В реставрацията на живописата: пренасяне на багрения слой (с или без грунда) върху нова основа с цел пълна подмяна на износената стара основа. 3. В практиката на старата руска живопис: контурна рисунка върху хартия, използвана от живописеца като образец или материал при композирането на икона, стенна живопис, миниатюра.

переводи́ть в материáл пренáсам в материáл В скулптурата: изпълнение на художествено произведение в твърд материал като точно копие на модел, изработен от мек материал.

переводна́я бума́га инди́го Копирна хартия, оцветена най-често в черно, синьо или виолетово, която служи за изваждане на повече копия на рисунки.

перегоро́дчатая эма́ль кле́тъчен ема́йл Златарска техника, при която върху металната повърхност се правят преградки от метални лентички или от филигранова жица и всяка преградка се запълва с емайлов прах с определен цвят, след което предметът се загрева.

перегоро́дчатая эма́ль с листовы́ми (лѐнточными) перегоро́дками Художествена техника, разновидност на клетъчния емайл, при която на тънкия златен лист се прави вдлъбнатина, съответстваща на контурите на рисунката, след това преградки от тънички тесни ивици злато, съответстващи на контурите на рисунката, се

залепват на дъното на вдлъбнатината и се запояват, а клетките, образувани от преградките, се запълват с цветен емайл.

перегородчатая эмаль с перегородками из проволоки Художествена техника, разновидност на клетъчния емайл, подобна на клетъчния емайл с листови преградки, с тази разлика, че преградките се правят от проводник (тел).

передвижная выставка 1. Изложба, организирана от Дружеството на подвижните художествени изложби. 2. подвижна художествена изложба, подвижна изложба Художествена изложба, която се експонира в различни изложбени зали в различни населени места.

передвижники *мн (ед передвижник м)* См. художники-передвижники.

переносная игла См. пунктировальная машина.

переплёт *м твърда корица* В книжната графика: корица на книга, изработена от твърд материал, художествено оформена.

перидот *м* См. оливин.

перила *мн паранёт, пазия* В приложното изкуство: предпазна ограда, висока около 1 м., поставена на опасни за падане места: балкони, тераси, стълбища, мостове, изработена от дърво, метал, камък, тухли и др. материали решетъчно (ажурно) или плътно и обикновено се оформя художествено.

периодическая выставка См. периодическая художественная выставка

периодическая художественная выставка *периодична художествена изложба, периодична изложба* Художествена изложба, която се организира през определен период от време.

перл *м* 1. *перл* Вид дребен печатарски шрифт. 2. *пёрла* Остаряло название на скъпоценни бели топчета от органически произход, образувани във вътрешността на бисерна мида, които се използват като материал при направата на различни накити и за украса на облеклото.

перманент зелёный Зелена художествена боя, получавана от стронциева жълта и изумрудна зелена.

перо с перо 1. Инструмент за рисуване с течено багрилно вещество (предимно с туш), направено от метал, тръстика или птичи пера. 2. Название на техниката на рисунката, изпълнена с такъв инструмент.

персиковая чёрная Черна художествена боя, получавана посредством изгаряне на костилки от праскова без достъп на въздух.

персональная выставка См. персональная художественная выставка.

персональная художественная выставка *индивидуална художествена изложба, индивидуална изложба, самостоятелна изложба, самостоятелна художествена изложба* Художествена изложба, в която се експонират произведения само от един автор.

перспектива *ж перспектива* 1. Спомагателна научна дисциплина, изучаваща законите за изобразяване на предметния свят в съответствие със зрителното (оптичното) му възприятие. 2. Конкретна проява на изобразяване на предметния свят в съответствие със зрителното му възприятие както в самата натура, така и в произведенията на изкуството.

перспектива воздушная *въздушна перспектива* Раздел от научната дисциплина "Перспектива", изучаващ измененията в цвета на предмета и в отчетливостта на неговите очертания, когато предметът е много отдалечен от зрителя.

перспектива линейная *линейна перспектива* Раздел от научната дисциплина "Перспектива", който дава възможност да се възпроизвеждат вярно очертанията на обемни предмети върху плоскост във всяко едно от възможните им положения в пространството.

перспектива наблюдательная *наблюдателна перспектива* Чисто практически начин за възпроизвеждане на перспективата "на око", без да се коригира въз основа на теорията.

перспективный рельеф *перспективен релеф* Разновидност на изобразяването – понякога така се нарича релефът, който може да предава пространството със средствата на перспективата, като по-отдалечените предмети се изобразяват по-мал-

ки и в по-нисък релеф, за да се смекчи светлосиянката.

пéрстень *м* В приложното изкуство: накит за пръстите на ръката със скъпоценен камък.

перча́точный клей Висококачествен туткал, приготвян от парчета изварени овнешки и лайкови кожи, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

пескостру́йная отдел́ка В скулптурата: обработване на художествените изделия до получаване на матова повърхност в специални камери, където се подава пясък на струи под налягане с помощта на състен въздух.

песча́ник *м* **пя́счаник** 1. Вид мек ронлив камък, използван като материал в скулптурата. 2. Скулптурно произведение, изпълнено от такъв материал.

Петербу́ргская акаде́мия худо́жеств **Пéтербургска художественa акаде́мия** Учреждение с ръководно значение, което обединява най-големите майстори на изобразителното изкуство в дореволюционна Русия и подготвя художествени кадри с висша квалификация.

пети́т *м* **пети́т** Вид дребен печатарски шрифт с големина на буквите от 8 пункта.

пéтля *ж* **гръвна** В технологията на скулптурата: инструмент, ланцетка, направена от тел, извита като дъга или във вид на триъгълник.

петроглі́фы *мн* **петроглі́фи, ска́лни изображе́ния** Изображения на животни, ловни сцени или отделни предмети върху скалите или по стените на пещерите в най-старите заселени места на Европа, Северна Америка, Сибир и др., изпълнени от първобитните хора с бои, гравирани или изсечени като релефи.

петру́ргия *ж* **петру́ргия** Техника за производство на художествени изделия чрез отливка от разтопени скални маси.

печа́ть *ж* **печа́т** 1. Предмет, прибор с изрязани върху него знаци за възпроизвеждане на отпечатьци върху хартия, восък и др. 2. Изображение върху документ или предмет на текст, образи или символи,

с които се потвърждават неговата достоверност, истинност, авторство, законност. 3. Процесът на възпроизвеждане на рисунки, репродукции чрез печат.

пигме́нт *м* **пигме́нт** В технологията на изобразителното изкуство: багрилно вещество в прахообразно (твърдо) състояние, предназначено за смесване със свързващи вещества при изработване на бои и мастила.

пигме́нт керамиче́ский В керамиката: неорганично съединение (оксид, шпинел и др.) с ярък цвят, който се запазва при опалване на художествените изделия при висока температура и разтопяване на глазурата.

пиктогра́мма *ж* **пиктогра́ма** 1. В древността: картинен знак, който съответства на съществително с нагледно значение от едно просто изречение. Представява отделна рисунка на предмет, която носи смислово значение, без да е свързана с езика на този, който я рисува. 2. При съвременните средства за визуална информация и комуникация: рисувани върху квадратни или правоъгълни плоскости семантични знаци, които дават лаконична и разбираема от всички информация (знак за хотел, ресторант, телефон и др.).

пиктогра́фия *ж* **пиктогра́фия, пиктографе́ично писмо́** Най-старият начин за изразяване на мисли с помощта на рисуването с явната цел за съобщение, представляващ проста рисунка или несложна композиция от рисунки на предмети, животни, хора и др., чрез която се разказва за определено събитие.

пила́ *ж* **трио́н** Инструмент за рязане с назъбено острие, използван в скулптурата и приложното изкуство.

пинакоте́ка *ж* **пинакоте́ка** Названия на някои западноевропейски картинни галерии (в Мюнхен, Болоня и др.).

пири́т *м* **пири́т** Минерал, широко разпространен в природата, представляващ сярно съединение на желязото със златистожълт цвят, използван като материал за художествени изделия.

пирогра́фия *ж* См. **выжигание**.

пироп *м пироп* Минерал от групата на гранатите – скъпоценен камък с красив тъмочервен цвят, използван като материал за художествени изделия.

писа́ть *несов живописвам* Създавам художествено произведение в областта на живописиста.

писа́ть в не́сколько приёмов См. **писать** многослойно.

писа́ть в оди́н приём См. **писать** однослойно.

писа́ть многосло́йно живописвам *многосло́йно* Създавам произведение на многослойната живопис.

писа́ть односло́йно живописвам *односло́йно* Изпълнявам произведение на еднослойната живопис.

писа́ть по-полусухо́му живописвам *полусу́хо* Живописвам върху полусуха основа.

писа́ть по-полусыро́му живописвам *полумо́кро* Живописвам върху полумокра основа.

писа́ть по-сухо́му живописвам *су́хо* Живописвам върху суха основа.

писа́ть по-сыро́му живописвам *мо́кро* Живописвам върху мокра основа.

пистолёт *м пистолёт* Малко огнестрелно оръжие, предназначено за действие с една ръка, богато украсено с метални обковки и гравирани растителни орнаменти.

письмо́ с живописване Създаване на произведение на живописиста.

пифос *м пифос* В керамиката: голям глинен яйцевиден съд с остро дъно и широко устие, употребяван в древността и средновековието за течности, храни и пр.

пихта *ж ела́* 1. Дървесина от ела като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

пла́вни *мн (ед пла́вень м)* В керамиката: вещества, които имат ниска температура на топене или при опалването образуват лесно топими съединения с другите компоненти.

плавь *ж* В старата руска живопис: един от начините за изпълнение на лицата

(и другите открити части на тялото), характеризираща се с плавни, постепенни преходи от тъмните части към светлите.

плагиа́т *м плагиа́т* 1. В изобразителното изкуство: художник, който представя за свои чужди художествени произведения, образи, композиции и т. н. 2. В изкуствознанието и художествената критика: човек, който представя за свои чужди мисли, идеи, концепции, без да посочва връзката им с първоизточника.

плагиа́тор *м* См. **плагиат**.

плагиа́тство с плагиа́тство Действие, проява на плагиат.

плака́т *м плака́т* 1. Широко разпространена разновидност на художествената графика, една от най-масовите форми на изобразителното изкуство, която е насочена към активно и широко въздействие на зрителя в обществените места, по улиците и т. н. 2. Отделно произведение на този вид графика (обикновено репродукция от оригинала).

плаката́ист *м* См. **художник-плакатист**.

плака́тная гра́фика Разновидност на графиката, представляваща най-масовият вид изобразително изкуство, който разрешава задачите на политическата агитация и на рекламата чрез художествени средства.

плака́тчик *м* См. **художник-плакатист**.

плаке́ с плаке́ Художествено изделие от евтин материал (метал или дърво), покрито с друг по-ценен материал (злато, сребро и др.).

плаке́тка *ж плаке́т* 1. Медал с правоъгълна или близка до правоъгълната форма. 2. Произведение на малката пластика с предназначение за награда или възпоменание, състоящо се от релефна метална пластинка, прикрепена към метална, дървена или каменна подложка – плоскост с гравирани или апликирани надписи.

плакиро́вать *несов плаки́рам* В изобразителното изкуство: покривам метални изделия с тънък лист от сребро, злато или дървено изделие с по-ценна дървесина.

плакировка *ж* **плакиране, плакировка, плакж** Покриване на художествено произведение от евтин материал с друг по-ценен материал (злато, сребро и др.).

планы *мн* (*ед* **план** *м*) См. **планы пространственные**.

планы пространственные **план** 1. В произведенията на изобразителното изкуство: всяка една от различно отдалечените пространствени зони, които съответстват на най-съществените или най-забележимите части на изображението и имат значение на основни опорни пунктове при пространственото изграждане на художественото произведение (особено на пейзажа). 2. Елемент от обемно-пластичното моделиране на формата. Терминът обозначава отделните детайли на обемната форма, които са съотнесени помежду си по големина, очертания и положения, а също така и елементите на по-подробното моделиране в рамките на всеки от основните пространствени планове.

пластика *ж* **пластика** 1. В изобразителното изкуство: Техника за изобразяване на скулптурни произведения от меки материали. 2. Съвкупността от скулптурни произведения от меки материали. 3. Вж **скулптура** в 1 знач. 4. См. **скулптура** във 2 знач. 5. Конкретните особености и качества на обемното изграждане на формите в произведенията на скулптурата, живописиста или графиката.

пластилин *м* **пластилин** Пластична маса, приготвена от глина с примеси на восък и багрилни вещества, която се употребява като материал за моделиране в скулптурата.

пластинчатая мозаика Техническа разновидност на мозайката от едри елементи (плочки), които се врязват в съответствие с изобразителните контури.

пластификаторы *мн* (*ед* **пластификатор** *м*) **пластификатори** В технологията на изобразителното изкуство: вещества, които се добавят в художествените материали за увеличаване на тяхната пластичност и еластичност.

пластическая анатомия См. **анатомия пластическая**.

пластические искусства См. **пространственные искусства**.

пластичность *ж* **пластичност** Качество на художествените произведения в областта на изобразителното изкуство: особена красота, цялостност, изразителност на моделирането и цветовото решение на формите, богатството на цветовите и тонални преходи, хармоничната взаимна връзка и изразителност на масите, формите, техните линии и силуети в композицията.

пластичные материалы См. **мягкие материалы**.

плафон *м* **плафон** 1. В монументалната живопис: рисуване на тавана на различни по вид помещения с техника фреско или направо върху мазилката. 2. Монументална живопис, украсяваща тавана.

пленэр *м* **пленэр, пленеризъм** В живописиста: правдиво отражение на багритите в натурата под открито небе. 1. В тесен смисъл: рисуване на живописна картина на открито, сред самата природа или селищна среда, на дневна, слънчева светлина. 2. В по-широк смисъл: естетическа и живописна концепция и метод за изразяване на непосредствени впечатления и ефекти от природата при естествената и въздушно-светлинна обстановка и състояние. 3. Организирана среща на група художници и/или скулптори за съвместна творческа работа под открито небе.

плешина *ж* В керамиката: дефект на глазурата – липса на глазура на значителни участъци от повърхността на художественото изделие, получена в резултат на отделяне на парчета от глазурата.

плита *ж* См. **лещадка**.

плоская ажурная филигрань Художествена техника, разновидност на ажурния филигран, при която целият предмет представлява плоска дантела, образувана от проводникови (телени) детайли, запоеани помежду си в една плоскост.

плоская кисть **плоска четка** Четка за рисуване с плоска форма, използвана в живописиста, използвана в живописиста.

плоская печать **плосък печат** Един от трите основни вида печат в ху-

дожествената графика и полиграфично производство, при който предназначенията за отпечатване части на изображението лежат на една и съща плоскост с непрекъснатите за отпечатване елементи, които се изолират със специален слой, задържащ печатарското мастило.

плоская резьба анрелёф, плоска резба 1. Техническа разновидност на резбата, за фон на която служи повърхността на дъската или другия материал. 2. Съвкупността от произведения, изпълнени в тази техника.

плоские напильники Пили с плоско напречно сечение, използвани в скулптурата.

плоские рашпили Рашпили с плоско напречно сечение, използвани в скулптурата.

плоскорельефная резьба См. **плоская резьба**.

плоскостное гравирование Техника за декориране на повърхността на металните художествени изделия чрез нанасяне на контурна рисунка, шарки, многофигурни композиции и т. н., а също така и изпълнение на различни надписи и шрифтови работи.

плавучий кракелюр См. **мягкий кракелюр**.

поверхностная таушировка См. **набивная таушировка**.

поверхностный кракелюр Дефект в живописца – кракелюр (пукнатина), засягащ само повърхностния слой боя.

повторение с См. **авторско копие**.

погрудный портрет Разновидност на портретния жанр, изобразяваща човешката фигура до гърдите.

податливость ж **податливость** Свойство на дървесината лесно да се поддава на механична обработка в процеса на създаване на художествените произведения.

подбойки мн (ед **подбойка** ж) **подбойник** Ковашко сечиво, състоящо се от горна и долна част, ускоряващо изтеглянето на метала при изковаването на художествените изделия.

подглазурная краска В керамиката: смес от керамични пигменти с флюс за декориране на художествени изделия, които после се покриват с глазура.

подглазурная роспись подглазурная декорация В керамиката: способ, при който се работи върху бисквитиран керамичен предмет с подглазурни бои, след което той се покрива с прозрачна глазура, така че декорацията, изпълнена с боите, остава под глазурата.

подготовительный рисунок подготовительна рисунка Рисунка, изпълнена от художника, представляваща начален етап от работата му върху произведение на многослойната маслена живопис.

подготовительный слой штукатурки первый пласт, груб пласт В стенната живопис: първият пласт мазилка върху стената, предназначена за стенопис.

подделка ж фалшификат 1. Създаване на фалшиви подобия на художествени произведения. 2. Фалшиво подобие на художествено произведение.

подделывать несов фалшифицирам Създавам фалшиви подобия на оригинални художествени произведения.

подлинник м 1. **оригинал** Истинското, първичното неподправено художествено произведение на даден автор, разработил определен сюжет по свой творчески маниер, което се различава от копията, репродукциите и фалшификатите му. 2. В практиката на старата руска живопис: наръчник, сборник от образцови рисунки за иконописци. 3. В практиката на старата руска живопис: сборник с подробни технически наставления и указания за иконописци.

подмалёвок м **подготовка** Начална фаза в работата над картината, изпълнявана в техниката на многослойната маслена живопис, а понякога и при други живописни техники.

подмалёвка ж См. **подмалёвок**.

подмалёвывать несов подживописвам В техниката на многослойната маслена живопис: изпълнявам подготовка.

подольский известняк Варовик, добиван в околностите на гр. Подолск, използван като материал за скулптура.

подрамник *м* См. **подрамок**.

подрамок *м* **подрамка**, **вътрешна рамка** Дървена рамка, често пъти с напречни или закрепени по диагонал допълнителни летви, върху която се опъва платното за живописване.

подсечка *ж* **дóлен секáч** Ковашко сечиво: инструмент за подсичане на метал с правоъгълна опашка, която по време на работа се пъха в отворстие на наковалнята.

подсолнечное мáсло **слънчоглédово мáсло** В живописиста: масло, получавано от семената на слънчогледа, използвано като свързващо вещество на художествените бои.

подстакáнный *м* **зарф** В приложното изкуство: чашковидна метална поставка на чашка за чай, кафе, нерядко декорирана с различни орнаменти.

подтёк *м* **стíчания** Дефект в живописиста: следи от стичаща се боя.

пожелтёние *с* **пожълтяване**, **галéриен тон** Дефект в живописиста – изменение тоновете на старите картини вследствие пожълтяване на маслата в боите.

пожухáние *с* См. **вжухлость**.

пожúхлость *ж* См. **вжухлость**.

пóза *ж* **пóза** В изобразителното изкуство: положението на модела при рисуване на човешката фигура предимно при създаване на портрет.

пóзднее произведéние **късно произведéние** Художествено произведение от късното творчество на даден художник.

пóзднее твóрчество **късно твóрчество** Съвкупността от художествени произведения, създадени през последните години от творческата дейност на даден художник.

позíрование *с* **позíране** В изобразителното изкуство: заставане на модела в определено положение за провеждане на сеанс при създаването на творбата.

позíровать *несов* **позíрам** В специален смисъл: служи за модел на худож-

ника, като запазвам посоченото от него положение (поза).

позитíвное гравировáние См. **выпуклое гравирование**.

позолóтчик *м* См. **мастер-позолотчик**.

поколéнный портрёт Разновидност на портретния жанр, изобразяваща човешката фигура до коленете.

покрóвные láки **фíрниси** В живописиста: различни видове течни продукти с установена гъстота, които имат свойството да се втвърдяват, когато са на тънък пласт и да образуват еластична ципа, употребявани като свързващо вещество при производство на бои и лакове и за покриване на картините.

поли́ва *ж* В технологията на художествената керамика: слой глазура, получен чрез поливане на керамичното изделие с глазурна маса преди повторното му изпичане.

поливинилацетáтная тёмпера В живописиста: темпера, чието свързващо вещество е поливинилацетатна емулсия.

полиграфíя *ж* **полиграфíя** Отрасъл на леката промишленост, обединяващ индустриални способи, технологии и процеси за размножаване на оригинали с графичен характер, документи, плакати, реклами и др.

полилítная скульпту́ра Техническа разновидност на скулптурата, направена от отделни цветни каменни блокове, от които се изработват отделните детайли и после се монтират.

полимерацетáтное **сграффíто** Техническа разновидност на графитото, чиито пластове съдържат полимерацетатна емулсия.

полимерацетáтный грунт В живописиста: гунд, съдържащ полимерацетатна емулсия.

поли́птих *м* **полипти́х** В западно-европейското изобразително изкуство от миналите епохи: художествено произведение от пет или повече подвижно закрепени части с релефни или живописни изображения, които са тематично и сюжетно свързани.

полировка с полиране В изобразителното изкуство: придаване на блясък на повърхността на предмета, постигнат чрез нанасяне на политура (течност със специален състав) и излъскване чрез разтриване със специална технология предимно на дървесни повърхнини или чрез механично излъскване на повърхността на метални, каменни, дървени и др. предмети.

полированный цветной левкас Техника за изпълнение на стенописи с цветни пластове чрез инкрустиране на цветен гипс и полиране.

полировать несов полирам В изобразителното изкуство: придавам блясък на повърхността на предмета, постигнат чрез нанасяне на политура (течност със специален състав) и излъскване чрез разтриване със специална технология предимно на дървесни повърхнини или чрез механично излъскване на повърхността на метални, каменни, дървени и др. предмети.

полировка ж См. **полирование**.

полировники мн (ед **полировник** м) В приложното изкуство: специални инструменти за ръчно полиране на художествени изделия от благородни метали, направени от твърдия минерал хематит.

полистирольный пенопласт полистиролен пенопласт Лек порест синтетичен материал, служещ за основа в живописата.

полихромия ж полихромия 1. В скулптурата и архитектурата: различно оцветяване на отделните части на произведението (или употреба на разноцветни материали), което се използва като художествено средство. Употребява се предимно във връзка с изкуството на античността и средните векове. 2. Многоцветност изобщо. Употребява се рядко.

пóлка ж См. **лещадка**.

полосатая яшма Яшма с пъстри ивици, използвана като материал за художествени изделия.

полотно с платно 1. В живописата: Основа от някаква достатъчно здрава тъкан, обикновено покрита с грунд. 2. Понякога така се нарича самата тъкан (ленена, конопена, ютена и др.), предна-

значена за живописване. 3. Завършено художествено произведение на живописата, изпълнено върху платно.

полувысыхающие масла бавносъхнещи масла В живописата: масла, които съхнат бавно, използвани като свързватели на художествените бои, например: слънчогледово, соено, памучно, борово, рициново и др.

полукорпусные краски полупокривни бои, полупокривни тонове Група художествени бои, отличаващи се със средна степен на покривност, заемащи средно положение между покривните и полупрозрачните бои.

полукруглая стамеска См. **стамеска полукруглая**.

полукруглые напильники Пили с полукръгло напречно сечение, използвани в скулптурата.

полукруглые рашпили Вид пила със зъбци с полукръгло напречно сечение, използвана в скулптурата.

полулессировочные краски См. **полупросвечивающие краски**.

полумасляные грунты полумаслени грундове В живописата: грундове, представляващи туткален, емулсионен или синтетичен грунд, покрит с един слой маслена боя.

полупрозрачные краски См. **полупросвечивающие краски**.

полупросвечивающее письмо полупрозрачно живописване Живописване с полупрозрачни бои.

полупросвечивающие краски полупрозрачни бои Художествени бои, отличаващи се с ниска степен на прозрачност, заемащи средно положение между полупокривните и прозрачните бои.

полусвет м В изобразителното изкуство: елемент от светлосянката, който обхваща само светлосенъчните градации, стоящи по-близо до светлината, отколкото до сянката.

полутень ж полусянка В изобразителното изкуство: Един от основните елементи на светлосянката както в натурата, така и в художественото произведение, който обхваща междинните светлосенъчни

градации, чрез които се осъществява прехода между осветените и засенчените части на предмета, както в цялото художествено произведение, така и в отделните детайли на изображението.

полутон *м полутон* 1. В изобразителното изкуство: междинен тон, който осъществява прехода между два близки, неконтрастни тона. 2. Основният цветен тон на предмета на местата между осветените и засенчените части на обемната форма.

полуфаянс *м полуфаянс* 1. Материал с ниско качество, подобен на фаянса. 2. Изделия от този материал, подобни на гърнчарските изделия.

полуфигурный средний станок *статив за камерна пластика* Специален статив, предназначен за произведения на камерната пластика.

польверонез *м полверонез, полверонеза зелена* В живописа: земна зелена боя, продукт на изветрянето на минерала авент. Названието е от собствено име – град в Италия.

поновления *мн* См. **неавторские прописки**.

поощрительная премия откупка Художествено произведение, откупено от организация или частно лице по време на изложба.

поп-арт *м попарт* Неоавангардистко направление в съвременното изкуство, появило се в последните години в САЩ, Англия и други страни с амбицията да смени абстракционизма, което използва реални предмети, изображения, реклама и др. за създаване на произволни комбинации и има претенции за общодостъпност и масовост.

портрет *м портрет* 1. Един от жанровете в живописа, скулптурата и графиката, посветен на изобразяването на дадено конкретно лице (цяла фигура, бюст, глава) с предаване на индивидуалните му черти и душевното му състояние. 2. Отделно произведение на този жанр.

портретирование с портретирание, портретуване В изобразителното из-

куство: създаване на художествен портрет на дадено лице.

портретировать *несов портетиррам, портретувам* В изобразителното изкуство: създавам художествен портрет на дадено лице.

портретировемый *м портетирран, портретуван* Човек, на когото художникът прави портрет.

портретист *м* См. **художник-портретист**.

портретистка *ж* См. **художница-портретистка**.

портретная *ж портретна* Стая, галерия с портрети, например, в дворянска къща в Русия.

портретная живопись портретна живопис Един от жанровете в живописа, посветен на изобразяването на дадено конкретно лице.

портретная мастерская Ателие за работа на художниците портретисти.

портретная миниатюра портретна миниатюра Разновидност на миниатюрата за създаване на портрети, които се рисуват под лупа с пунктирани линии или фини щрихи, като се използват различни материали (масло, емайл, гваш, акварел и др.) и се изпълняват върху дърво, метал, слонова кост, пергамент, хартия.

портретная скульптура См. **скульптурный портрет**.

портретный барельеф Разновидност на портретния жанр – барелеф във форма на портрет.

порфир *м порфир* Твърд минерал от вулканичен произход с тъмночервен цвят, употребяван като материал в декоративно-приложното изкуство.

порфира *ж порфира, багреница* В приложното изкуство: дълга горна дреха от скъп червен плат (мантия), която носят царе и високопоставени личности през средновековието.

постамент *м постамент* 1. В скулптурата: каменна, бетонна, метална, дървена или от друг материал подставка с големи размери, върху която се монтира монументалното скулптурно произведение –

паметник, колона, статуя. 2. По-рядко така се нарича малката подставка, която е неделима част от скулптурното произведение.

постимпресионизъм *м* **постимпресионизъм, следимпресионизъм** Фаза от развитието на френската живопис към края на XIX в., обикновено обхваща периода от 1886 (след последната обща изложба на импресионистите) до 1906 г. Терминът не е особено точен и не е достатъчно осветен в изкуствоведческата наука.

потър *м* **потър** В приложното изкуство: църковен съд – метална чаша с подставка за поднасяне на причастие, изработена обикновено от сребро с позлата отвътре и украсена с орнаменти, композиции, апликации, емайл, цветни камъни.

пóчерк *м* **пóчерк** 1. В изобразителното изкуство: маниер на изписване, определящ характерното начертаване на писмото на дадена личност. 2. В преносен смисъл: характерните особености на пластичния език на художника по отношение на композиция, рисунък, колорит, шрих, мазка и др., по които се различават творците.

почернение *с* См. **вжухлостъ**.

поясно́й портрёт **полублízък план, америкáнски план** Начин на изображение, при който човешката фигура се показва до пояса.

празем *м* **празем** Светлозелен прозрачен минерал, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

пράктик *м* См. **художник-практик**.

прекрасное в изку́стве **прекрасното в изкуството** В областта на изобразителното изкуство: правдиво отразяване на действителността в свършени художествени форми от позицията на прогресивни естетически идеали.

прерафаэ́лты *мн* **прерафаеліти, прарафаеліти** Художници от романтично-стилизаторското течение в английската живопис от средата на XIX в., които се опитват да внесат в живописа религиозността и нравствената чистота.

пріволока *ж* См. **настилка**.

прикладна́я гра́фика **приложна графика** Раздел от приложните изкуства, свързан най-пряко с нуждите на обществото от пропаганда, реклама и визуална комуникация – графика, която е свързана идейно и художествено с литературния текст и е предназначена за декоративно оформяне на книга, списание, плакат и др.

прикладні́к *м* См. **художник-прикладник**.

прикладни́ца *ж* **приложничка** См. **художница-прикладница**.

прикладно́е и́ску́ство **приложно изкуство** Раздел от изобразителното изкуство, един от най-древните и многообразни видове изкуство; творческа дейност за изработка на предмети, предназначени да задоволяват както практически, така и естетически нуждите на човека, да допринасят за издигане културата на хората. Част от творбите имат предимно утилитарно предназначение (облекло, съдове, мебели); друга част имат предимно декоративен характер (везба, тъкани, стенопис).

прилипа́емость *ж* См. **адгезия**.

прилипа́ние *с* См. **адгезия**.

примити́визм *м* **примитиві́зм** Едно от многобройните течения в съвременното изкуство, което се проявява главно в скулптурата и живописа, като се характеризира с пълно отричане на всички достижения на миналото в името на подражание на формите на изкуството в т. н. "примитивни" епохи, на първобитните племена и народи.

примиті́вы *мн* **примиті́ви** 1. Наименование на италианските художници от епохата на Ранния Ренесанс. 2. В специално значение: условно название на произведения на италианските художници от епохата на Ранния Ренесанс, свързано с недооценяването на това изкуство в миналото. 3. Произведение на изкуството на първобитните народи на началните стадии на тяхното обществено развитие. 4. Понякога така се наричат и произведенията на съвременни художници, които творят в направление, имитиращо примитивното изкуство.

припорох *м* 1. В практиката на изобразителното изкуство: старинен начин на копиране, при който оригиналът се набожда с игла по контурите, пренася се на новото място и се тампонира с боя на прах. 2. Рисунка, пренесена върху хартия, тъкан и др. по този начин.

пробёлка *ж* **изсветлявания** В средновековната живопис: термин, който определя начина на изпълнение на светлите части по дрехите на светците. Боите се полагат на няколко пъти, като се смесват с все по-голямо количество бяла боя, при което постепенно се намалява плоскостта, върху която те се полагат.

прóбные отпеча́тки **прóбен отпеча́тък** Отпечатъкът, който художникът прави преди завършване на работата върху плочата или камъка, за да провери качеството на своята работа и ефекта от направените поправки и допълнения.

прóбные óттиски См. **пробные отпечатки**.

пробóйники *мн* (ед **пробóйник** *м*) **пробóи** В скулптурата: инструменти за пробиване на отверстия.

продóльная гравю́ра **на́длъжна гравю́ра, óбрезна гравю́ра** Техническа разновидност на гравюрата на дърво, при която влакната на дървеното блокче, върху което се изпълнява гравюрата, са успоредни на повърхността му.

проекта́нт *м* См. **художник-проектант**.

проектиро́вщик *м* См. **художник-проектант**.

проектиро́вщица *ж* См. **художница-проектировщица**.

проектио́нный **ци́ркуль** См. **пропорциональный циркуль**.

прозра́чная глазу́рь **прозра́чна глазу́ра** В керамиката: глазура, отличаваща се с висока степен на прозрачност.

прозра́чные кра́ски См. **просвечивающие краски**.

произве́дение иску́ства См. **художественное произведение**.

проклéивать *несов* **туткало́свам** В живописа: нанасям туткален разтвор върху основата.

проклéйка *ж* **туткало́сване** В живописа: първият етап на работа при грундиране – нанасяне на туткален разтвор върху основата.

промы́вка *ж* **почи́стване** В реставрацията: освобождаване повърхността на художественото произведение от замърсяващите го наслоения (прах и сажди), съпроводено понякога с отстраняване на лаковия слой.

промы́шленная репродуќция Репродукция, която се изпълнява без участието на автора на оригинала в технологичния процес.

промы́шленная эсте́тика **проми́шлена есте́тика, индустриáлна есте́тика**

1. Дял от естетиката, чийто предмет са естетическите явления и категории в промишлеността – обстановка и среда, средства за производство, готова продукция. 2. Самостоятелна научно-приложна дисциплина, която изучава основните принципи и методи, социалната същност и закономерностите в развитието на дизайна, в т. ч. взаимоотношенията му с други сродни и гранични научни, научно-приложни и технически дисциплини.

пропи́ски *мн* (ед **пропи́ска** *ж*) **подло́жки** 1. В техниката на маслената живопис: етап при изпълнението на многослойната живопис – полагане върху подготовката на по-плътен багрен слой на отделни места в картината преди нанасянето на велатура. 2. В по-широк смисъл понякога така се нарича и подготовката, а също така и нанесените поправки и изменения в готовата картина.

пропи́сывать *несов* В техниката на многослойната живопис: изпълнявам подложки.

пропо́рции *мн* (ед **пропо́рция** *ж*) **пропо́рции** Термин на художествената практика, който определя съотношението между отделните форми (части) на дадения предмет по големина, отговаряща на общия облик на цялото.

пропорцио́нный **ци́ркуль** **пропорцио́нален перге́л** В скулптурата: ин-

струмент, който се употребява за сверяване на пропорциите при изработването на копие на скулптурното произведение в увеличен или начален мащаб.

прорезная резьба См. ажурная резьба.

прорисъ ж В практиката на старата руска живопис: контурна рисунка на хартия, служеща за образец на живописеца или за материал при композирането на иконата, стенната живопис или миниатюрата.

проростъ ж Дефект в дървесината – омъртвяване на дървесната тъкан от механични повреди на дървото, което я прави негодна за скулптура.

прорубка ж Ковашка операция, при която художественото изделие само се подрязва като в недокосната част остава здраво съединено.

прорыв м **пробив** В живописа: повреда на художественото произведение – отверстие, дупка.

просвѣчивающая эмаль Художествена техника, при която ниският метален релеф се покрива с прозрачен или полупрозрачен емайл, при което високите елементи прозират по-силно.

просвѣчивающее письмо прозрачно живописване Живописване с прозрачни бои.

просвѣчивающие краски прозрачни бой, лазурни бой, лазурни багри Група художествени бои със слаба покривност, които се употребяват в тънък слой и пропускат светлината.

просѣчная филигранъ См. выпильная филигранъ.

пространственные искусства пространствени изкуства, пластични изкуства, изобразителни изкуства Изкуства, които са свързани със зрителното възприятие и създават изображения на видимия свят върху плоскост или в пространството: такива са живописата, графиката и скулптурата. Наричат се още **пространствени изкуства**. Често към тях причисляват и архитектурата, и цялото декоративно-приложно изкуство, тъй като произведенията им са пространствени и се

възприемат чрез зрението. Терминът **пластични изкуства** е тъждествен по съдържание и подчертава сетивно-нагледния, осезателен характер на съответните видове изкуство.

пространственные планы См. планы пространственные.

простые тона См. простые цвета.

простые цвета прости цветовѣ, прости тонове, основни цветовѣ Три цвята от спектъра: жълт, червен и син, които не се получават от смесването на други цветове, а сами при смесването помежду си образуват съставни допълнителни цветове – зелен, оранжев, виолетов. Върху основните цветове се изгражда цялата гама в живописа.

просыхание красок съхнене на боите В живописа: процес на изпаряване на влагата и втвърдяване на свързвателите на художествените бои.

Проторенессанс м **Проторенесанс** Етап в развитието на италианското изкуство и култура през XIII – XIV в., който предшества Ренесанса и до голяма степен подготвя почвата на неговото изкуство.

протяжка ж **изтѣгляне** Ковашка операция – увеличаване дължината на художественото изделие за сметка на намаляване на напречното му сечение.

профессионал м См. профессиональный художник.

профессионалка ж См. профессиональная художница.

профессиональная художница професионална художничка, художничка професионалистка, професионалистка 1. Художничка, за която изобразителното изкуство се е превърнало в професия. 2. Добра художничка, добър специалист в областта на изобразителното изкуство.

профессиональное мастерство професионално майсторство, майсторство Умение на художника максимално да използва всички средства и възможности на своето изкуство, за да създаде съдържателни и въздействащи художествени образи, да намери пределно изразителна форма,

да постигне органично сливане на формата със съдържанието.

професиона́льный художник
професиона́лен художник, художник
професионали́ст, професионали́ст 1. Художник, за когото изобразителното изкуство се е превърнало в професия. 2. Добър художник, добър специалист в областта на изобразителното изкуство.

про́филь м профил В областта на изобразителното изкуство: 1. В човешкото изображение: странично положение на главата или на цялата фигура. 2. Външният контур на лицето, погледнато от страни.

про́чные кра́ски тра́йни бои Художествени бои, отличаващи се с висока трайност.

прош́ивка ж В скулптурата: пробиване на дупки в художествените изделия с помощта на специални инструменти – пробои.

прыщ м В керамиката: дефект на глазурата, издатина на повърхността на художественото изделие, получена в резултат на бързото повишаване на температурата около 800 – 1000 градуса С.

прямо́й набóр пря́ко поста́вяне, дире́ктно поста́вяне, позити́вна моза́йка Техника на мозайката, при която тя се изпълнява от лицевата страна на определеното ѝ място (стена, свод и др.) или върху отделна плоча, която след това се вгражда в стената.

прямо́й перево́д В живописата: пренасяне на рисунката на грунда от лицевата страна.

прямоуго́льные пробóйники Пробои – инструменти за пробиване на отвори с правоъгълно напречно сечение.

психологический портре́т психологичес́ки портре́т Разновидност на портретния жанр – художникът показва психологическото състояние на портретирания.

пуансо́н м поансо́н Инструмент с изпъкнала фигура за отбелязване с натиск на изображение (цветя, листа, розетки и др.) върху изработения художествен предмет.

пуансонирование с Обработка на повърхността на художественото произведение с помощта на пуансон (островърх стоманен инструмент).

пуантили́зм м 1. **поантили́зм, неоимпресиони́зм, дивизиони́зм** См. **неоимпресионизм**. 2. Маниер на живописване с мазки във вид на точки, характерен за поантилизма (неоимпресионизма).

пуантили́ст м См. **художник-поантилист**.

пузырёк м шу́пла В скулптурата: дефект, представляващ неголяма кухина, дупка в камъка като материал за скулптурни произведения или в отлетите от метал скулптури.

пуні́ческий воск пуні́чески во́сък Пчелен восък, обварен в морска вода с добавка на сода, използван в технологията на изобразителното изкуство.

пункти́рмашина ж См. **пунктировальная машина**.

пункти́рная мане́ра пункти́рна те́хника Техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал, която е била употребявана главно за репродуциране на живописни произведения, която се изпълнява със специални пунктирни игли, с които се набиват дребни точки върху повърхността на плочата.

пунктировáльная игла́ См. **пунктировальная машина**.

пунктировáльная маши́на пункти́рмашина В технологията на скулптурата: прост уред, който се употребява главно за сверяване на обемите и пропорциите при точно възпроизвеждане (копиране) на скулптурния оригинал.

пунктировáльная ра́ма См. **пунктировальная машина**.

пунсо́н м пунсо́н, пункти́рна игла́ Стоманен островърх инструмент, който се употребява в техниката на дълбоката гравюра, най-често при т. н. пунктирна техника и при полутоновата гравюра.

пу́рочники мн (ед пу́рочник м) Чекани (метални инструменти) с кръгла или сферична главичка за изчукване на полу-кръгли форми на чеканката от опаковата

страна или на вдлъбнатинки от лицевата ѝ страна.

пурошники *мн (ед пурошник м)*
См. пурочники.

пустотá *ж кухинá* Дефект в скулптурата – празнина в художествените произведения, отлети от метал.

пустотéлая скулпту́ра Техническа разновидност на скулптурата, включваща скулптурни произведения, кухи отвътре, отлети от гипс, метал или някаква сплав.

путти́ *мн* В изкуството: допълващи основната композиция сюжетно незначителни изображения на амури, гении, ангели и пр. във вид на голи деца.

пуццолáновый цемент Материал, използван в технологията на изобразителното изкуство, получаван от смляна вар и вулканична пепел, открита за пръв път край гр. Пуцولي в Италия.

Пушкинский музей См. Государственный музей изобразительных искусств имени Пушкина.

пчели́ный воск *пчелен во́ськ, во́ськ* Пластично вещество, обикновено с жълтеникав цвят, произвеждано от пчелите, което се използва като материал в технологията на изобразителното изкуство.

пшени́чный клей *пшени́чно лепи́ло* Лепкав разтвор, получаван от непълно разваряване на пшенични зърна в гореща вода, използван в технологията на изобразителните изкуства.

пьедестáл *м пиедестáл* В изобразителното изкуство: подставка на статуя или скулптурна група, която, за разлика от постамента, обикновено е малка и е свързана със самата статуя (или група).

пъетá *ж пуетá* 1. Картина или статуя, която представлява оплакването на Исус Христос от майка му Дева Мария. 2. Картина или статуя, която представлява оплакването на син от майка му.

пя́льцы *мн гергéф* В приложното изкуство: дървена или метална четириъгълна или кръгла рамка, на която се обтяга тънко платно за везане на предварително нарисувани мотиви върху платното.

Р

разворóт *м* См. текстовой разворот.

разворóтный тítул *разгърнат тítул* В книжното оформление: титулът (страницата, която съдържа заглавието на книгата и други данни за цялото издание) заедно с контратитула (страницата, върху която се отпечатва най-общото заглавие на книгата).

разжижители *мн (ед разжижитель м)* **разредители, растворители** В техниката и технологията на живописиста: течни вещества и смеси (вода, различни масла, лакове, терпентин и др.), с които художникът смесва боите в процеса на работата си, за да получи необходимите качества на багрения слой.

размётка *ж* Пренасяне на формата и размерите на художественото произведение от рисунката на основата.

размы́вка ту́шью лави́ върху ка́мък Рядко употребявана разновидност на литографската техника, появила се в средата на XIX в., позволяваща да се възпроизвежда рисунката, изпълнена върху камък (със специален литографски туш) като акварелна живопис, т. е. с използване на вода и четка.

размы́тая тушь См. размывка тушью.

разрисóвывать *несов изпíсвам* В приложното изкуство: покривам, украсявам с рисунки, изрисувам, нашарвам, изпъстрям художествени изделия.

разру́бка *ж* См. прорубка.

разры́в *м разкър́ване* В живописиста: повреда на художественото произведение – нарушаване на целостта му, поява на пролука, отверстие.

ра́ковина *ж* См. пустота.

раку́ *с* В керамиката: начин на декориране на художествените изделия чрез рязко охлаждане на глазираното изделие в талаш.

ра́курс *м раку́рс* Перспективното съкращаване на формата на рисувания обект вследствие на ниското или високото

положение на гледната точка и предимно при много скъсена дистанция.

раку́шечник *м мушелкалк* 1. Варовита скала, образувана от мидени черупки, споени помежду си от варовик, използвана като материал за скулптура и интериор. 2. Скулптурно произведение, направено от такъв материал.

ра́мка *ж ра́мка* Приспособление от дърво, метал, пластмаса и др., с което се обкръжава живописното и графичното художествено произведение и се пригажда за закачване на стенна плоскост.

ра́мка-паспа́ртү *ж ра́мка паспа́ртү* См. **паспа́рту** во 2 знач.

Ра́ннее Возрожде́ние *Ра́нен Рене́сáнс* 1. Епохата на формиране и развитие на изкуството на Ренесанса в Италия през XV в. 2. В него често се включва и Проторенесанса (XIII – XIV в.).

ра́ннее произведе́ние *ра́нно произведе́ние* Художествено произведение от ранното творчество на даден художник.

ра́ннее творче́ство *ра́нно творче́ство* Съвкупността от художествени произведения, създадени през първите години от творческата дейност на даден художник.

раппо́рт *м* 1. *рапо́рт* В художествения текстил: основен, изходен елемент на орнамента (или десена), който се повтаря многократно по ширината и дължината на тъканта, като образува единно декоративно цяло. 2. Понякога терминът се употребява и в други области на приложното изкуство, които използват сходен принцип за изграждане на орнамента.

РАПХ *ж* См. **Российская ассоциация пролетарских художников**.

раска́тка *ж* Ковашки инструмент, служещ за ускоряване на изтеглянето на художественото изделие на дължина, който има една плоска и една изпъкнала страна.

расписна́я и живописна́я эма́ль Художествена техника, при която върху художествени изделия от тънък меден лист се изпълнява миниатюрна живопис с емайлови бои (емайллак).

расписна́я эма́ль Художествени произведения и изделия, изработени от емайл по съответна техника, украсени с рисунки.

распи́сывать *несов зографисвам* **стенопи́свам** 1. Създавам, изпълнявам стенописи. 2. Рисувам икони или религиозни сцени и изображения върху стените на църква.

раствори́тели *мн (ед раствори́тель м)* См. **разжижители**.

расти́тельный орна́мент *расти́телен орнаме́нт* Отдавна известен и широко разпространен вид орнамент, за основа на който служат стилизирани цветя, листа и клони на някакви растения, които могат силно да се отличават от природните форми и дори съвсем да не съвпадат с тях.

растрёскивание *с напукване* Недостатък, дефект на монументалната живопис – напукване на варовата мазилка, върху която са изпълнени произведения на стенната живопис.

растуше́вка *ж растушо́вка* Основен инструмент за рисуване със сос, молив, въглен, пастел във вид на тънка метална пръчица, чиито краища са разцепени по оста и закрепени с подвижни винтчета, между които се закрепва материалът за рисуване, и служи за разтриване на стрития на прах материал.

расту́шка *ж* См. **растуше́вка**.

расхо́дники *мн (ед расхо́дник м)* См. **обводные чеканы**.

раухтопа́з *м* См. **дымчатый кварц**.

ра́шпиль *м ра́шпила* В технологията на скулптурата: инструмент – специална пила с едри зъбци, която се използва при окончателната обработка на скулптурното произведение, изпълнявано в твърд материал.

реали́зм *м реали́зм* 1. Метод на художественото творчество, който съответства на обективно-познавателната природа на изкуството и на неговата прогресивна обществена роля. 2. Конкретно художествено творчество, използващо този метод.

реа́лии *мн (ед реа́лия ж) реа́лии* Предмети и сведения за материалната кул-

тура на древните народи: за бита, нравите, държавното устройство, вярванията и др. Към **реалиите** се отнасят и инсигниите или регалиите.

реали́ст *м* См. художник-реалист.

реали́стка *ж* См. художница-реалистка.

ре́верс *м* **ревéрс** В приложното изкуство: обратната страна, гръб на монета или медал, на която са обозначени страната, стойността, годината на емисията и някои декоративни мотиви: роза, житни класове, тютюнево стъбло и др.

рега́лии *мн* См. инсигнии.

регенерация *ж* **регенерация** Реставраторски термин, който означава възобновяване на потъмнелия и изгубил прозрачността си лак в живописно произведение чрез въздействие върху него с пари на спирт.

региона́льная ви́ставка См. региона́льная художественная выставка.

региона́льная худо́жественная ви́ставка Художествена изложба, в която участват художници от даден регион.

резерва́ж *м* **резерва́ж** 1. Техническа разновидност на дълбоката гравюра на метал с разяждане, при която рисунката се възпроизвежда върху плочата със специално мастило. 2. В керамиката: начин за оцветяване на керамичните изделия в два цвята, като се използва тона на самата керамика (онези части на керамичното изделие, които не трябва да променят цвета си, се покриват с мас или смола, които изгарят при опалването).

резéц *м* **резéц, щíхел** Стоманен инструмент, който широко се употребява в техниката на гравюрата, особено при гравюрата с щихел и гравюрата на дърво, който представлява закрепено за дръжка стоманено длетце с ромбоидно, косо или полукръгло сечение на върха.

резцо́вая гравю́ра См. углубле́нная гравю́ра.

рэзчик *м* **резба́р** 1. Художник, който работи в областта на резбата (предимно дърворезба). 2. Майстор, специалист, който изпълнява произведения в областта на

резбата (предимно дърворезба) по готови проекти.

рэзчик по де́реву Художник, специалист в областта на дърворезбата.

рэзчик по ка́мню См. мастер-каменерез.

рэзчик по ко́сти Майстор, специалист по резба върху кост.

рэзчи́ца *ж* **резба́рка** 1. Художничка, специалист в областта на резбата (предимно дърворезбата). 2. Жена, която изпълнява произведения в областта на резбата (предимно дърворезба) по готови проекти.

резьба́ *ж* **резба́** 1. Техника в изобразителното изкуство: художествена обработка на дърво, кост, камък и други материали (пластмаса, алабастр и др.), при които от материала се издялват със специален инструмент скулптурни фигури или върху гладката му повърхност се издълбават изображения, орнаменти и др. 2. Съвкупността от художествени произведения, изпълнени в съответната техника.

резьба́ по газопенобе́тону 1. Художествена обработка на газопенобетон – изрязване на различни изображения и декоративни мотиви. 2. Съвкупност от художествени произведения, изпълнени в тази техника.

резьба́ по га́нчу 1. Резба по особен вид алабастр, широко разпространена в Средна Азия, използвана за различни декоративни работи. 2. Съвкупност от художествени произведения, изпълнени в тази техника.

резьба́ по де́реву См. деревя́нная резьба́.

резьба́ по ка́мню См. литоглипти́ка.

резьба́ по ко́сти 1. Художествена обработка на кост – изрязване на различни изображения и декоративни мотиви. 2. Съвкупност от художествени произведения, изпълнени в тази техника.

резьба́ по поро́истой кера́мике 1. Художествена обработка на порьозна керамика – изрязване на различни изображения и декоративни мотиви. 2. Съвкупност от

художествени произведения, изпълнени в тази техника.

резьба по пористому силикальци-ту Художествена обработка на порест силикалцит – изрязване на различни изображения и декоративни мотиви.

резьба по туфу 1. Художествена обработка на туф – изрязване на различни изображения и декоративни мотиви. 2. Съвкупност от художествени произведения, изпълнени в тази техника.

рейсфедер *м* **райсфедер** Приспособление, инструмент за рисуване с въглен, креда, пастел, който се състои от тънка метална или бамбукова тръбичка, разцепена по дължината в единия край, върху който е надянат метален пръстен за стягане на вложения в тръбичката въглен или друг материал.

реквизит *м* **реквизит** Предмети, необходими на сцената при театрална постановка: мебели, съдове, полилеи, оръжия, книги, килими, цветя и др.

реклама *ж* **реклама** В изобразителното изкуство: дейност, при която се използват средствата на изобразителното изкуство с цел да се популяризират различни неща: плакати, афиши, проспекти, диплянки, каталози, изложби и др.

реконструкция *ж* **реконструкция** 1. В скулптурата: възстановяване на скулптурно произведение, което е запазено в силно видоизменено или фрагментарно състояние чрез възстановяване на изгубените части и отстраняване на по-късните добавки. 2. Проект за такова възстановяване.

религиозна живопись **религиозна живопис** Жанр в живописа, посветен на религията.

религиозное искусство **религиозно изкуство** Разновидност на изобразителното изкуство, която се характеризира с религиозна тематика.

реликварий *м* **реликварий**, **мощехранителница** В приложното изкуство: малка кутия за съхранение на свети мощи, която се съхранява в олтара. Изработва се от мрамор, варовик или метал (злато, сребро) и се украсява с растителни, животински и други орнаменти, религиозни сцени

и образи на светци, със скъпоценни и полускъпоценни камъни.

рельеф *м* **рельеф** 1. Един от основните видове скулптура, при който изображението се изгражда чрез обемни форми, които само частично се издигат над плоскостта. 2. Отделно произведение на този вид скулптура.

рельеф из цветного левкаса Техническа разновидност на релефа, изпълняван от цветна мазилка.

рельефная резьба **рельефна резба** 1. Техническа разновидност на резбата, при която изображението силно изпъква над плоскостта на фона, като ѝ придава триизмерност. 2. Техническа разновидност на резбата, при която изображението изпъква над фона с две трети от естествения обем.

рельефная филигрань **по чеканке** Художествена техника, разновидност на филиграната, при която изображенията се запояват на предварително подготвения релеф върху чеканка.

рельефная эмаль См. **просвечивающая эмаль**.

ремарки *мн* (*ед* **ремарка** *ж*) В гравюрата на метал: случайни изображения на полетата, които обикновено не са свързани със сюжета на самата гравюра и се появяват в резултат на изпробване на инструментите, а понякога придобиват самостоятелно художествено значение.

Ренессанс *м* **Ренесанс**, **Възраждане** Епоха на разцвет на културата на западно-европейските страни през XV – XVI в., когато се възраждат традициите на античното изкуство, а в центъра на изкуството се поставя реалистичният образ на човека.

рэплика *ж* **рэплика** В областта на изобразителното изкуство: авторско копие на художествено произведение, което се отличава от оригинала предимно по своите размери, но могат да бъдат изменени и някои детайли от второстепенно значение.

репродукционная гравюра **репродукционна гравюра** Гравюра, която обикновено възпроизвежда произведенията на живописа с относителна точност, появила се в Европа през XV – XVI в.

репродукция *ж* **репродукция** 1. Масово възпроизвеждане на художествения оригинал (картина, графика, мозайка, стенопис, стъклопис, скулптура и др.) със средствата на печата, предимно в намален мащаб. 2. Отделен отпечатък, който възпроизвежда художествения оригинал и е изпълнен със средствата на някои от посочените видове печат.

репродуцировать *несов* **репродуцирам** В областта на изобразителното изкуство: възпроизвеждам репродукция на художествено произведение.

республиканская выставка См. **республиканская художественная выставка**.

республиканская художественная выставка **республиканска художествена изложба**, **республиканска изложба** Художествена изложба, в която участват художници само от една република на бившия СССР.

реставратор *м* См. **художник-реставратор**.

реставрация *ж* **реставрация** 1. В областта на изобразителното изкуство: възстановяване на повредени или променени от времето художествени произведения по научни методи с цел да бъдат точно възобновени или да бъдат запазени за по-дълго време. 2. Понякога така се нарича и реконструкцията на фрагментарно запазените художествени произведения.

реставрировать *несов* **реставрирам** 1. В областта на изобразителното изкуство: възстановявам повредени или променени от времето художествени произведения по научни методи с цел да бъдат точно възобновени или да бъдат запазени за по-дълго време. 2. Реконструирам фрагментарно запазени художествени произведения.

ретроспективная выставка См. **ретроспективная художественная выставка**.

ретроспективная художественная выставка **ретроспективна художествена изложба**, **ретроспективна изложба** Изложба, с която се прави преглед на миналото творчество на даден художник, на определен период от развитието на изобра-

жителното изкуство или на отделни негови родове, жанрове, теми.

ретруссаж *м* **ретрусаж** В техниката на дълбоката гравюра: тънък слой боя, съзнателно оставен от художника на повърхността на гравюрната дъска преди печатането.

рétушь *ж* **ретуш** 1. В монументалната живопис: частични поправки с темпера върху стените, изпълнени ал фреско, които се нанасят след изсъхването на мазилката. 2. В гравюрата: частични поправки върху плочата след като се открият чрез пробния отпечатък дефектите на изпълнението. 3. В маслената живопис: разтриване на посивелите части на багрения слой със специален лак или фирнис.

рефлéкс *м* **рефлéкс** 1. В изобразителното изкуство: един от основните елементи на светлосянката, свързан с ефекта на отразената светлина. 2. Ефектът на отразената светлина, която пада върху предмета или върху някоя негова част (която обикновено е в сянка) от съседните осветени предмети, от слънцето и т. н. Отнася се както до натурата, така и до нейното изображение.

римская мозаика См. **смалтова мозайка**.

рисовальная бумага **рисувателна хартия**, **хартия** Специална хартия, предназначена за рисуване – материал, получаван от преработката на различни растителни части, съдържащи целулоза.

рисовальщик *м* См. **художник-рисовальщик**.

рисовальщица *ж* См. **художница-рисовальщица**.

рисование *с* **рисуване** 1. Изпълнение на рисунка с молив, въглен, сангин, перо или четка (туш, акварел). 2. Остаряло наименование на учебен предмет в училище. Днес се употребява терминът **изобразително изкуство** (**изобразительное искусство**).

рисовать *несов* **рисувам** Изписвам с молив, перо, креда, бои и т. н. образ, картина и др.

рисунок *м* 1. **рисунок** Основно художествено средство, което обединява

почти всички специфични страни на възпроизводството на предметния свят: обемното и пространствено моделиране на формите, вярното предаване на пропорциите, експресията, ясно изразената характерност и т. н. 2. **рису́нка** Техническа разновидност на художествената графика, която използва техническите средства и възможности на рисуването. Изпълнява се с молив, въглен, сангин, перо или четка (туш, акварел). Като изразни средства се използват щрихът, линията и петното. 3. **рису́нка** Отделно произведение на този вид графика.

рису́нок в то́чках См. **точечный рисунок**.

рису́нок карандашо́м См. **карандашный рисунок**.

рису́нок от руки́ Начин на пренасяне, при който рисунката се изпълнява ръчно с молив непосредствено на художественото изделие.

рису́нок перо́м Техническа разновидност на рисунката, изпълнявана с перо.

рису́нок ту́шью рису́нка с туш, ту́шова рису́нка Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с туш.

рису́нок углём въ́гленова рису́нка, рису́нка с въ́глен Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с въглен.

рису́нчатые чекáны В изобразителното изкуство: чекани (инструменти), с помощта на които се предават отпечатьци от рисунки: решетки, ивици, вдлъбнатинки, щрихи и др.

ритм *м* **ри́тм** В областта на изобразителното изкуство: термин, който определя някои особености на структурата на художественото произведение по аналогия с музикалния ритъм и означава преди всичко повтаряне, редуване на някои композиционни елементи в произведението (които са строго подчинени на цялото).

ритми́чность *ж* См. **ритм**.

ри́фить *несов* **рифелу́вам** Набраздявам повърхността на скулптурни произведения от твърд материал с определена художествена цел.

рифле́ние *с* **рифелу́ване** Набраздяване повърхността на скулптурни произве-

дения от твърд материал с определена художествена цел.

рифлѐвки *мн (ед рифлѐвка ж)* В скулптурата: пили за малки художествени произведения с извита форма, използвани за обработка на вдлъбнатини.

родо́нит *м* **родо́нит** Минерал на кристали във вид на едрозърнести маси с розовочервен цвят, употребяван като материал в изобразителното изкуство за дребни скулптурни работи. Названието **орлец** е остаряло.

розѐтка *ж* **розѐта** Старинен широко разпространен декоративен мотив в каменната пластика, дърворезбата, шевицата, представляващ обикновено орнамент с форма на шипков цвят, вписан в кръг. Свободата и разнообразието в интерпретирането не дават възможност да се определи наподобяваният растителен първоизвор (маргарита, лайкучка, роза) – съчетанието с геометричната форма на кръга.

розма́риное ма́сло **розма́риново ма́сло** Масло, получавано от розмарин, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

ро́зовый кварц Минерал с розов цвят, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

ро́зовый мра́мор Мрамор с розов оттенък, използван като материал за скулптура.

ро́зовый турмали́н ро́зов турмали́н Минерал, разновидност на турмалина – скъпоценен камък с розов цвят, използван като материал за художествени изделия.

рока́йль *м* 1. **рока́йл** Орнамент с форма на раковина, характерен за европейското изкуство от началото на XVIII в. 2. Късният етап в развитието на стила рококо, когато този орнамент получава широко разпространение.

рококо́ *с* **рококо́** Стилизово направление, което се развива през XVIII в. предимно във Франция по времето на регентството и царуването на Людовик XV като специфичен декоративен стил, свързан с придворните празненства и развлеченията на аристокрацията.

ромáнский стиль *ромáнски стил*

Стил на средновековното европейско изкуство от X – XIII в., който засяга архитектурата, скулптурата и живописа и се характеризира с особените пропорции в обемите и формите. Скулптурата се прави от камък, дърво и бронз, а в живописа преобладава фреската, предимно с догматично религиозни сюжети, орнаментални плоскостии и композиции, условни изображения с повишена експресия и фолклорни увлечения.

романти́зм *м романти́зъм* Направление в европейското изкуство от 20-те и 30-те години на XIX в., което сменя класицизма и се характеризира с търсене на външно яркото, рядко срещаното, необичайното в изобразяваните явления, а не на типичното и закономерното.

ромáнтик *м* См. художник-романтик.

ромби́ческие напíльники Инструменти в скулптурата – пили с ромбоидно напречно сечение.

рондо́ *с рóндо, ронд* 1. Прав, заоблен, свързан ръкописен шрифт, изписван без въртене на перото със специално перо, като пишещата повърхност съдържа ъгъл 45° по посоката на писане. 2. Широко твърдо метално перо с разцеп, използвано за изписването на този шрифт.

ро́спись *ж* 1. **стенопи́с** Разновидност на монументално-декоративната живопис: термин, който обхваща всички свързани с архитектурата живописни произведения, с изключение на мозайките и паната. 2. **стенопи́с** При неточна употреба терминът включва като разновидност на монументално-декоративната живопис всички произведения на монументалната живопис, в това число мозайката и паното. 3. **стенопи́с** Отделно произведение на тази разновидност. 4. В приложното изкуство: сюжетни и орнаментални изображения, които се нанасят върху предметите с четка или друг заменящ я инструмент. 5. Понякога терминът означава наред с изобразителната и орнаментална декорировка и оцветяването на художествените изделия (например писани народни играчки). 6. В старото руско изкуство: изпълнение на

всички линейни очертания на изображения в пределите на външните контури при началния стадий от работата на живописеца върху икона или фреска. 7. В старото руско изкуство: изпълнените от живописеца линейни очертания в пределите на външните контури при началния стадий от работата върху икона или фреска.

ро́спись глазу́рями на шамо́тной гли́не Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис, изпълнявана чрез полагане на глазури върху шамотна глина.

ро́спись древе́сностру́жечной плиты́ акваре́лью Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис, изпълнявана с акварелни бои върху талашитена дъска, служеща за основа.

ро́спись по вы́сохшей известко́вой штукатурке См. буон фреско.

ро́спись по левка́су с золоче́нием Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис, изпълнявана върху мазилка с позлатяване.

ро́спись по све́жей известко́вой штукатурке См. альфреско.

ро́спись по цвето́ным левка́сам с золоче́нием Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис с цветни пластове чрез позлатяване на цветната мазилка.

ро́спись све́лых керамиче́ских бло́ков спо́собом присы́пки цвето́ного шамо́та на сыре́ц кирпи́ча Техническа разновидност на монументално-декоративната живопис върху светли керамични блокове чрез посипване на цветен шамот върху неизпечените тухли.

ро́спуск *м* В керамиката: стадий в подготовката на глинената маса чрез продължително бъркане на глината във вода.

Росси́йская ассоциа́ция пролетарских худо́жников *Асоциа́ция на пролетарските худо́жници в Руси́я, РАПХ* Художествено обединение, основано с цел да се укрепят позициите на пролетарските художници.

руба́нок *м* **дърводéлско ренде́** Инструмент, използван в скулптурата за из-

глаждане и подравняване на дървени повърхности.

рубеліт *м* Разновидност на турмалина – минерал с розов цвят, използван като материал за художествени изделия.

рубін *м* **рубін** Минерал, разновидност на корунда (окис на алуминия) – скъпоценен камък от най-висок клас с ярко-червен, виолетовочервен и тъмночервен цвят, който се получава и по изкуствен начин, използван като материал за художествени изделия.

рубін-балé *м* Разновидност на шпинелите – скъпоценен камък с розов цвят, използван като материал за художествени изделия.

рубíновая шпинéль рубíнов шпинéль Разновидност на шпинела – скъпоценен камък, оцветен в червено (рубиненочервено или вишеночервено), използван като материал за художествени изделия.

рубицёлл *м* Разновидност на шпинела – скъпоценен камък с оранжев или жълт цвят, използван като материал за художествени изделия.

ружьё *с* **пушка** В приложното изкуство: огнестрелно оръжие, с което по правило се манипулира с две ръце, нерядко украсявано с рог, кост, слонова кост, бронз, сребро, злато, полускъпоценни и скъпоценни камъни.

рулётка *ж* **рулётка** Инструмент, употребяван в техниката на дълбоката гравюра на метал, най-често при полутоновата гравюра, представляващ малко назъбено стоманено колелце, което е монтирано върху стоманена ос с дълга дръжка.

руменіт *м* Название на кехлибара с черен и тъмнокафяв цвят в Румъния, използван като материал за художествени изделия.

русская моза́йка Техническа разновидност на мозайката, възникнала на Урал, при която късчета камък (малахит или лазурит) се подбират така, че създават илюзия за монолит.

Русский музей См. Государственный русский музей.

ручнік *м* См. кузнечный молоток.

ручнóе полировáние Ръчно полиране на художествени изделия от скъпоценни метали с помощта на специални инструменти.

ры́бий клей **ры́би клей**, **ры́бен тутка́л** Лепило, приготвено от плавателни мехури, рибни хрущали, хриле и кости, използвано в технологията на изобразителното изкуство.

рябизна́ *ж* В керамиката: дефект на глазурата, който се изразява във вълнообразна повърхност на глазурното покритие.

С

са́дка *ж* В керамиката: 1. Подреждане на художествените изделия в работното пространство на печта за опалване. 2. Художествените изделия, подредени в печта за опалване.

садо́во-па́рковая скульпту́ра па́ркова пла́стика Разновидност на пластиката, включваща декоративно-пластични творби на скулптурата (кръгла скулптура, релеф, вази, амфори и др.) от камък, бронз, алуминий и керамика (от шамот, каменина), създадени за оформяне на паркове и градини в населените места и ландшафта.

са́жа га́зовая См. голландская чёрная.

салóн *м* 1. **салóн** Название на изложбите на Френската художествена академия през XVII – XIX в. 2. **салóн** От края на XIX в. така се наричат и други големи периодични изложби във Франция. 3. Постоянни изложби, предназначени за продажба на произведения на изкуството и художествени предмети. 4. Магазин за продажба на материали и инструменти за художници.

самодéятельная худóжница самоде́йна худóжничка, худóжничка самоде́йка, самодéйка Художничка, която не е професионалистка, а се занимава с изобразително изкуство наред с основната си професия.

самодéятельное изобразíteльное искúство самодéйно изобразíteльно искúство, самодéйно искúство Художествено творчество на хора, които не са худож-

ници професионалисти, а се занимават с изобразително изкуство наред с основната си професия.

самодѣтельное искѹсство См. **самодѣтельное изобразительное искусство**.

самодѣтельный художник *самодѣен художник, художник самодѣец, самодѣец* Художник, който не е професионалист, а се занимава с изобразително изкуство наред с основната си професия.

самоцвѣты *мн (ед самоцвѣт м)* В монументалното и приложното изкуство: естествени цветни скъпоценни и полускъпоценни камъни, отличаващи се с прозрачност и блясък, използвани за украса на сгради и за производство на декоративни и бижутерски изделия.

самшит *м чимшир, чемшир* 1. Дървесина от чимшир като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

сангін *м* См. **сангина**.

сангина *ж сангін, червѣн пастѣл* 1. Материал за рисуване, който се произвежда във вид на пръчици с червеникаво-кафяв цвят. 2. Техника на рисунката, изпълнена с такъв материал.

сандарак *м сандарак* Смола, добивана от иглолистни дървета в Северна Африка, със светложълт цвят и миризма на бор, употребявана в живописа като материал за приготвяне на художествени лакове.

санкир *м санкир* В старобългарската и староруската живопис: основният тон, от който започвало изпълнението на лицата и другите открити части на тялото.

санкирь *м* См. **санкир**.

сапфир *м сапфир* Минерал, разновидност на корунда – скъпоценен прозрачен камък с тъмносин цвят, оцветен от примесите на съединенията на желязото и титана, използван като материал за художествени изделия. Термините **голубой яхонт** и **синий яхонт** са остарели.

сапфирін *м сапфирін* Минерал със синкавосив или светлосин цвят, разно-

видност на халцедона, използван като материал за художествени изделия.

сардер *м сардер* Жълтокафяв или червенокафяв минерал, разновидност на халцедона, използван като материал за художествени изделия.

сардонікс *м сардонікс* Минерал, разновидност на ахата (халцедона) – скъпоценен камък с правилно редуване на тъмни, червенокафяви и червенооранжеви с млечнобели и оранжеви слоеве, използван като материал за художествени изделия.

сати́ра *ж сати́ра* Една от формите на комичното, при която отрицателните черти на изобразяваните обекти се осмиват особено остро и гневно.

сати́рик *м* См. **художник-сатирик**.

сатири́ческие картинки Народни гравюри на дърво с противоправителствени, сатирични сюжети, отразяващи настроенията на народа, тяхното недоволство от феодалните данъци, нерядко с алегорично изобразяване, които понякога се печатали в нелегални печатници.

сафья́н *м сахтия́н* Обработена висококачествена козя или овча кожа, употребявана като материал за подвързия на книги.

сбо́рка *ж нагърчване* В керамиката: дефект на глазурата – образуване на капчици и бръчки.

сверло́ *с свре́дел, бурги́я* В скулптурата: инструмент, с който се пробиват кръгли дупки в твърд материал (камък, дърво, метал).

свет *м светли́ні* 1. В специален смисъл: един от основните елементи на светлосянката в художественото произведение или в натурата, който означава светлосенъчните особености на най-осветените части на предмета по отношение на сянката и полусянката. 2. Характерът на осветеността като средство за художествено изображение.

све́тлая га́мма све́тла га́ма Цветова гама, състояща се от светли цветове.

све́тлая каме́дь См. **гуммиарабик**.

све́тлые тона́ См. **светлые цвета**.

свѣтлыѣ цвѣта́ свѣтли цвѣтовѣ́, свѣтли то́нове Цветове, близки до белия цвят, които се отличават със слаба наситеност и гъстота.

светосѣ́ла ж светлосѣ́ла В специален смисъл: относителната светлинна стойност на даден тон, съответстващ на определен детайл в художественото произведение, която се определя чрез съотношението му с другите предимно съседни тонове (като елементи на светлосянката).

светотеневѣ́й контра́ст светлосѣ́нъчен контра́ст В изобразителното изкуство: контраст, построен на противопоставяне на светлосенките.

светотеневѣ́й рисѹнок светлосѣ́нъчна рисѹнка Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с помощта на светлосенки.

светотѣ́нь ж светлосѣ́янка В изобразителното изкуство: строго закономерни градации на светлините и сенките, чрез които се възприемат и възпроизвеждат в художествените произведения свойствата на предметите и явленията от действителността.

светская живопись свѣтска живо́пис Жанр в живописа, посветен на светския живот.

свинѣ́ц м оло́во Тежък мек ковък метал със сивосинкав цвят, използван като материал за художествени произведения.

свинцо́вая жѣ́лтая оло́вна жѣ́лта В живописа: жълто багрило, получавано от оловна сол на хромовата киселина.

свинцо́вая зѣ́лень Художествена боя, получавана от смесването на оловна жълта и берлинска синя, използвана в живописа.

свинцо́вые белѣ́ла оло́вна бя́ла, кремни́цка бя́ла, клагенфу́ртска оло́вна бя́ла, кремзе́рова бя́ла, кремзе́рвайс, хо́ландска бя́ла, венециа́нска бя́ла, хамбу́ргска бя́ла, ши́ферна оло́вна бя́ла Бяла боя с химичен състав оловен карбонат, една от най-трайните, стари и широко употребявани бои в живописа. Названията **кремни́цка бя́ла, клагенфу́ртска оловна бя́ла, кремзе́рова бя́ла** идват от названията на съответните градове, където се

произвеждат: Кремниц, Клагенфурт (Австрия), Кремз (Германия). За да се прикрие лошото качество на боята, съдържаща в по-голямо количество примеси от баритна бяла, тя се продава на пазара с различни търговски наименования: **холандска бяла, венецианска бяла, хамбургска бяла, шиферна оловна бяла**.

свинцо́вый каранда́ш оло́вен мо́лив Молив (инструмент за рисуване), направен от олово или негова сплав, появил се през XVI в.

свинцо́вый сѹрик См. **сурик свинцовый**.

свобѣ́дная худо́жница худо́жничка на свобѣ́дна пра́ктика Художничка, която не работи във фирма, а се занимава с творческа дейност и изпълнява поръчки.

свобѣ́дный худо́жник худо́жник на свобѣ́дна пра́ктика Художник, който не работи във фирма, а се занимава с творческа дейност и изпълнява поръчки.

связа́ющие веще́ства См. **связа́вающие веще́ства**.

связа́вающие веще́ства свѣ́рващи веще́ства, свѣ́рзвѣ́тели 1. В технологията на изобразителното изкуство: вещества, които влизат в състава на боите и определят техните специфични свойства (с изключение на онези, които се обуславят от пигмента), срещащи се в природата (растителни масла, растителни и животински лепила, яйце, восък, гасена вар и др.). 2. В технологията на изобразителното изкуство: вещества, които влизат в състава на боите и определят техните специфични свойства (с изключение на онези, които се обуславят от пигмента), получавани по химичен път (поливинилацетатни смоли).

сграффи́то с См. **сграффитовый рисунок**.

сграффи́то полиро́ванное Техническа разновидност на сграфитото, при която повърхността на стенописа се полира със специално устройство за горещо изглаждане.

сграффи́то с альфре́ско Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с използване на алфреско.

сграффито с инкрустацией цветных штукатурок Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с използване на инкрустации от цветни мазилки.

сграффито с мозаикой Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с използване на мозайка.

сграффито с пастозной живописью цветными цементом по свежей штукатурке Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с използване на пастозна живопис с цветен цимент върху прясна мазилка.

сграффито с плоским штукатурным рельефом Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с използване на плосък релеф на мазилката, получен чрез притискане на шаблона.

сграффито с побелкой известью по свежей цементной штукатурке Техническа разновидност на сграфитото, при която пластът цветна варова мазилка се покрива в прясно състояние с вар, слабо оцветена с устойчив на основи пигмент.

сграффито с резным или формованным рельефом из цемента или гипса Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенна живопис с използване на гравирани или моделирани релефи от цимент или гипс.

сграффито с тиснением контррельефа и рельефа по сырой штукатурке Техническа разновидност на сграфитото – комбиниран начин на стенната живопис с отпечатване чрез натиск на контрарелеф върху прясната мазилка.

сграффито утюжное См. **сграффито полированное**.

сграффитовый рисунок *сграффито*

1. Разновидност на монументалната живопис. 2. Техника на стенната декоративна украса, която се изпълнява в два – три цвята с метален инструмент, с който върху добре изсъхналият пласт от светла мазилка се издраскват или изстъргват някои части от изображението, така че да се открие долната по-тъмна по тон мазилка. 3. Про-

изведение на изкуството, изпълнено в тази техника. 4. В керамиката: издълбаване на декоративни мотиви върху горния слой глина (или върху 2 – 3 разноцветни пласта) на керамичното изделие.

сеанс *м* **сеанс** Времето (в рамките на един ден), през което художникът работи без прекъсване, без да променя модела и художествената си задача.

севрюжий рыбий клей Туткал, приготвян от пъструга, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

сезаннизъм *м* **сезаннизъм** Художествено направление на модерното изкуство, основано от френския живописец П. Сезан, чиито представители свеждали цялото богатство от форми в реалната действителност към геометричните форми (куб, кълбо, пирамида и т. н.), а задачите на колорита – към предаване на отвлечените форми с помощта на контрастните топли и студени тонове; показвали схематично, грубо опростено, мъртво и бездушно изображение на природата и хората.

сезаннист *м* См. **художник-сезаннист**.

селенит *м* **селенит**, **лунен камък** Минерал, натриево-калциев силикат, с млечносиво сияние и вълшебна игра на светлината, използван като материал за дребни декоративни изделия.

сепия *ж* **сепия** 1. В технологията на рисунката: материал за рисуване във вид на прозрачна кафява боя, по-късно – от типа на акварела, която била приготвена от мастилото на морските молюски. 2. Техника на рисунката, изпълнена с този материал (с мека четка и вода както акварела).

серая яшма Яшма (минерал, разновидност на кварца) със сив цвят, използвана като материал за художествени изделия.

сердолик *м* **сердолик** Оранжев, червенооранжев и кафявочервен минерал, разновидност на халцедона, използван като материал за художествени изделия.

серебрение *с* Покриване с тънки сребърни листове (варак) повърхността на

художественото произведение от дърво или метал.

серебрó с *сребро* Химичен елемент – метал, използван в изобразителното изкуство като материал за художествени произведения.

серéбряник м См. **мастер-серебряник**.

серéбряный карандаш *срэбърен моли́в* 1. Инструмент и материал за рисуване – тънка пръчица от сребро или негова сплав, поставена в специална обвивка и споена със специална дръжка, появила се през XVI в. 2. Техника на рисунката, изпълнена с такъв материал.

сéрное молоко Рядка техническа разновидност на дълбоката гравюра, изпълнявана чрез разяждане, при която изображението се създава от тоновите петна, получавани в резултат на въздействието на сярното мляко (течна маса от сяра и дървено масло) на откритата повърхност на метала, а останалата част от плочата се покрива със специален туткален състав.

сéрный цвет См. **серное молоко**.

сéрый известняк Варовик със сив оттенък, използван като материал за скулптура.

сéрьги мн (ед *сeрьга́ ж*) *обеци́, обици́* В приложното изкуство: накит, предназначен да се носи на ушите.

сецессио́н м См. **модерн**.

сéчки мн (ед *сéчка ж*) Остри инструменти (чекани) подобни на секачи с плоско или полукръгло острие, служещи за отстраняване на фона при изпълнение на ажурни работи от метални листове.

сиби́рский аметі́ст *сиби́рски аметі́ст, пурпурен аметі́ст* Минерал, разновидност на аметиста – полускъпоценен камък с пурпурен цвят, използван като материал за художествени изделия.

сиéна ж *сиéна, естéствена сиéна, естéствена сиéнска земя́, сиéнска пръст, натурáлна сиéна* Естествена минерална боя – вид охра с тъмножълт или жълтокафяв цвят, която се употребява в стенната, темперната и маслената живопис. Названието си носи от областта Сиена в Италия.

сиéна жжёная *сиéна пёчена, пёчена на сиéна, пёчена сиéнска земя́, сиéнска пёчена земя́* Червенокафява интензивна боя, получавана от изпичането на натуралната сиена (безводен железен окис), широко употребявана във всички живописни техники.

сиéна натурáльная См. **сиена**.

сиені́т м *сиені́т* Скала, съставена главно от ортоклаз, която се използва като материал в скулптурата.

сиéнская земя́ См. **сиена**.

сиккати́вы мн (ед *сиккати́в м*) *сиккати́ви* В технологията на живописиста: специални течни или силно стъстени съединения, които ускоряват изсъхването на маслените бои.

силика́тная живопись См. **минеральная живопись**.

сили́товая печь *сили́това пещ* В керамиката: пещ с нагревател от силит – минерал, подобен на корунда.

силуэ́т м *силуэ́т* 1. Свойство на формата на фигурите и предметите, възприемани като обобщено цяло, най-често като тъмно петно на светъл фон (без да се различават детайлите в рамките на общите очертания). Терминът се отнася както към натурата, така и към художественото произведение. 2. Специфична графична техника, при която фигурите и предметите се изобразяват като еднородно неразчленено, най-често черно петно с остро изразителни външни очертания.

силуэти́ст м См. **художник-силуэтист**.

силуэти́стка ж См. **художница-силуэтистка**.

символ м *символ* В изобразителното изкуство: образ, който изразява в иносказателна форма отвлечено понятие или идея.

символизи́ровать *несов* *символизи́рам* В изобразителното изкуство: използвам символични образи.

символи́зм м *символи́зм* Течение в изкуството, което възниква във френската литература през XIX в. и се разпространява особено широко в литературата и изобразителното изкуство на Германия

през 90-те години върху основата на идеалистичното, мистично учение за двата свята: реалния свят на външната видимост и недостъпния, непознаваем свят на съкровенната същност.

символи́ст *м* См. **художник-символист**.

символи́стка *ж* См. **художница-символистка**.

симметри́ческий орна́мент *симетри́чен орнаме́нт* Орнамент, изпълнен по законите на симетрията.

симме́трия *ж* **симе́трия** Такова решение на предмета или композицията на художественото произведение, при което еднородните части (или предмети) се разполагат успоредно на еднакво разстояние от централната ос на обекта, заемащ по отношение на тях централно положение.

си́ний я́хонт См. **сапфир**.

си́нтез иску́ств *синте́з на изку́ства* Органичното единство и взаимодействието на различните видове изкуства в рамките на едно художествено произведение или на художествения ансамбъл, който е изграден от относително самостоятелни произведения. Най-често изобразителното изкуство се съчетава с архитектурата.

синтети́ческие ка́мни См. **искусственные камни**.

синтети́ческий амети́ст Корунд, оцветен в "аметистов" цвят с титанови, хромови или железни окиси, използван като материал за художествени изделия.

синтети́ческий смоляно́й кле́й Лепило от синтетични смоли, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

си́няя из виногра́дных лоз Синя художествена боя, която се получава при специална обработка на лозови пръчки.

си́няя шпине́ль *син шпине́л* Разновидност на шпинела – скъпоценен камък, оцветен в синьо, използван като материал за художествени изделия.

сиэла́ст *м* Пастообразен, подобен на гума материал, създаден на основата на силиконовите полимери, който се използва в изобразителното изкуство за моделиране на малки пластики.

скáнное де́ло См. **филигрань**.

скань *ж* См. **филигрань**.

ска́рпель *ж* и *м* **шкарпел** В скулптурата: стоманен инструмент за обработване на различни видове камък, единият край на който се разширява във вид на плоска лопатка.

скі́петр *м* **скіптьр**, **жэ́зъл** В приложното изкуство: Художествено украсен с орнаменти, благородни метали и скъпоценни камъни прътовиден предмет, който се носи от високопоставени светски личности (царе, маршали) и духовници (папи, патриарси, владици) и символизира достойнството, сана, властта на този, който е удостоен с него.

скла́день *м* В старото руско изкуство: икона от няколко съгъваеми части с изображения на всяка от тях или на една централна (най-голямата). Обикновено се състояли от три части като средната се отваряла от другите две странични части.

складно́й мольбе́рт Съгъваем молберт, предназначен за рисуване под открито небе.

скоблѝ́лка *ж* Инструмент, използван в живописа за изстъргване на боята на отделни места на картината.

ско́бы *мн* (*ед* **скоба́** *ж*) **ско́би** Специални метални нитове за окачване на акварелни работи под стъкло без рамка.

скру́чивание *с* См. **закручивание**.

ску́льптор *м* См. **художник-скульптор**.

ску́льптор-монуме́нтик *м* Скулптор, който работи в областта на монументалната скулптура.

ску́льптор-портрети́ст *м* Скулптор, който създава портрети.

ску́льпторша *ж* См. **художница-скульпторша**.

ску́лпту́ра *ж* **ску́лпту́ра** 1. Вид изобразително изкуство, което създава обемно-пространствени изображения на материалните предмети, предимно човешки изображения. 2. Отделно произведение от този вид изобразително изкуство.

скульптура в дърво См. **деревянная круглая скульптура**.

скульптура малых форм См. **мелкая пластика**.

скульптурная глина Специална глина, използвана като материал за моделиране на скулптурни произведения.

скульптурная миниатюра скульптурна миниатюра, миниатюрна пластика Разновидност на скулптурата, включваща произведения с миниатюрни размери.

скульптурно-рельефная ажурная филигрань *ж* Художествена техника, разновидност на ажурния филигран, при която изделието представлява скулптурен триизмерен релеф (понякога орелеф), образуван от ажурен филигран.

скульптурный портрет скульптурен портрет Разновидност на скулптурата, включваща произведения, отнасящи се към портретния жанр.

слепок *м* В технологията на скулптурата: точно копие на скулптурния оригинал, изпълнено чрез студено леење предимно от гипс.

слива *ж* **слива** 1. Дървесина от слива като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

сливовый клей сливова гума Смола (клей) от сливови дървета, използвана в технологията на изобразителните изкуства.

сложная филигрань См. **многоплановая филигрань**.

сложные тона См. **сложные цвета**.

сложные цвета сложни цветовé, сложни тонове, допълнителни цветовé, контрастни цветовé Цветове, които се получават при смесването на основните цветовé – зелен, оранжев, виолетов. Наричат се още **допълнителни цветовé (дополнительные цвета)**, защото се намират срещуположно в розетката на основните цветовé (жълто, червено, синьо) и се получават от смесването на останалите два основни цвята. Живописците често наричат **допълнителните цветовé контрастни (контрастные)**, макар че от физична гледна точка тези понятия не са тъждествени.

слоистые пластики Произведения на стенната живопис, изпълнявани върху основа от пресована със синтетични смоли хартия или тъкан.

слоновая кость слóнова кост 1. Зъби от слон като материал за художествени произведения и изделия. 2. Художествено произведение или изделие, изпълнено от такъв материал.

смáльта *ж* **смáлта, шмáлта** 1. Малки късчета непрозрачно цветно стъкло, които се употребяват (наред с късчетата цветен мрамор) като основен художествен материал. 2. Синя боя, приготвена от стъкло, оцветено с кобалтов окис, разпространена в миналото (от XVI в.).

смальтоварение *с* Процес на приготвяне на смалта.

смáльтовая мозáйка смáлтова мозáйка, римска мозáйка Техническа разновидност на мозайката, изпълнявана от смалта.

смарáгд *м* См. **изумруд**.

смéшанная тéхника смéсена тéхника В изобразителното изкуство: определена, конкретна техника с използване на елементи от друга техника (или други техники).

смокóвница *ж* **смокиня** 1. Дървесина от смокиня като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

смóло-бальзám *м* Балсам от сибирска ела и сибирски сребрист смърч, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

смоляные лаки См. **масляные лаки**.

смóрщивание *с* **набрéчкване** Дефект в живописа – появяване на бръчки, гънки на повърхността на художественото произведение.

сóбственная тень сóбствена сянка В областта на изобразителното изкуство: сянката на самия предмет, чието разположение върху неговата повърхност се определя от формата на предмета и направлението на източника на светлина.

сóбственно драгоценные кáмни См. **самоцветы**.

современная живопись *съвременна живопис* Разновидност на живописата, характерна за съвременната епоха със специфичните ѝ особености.

современная керамика *съвременна керамика* Разновидност на керамиката, характерна за съвременната епоха със специфичните ѝ особености.

современная скульптура *съвременна скулптура* Разновидност на скулптурата, характерна за съвременната епоха със специфичните ѝ особености.

современное изобразительное искусство *съременно изобразително изкуство* Изобразителното изкуство в съвременната епоха със специфичните му особености.

современное искусство *съременно изкуство* Изкуството в съвременната епоха със специфичните му особености.

содержание и форма *съдържание и форма* В областта на изобразителното изкуство: неразривно свързани и взаимно обусловени категории, първата от които определя какво именно е изобразено в художественото произведение, а втората – по какъв начин и с какви средства това е постигнато.

соевое масло *соено масло* Масло, получавано от соя, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

соколиный глаз Название на синкав минерал, разновидност на кварца с характерен копринен блясък, използван като материал за художествени изделия.

солитёры *мн (ед солитёр м)* 1. Диаманти с тегло по-голямо от 10 карата. 2. Едър брилянт, вграден в бижутерско изделие (пръстен, брошка) самостоятелно, без други камъчета.

соляная глазурь *солна глазура* В керамиката: глазура, която се получава при опалване на глинената повърхност с пари на готварска сол, притежаваща мек, полуматов блясък и запазваща дори най-малките подробности на скулптурната обработка на повърхността.

сосна *ж бор* 1. Дървесина от бор като материал в изобразителното изкуство.

2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

сбрус *м сос* 1. В технологията на рисунката: материал за рисуване, приготвен от мека и ситно стрита на прах черна боя, смесена с много малко количество лепило, която се продава във вид на пръчици с обвивка от станиол. 2. Техниката на рисунката, изпълнена с този материал, който се нанася върху хартията с парцалче или разтушовка, а детайлите понякога се завършват с италиански молив.

сохранность *запазеност* В изобразителното изкуство: състояние на художественото произведение, характеризиращо се с цялост и невредимост.

социалистический реализм *социалистически реализъм, нов художествен реализъм* Основният творчески метод на социалистическото изкуство. През 30-те години на XX век някои творци го наричат **нов художествен реализъм**.

социальный портрет *социален портрет* Разновидност на портретния жанр – художникът показва социалното положение на портретирания.

Союз русских художников *Съюз на руските художници* Едно от най-големите изложбени обединения в Москва преди Октомврийската революция, в което влизат главно художници от реалистичното направление, при това предимно пейзажисти, съществувало от 1903 до 1927 г.

Союз художников СССР *Съюз на съветските художници* Доброволна обществена организация на художниците, основана през 1932 г.

спекание *с спичане* В керамиката: физико-химичен процес на образуване на твърд материал в резултат на опалване при висока температура.

спессартин *м спесартин* Минерал, разновидност на граната – скъпоценен камък с оранжев цвят, използван като материал за художествени изделия.

специальные чеканы Чекани (инструменти в скулптурата), които се използват за специални цели.

сплошная эмаль Художествена техника, при която металната основа на изделието изцяло се покрива с емайл.

сподумён м сподумён Минерал, алуминиев и литиев силикат – скъпоценен прозрачен камък, оцветен в различни цветове – бял, жълт, зелен, виолетов, използван като материал за художествени изделия.

справочник для художников наръчник на художника Книга с основни или най-необходимите сведения в областта на изобразителното изкуство, често използвана от художниците.

спруда ж Остаряло название на месинга (См. латунь).

средновековная живопись средновековна живопис Разновидност на живописа, характерна за епохата на средновековието със специфичните ѝ особености.

средновековная керамика средновековна керамика Разновидност на керамиката, характерна за епохата на средновековието със специфичните ѝ особености.

средновековная скульптура средновековна скулптура Разновидност на скулптурата, характерна за епохата на средновековието със специфичните ѝ особености.

средновековное изобразительное искусство средновековно изобразително изкуство Изобразителното изкуство през средновековието със специфичните му особености.

средновековые стенописи Стенописи, изпълнявани през средните векове със специфичните им особености.

среднезернистый холст среднозърнесто платно Платно със среднозърнеста структура, служещо за основа в живописа.

срывной лак См. мягкий лак.

сседание с слъгане Дефект в живописа – уплътняване, сбиване, намаляване обема на багрения слой в художественото произведение.

стальная стамеска См. цикла.

стамеска ж дълга Вид дърводелско широко плоско длето, използвано като инструмент в скулптурата.

стамеска полукруглая Вид далта с полукръгла форма, използвана в скулптурата.

стамеска прямая Права далта, използвана като инструмент в скулптурата.

станковая гравюра Разновидност на гравюрата, предназначена за изложбени зали, художествени галерии и музеи.

станковая графика изящна графика Разновидност на графиката, включваща произведения със самостоятелно художествено значение, които по съдържание не са непосредствено свързани с някакъв литературен текст и нямат строго определено практическо предназначение.

станковая живопись кавалетна живопис Произведения на живописиста, предназначени за изложбени зали, галерии, музеи.

станковая скульптура кавалетна скулптура Разновидност на скулптурата, предназначена за изложбени зали, галерии, музеи.

станковист м См. художник-станковист.

станковое искусство кавалетно изкуство Дял от изобразителното изкуство, включващ произведения със самостоятелно значение, които не са свързани с някакъв художествен ансамбъл, нямат чисто утилитарни функции, преносими са (картина, рисунка, гравюра, скулптурен портрет и др.) и имат относително самостоятелно декоративно предназначение.

станковый портрет кавалетен портрет, камерен портрет Разновидност на портретния жанр, предназначен за лични колекции, изложбени зали, художествени галерии и музеи.

станок м статив В скулптурата: дървен или метален триножник с кръгла или квадратна дъска-подставка, която е монтирана на вертикална ос или на колелца, за да може да се върти.

старые мастера стари майстори Термин, с който обикновено се наричат европейските художници от XV – XVIII в. и най-вече изтъкнатите реалисти (Мазачо, Донатело, Леонардо да Винчи, Рафаело, Тициан, Микеланджело, Дюрер, Веласкес,

Рубенс, Рембранд, Халс, Шарден и др.), в т. ч. и най-големите руски реалисти от XVIII в. (А. Рокотов, Д. Левицки, В. Боровиковски и др.).

ста́рый кракелю́р *стар кракелю́р* Дефект в живописа – кракелюр (пукнатина), който се е появил върху художественото произведение много отдавна.

статуа́рное литьё Техника на леење на статуи от метал – бронз, чугун, цинк, сплави и благородни метали.

статуа́рный известня́к Варовик за изпълнение на статуи.

статуа́рный мрамор Мрамор за изпълнение на статуи.

статуэ́тка *ж статуэ́тка* Малка по размер статуя, която може да се постави върху маса.

ста́туя *ж ста́туя* Значително по размер произведение на кръглата скулптура, което изобразява по правило стояща човешка фигура и по-рядко други реални и въображаеми същества (божество, животно).

стаффаж *м стаффаж* В изобразителното изкуство: второстепенни елементи в художественото произведение, например, хора и животни в пейзаж.

стациона́рная вы́ставка См. **стациона́рная художественная выставка**.

стациона́рная худо́жественная вы́ставка *постоя́нна худо́жественна изло́жба, постоя́нна изло́жба* Художествена изложба, която постоянно се експонира в определена художествена зала.

стациона́рный мо́льбе́рт Статив за живопис (молберт), предназначен за работа в ателието, който не се съгва.

стек *м* См. **стека**.

сте́ка *ж сте́ка, ланце́тка* В технологията на скулптурата: основен инструмент за моделиране от глина, восък или друг мек материал във вид на лопатка, направена от специални видове дърво, метал или кост.

стекло́ *с стъкло́* 1. Стъклото като материал за направата на художествени битови предмети. 2. В специален смисъл:

термин, който обединява художествените битови предмети, изработени от стъкло.

стекля́нная бума́га См. **шкурка**.

стекля́нная кисть *стъ́клена че́тка* Специална четка, направена от стъкло, която се използва в гравюрата.

сте́ла *ж сте́ла* В историята на изкуството: надгробен паметник или мемориален знак във вид на вертикална плоча или стълб.

стенна́я живопись См. **роспись** в 1, 2 и 3 знач.

стенные ро́писи См. **роспись** в 1, 2 и 3 знач.

стенопи́сец *м* См. **художник-стенописец**.

сте́нопись *ж* См. **роспись** в 1, 2 и 3 знач.

стереохро́мия *ж стереохро́мия* Техническа разновидност на стенната живопис, изпълнявана с бои и водно стъкло.

стилиза́тор *м* См. **художник-стилизатор**.

стилиза́ция *ж стилиза́ция* 1. В изобразителното изкуство: подражание на някой от стиловете на минали епохи. 2. Обобщено и опростено – схематично изобразяване на предметните форми в орнаментите, подчинено на определено стилово единство.

стилизова́ть *несов стилизи́рам* В изобразителното изкуство: 1. Придавам на художественото произведение черти, които извикват представата за някакъв стил. 2. Правя опростена рисунка с декоративен характер.

стиль *м стил* 1. Общност на идейно-художествените особености на произведенията на различните видове изкуства от дадена епоха. 2. Национална особеност на изкуството. 3. Терминът понякога означава отделни специфични художествени признаци на произведенията на изкуството или паметниците на материалната култура. 4. В по-тесен смисъл: съвкупност от идейно-художествени особености, характерни за дадена творческа група, школа (тук понятието се доближава по значение до понятието художествено направление) или за творчеството на даден художник, което

притежава ярки индивидуални черти и има широко влияние.

стира́тор *м* Приспособление за работа с акварел, без да се залепва хартията на дъската, което се състои от две рамки, като едната се пъха в другата, което служи за опъване на краищата на навлажнената хартия подобно платното на подрамката.

столя́рный дере́вянный мо́лото́к
дървен чук Чук от дърво с равна ударна повърхност, използван в скулптурата.

столя́рный клей *тутка́л, ко́стено лепи́ло, боя́джийско лепи́ло, глути́н* Лепило, приготвяно от кости, служещо за лепене на дърво и използвано като съставка на бои и грундове.

стра́сбургский терпенти́н *стра́сбургски терпенти́н* Терпентин, получаван от ела, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

Стро́гановское учи́лище *Стро́гановско учи́лище* Художествено учебно заведение в Москва, което подготвя художници специалисти във всички области на приложното изкуство и художествената промишленост, основано през 1825 г.

строи́тельный гипс *строи́телен гипс* Разновидност на гипса, използвана в строителството, която намира приложение и в технологията на изобразителното изкуство.

стронци́ановая же́лтая стронци́анова же́лта Жълта художествена боя, приготвяна от минерала стронцианит.

стронци́евая же́лтая стронци́ева же́лта Жълта художествена боя, приготвяна от хромостронциева сол.

стúдия *ж стúдио* 1. Професионално училище от най-прост тип, предназначено за широк кръг учащи се, които могат да се занимават с изобразително изкуство, без да се откъсват от основната си професия. 2. Ателието на живописеца, скулптора или графика (днес почти не се употребява).

стук *м* См. **стукко**.

стúкко *с стúко* В монументално-декоративното изкуство: тестообразна смес от гипс, мраморно брашно, стипца и лепило, употребявана за измазване на вътреш-

ни стени и архитектурни детайли, която след втвърдяването ѝ се шлифова и полира и наподобява мраморна облицовка; изкуствен мрамор.

сузани́ *с* См. **сюзане**.

сук *м чеп, чвор* Дефект на дървесината – остатък от отрязан страничен израстък (клон), който я прави неподходяща за скулптурни работи.

су́перобло́жка *ж обло́жка* В книжната графика: художествено оформена хартиена обвивка на книгата, която се поставя върху кориците.

супрематíзм *м супрематíзм* Крайно течение в изобразителното изкуство в началото на XX в. в Русия, което свежда живописца до лишени от всякакъв смисъл различно комбинирани разноцветни плоскости или обемни форми.

супрематíст *м* См. **художник-супрематист**.

су́рик свинцо́вый сату́рнена червёна, оло́вна червёна Художествена боя, представляваща червен оловен окис, който се добива при силно нагорещаване на оловната бяла в присъствие на въздух.

суса́ль *ж варáк* В историята на изкуството: тънки метални листове от злато, сребро, калай, мед и др., които се употребяват за обковка на иконите и свещените книги, за позлатяване на иконостаси, мебели, украшения и др.

суса́льное зóлото зláтен бронз Златист прах – оловен сулфит, използван в приложното изкуство за покриване на метални и дървени повърхности.

суха́я игла́ су́ха игла́ Техническа разновидност на дълбоката гравюра, при която щрихите на изображението се издълбават с игла за офорт върху чиста, негрундирана метална плоча (най-често цинкова), без разяждане с киселина.

суха́я кисть су́ха чётка В живописа и графиката: спомагателен технически похват, при който се работи с твърди четки и силно разредени бои главно в декоративното изкуство, особено при изпълнение на портрети за оформление на улици и манифестации.

сухая тушь *сух туш* Материал, приготвян от сажди и лепилни вещества (туш), който се продава във вид на пръчици или плочки в порцеланови панички.

сухо́е сграффито́ *су́хо сграфито́* Техническа разновидност на сграфитото, при която върху плочи от гипс, туф, газошлакопенобетон и др. се нанася гипсов или кременен слой чрез изстъргване и гравирване.

сухой карандаш *сух молив* Матриал и инструмент за рисуване (молив), чийто свързвател не съдържа мазнини.

сухой ко́лер См. пигмент.

су́хость ж В художествената керамика: непокрита с глазура място на повърхността на художественото изделие.

су́хость глазу́ри В керамиката: дефект на глазурата – отслабване на блясъка на глазурата поради високата температура на опалването (или ниската температура на глазурата).

су́хость кра́ски В керамиката: дефект на декорирането – отслабване на блясъка поради недостатъчна плътност или твърде тънък слой на боята.

су́шка ж *суше́ние* В керамиката: технологичен процес – отстраняване (изпаряване) на влагата от художествените изделия в естествени условия или при загряване.

сушьё с В керамиката: отпадъци от бракувани художествени изделия, получени по време на сушенето.

сфума́то с *сфума́то* Термин, свързан с живописиста на италианския Ренесанс от времето на Леонардо да Винчи, който означава особена мекота на изпълнението, обусловена от определен художествен подход към изобразителните обекти, при което очертанията на предметите са почти неумовими, сякаш забулени в мъгла.

сыре́ц м *сурови́на* В керамиката: готово художествено изделие преди опалването му.

сюже́т м *сюже́т* 1. В живописиста: изображение в художественото произведение на дадено конкретно явление или събитие. 2. В по-широк смисъл – всеки обект от живата натура или предметния свят,

служещ за изображение, включително и единичен предмет, като понякога заменя термина.

сюза́не с *суза́ни* Бродирано с копринени конци декоративно пано за стена, широко разпространено в Средна Азия и особено в Узбекистан, отличаващо се с ярки цветове и орнаменти, състоящи се от розетки, стилизирани цветя, птици, вази и др.

сюза́ни с См. **сюзана́е**.

сюрреали́зм м *сюрреали́зм* Направление в съвременното изкуство, което възниква във Франция след Първата световна война и се базира върху трудовете на Зигмунд Фройд с неговата теория на подсъзнателното, което се характеризира със свързване на елементите на реалните форми в най-необичайна непоследователност, в необичайни комбинации с цел да разрушат логиката на нормалното човешко възприятие.

сюрреали́ст м См. **художник-сюрреалист**.

Т

тала́нт м *талант* 1. Голяма дарба за художествено творчество в областта на изобразителното изкуство. 2. Художник, надарен с талант.

талантливая худо́бница *талантли́ва худо́бничка, дарови́та худо́бничка* Художничка, надарена с талант.

талантливый худо́жник См. **талант** во 2 знач.

талисма́н м См. **амулет**.

та́лк м *талк* Минерал от групата на силикатите, мек и мазен на пипане, използван като материал в изобразителното изкуство.

танги́р м *танги́р* Термин, свързан с печатането на вестници, списания и др., който означава графичен начин за получаване на равен сив тон или на различни фактурни ефекти, като се използва шрихово цинкографско клише.

тауши́рование с См. **таушировка**.

тауширо́вка ж Своеобразна много стара техника за украса на бронзови и стоманени изделия със скъпоценни метали –

насечка, при която върху насечените повърхности се набиват златни и сребърни орнаменти от тънки нишки на стилизирани растения, животни, птици или хора.

тауширѳвка волочѳной прѳволокой Начин на изпълнение на тауширѳвка чрез набиване, използван от XVI в. (след изобретяване на изтеглящата машина), при който телта се поставя върху рисунката непосредствено от кангала и се отрязва след завършване на определения участък от рисунката.

тауширѳвка с послѳдующей на-вѳдкой Начин на изпълнение на тауширѳвка, при който леко се увеличава готовият релеф, като по линиите на рисунката се поставя златна амалгама, след което художественото изделие се нагрява, за да се изпари живакът.

ташѳзм *м* **ташѳзм** Течение в живописата през XX в., разновидност на абстракционизма, което се стреми да достигне остра емоционалност чрез бързо полагане на боите върху платното, в повечето случаи спонтанно и безразборно, с поривисти удари на четката във вид на петна, обикновено наложени едно върху друго.

ташѳст *м* См. **художник-ташист**.

твѳрдое дѳрево *твѳрдо дѳрво* Дърво, чиято дървесина се отличава с голяма твърдост и трудно се поддава на механична обработка, например, орех.

твѳрдые материѳлы *твѳрди материѳли, траѳйни материѳли* В скулптурата: материали, предназначени за художествени произведения с голяма трайност, устойчивост на атмосферни процеси – дърво, камък, метал и др.

твѳрдый кѳмень *твѳрд кѳмък* Камък, който се отличава с голяма твърдост и трудно се поддава на механична обработка, например, гранит.

твѳрдый карандаш *твѳрд молив* Молив с по-твърд графит, използван като материал и инструмент за рисуване.

твѳрдый пластилин *твѳрд пластилин* Пластилен материал (пластилин), съдържащ картофено брашно и ситно стрита бяла боя, използван като материал

за моделиране на скулптурна миниатюра и медали.

творѳние *с творба, творѳние* В областта на изобразителното изкуство: художествено произведение, сътворено с дарба, с вдъхновение.

творѳные метѳллы См. **сусаль**.

творѳц *м* См. **художник-творец**.

творѳть *несов творѳ* В областта на изобразителното изкуство: създавам художествено произведение, творба.

творѳческий процесс *творѳчески процес* Съвкупност от етапите на работа на художника върху създаването на завършено художествено произведение, което да възплъщава определен идейно-образен замисъл: оформяне на образния замисъл в творческото въображение на художника; създаване на самото произведение.

творѳчество *с* См. **художественное творчество**.

текстовѳй разворѳт фѳлио В книжното оформление: две съседни страници (от общ прегънат лист) на отворена книга, оформени като единно цяло.

текстолѳт *м* **текстолѳт** Здрава, слоеста пресована материя, която се получава чрез напояване на тъкани с изкуствени смоли, използвана като основа за създаване на художествени произведения.

текстѳра *ж* **текстѳра** Особености в строежа на дървесината, които придават на всеки вид дърво своеобразна рисунка, използвани от художниците в тяхната работа.

тѳма *ж* **тѳма** Понятие, което означава основните особености на съдържанието в художественото произведение, обхваща кръга от явления, на които художникът посвещава своето произведение и към които иска да привлече вниманието на зрителите.

темѳтика *ж* **темѳтика** В изобразителното изкуство: съвкупност от теми, които са широко застъпени в творчеството на даден художник или в изобразителното изкуство през определен период.

темѳтическая вѳставка См. **тематическая художественная выставка**.

тематическая картина *тематич-на картина* Живописно произведение със значително идейно съдържание, чиято тема е важна и съществена от обществена гледна точка.

тематическая композиция См. **тематическая картина**.

тематическая художественная выставка *тематична художествена изложба, тематична изложба* Художествена изложба, в която се експонират творби с определена тематика.

тёмная гамма *тъмна гама* Цветова гама, състояща се от тъмни цветове.

тёмные тона См. **тёмные цвета**.

тёмные цвета *тъмни цветове, тъмни тонове* Цветове, близки до черния цвят, отличаващи се с по-висока наситеност и гъстота.

тёмпера *ж темпера* 1. Темпера боя – боя, чийто свързвател се състои от различни емулсии: казеинова, яйчена, туткалена и др. 2. Темпера техника – техника на живописиста, изпълнявана с темперни бои. 3. Темпера живопис – художествено произведение, изпълнено с темперни бои.

тёмпера казеиново-масляная *казеиново-маслена темпера* В живописиста: темпера, чийто свързвател се състои от казеин и масло.

тёмпера на поливинилацетатной эмульсии См. **поливинилацетатная темпера**.

тёмпера на цельном курином яйце См. **яичная темпера**.

тёмпера яйчно-масляная и яйчно-лаковая *яйчено-маслена темпера* В живописиста: темпера, чието свързващо вещество се състои от яйце, масло и лак.

тёмперная техника См. **темпера** во 2 знач.

тёмперные краски См. **темпера** в 1 знач.

тенденциозное искусство *тенденциозно изкуство* В областта на изобразителното изкуство: изкуство, което съзнателно изразява и пропагандира идеите и стремежите на дадена класа или обществена група.

теновая глазурь *полупрозрачна глазура* В керамиката: глазура, отличаваща се с ниска степен на прозрачност, която се нанася върху релефна или грапава повърхност и е предназначена да възпроизведе дадена рисунка чрез различни по дебелина и интензивност на тона слоеве.

тень *ж сянка* 1. В специален смисъл: един от основните елементи на светлосиянката в художественото произведение или в натурата, който обозначава светлосенчните особености на най-слабо осветените (или съвсем неосветени) части на предмета по отношение на светлините и полусенките. 2. В по-широк смисъл включва и свързаните със светлосиянката цветови особености на произведението.

тёлая гамма *топла гама* Цветова гама, включваща топли тонове.

тёлые тона См. **тёлые цвета**.

тёлые цвета *топли цветове, топли тонове* Представата за топли цвят в натурата и в произведенията на изкуството обикновено се свързва с цвета на огъня, на слънчевата светлина и т. н. (жълти, оранжеви, червени цветове).

тератологический орнамент *тератологичен орнамент, животински орнамент* Орнамент със стилизирани изображения на приказни животни и птици.

тератологический стиль *тератологичен стил, зверинен стил, животински стил* В приложното изкуство: вид орнаментална украса, която произхожда от изкуството на първобитно-общинния строй и е особено разпространена в изкуството на номадските народи (напр. в изкуството на скитите), в която основно мястото заемат изображенията на животни.

термопара В керамиката: уред за измерване на температурата при опалване на художествените изделия.

термостойкость *ж термоустойчивост* В керамиката: свойство на материала да издържа, без да се разрушава резки промени на температурата.

терновая камедь См. **гуммиарабик**.

терпентин *м терпентин, терпентиново масло, балсам* Гъста жълтеникава

прозрачна течност с характерна миризма, която се добива чрез дестилация на смола от иглолистни дървета и се използва в технологията на живописиста и дълбоката гравюра.

терпентинно-восковая темпер В живописиста: темпера, чието свързващо вещество се състои от терпентин и восък.

терпентинное масло См. терпентин.

терпентинно-лавандно-восковая темпер В живописиста: темпера, чието свързващо вещество се състои от терпентин, лавандулово масло и восък.

терпентинно-масляная темпер В живописиста: темпера, чието свързващо вещество се състои от терпентин и масло.

терракота *ж* **теракота** 1. В декоративно-прикладното изкуство: изделия от печена цветна (жълта или червена) глина с порьозна структура, които не са покрити с глазура. 2. В широко и неточно значение така се наричат всички изделия от печена глина, независимо от спецификата на технологията и художествените им особености.

техника *ж* **техника** 1. В областта на изкуството: съвкупност от професионални навици, похвати и начини за изпълнение на художественото произведение: В по-тесен смисъл означава непосредствения резултат от работата на художника със специален материал и специален инструмент, умението да използва художествените възможности на материала. 2. В по-широк смисъл: обхваща и съответните изобразителни елементи – предаването на материалността на предметите, моделирането на обемните форми, изграждането на пространствените отношения и др.

техника гравюри техника на гравюрата Съвкупността от всички техники на гравюрата: гравюра на дърво, линогравюра, гравюра с сикел, мецотинто, суха игла, офорт, верни-му, акватинта, полутонна гравюра, пунктирна техника, резерваж, лави.

техника декоративной отделки алюминевых сплавов Техника, предоставяща възможност да се оцветява скулптурата не само в различен оттенък на брон-

за, но и в различни цветове в зависимост от замисъла на скулптора.

техника живописи техника на живописиста Съвкупност от всички техники на живописиста: акварел, гваш, темпера, туткалена техника, пастел, енкаустика, фреска, мозайка.

техника рубленого рельефа из пористых материалов Техника на стенната живопис, при която на повърхността на изсечения от туф релеф се нанася слой вар и върху варовата мазилка се изпълняват стенописи алфреско.

техника скульптуры техника на скулптурата Съвкупност от професионални навици, похвати и начини за изпълнение на скулптурни произведения: моделиране, изсичане, изчукване, отливане, галванопластика.

техническая желатина Риби клей, получаван чрез изваряване на обезмаслена рибена кожа, хрущали и т. п., използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

техническая эстетика См. дизайн.

технолог *м* См. художник-технолог.

тигровый глаз тигрово око Жълтокафяв минерал, разновидност на халцедона, с влакнести включения от железен хидроокис, разположени радиално, с редуващи се светли и тъмни ивици, използван като материал за художествени изделия.

типаж *м* **типаж** 1. Съвкупност от характерни черти в облика на конкретен човек като израз на съществените страни на определен човешки тип в изобразителното изкуство. 2. Човек с характерна външност, който позира на художник, скулптор.

типическое с типично В областта на изобразителното изкуство: правдиво отражение в изкуството на изобразяваните явления като специфична форма за обобщаване на отделните факти от действителността, за разкриване на нейните закономерности в изкуството.

типичность *ж* См. типическое.

тис *м* **тис** 1. Дървесина от тис (южно вечнозелено иглолистно дърво) като материал в изобразителното изкуство. 2. Ху-

дожествено произведение, изпълнено от такъв материал.

тиснѣние по левка́су Техника на изпълнение на сграфито с цветни мазилки чрез щампосване с помощта на матрици с изрязана върху дървена дъска релефна рисунка или ръчно – с ланцетка.

тита́новые бели́ла тита́нвайс, тита́нова бя́ла В технологията на живописиста: минерална бяла боя, чиято основна съставка е титан.

ти́тул м тѝтул, тѝтулен лист, тѝтулна стра́ница, загла́вна стра́ница В книжното оформление: начална страница на книга, която съдържа заглавието на книгата и други подробни данни за цялото издание (името на автора, названието на книгата, издателството, годината и мястото на издаването и т. н.) и се поставя на дясната половина на първото фолио.

ти́тульный лист См. титул.

ти́тульный разворџт фо́лио В книжното оформление: титулният лист заедно със съседната страница на отворена книга, оформени като единно цяло (първо фолио).

тка́ни худо́жественные текстѝл худо́жествен, худо́жествен текстѝл В приложното изкуство: художествено изработени тъкани, които имат декоративно предназначение: употребяват се за завеси, драперии, за тапициране на мебели, за покривки, шалове, дрехи и т. н.

Това́рищество передви́жных худо́жественных вѝставок Сдру́жение на подвѝжные худо́жественни изло́жби Обединение на руските художници реалисти от демократичното направление, създадено през 1870 г., изиграло голяма прогресивна роля в историята на руското изкуство.

толко́вый по́длинник ерминѝя, херминѝя В средновековното религиозно изкуство: наръчник, ръководство за иконопис и църковни стенописи, съдържащо подробни наставления и указания както по отношение на изобразяваните сюжети и светци, така и на технологията на живописните техники.

тон м тон 1. В изобразителното изкуство: изходният най-прост елемент на светлосиянката в натурата и в художественото произведение, който означава светлинната стойност на даден елемент от обемната форма, на даден цветен оттенък и т. н. 2. Общият светлосенъчен строй на художественото произведение или мотива, определян от регистъра на светлосиянката. 3. Изходният най-прост елемент на колорита (в действителността и в произведенията на изкуството), който означава колористичната стойност на даден цветен оттенък. 4. Общите особености на колоритното изграждане на художественото произведение или мотив. 5. Свойствата на сложните цветове, получени от смесване на боите на палитрата.

тона́льность ж тона́лност 1. Общите външни особености на колорита или светлосиянката в произведенията на живописиста и графиката. Употребява се най-често по отношение на цветовото изграждане и съвпада по основното си значение с термина цветова гама. 2. При характеристиката на графичните произведения той означава диапазона на светлосенъчни градации, застъпен в дадена творба, а също така богатството и разнообразието на преходите между тях.

то́ндо с Живописно произведение на кавалетното изкуство с кръгла форма или скулптурен релеф във вид на кръг. Терминът се употребява във връзка с изкуството на италианския Ренесанс.

тонѝрование с патинѝране В технологията на изобразителното изкуство: слабо оцветяване на повърхността на художественото произведение (или неговите материали) със специална цел. В скулптурата най-често се оцветяват (патинират) гипсовите копия с цел да се имитира друг материал.

тонѝровать несџв патинѝрам В технологията на изобразителното изкуство: слабо оцветявам повърхността на художественото произведение (или неговите материали) със специална цел. В скулптурата най-често се оцветяват (патинират) гипсовите копия с цел да се имитира друг материал.

тони́ровка *ж* См. **тонирование**.

тонкокерамические изделия Художествени керамични изделия с еднороден тънък строеж (порцелан, фаянс, майолика и др.).

тоновая гравюра тонова гравюра Техническа разновидност на гравюрата, при която като основно художествено средство се използва светлосянката или тънки, много близко разположени линии – штрихи, които се възприемат като единно петно с различна интензивност на тона.

топа́з *м* **топа́з** 1. Минерал от групата на силикатите, силикат на алуминия, съдържащ флуор, разновидност на корунда – скъпоценен камък с различни цветове (син, зелен, жълт, оранжев, розов), най-често жълт или виненочервен, използван като материал за художествени изделия. 2. Така се нарича **планинският кристал** (**горный хрусталь**) само на Урал.

топо́ль *м* **топо́ля** 1. Дървесина от топола като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

торевтика *ж* **торевтика** 1. В скулптурата и декоративно-приложното изкуство: обработка на метал чрез коване, щамповане, гравирание. 2. Съвкупност от художествени произведения, изпълнени в някоя от тези техники. Употребява се във връзка с античното изкуство.

торе́ц *м* В технологията на гравюрата на дърво: дървено блокче с влакна перпендикулярни на повърхността му, върху което се изпълнява гравюрата.

торс *м* **торс**, **торсо** Произведение на кръглата скулптура, което изобразява човешко тяло (без главата) и части от крайниците. **Торсо** може да бъде както фрагмент от древна статуя, чиито части са изгубени или разрушени от времето, така и напълно завършено самостоятелно произведение.

торцовая гравюра щорцова гравюра, напречна гравюра Техническа разновидност на гравюрата на дърво, при която влакната на дървото, върху което се изпълнява гравюрата, са перпендикулярни на повърхността.

торшо́н *м* **торшо́н** Рисувателна хартия с грапава повърхност, служеща за основа на художествено произведение.

точечный рисунок точкова рисунка, рисунка с точки Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с точки.

точка зрѐния глѐдна точка В специално значение: най-важният термин в перспективата, определящ мястото, където се намира наблюдателят (по-точно окоето на наблюдателя) по отношение на видимите или изобразявани предмети.

точка удалѐния См. **главная точка схода**.

травлѐние *м* **разя́ждане, ѓцване** В техниката на дълбоката гравюра и художествената литография: обработване на металната плоча и литографския камък с химични средства, за да се получи отпечатък от замисленото художествено произведение.

травлѐние с послѐдовательным выкрыва́нием См. **выкрывание**.

травяна́я зелѐная Тревнозелена художествена боя, използвана в живописа.

травяна́я зѐлень См. **травяная зелёная**.

трагикомическое с трагикомично В областта на изобразителното изкуство: съчетаване на трагичното с комичното в художествените произведения.

трагическое с трагично В областта на изобразителното изкуство: изображение на непримирими конфликти между героите, които са представители на противоположни сили, носители на противоположни идеи и страсти; изображение на напрегната и остра борба между героите, която завършва с гибелта на единия.

тради́ции *мн* (*ед* **тради́ция** *ж*) **тради́ции** В изобразителното изкуство: художествените достижения на миналото, които се изучават и използват за изпълнение на задачите, поставени пред съвременното изкуство.

трактова́ть несов тракту́вам Определям постановката на даден въпрос, проблем в изобразителното изкуство, като

го разрешавам със съответните художествени средства.

трактóвка *ж* **трактóвка** Начин на разглеждане, разработване и тълкуване на художествен образ в изобразителното изкуство.

трафарéт *м* **трафарéт** 1. Целулоидна, метална или картонена пластинка, в която са прорязани съответни форми и се използва за щампосване, боядисване на стени и пр. 2. Техника за възпроизвеждане на рисунки, орнаменти и надписи, при която се използва такава пластинка. 3. Рисунки, орнаменти, надписи, които се възпроизвеждат с помощта на тази техника.

трéпел *м* **трéпел** Естествен мек камък, използван като материал за шлифоване на скулптурни произведения.

Третьякóвка *См.* Государственная Третьяковская галерея.

Третьякóвская галерéя *См.* Государственная Третьяковская галерея.

трёхгрáнные напéльники Пили с тристенно напречно сечение, използвани в скулптурата.

Тречéнто *с* **Тречéнто** В специален смисъл: XIV век като определен период в развитието на италианското изкуство (или на цялата италианска култура).

трéщина *ж* 1. **пукнатина** Дефект на дървесината – цепнатина, която може да се запълни. 2. Дефект на камъка – цепнатина, която го прави неподходящ за скулптурни работи. 3. **кракелюр** *См.* **кракелюры**.

три́птих *м* **три́птих** 1. Произведение на живописца (и много рядко на графика или скулптурата), което се състои от три отделни части, обединени от обща тема. 2. В старото изкуство: художествено произведение от три подвижно закрепени части с живописни или релефни изображения.

тростникóвое перó **трéстíково перó**, **калém** 1. Приспособление за рисуване (инструмент) с течно багрилно вещество, направено от тръстика, което се употребява от източните народи. Нарича се още **калем** (**калам**). 2. **трéстíково пе-**

ро Техника на изпълнение на рисунка с такъв инструмент.

троя́нка *ж* *См.* **зубатка**.

тру́бочки *мн* (*ед* **тру́бочка** *ж*) Чекани (инструменти), чиито работни части имат вдлъбната, полукълбовидна повърхност с различен диаметър и дълбочина.

тру́бочная гли́на *См.* **белая глина**.

ту́пая кисть Четка за рисуване с тъп край, използвана в живописа.

турмали́н *м* **турмали́н** Минерал със сложен химичен състав – мангано-железен силикат, който съдържа бор, флуор, натрий, калций, литий и др., скъпоценен камък, използван като материал за художествени изделия.

турне́тка *ж* *См.* **гончарный круг**.

тушева́ние *с* **туши́ране**, **тушо́вка** Налагане на сенки по рисунки с разтушовка.

тушева́ть *несов* **туши́рам** Налагам сенки по рисунки с разтушовка.

туше́вка *ж* *См.* **тушевание**.

тушь *ж* **туш** 1. В технологията на рисунката: материал за рисуване с четка или перо, който се състои от специално приготвени сажди и лепилни вещества. 2. Техниката на рисунката, изпълнена с четка и черен туш.

ту́я *ж* 1. Дървесина от туя (вечнозелено иглолистно дърво) като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

тяжелове́с *м* **топа́з** Название на **топаза** само в Урал. (*См.* **топаз**).

У

уварови́т *м* **уварови́т** Минерал, естествен калциево-хромов силикат, разновидност на граната – скъпоценен камък с тъмнозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

углубле́нная гравю́ра **дълбо́ка гравю́ра** Една от основните гравюрни техники, при която за разлика от високата гравюра върху хартията се отпечатват вдлъбнатите части на плочата или дъската.

углублённое гравирование Технически начин на гравирание, при който рисунката или релефът се изрязват отвътре.

углублённый рельеф вдълбан релеф, анкрé 1. Рядко срещана техническа разновидност на релефа, при която се запазва плоскостта на изображението. 2. В широко значение терминът понякога включва и техниката на контрарелефа.

уголь м въглен 1. В технологията на рисунката: широко разпространен материал за рисуване във вид на тънки пръчици, приготвени чрез овъгляване на специална въглена маса, смесена с растително лепило. 2. Техниката на рисунката, изпълнена с този материал.

українские граніты Гранити, добивани в Украйна, използвани като материал за скулптура.

украшение с накити, бижу В приложното изкуство: художествено изработени предмети за украса на главата, тялото или дрехите: гривни, пръстени, обици, гerdани, пафти, колани и др.

укривистость красок См. корпусность красок.

ультрамарин м ултрамарин 1. Художествена боя с хубав син цвят, получавана от полублагороден минерал, наричана още **естествен ултрамарин (естественный ултрамарин)**. 2. Художествена боя, получавана по изкуствен път, която се доближава много до естествения ултрамарин.

умбра ж умбра, естествена умбра, умбра естествена В живописата: естествена боя, минерален пигмент със зелено-кавокафяв до червеникавокафяв цвят, получила названието си от провинция Умбрия в Италия.

умбра жжёная пёчена умбра В живописата: кафява минерална боя, получена от изпичането на естествената умбра.

умбра натуральная См. умбра.

уральский мрамор Мрамор, добиван на Урал, използван като материал за скулптура.

уральский хризолит См. демантоид.

уровень м либела, нивелир, водна терзия Уред (инструмент) за определяне на водоравното положение, използван в скулптурата.

урюковый клей Лепило, приготвяно от сушени кайсии или зарзали, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

утиль м См. бисквит.

утижная фреска См. альфреско полированное.

Ф

фаденштихель м В приложното изкуство: нишковиден резец, на чието платно са направени множество жлебчета (улейчета), използван за декоративни работи.

фактура ж фактура В изобразителното изкуство: 1. Характерните особености на материала, на повърхността на предметите в натурата и тяхното изображение в художествените произведения. 2. Особенности на обработката на материала, от който е направено произведението и характерните качества на този материал.

фанера ж иперплат Широка тънка дървена плоскост, направена от няколко тънки пласта, която се използва за основа в живописата.

фантастика ж фантастика В изобразителното изкуство: изображение на нещо несъществуващо, нереално, приказно; необичайно съчетание на предмети, явления и отделни техни страни, реализирано от творческата фантазия на художника.

фарфор м порцелан 1. Бяло водонепроницаемо вещество, добивано от каолин и др. примеси, най-финият керамичен материал, от който се правят трапезни съдове, статуетки, вази и други произведения на декоративното изкуство. 2. Произведения на изкуството, направени от такъв материал.

фарфор костяной кóстен порцелан В керамиката: разновидност на мекия порцелан, съдържащ като флюс пепел от животински кости, богата на калций.

фарфóр мýгкий мек порцелáн В керамиката: порцелан, който съдържа значително количество фелдшпат и други вещества, които се топят при ниска температура, в изходната суровина.

фарфóр твёрдый твёрд порцелáн В керамиката: порцелан, в чиято изходна суровина преобладават глинести вещества.

фарфóровая глина См. белая глина.

фарфóровая стýпка порцелáново хавáнче Специален съд – хаванче от порцелан, използвано за стриване на художествените бои.

фас м См. анфас.

фасáдная архитектурная кера́мика Разновидност на керамиката, предназначена за художественото оформление на фасадите (екстериора) на сградите.

фасетшты́хель м В приложното изкуство: резец с успоредни странични стенички, чиито режещи повърхности се срещат под ъгъл 100 градуса.

фасóнные пробóйники См. фигурные пробóйники.

фаю́мский портре́т фаю́мски портре́т Разновидност на портретния жанр – название на портрети с култово-религиозно предназначение, намерени в некрополите от I – III в. сл. Хр. на територията на Среден Египет, рисувани върху дърво или платно в техниката на енкаустиката.

фая́нс м **фая́нс** 1. Материал за художествени изделия, в чийто състав влизат каолин (глина) и други примеси, сходен с порцелана. 2. Изделия от такъв материал, покрити с прозрачна глазура. По външен вид изделията от висококачествен фаянс много приличат на порцелан, но се отличават с порьозната си структура и по-малкото си относително тегло.

фая́нс известко́вый В керамиката: фаянс, съдържащ като изходни компоненти освен пластични материали и кварц, креда или доломит.

фая́нс мýгкий мек фая́нс В керамиката: фаянс, който съдържа значително количество вещества с ниска температура на топене.

фая́нс полевошпа́тный В керамиката: фаянс, съдържащ освен глинести вещества и кварц определено количество фелдшпат.

фая́нс твёрдый твёрд фая́нс В керамиката: фаянс с висока температура на опалване и добри механични качества.

фенóл м **фенóл, карбо́лова киселина́** Безцветно кристално вещество, което се съдържа в дървесния и каменноугления катран (от който се добива), употребявано като материал в технологията на живопис-та.

фигу́рные пробóйники Пробои (инструменти за пробиване на отвори) с работна част във вид на различни фигурки, предназначени за декоративни работи.

фигу́рный нízкий станóк статíв за ма́лка пла́стика Специален статив за произведения на малката пластика.

фигу́рный чекáн См. пуансон.

фикса́ж См. закрепление.

фиксатíвы мн (ед **фиксатíв** м) **фиксатíви, фикса́ж** В технологията на рисунката: материал – специален разтвор, който се състои от лепилни вещества или различни смоли и служи за фиксиране на рисунките (с молив, въглен и др.), за да се предпазят от повреда.

фикса́ция ж См. закрепление.

фиксíрование с См. закрепление.

фиксíровать несов **фиксíрам** В технологията на рисунката: обработвам повърхността на рисунката с цел да се закрепят върху нея частиците на материала, с който се рисува, най-често частиците на въглена.

филигра́нь ж **филигра́н** 1. Златарски изделия от извити метални нишки, закрепени чрез запояване, които образуват сложни завитъци или дантелени плетеници (прозиращи или поставени върху гладък фон). 2. Техниката за изработване на филигранни предмети, която е известна от дълбока древност (разпространена е била в Древния Египет, в Антична Гърция и т. н.).

фини́фть ж Староруското название на **емайла**. (См. эмаль).

финские граниты Гранити, добивани в района на Финския залив на Балтийско море, използвани като материал за скулптура.

фиолетовый марс См. **марс фиолетовый**.

фисташковая смола Смола, получавана от шамфъстък (тропически храст), използвана като материал в технологията на изобразителното изкуство.

флаштител *м* В приложното изкуство: плосък резец, чийто гръб и плоска част са винаги успоредни.

флейц *м* В живописа: инструмент за рисуване – широка мека четка с тъп край за изпълнение на плавни преходи на тоновете и велатура.

флэйцевая кисть См. **флейц**.

фломáстер *м* **флумáстер** В изобразителното изкуство: инструмент за писане и рисуване, който се състои от пластмасов корпус, в който се поставя порест патрон, напоен с цветна смес и с пищеца част на края – жило.

флорентийская мозаика См. **каменная полированная мозаика**.

флюорит *м* **флуорит** Минерал, съдържащ калций и флуор, употребяван в изобразителното изкуство като материал за приготвянето на емайли и глазури.

флюс *м* **флюс** В керамиката: вещество с ниска температура на топене.

фовизм *м* **фовизъм** Художествено течение във френската живопис в началото на XIX в., чиито представители обръщат особено внимание на колорита. Моделирането на обема, пространството, въздушната и линейната перспектива в произведенията на фовистите се подменят с декоративни цветови отношения. Художниците се стремят да изразяват силни емоции, да създават усещане за "див" фантастичен свят с ярки цветове.

фовист *м* См. **художник-фовист**.

фон *м* **фон** В изобразителното изкуство: всяка част на фигуралната или орнаментална композиция по отношение на изобразения пред нея детайл.

фóновая филигрань Филигранна техника, при която филигранното изображение се запоява към металния лист като понякога допълнително се украсяват със специални инструменти (канфарики).

фонтáнная скульпту́ра Разновидност на скулптурата, включваща художествени произведения, предназначени за украса на фонтани.

фóрзац *м* **фóрзац** В книжното оформление: прегънат лист хартия в началото на книгата, едната половина на който е залепена върху вътрешната страна на корицата.

фóрма *ж* 1. **фóрма** В изобразителното изкуство означава обемно-пластичните особености на предмета. 2. **калъп** В технологията на скулптурата: пластичен отпечатък от скулптурния оригинал, предназначен за отливане на копия, който обикновено се прави от гипс и се състои от няколко съединяващи се части, плътно скрепени чрез клинови длабове.

фóрма "в расколóтку" *сляп калъп* Калъп, който се използва, когато скулптурата е изработена от мек материал (незасъхнала глина, восък, пластилин и др.) и дава само едно копие, при което оригиналът се унищожава.

формалізм *м* **формалізм** Направление в изкуството и естетиката, което от началото на XX в. става преобладаващо и господстващо в изкуството на западните страни, което се базира върху преувеличаването и абсолютизирането на ролята на формата в изкуството.

формалін *м* **формалін** Търговско наименование на 30 – 40% разтвор на формалдехид във вода – безцветна течност с остра и характерна миризма, използвана в изобразителното изкуство като антисептично средство.

формаліст *м* См. **художник-формалист**.

формалістка *ж* См. **художница-формалистка**.

формáт *м* **формáт** В изобразителното изкуство: формата на плоскостта, върху която се изпълнява произведението (правоъгълна, овална, кръгла и т. н.).

формова́ть несов формúвам В технологията на скулптурата: изработвам калъпи за отливане на копия от скулптурния оригинал или от гипсовия модел.

формо́вка *жс* **форму́ване** В технологията на скулптурата: процесът на изработване на калъпи за отливане на копия от скулптурния оригинал или от гипсовия модел.

формо́вочный гипс **формо́въчен гипс** Разновидност на гипса, използвана за формуване в технологията скулптурата.

формопла́стовая фо́рма Калъп за отливане на скулптурни произведения, изработен от специален материал (формопласт), отличаващ се с водоустойчивост, механична здравина и трайност.

фото́граф *м* См. **художник-фотограф**.

фотогра́фия *жс* См. **художественная фотография**.

фотомонта́ж *м* **фотомонта́ж** В художествената графика: графична техника, която се използва предимно в плаката и представлява съчетание на снимки с рисунки, които допълват и обединяват фотографския материал.

фототип́ия *жс* **фототип́ия, светлонец** 1. Техническа разновидност за възпроизводство на репродукции, при която се използва стъклена или метална плоча, върху която образите се нанасят чрез фотографиране. 2. Отпечатък, получен по този начин.

фотоцинкогра́фия *жс* **фотоцинкогра́фия, цинкогра́фия** Технологичен процес за изработване на клишета за висок печат чрез пренасяне на образ върху метална, обикновено цинкова плоча по фото-механичен начин, а след обработка с киселина белите полета се разяждат.

фрагме́нт *м* **фрагме́нт** В изобразителното изкуство: 1. Част от художествено произведение. 2. Отломка от съществуващо някога художествено произведение.

фра́нкфуртская че́рная Черна художествена боя, доставяна от гр. Франкфурт.

фре́ска *жс* **фре́ска, фре́скова живопис** 1. Най-важната техническа разновид-

ност на монументалната живопис, при която мазилката се използва като свързвател. В широк смисъл включва стенописите, изпълнени в техниката алфреско и алсеко, както и казеиново-варовата живопис върху прясна мазилка. 2. Отделно произведение на монументалната живопис, изпълнено в някоя от посочените техники (алфреско, алсеко, казеиново-варова живопис). 3. В тесен смисъл См. **буон фреско**.

фрески́ст *м* См. **художник-фрескист**.

фре́ско а се́кко См. **асекко**.

фре́сковая живопись См. **фреска**.

фре́сковая ро́пись См. **фреска**.

фриз *м* **фриз** 1. В декоративната скулптура и живопис: фигурална композиция или орнамент във вид на хоризонтална ивица върху горната част на вътрешната или външна стена на сградата. 2. Понякога терминът се употребява и в приложното изкуство.

фри́зовый орна́мент См. **ленточный орнамент**.

фри́тта *жс* **фри́та** В керамиката: стопена смес от компонентите на глазурата.

фронтиспі́с *м* **фронтиспі́с** 1. В книжното оформление: страница с илюстрация или портрет, който образува фолио с титула. 2. Понякога така се нарича богато украсеният контратитул.

фря́жское письмо́ Староруското наименование на отклоненията на иконописната практика от условните, канонични начини на изобразяване към по-голяма външна правдивост. Терминът често сочи изучаването на европейските образци и обикновено се употребява във връзка с живописата от II-та половина на XVII в.

фря́зь *жс* См. **фряжское письмо**.

фуга́нок *м* **гла́дик, гладич** Вид дърводелско ренде за гладко рендосване на плоски повърхности, използвано в скулптурата.

фузули́новые известняки́ Варовици, състоящи се от твърди скелетни остатъци на дребни морски животни (фузулини), използвани като материал за скулптура.

футури́зм *м футури́зм* 1. Едно от многобройните формалистични направления в западното изкуство, възникнало в Италия през 1909 г., което отрича художественото наследство, културата и морала на миналото и съвременността и се прекланя пред техниката, машините, големите промишлени градове. 2. В широк смисъл терминът обхваща цялата съвкупност от крайни формалистични течения в европейското изкуство.

футури́ст *м* См. художник-футурист.

футури́стка *ж* См. художница-футуристка.

Х

халцедо́н *м халцедо́н* Общо название на влакнести разновидности на кварца – прозрачни или полупрозрачни минерали, използвани като материал за художествени изделия: сердолик, хризопраз, сардер, хелиотроп, сапфирин и др.

хло́пковое ма́сло паму́чно ма́сло Масло, получавано от семената на памук, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

хлопча́тобума́жная пря́жа паму́чна прѐжда В приложното изкуство: прѐжда, получавана от влакна на памук, използвана като материал за художествени изделия.

холо́дная га́мма студѐна га́ма Цветова гама, включваща студени тонове.

холо́дная ко́вка студѐно кова́не В изобразителното изкуство: техника на изпълнение на художествени произведения посредством удари с чук върху студен метал.

холо́дные тона́ См. холодные цвета.

холо́дные цвета́ студѐни цвето́ве, студѐни то́нове Представата за студен цвят в натурата и в произведенията на изкуството обикновено се свързва с цвета на леда, снега, дъждовните облаци (синкави, лилави, виолетови оттенъци).

холст *м* См. полотно.

холу́йская миниатю́ра Разновидност на миниатюрната лакова живопис – един от руските народни художествени занаяти, зародил се в с. Холуй, Ивановска област.

хорько́вая кисть В живописа: четка за рисуване, направена от козината на сибирски пор, считана за най-качествена от произвежданите в Русия.

хохлома́ *ж* См. хохломская роспись.

хохло́мская ро́спись Разновидност на декоративната живопис върху дървени изделия – един от руските народни художествени занаяти, зародил се в Поволжието с център с. Хохлома.

хризобери́лл *м хризобери́л* Минерал, естествен бериллов алуминат – скъпоценен камък, който се среща във вид на зелени и жълти кристали в гранитите, пегматите и слюдените шисти, използван като материал за художествени изделия.

хризолі́т *м хризолі́т* Минерал, разновидност на оливина – скъпоценен камък, който се среща във вид на прозрачни кристалчета със златистозелен цвят и силен блясък, използван като материал за художествени изделия.

хризопра́з *м хризопра́з* Минерал, разновидност на халцедона – полускъпоценен фосфоресциращ камък със светлосиньозелен, ябълченозелен или тревнозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

хрі́соэлефа́нті́нная скульпту́ра хризое́лефа́нті́нна скульпту́ра Разновидност на античната скулптура, включваща произведения, изработени от дърво и покрити с тънки пластинки от слонова кост (които оформят видимите части на човешкото тяло) и пластинки от злато (за косите и дрехите).

хромати́ческие цвета́ хромати́чни цвето́ве Всички нюанси на цветовете, които се получават в резултат на разлагане на светлината.

хромо́литогра́фия *ж хромо́литогра́фия* 1. Техника за отпечатване на цветни живописни творби върху специално приготвена хартия, която се изпълнява

чрез комбиниране на няколко плочи – за всеки цвят се изработва отделна плоча. 2. Название на получения по този начин отпечатък.

хрустáль м кристáл 1. Материал за изработване на художествени битови предмети – специално по състав и обработка прозрачно стъкло, което се използва за производство на съдове и малка скулптура. 2. Художествени битови предмети, изпълнени от кристал.

худóжественная вýставка См. **выставка художественная**.

худóжественная галерéя художественна галéрия, картинна галéрия, ХГ В областта на изобразителното изкуство: сбирка от художествени произведения (в областта на живописиста), ценна както по броя, така и по качеството и подбора на изложените в нея творби.

худóжественная кóвка См. **ковка художественная**.

худóжественная крýтика художественна крýтика, крýтика 1. Раздел от изкуствознанието, който разглежда, тълкува и преценява произведения на изобразителното изкуство. 2. Съвкупност от преценки на произведения на изобразителното изкуство. 3. Статия, в която се анализира и преценява конкретна художествена изложба или творчеството на даден художник.

худóжественная лéпка художественно моделиране, моделиране, моделировка 1. Една от основните скулптурни техники, свързана с обработването на меки материали – специални сортове глина, восък, пластилин. 2. В преносно значение терминът се употребява в живописиста или графиката във връзка с "моделиране на формата" с помощта на светлосянката и цвета.

худóжественная обрабо́тка ка́мня В скулптурата: изпълнение (изсичане, изчукване) на художествени произведения от камък.

худóжественная промýшленность художественна промýшленост Масово производство на декоративно-приложни художествени изделия по проекти на художници (художествен текстил, стъклар-

ски и керамични изделия, мебели, килими, тапети и др.).

худóжественная ро́пись См. **ропись** в 1 и 4 знач.

худóжественная фотогра́фия худо́жественна фотогра́фия, фотогра́фия Техника за рисуване със светлина – получаване на изображение върху светочувствителен носител с цел да се изобрази и съхрани околният свят, като едновременно с това се предават и внушенията, идеите и чувствата на художника фотограф.

худóжественное изде́лие худо́жественно изде́лие Изделие (предмет), което е продукт на творческия труд на художника или майстора в областта на приложното изкуство.

худóжественное литьё худо́жественно лéене, лéене В технологията на скулптурата: техника на отливане на скулптурното произведение от метал – бронз, желязо, цинк и др. Обикновено отлятата от метал скулптура има тънки стени и остава куха отвътре.

худóжественное насле́дие См. **наследие художественное**.

худóжественное произведе́ние худо́жественно произведе́ние, произведе́ние на изку́ството Произведение, което е продукт на творческия труд на художника в областта на графиката, живописиста или скулптурата.

худóжественное твóрчество худо́жественно твóрчество, твóрчество 1. В изобразителното изкуство: съвкупност от етапите на работа на художника върху създаването на завършено художествено произведение, което да възпроизвежда определен идейно-образен замисъл: оформяне на образния замисъл в творческото въображение на художника; създаване на самото произведение. 2. Съвкупност от художествени произведения. 3. Произведенията на един художник, един творец.

худóжественное чу́тьё худо́жествен у́сет Способността на човека да разбира изобразителното изкуство.

худóжественно-произво́дственная гра́фика Разновидност на графиката,

предназначена за производство на етикети, грамоти, пощенски марки и др.

художественность ж художественност В областта на изобразителното изкуство: 1. Специфична особеност на изкуството, която го отличава от другите форми на познанието. 2. Мярка за съвършенство на художественото произведение.

художественные промыслы См. народные художественные ремёсла.

художественные ремёсла См. народные художественные ремёсла.

художественные средства художественни средства Всички изобразителни елементи и способности, които използва художникът за изразяване на съдържанието на произведението: композиция, перспектива, пропорции, светлосянка, цвят, шрих, фактура и др.

художественные ткани См. ткани художественные.

художественный критик художествен критик, критик Специалист, занимаващ се с критика на произведения на изобразителното изкуство.

художественный метод См. метод художественный.

художественный образ См. образ художественный.

художник м художник В изобразителното изкуство: специалист, който работи творчески в областта на живописата, графиката, скулптурата или декоративно-приложното изкуство.

художник-авангардист м художник авангардист, авангардист Художник, представител или последовател на авангардизма.

художник-акварелист м художник акварелист, акварелист Художник, който работи в областта на акварелната живопис.

художник-анималист м художник анималист, анималист Художник, работещ в областта на анималистичния жанр, който изобразява животни и животинския свят.

художник-аранжёр м художник аранжёр, аранжёр Художник, който аранжира изложби, витрини и др.

художник-баталист м художник баталист, баталист Художник, специалист в областта на баталния жанр.

художник-витражист м художник витражист, витражист, художник стъклописец, стъклописец Художник, специалист в областта на витража (стъклописа).

художник-гравёр м художник гравёр, гравёр Художник, който със средствата на гравюрата създава оригинални художествени творби или възпроизвежда произведенията на други автори.

художник-график м художник график, график Художник, специалист в областта на графиката.

художник-декадент м художник декадент, декадент Художник, представител или последовател на декадентството.

художник-декоратор м художник декоратор, декоратор Художник, специалист в областта на декоративно-приложното изкуство.

художник-дизайнер м художник дизайнер, дизайнер Художник, който работи в областта на дизайна, промишлен проектант в най-употребявания и широк смисъл в архитектурата, инженерните съоръжения, машиностроенето, електрониката и т. н.

художник-жанрист м художник жанрист, жанрист Художник, специалист по битова живопис.

художник-живописец м художник живописец, живописец Художник, който работи в областта на живописата, като създава с помощта на специални четки и бои художествени изображения върху плоскост (стена, дъска, платно, хартия, керамични плочки).

художник-иконописец м художник иконописец, иконописец, художник иконограф, иконограф Художник, който рисува образи на светци – икони и стенописи.

художник-иллюстратор м художник иллюстратор, иллюстратор Художник, който изпълнява илюстрации към текст.

художник-имитатор *м художник имитатор, имитатор* Художник, специалист в областта на имитацията.

художник-импресионист *м художник импресионист, импресионист* Художник, представител или последовател на импресионизма.

художник-инкрустатор *м художник инкрустатор, инкрустатор* Художник, специалист в областта на инкрустацията.

художники-передвижники *мн (ед художник-передвижник м) художники передвижники, передвижники* Членове на Дружеството на подвижните художествени изложби (Товарищество передвижных художественных выставок), което е обединение на художниците реалисти от демократичното направление и изиграва голяма прогресивна роля в историята на руското изкуство.

художник-каллиграф *м художник каллиграф, каллиграф* Художник, специалист в областта на калиграфията.

художник-карикатурист *м художник карикатурист, карикатурист* Художник, специалист в областта на карикатурата.

художник-кватрочентист *м художник кватрочентист, кватрочентист* Художник, творил през периода на Кватроченто (XV в. в Италия).

художник-керамист *м художник керамик, керамик* Художник, специалист по керамика.

художник-киноплакатист *м художник киноплакатист, киноплакатист* Художник, който работи в областта на киноплаката.

художник-класик *м художник класик, класик* Художник, чиито произведения имат изключително и трайно значение в живота на обществото.

художник-колорист *м художник колорист, колорист* Художник, който е майстор на цветовете.

художник-копийст *м художник копист, копист* Художник, който изпълнява копия от произведения на изкуството.

художник-кубист *м художник кубист, кубист* Художник, представител или последовател на кубизма.

художник-лепщик *м* Художник, който е специалист по моделиране.

художник-литограф *м художник литограф, литограф* Художник, работещ в областта на литографията.

художник-маринист *м художник маринист, маринист* Художник, работещ в областта на морския пейзаж, който изобразява в картините си морето в различните му състояния или създава картини по теми, свързани с морето.

художник-медальер *м художник медалиер, медалиер* Художник, специалист в областта на медалиерното изкуство.

художник-миниатюрист *м художник миниатюрист, миниатюрист* Художник, специалист в областта на миниатюрата.

художник-модельер *м художник моделиер, моделиер* Художник, специалист по изработването на образцови модели, например на дрехи, обувки.

художник-модельщик *м* См. художник-моделиер.

художник-модернист *м художник модернист, модернист* Художник, представител или последовател на модернизма.

художник-мозайст *м художник мозайст, мозайст* Художник, специалист по мозайката.

художник-мозаичист *м* См. художник-мозаист.

художник-мозайчник *м* См. художник-мозаист.

художник-монументалист *м художник монументалист, монументалист* Художник, специалист в областта на монументално-декоративното изкуство.

художник-натуралист *м художник натуралист, натуралист* Художник, представител и последовател на натурализма.

художник-неоимпресионист *м художник неоимпресионист, неоимпресионист*

нист Художник, представител или последовател на неоимпресионизма.

художник-неореалист *м художник неореалист, неореалист* Художник, представител или последовател на неореализма.

художник-оформител *м художник оформител, оформител* Художник, който работи в областта на художественото оформление.

художник-офортист *м художник офортист, офортист* Художник, специалист в областта на офорта.

художник-пастелист *м художник пастелист, пастелист* Художник, който работи с пастелна техника.

художник-пейзажист *м художник пейзажист, пейзажист* Художник, специалист в областта на пейзажния жанр.

художник-плагиат *м* См. **плагиат** в 1 знач.

художник-плагиатор *м* См. **плагиат** в 1 знач.

художник-плакати́ст *м художник плакати́ст, плакати́ст* Художник, специалист в областта на плаката.

художник-портрети́ст *м художник портрети́ст, портрети́ст* Художник, специалист в областта на портретния жанр.

художник-пра́ктик *м художник практи́к, практи́к* Художник, придобил опитност и сръчност в професията си.

художник-прикладни́к *м художник прило́жник, прило́жник* Художник, специалист в областта на приложното изкуство.

художник-проекта́нт *м художник проекта́нт, проекта́нт* Художник, специалист в областта на художественото проектиране.

художник-проектиро́вщик *м* См. **художник-проектант**.

художник-професиона́л *м* См. **професиональный художник**.

художник-пуантили́ст *м художник-поантили́ст, поантили́ст* Художник, представител или последовател на поантилизма.

художник-реали́ст *м художник реали́ст, реали́ст* Художник, представител или последовател на реализма.

художник-ре́зчик *м* См. **резчик** в 1 знач.

художник-реставра́тор *м художник реставра́тор, реставра́тор* Художник, специалист в областта на реставрацията.

художник-рисова́льщик *м художник рисува́ч, рисува́ч* Художник, специалист в областта на рисунката.

художник-романти́к *м художник романти́к, романти́к* Художник, представител и последовател на романтизма.

художник-самоу́чка *м* См. **самостоятельный художник**.

художник-сати́рик *м художник сатири́к, сатири́к* Художник, работещ в областта на сатирата.

художник-сезанни́ст *м* Художник, представител или последовател на сезанизма.

художник-силуе́тист *м* Художник, специалист в областта на силуета.

художник-символи́ст *м художник символи́ст, символи́ст* Художник, представител или последовател на символизма.

художник-ску́лптор *м художник скульптор, скульптор* Художник, който работи в областта на скулптурата.

художник-станкови́ст *м* Художник, специалист в областта на кавалетното изкуство.

художник-стенопи́сец *м художник стенопи́сец, стенопи́сец* Художник, специалист в областта на стенописта.

художник-стилиза́тор *м художник стилиза́тор, стилиза́тор* Художник, специалист в областта на стилизацията.

художник-супрематист *м* Художник, представител или последовател на супрематизма.

художник-сюрреали́ст *м художник сюрреали́ст, сюрреали́ст* Художник, представител или последовател на сюрреализма.

художник-ташист *м* Художник, представител или последовател на ташизма.

художник-творец *м* **художник творец, творец** Художник, създаващ произведения на изобразителното изкуство.

художник-технолог *м* **художник технолог, технолог** Художник, специалист в областта на технологията на изобразителното изкуство.

художник-фовист *м* Художник, представител или последовател на фовизма.

художник-формалист *м* **художник формалист, формалист** Художник, представител или последовател на формализма.

художник-фотограф *м* **художник фотограф, фотограф** Художник, специалист в областта на художествената фотография.

художник-фрескист *м* **художник фрескист, фрескист, майстор на фреската** Художник, специалист в областта на фреската.

художник-футурист *м* **художник футурист, футурист** Художник, представител или последовател на футуризма.

художник-чеканщик *м* Художник, специалист в областта на чеканката.

художник-шаржист *м* **художник шаржист, шаржист** Художник, специалист в областта на шаржа.

художник-шрифтовик *м* **художник шрифтовик, шрифтовик** Художник, който е специалист по изписване на букви.

художник-експериментатор *м* **художник експериментатор, експериментатор** Художник, който експериментира нова техника, материали и инструменти в изобразителното изкуство.

художник-експресионист *м* **художник експресионист, експресионист** Художник, представител или последовател на експресионизма.

художник-енкауст *м* **художник енкауст, енкауст** Художник, специалист по енкаустика.

художник-юморист *м* **художник хуморист, хуморист** Художник, който създава хумористични произведения.

художници-передвижники *мн* **художници передвижники, передвижники** Членове на Дружеството на подвижните художествени изложби (Товарищество передвижных художественных выставок), което е обединение на художниците реалисти от демократичното направление и изиграва голяма прогресивна роля в историята на руското изкуство

художница *ж* **художничка** В изобразителното изкуство: специалистка, която работи творчески в областта на живописа, графиката, скулптурата или декоративно-приложното изкуство.

художница-акварелистка *ж* **художничка акварелистка, акварелистка** Художничка, която работи в областта на акварелната живопис.

художница-декораторка *ж* **художничка декораторка, декораторка** Художничка, която работи в областта на декоративно-приложното изкуство.

художница-иллюстраторка *ж* **художничка илюстраторка, илюстраторка** Художничка, която изпълнява илюстрации към текст.

художница-импресионистка *ж* **художничка импресионистка, импресионистка** Художничка, представител или последовател на импресионизма.

художница-карикуристка *ж* **художничка карикатуристка, карикатуристка** Художничка, специалист в областта на карикатурата.

художница-лепщица *ж* Художничка, която е специалистка по моделиране.

художница-медальерка *ж* Художничка, специалист в областта на медалиерното изкуство.

художница-миниатюристка *ж* Художничка, работеща в областта на миниатюрата.

художница-модернистка *м* **художничка модернистка, модернистка** Художничка, представител или последовател на модернизма.

художница-пейзажистка *ж* **художничка пейзажистка, пейзажистка** Художничка, специалист в областта на пейзажния жанр.

худóжница-портретíстка *ж* **худóжничка портретíстка, портретíстка** Художничка, специалист в областта на портретния жанр.

худóжница-прикладнíца *ж* **худóжничка приложéничка, приложéничка** Художничка, специалист в областта на приложното изкуство.

худóжница-проектирóвщица *ж* **худóжничка-проектáнтка, проектáнтка** Художничка, специалист в областта на художественото проектиране.

худóжница-професиона́лка *ж* См. **профессиональная художница**.

худóжница-реали́стка *ж* **худóжничка реали́стка, реали́стка** Художничка, представител или последовател на реализма.

худóжница-рéзчица *ж* См. **резчица** в 1 знач.

худóжница-рисовáльщица *ж* **худóжничка рисувáчка, рисувáчка** Художничка, специалист в областта на рисунката.

худóжница-самоу́чка *ж* См. **самодетельная художница**.

худóжница-силуэти́стка *ж* Художничка, специалист в областта на силуета.

худóжница-символи́стка *ж* **худóжничка символи́стка, символи́стка** Художничка, представител или последовател на символизма.

худóжница-ску́лпторша *ж* **худóжничка ску́лпторка, ску́лпторка** Художничка, която работи в областта на скулптурата.

худóжница-формали́стка *ж* **худóжничка формали́стка, формали́стка** Художничка, представител или последовател на формализма.

худóжница-футури́стка *ж* **худóжничка футури́стка, футури́стка** Художничка, представител или последовател на футуризма.

худóжница-юмори́стка *ж* Художничка, която създава хумористични произведения на изобразителното изкуство.

Ц

цапо́нлак *м* **цапо́нлак** Прозрачен разтвор на целулозен нитрат и смоли в смес с ацетон и амилацетат или спирт, употребяван за лакиране на метални, дървени и други повърхности, използван като материал в изобразителното изкуство.

цвет *м* **цвят** 1. В специален смисъл: едно от основните средства на изобразителното изкуство, което отразява (заедно със светлосянката) материалните свойства на предметния свят. 2. Качество на отделния цветен тон в ансамбъла на дадено художествено произведение или мотив.

цветна́я глазу́рь **цветна́я глазу́ра** В керамиката: глазура, оцветена с някакъв пигмент.

цветна́я литогра́фия См. **хромолитография**.

цветна́я тушь Особена разновидност на цветния туш, която днес почти не се използва от художниците.

цветникí *мн* (*ед* **цветнíк** *м*) См. **цветные камни**.

цветно́й порошо́к См. **пигмент**.

цветны́е ка́мни Природни минерали, отличаващи се с ярка, красива окраска, използвани като материали за художествени изделия.

цветова́я га́мма См. **гамма цветовая**.

цветовéдение с цветознáние Учение за цветовете, представляващо съвкупност от данните по физика, физиология и психология, отнасящи се до цветовете.

цветово́й контра́ст В изобразителното изкуство: контраст, построен на основата на противопоставянето на цветовете.

цветово́й рефлéкс Термин, отнасящ се към живописата, където рефлексът обхваща също така и тясно свързаните със светлосянката цветови особености.

цветово́й тон **цветен тон** В изобразителното изкуство: особеност на цвета, по която той се отличава от останалите цветове на спектъра: червен, син, зелен и др.

цек *м* Дефект в керамиката – неоцветени и незапълнени тънки пукнатини в

глазурата, представляващи производствен брак.

целлопла́ст *м* Пластмаса, получена чрез обработка на нитроцелулоза с камфор, използвана като материал в скулптурата.

цемент *м* **цимент** Сив прах, получен от изпичането на глина, варовик и други примеси, който, смесен с вода и пясък, се втвърдява, използван като материал в технологията на изобразителното изкуство.

цемент **Кйна** Дълготраен гипс, който се приготвя от гипсов камък, обработен със стипца и след това изпечен, използван в скулптурата като материал за моделиране.

цени́на *жс* См. **цениное дело**.

цени́нное де́ло Техническа разновидност на майоликата, разпространена в Русия през XVII – XVIII в., при която декоративната рисунка се нанася с четка върху суровия бял емайл на изделията от майолика преди изпичането им.

центра́льная то́чка **схо́да** См. **главная точка схода**.

цези́н *м* **цези́н**, **зе́мен во́сък**, **минера́лен во́сък** Жълт или бял восък, получен от пречистването на озокерит (планински восък), използван като материал в технологията на живописата.

церко́вные ро́писи **църко́вна стенопи́с** Стенопис с религиозна тематика, предназначена за украса на църковни храмове.

церко́вные стенописи См. **церковные росписи**.

цeroпла́стика *жс* См. **керопластика**.

циани́т *м* **циани́т** Минерал, алуминиев силикат, с красив небесносин цвят, използван като материал за художествени изделия (за имитация на сапфир).

цѝкля *жс* **цѝкла** В скулптурата: инструмент, стоманено сечиво за стъргане на дърво.

цинк *м* **цинк** 1. Химичен елемент – метал, използван в изобразителното изкуство като материал за художествени

произведения. 2. Художествено произведение, изпълнено от такъв материал.

цѝнковая жѝлтая цѝнкова жѝлта В живописата: жълта художествена боя, получавана от цинкова сол на хромовата киселина.

цѝнковая зелёная цѝнкова зелёна В живописата: зелена художествена боя, която се получава от парижката синя и цинковата жълта.

цинковые белѝла цѝнкова бя́ла, цѝнквайс В живописата: бяла художествена боя, приготвена от цинков окис.

цинкогра́ф *м* **цинкогра́ф** Специалист в областта на цинкографията.

цинкогра́фия *жс* См. **фотоцинкография**.

цирко́н *м* **цирко́н** Минерал, който съдържа главно циркониев окис с примеси от редки земни елементи, използван като материал за художествени изделия.

цирку́ль *м* **перге́л** В изобразителното изкуство – уред за описване на окръжности и измерване на разстояние при чертежи.

цитри́н *м* **цитри́н** Минерал с прозрачен жълт цвят, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

Ч

чекáнка *жс* 1. **чекáнка** Техника за изпълнение на скулптурни произведения от тънки метални листове. 2. **чекáнка** Художествени произведения, изпълнени в тази техника. 3. В скулптурата и декоративно-приложното изкуство: обработка на лицевата метална повърхност на художествените произведения и изделия с чекан и др. инструменти.

чекáнка по литью́ В скулптурата: обработка с чекан на лицевата повърхност на отливката от метал.

чекáнщик *м* См. **художник-чеканщик**.

чекáны *мн* (*ед* **чекáн** *м*) **чекáн** 1. Стоманен инструмент с дребни шипове, използван в техниката на дълбоката гравюра. 2. Метални инструменти с различен

профил, използвани в техниката на скулптурата и приложното изкуство.

червоточина *ж червоядина* Дефект на дървесината – разрушаване на дървесината от дървояд, което я прави неподходяща за скулптурни работи.

чёрная амбра См. гагат.

чёрная манера См. меццо-тинто.

чёрная тушь *чэрен туш* Разновидност на туша, приготвен с черен пълнител, използван като материал в изобразителното изкуство.

черни́ла *мн мастило* Устойчива еднородна смес от равномерно разпределени малки частици пигмент (багрило, оцветител), свързващи вещества (природни смоли, растителни масла, восък, смоли и др.) и добавки (разтворител, разрежител, сикатив и др.), която се използва като материал в художествения печат.

чернов́ая обрабо́тка *гру́ба обрабо́тка* В изобразителното изкуство: начална схематична работа над художествено произведение.

чернов́ая фо́рма См. форма “в расколотку”.

чернов́ая шабро́вка *гру́бо шлифо́ване* В скулптурата: шлифование, отличаващо се с по-ниска степен на изглаждане.

чёрнофигурный стиль *чернофигурен стил* Термин от историята на изкуството, свързан с развитието на старогръцката вазова живопис в края на VII и през VI в. пр. Хр. Фигурите и предметите се изобразявали като наситено черни силуети (с очертани с игла вътрешни контури) върху червения фон на глината.

чёрный мел 1. См. **итальянский карандаш** в 1 и 2 знач. 1. См. **соус** в 1 и 2 знач.

чёрный мрамор Мрамор с черен оттенък, използван като материал за скулптура.

чёрный о́никс *чэрен о́никс* Минерал, разновидност на оникса – полускъпоценен камък с черен цвят, използван като материал за художествени изделия.

чёрный опáл *чэрен опáл* Минерал, разновидност на опала – скъпоценен камък с черен цвят, използван като материал за художествени изделия.

чёрный сапфи́р *чэрен сапфи́р* Минерал, разновидност на сапфира – полускъпоценен камък с черен цвят, използван като материал за художествени изделия.

чёрный турмали́н *чэрен турмали́н* Минерал, разновидност на турмалина – скъпоценен камък с черен цвят, талисман на вещиците, използван като материал за художествени изделия.

чернь *ж почёрнено серебро́, толédско серебро́* 1. В приложното изкуство: техника за декориране на метални, предимно сребърни изделия чрез запълване на рисунката със специална черна сплав. 2. Художествени изделия, изпълнени в тази техника.

“Четы́ре иску́ства” “Четири́те изку́ства” Художествено обединение, което възниква в Москва през 1924 г. и се състои предимно от живописци и графици, известни от изложбите преди революцията.

Чинквечéнто *Чинквечéнто* В специален смисъл: название на XVI в. като исторически период в развитието на италианското изкуство или на цялата италианска култура.

чи́стая те́хника *чи́ста те́хника* В изобразителното изкуство: определена, конкретна техника без използване на елементи от други техники.

чи́стая фо́рма См. **гипсовая форма**.

чи́стая фрэ́ска См. **буон фреско**.

чистова́я обрабо́тка *довзри́йтелна ра́бота* В изобразителното изкуство: окончателна доработка на произведение на изкуството преди окончателното му завършване.

чистова́я шабро́вка По-фино шаброване – обработка с шабер на лети и златарски художествени изделия до получаване на гладка и равна повърхност.

чи́стое иску́ство См. **искусство для искусства**.

чугунная скулптура Техническа разновидност на скулптурата, включваща произведения, излети от чугун.

чугунное статуарное литьё Техника на леење на статуи от чугун.

Ш

шабер м шабер Стоманен инструмент, който се употребява широко в техниките на дълбоката гравюра и особено при мецотинто и представлява закрепено за дръжка стоманено острие с остри зъбци, които имат звездовидно сечение.

шаблон м шаблон 1. В специално значение: най-простата техника за откопирване на прости рисунки и орнаменти чрез изрязване на онези места, които точно отговарят по място и очертания на цветните петна в оригинала, върху листовے тънък картон или паус. 2. Самият лист от картон с ирязани части, предназначен за откопирване на прости рисунки и орнаменти.

шабровка ж шаберование В изобразителното изкуство: обработка с шабер предимно на лети (а също така и златарски) изделия до получаване на гладки, чисти и равни повърхности.

шамот м шамот Глина, съдържаща до 40% шамот (огнеупорна пръст от изпечена глина), използвана като материал за моделиране на скулптурни произведения.

шамотная глина См. **шамот**.

шарж м шарж 1. В изобразителното изкуство: разновидност на художествената графика, създавана въз основа на рязко сатирично (или хумористично) подчертаване и преувеличаване на характерните черти, страни или свойства на изображаваните обекти. 2. Отделно графично произведение от този тип.

шаржировать несов шаржірам Рисувам шарж – изобразявам някого в подчертано карикатурен вид.

шаржіст м См. **художник-шаржист**.

шведские граніты Гранити, добивани в Швеция, използвани като материал за скулптура.

шедевр м шедьовър 1. В изобразителното изкуство: изключително художествено произведение. 2. Най-хубавото произведение на един творец. 3. През средните векове – художествено изделие на народните художествени занаяти, което било необходимо да се представи за получаване на званието майстор.

шёлк м копріна В приложното изкуство: нишки, получавани от копринената пеперуда или по изкуствен начин, използвани като материал за художествени изделия.

шёлковое полотно копрінено платно Платно, изтъкано от коприна, служещо за основа на живописни произведения.

шелкография ж В керамиката: начин на декориране, при който рисунката се нанася на художественото изделие чрез притискане на боята с ракел (вид стоманен инструмент) към мрежест трафарет.

шеллак м шеллак Продукт, получаван от смолата на някои индийски дървета във вид на тънки жълти или кафяви люспи, употребяван в изобразителното изкуство като материал за приготвяне на художествени лакове.

шелушение с олющване Дефект в живописиста – постепенно отделяне от повърхността на художественото произведение на люспички от багрения слой.

шерл м Минерал – черна или малинова непрозрачна разновидност на турмалина, съдържащ значително количество железен окис, използван като материал за художествени изделия.

шерсть ж вълна В приложното изкуство: влакно, получавано от козината на овцете, използвано като материал за художествени изделия.

шишка ж шишарка Плод на някои иглолистни дървета, използван като материал в декоративно-приложното изкуство.

школа живописи живописна школа 1. В историята на изкуството: група художници или художествени произведения, свързани с общ стил, тематика и технически похвати. В широк смисъл означава националните стилови особености на из-

куството. 2. В тесен смисъл – учениците и последователите на някой велик майстор с характерните особености на тяхното творчество.

Шко́ла о́бщества поощре́ния худо́жеств Учѝлище на дру́жеството за поощре́ние на изку́ствата Художествено училище в Петербург, основано през 1857 г., в което даровити младежи са били подготвяни за приемните изпити в Художествената академия. След Октомврийската революция училището е реорганизирано в Художествено-промишлен техникум.

шкѹрка ж шкѹрка, гла́спанир В изобразителното изкуство: дебела хартия с полепен стъклен прах, която се употребява за изглаждане на дървени и метални скулптури и художествени предмети.

шли́кер м шли́кер В керамиката: рядка глинена каша, от която се изливат кухи глинени художествени изделия в гипсови форми.

шлиссельбу́ргский известня́к Варовик, добиван в околностите на гр. Шлисселбург, използван като материал за скулптура.

шлифовáльная шкѹрка См. **шкурка**.

шлифовáние с шлифо́ване, шлифо́вка В техниката на скулптурата: гладка обработка на повърхността от твърд материал, с която се завършва процеса на изчукване.

шлифовáть несов шлифо́вам В техниката на скулптурата: гладко обработвам повърхността от твърд материал, с което завършвам процеса на изчукване.

шлифо́вка ж См. **шлифование**.

шма́льта ж См. **смальта**.

шмуцѝтул м шму́цтитул В книжното оформление: отделна страница с кратко заглавие на книгата, която е поставена пред титула, също както и подобно заглавие пред отделните части на книгата.

шоопѝрование с метализа́ция Разновидност на метализацията – покриване на художествените изделия с метален слой чрез разпръскване на разтопения метал.

шпакле́вка ж шпакло́вка, шпахло́вка Фина замазка, с която се заглаждат

повърхности, при подготовката им за монументално-декоративна живопис.

шпале́ры мн В историята на приложното изкуство: гладки стенни килими или тъкани за тапицерия със сюжетни и пейзажни изображения, изработвани ръчно.

шпа́тель м шпáкла, шпáтула В технологията на живописата: инструмент във вид на закрепена за дръжка металална пластинка с отрязан под прав ъгъл край, която служи за грундиране, смесване на боите, почистване на палитрата.

шпахте́ль м См. **шпатель**.

шперáк м В художественото коване: малка двурога наковалня с маса до 4 кг с различен профил.

шпинéли мн (ед шпинéль ж) шпинéли Група минерали, широко разпространени в природата, чиито прозрачни разновидности са скъпоценни камъни, оцветени в различни цветове (червено, зелено, жълто, оранжево, синьо) използвани като материал за художествени изделия.

шпицштіхель м В приложното изкуство: инструмент за гравирание, чиито странични краища са леко извити навън.

шпунт м шй́ло В специален смисъл: стоманен правоъгълен или цилиндричен инструмент с конусовидно острие, който се употребява от скулптора при обработването на различни видове камък с помощта на чук.

шриф́т м шриф́т Специален рисунок и вътрешно обусловено композиционно единство на буквите и знаците, които се използват от художника (в книжното оформление и плаката) за художественото оформление на текста в произведението.

шрифтовѝк м См. **художник-шрифтовик**.

штамп м щáмпа 1. Метален калъп за производство на дребни художествени изделия. 2. В полиграфията: отпечатък като произведение на художествената печатна графика (литография, гравюра, монотипия).

штиф́т м См. **металлический грифель**.

шти́хель м См. **резец**.

штрих *м шрих* Линия, очертавана с едно движение на ръката, която е елемент на дадена линейно-изобразителна система.

штриховать *несов шриховам* В изобразителното изкуство: нанасям штрихи върху рисунка.

штриховка *ж шриховка* В изобразителното изкуство: нанасяне на штрихи върху рисунка.

штриховой офорт См. **игловой офорт**.

штриховой рисунок *шрихова рисунка* Техническа разновидност на рисунката, изпълнена с штрихи.

штукатурка *ж хоросан, мазилка* В монументалната живопис: мазилка, приготвена от вар, пясък и вода, служеща за основа.

штучная мозаика См. **пластинчатая мозаика**.

Щ

щёбень *м чакъл* Смес от дребни речни камъчета с пясък, използвана като материал в монументално-декоративното изкуство.

щётинная кисть *твърда четка* Четка за рисуване, направена от свинска четина, използвана в живописа.

щит *м щит* В изобразителното изкуство: стенд, щанд, където се поставят предмети за изложба.

Э

эвклáз *м евклáz* Много рядък крехък минерал, алуминиев или берилиев силикат, скъпоценен камък със синьозелен или тъмозелен цвят, използван като материал за художествени изделия.

Эгейская культура См. **Крито-Микенская культура**.

эклéбрис *м екслéбрис* Книжен знак, малък по формат, художествено изпълнен с графичните способи за гравюра на метал, на дърво, литография или отпечатан с фотоцинкографско клише, който се поставя на вътрешната страна на корицата

или на заглавната страница и показва, чия собственост е книгата.

экспериментáтор *м См. художник-экспериментатор*.

экспозициóнная комиссия См. **жюри**.

экспози́ция *ж експози́ция* Във връзка с изобразителното изкуство: принципите и начинът на подреждане на художествените произведения, изложени за разглеждане.

экспона́т *м експона́т* Във връзка с изобразителното изкуство: художествено произведение, изложено за разглеждане в музей, изложба, галерия и др.

экспоне́нт *м експоне́нт* 1. В изобразителното изкуство: всеки участник в художествена изложба като автор, а понякога и като собственик. 2. В по-тесен смисъл: участник в художествени изложби на някакво обединение или организация, който не е негов член, поради което е длъжен да представя творбите си за оценка пред жури.

экспрессивность *ж експресивность, експрессия, изразительность* В изобразителното изкуство терминът може да се отнася както до художественото произведение, така и до самата натура. Отразява силата на въздействието на произведението като цяло или достойнствата на някои детайли в характеристиката на отделни лица.

экспрессионизм *м експрессионизъм* Направление в литературата и особено в изобразителното изкуство през първите десетилетия на XX в., за което са характерни ярка изразителност на образния строй, неуравновесена и чужда на канона композиция, драматични контрасти между тъмното и светлото, динамично движение на персонажа.

экспрессионист *м См. художник-экспрессионист*.

экспрессия *ж См. экспрессивность*.

экстерьерная архитектурная ра́мка См. **фасадная архитектурная ра́мка**.

еластичност *ж еластичност* Свойство на художествените бои – плавност, мекота.

электролит *м* В керамиката: вещество, което се използва за разреждане на керамичния шликер (водно стъкло, сода и др.).

эллинизм *м елинизъм, елинистично изкуство* 1. Античното изкуство от III – I в. пр. Хр. от периода на интензивната гръко-римска колонизация на Източното Средиземноморие, който е свързан с образуването на робовладелски монархии и с разпространението на елинската култура в тях. 2. В своето основно общо значение терминът обхваща историята на културата (и цялата история) на съответните страни през посочения период.

эллинистическое искусство *См. эллинизм.*

эмалевые краски *емайлови бои, емайллак* Гъсти художествени бои, чиито свързващи вещества са специални лакове, които след изсъхването си напомнят емайл.

эмаль *ж емйл* 1. Лекотопими бели или оцветени глазури от фелдшпат, употребявани за покриване или художествено декориране на метални, керамични и стъклени изделия. 2. Техника на изпълнение на изделията от емайл. 3. Произведения на декоративно-приложното изкуство, украсени с различни емайлови сплави.

эмаль перегорóдчатая В керамиката: начин на декориране, при който на повърхността на художественото изделие се нанасят преградки с височина 1 – 2 мм, разделящи контурите на цветните петна, които се запълват с **цветни** емайли.

эмаль по скáни *См. эмаль по филигрáни.*

эмаль по филигрáни Разновидност на филигранната техника, образуваща стилизиран орнамент, чиито изображения понякога се оцветяват с емайли.

эмаль с наклáдками из метáлла Вид техника на емайла, при която металното изделие (най-често от червена мед) изцяло се покрива с емайл от двете страни, изпича се, след което се поставят изря-

заните по контур релефни изображения от тънко сребърна или медна фолга (варак) и отново се изпича.

эмблéма *ж емблéма* В приложното изкуство: означаване на важно понятие или на отвличена идея чрез условен знак или изображение. Тя няма за задача да възплъти в образ съдържанието на понятието или идеята, а само ги посочва, като използва чисто условни връзки.

эмýльсии *мн (ед эмýльсия ж) эмýлсии* Течности, наситени с неразтворими мастни или смолисти частици на друга течност или вещество, използвани в технологията на изобразителното изкуство.

эмýльсионный грунт *емулсионен грунт* В живописа: грунт, състоящ се от смес от масло, предимно варено и туткален разтвор.

энка́уст *м* *См. художник-энкауст.*

энка́устика *ж* *См. восковая живопись.*

эпигра́фика *ж эпигра́фика* Наука за разчитане и тълкуване на надписи по археологически паметници – керамични, каменни, метални, папирусни и др.

эпоксидный клей *эпоксидно лепило* Лепило, приготвено от епоксидни смоли, използвано като материал в технологията на изобразителното изкуство.

эполéты *мн (ед эполéта ж, эполéт м) эполéти* В приложното изкуство: знак на военен чин в някои армии, с четириъгълна или друга форма, украсен със сърма и включващ отличителната емблема на разните родове войска.

эпóха брóнзы *брóнзова эпóха* Историко-културна епоха, която се характеризира с разпространението на бронза за направата на оръжия, оръдия на труда, накити и др.

Эрми́таж *м* *См. Государственный Эрмитаж.*

эскíз *м ескíз* В изобразителното изкуство: спомагателно художествено произведение, което има подготвителен характер и представлява предварително нахвърляне на по-голямата творба, като възплъщава замисъла ѝ с основните композиционни средства.

эскизирование *с* В изобразителното изкуство: процес на изпълнение на ескиз.

эскизность *ж* В изобразителното изкуство: беглост, приблизителност при изпълнение на художественото произведение и значително обобщаване на детайлите.

эстамп *м* См.. **штамп** во 2 знач.

эстет *м* **естёт**, **эстетик** 1. Специалист в областта на естетиката, теоретик на естетиката. 2. Лице, което обича и цени хубавото в изобразителното изкуство.

эстетизм *м* **эстетизъм**, **эстетство** Отношение към изкуството, съгласно което художествените ценности са автономни, неутрални спрямо политически, социални, нравствени и други жизнени въпроси.

эстетика *ж* **естэтика** Наука, която изследва естетическите отношения на човека към действителността, изразяващи се в: а) естетическо съзерцание (възприемане, преживяване и пр.); б) творчество по законите на красотата и специално в областта на изобразителното изкуство.

эстетка *ж* **естётка** 1. Жена, която е специалист в областта на естетиката, теоретик на естетиката. 2. Жена, която обича и цени хубавото в изобразителното изкуство.

эстетство *с* См. **эстетизм**.

эстóмп *м* **естóмп** Свита като цигара кожа или хартия за рисуване със сос, въглен, пастел, туш и др. 2. Рисунка, изпълнена с такъв инструмент.

этикётка *ж* **етикёт** В приложната графика: дребноформатен рекламен вид, представляващ лист, прилепен към търговския артикул, съдържащ названието на продукта, името на предприятието или фирмата, която го произвежда, а също и допълнителни елементи с декоративен характер – цветно петно, орнамент или рисунка.

этюд *м* **етюд** В изобразителното изкуство: спомагателно произведение с малки размери, изпълнено изцяло от натура с цел тя да бъде внимателно изучена и да се

усъвършенства професионалното майсторство.

этю́дник *м* 1. **етюдник** Специална кутия (обикновено дървена) с принадлежности за рисуване и място за закрепване на етюда. 2. Лек дървен калъф за съхранение на пейзажни етюди.

этю́дность *ж* **етюдност** В практиката на изобразителното изкуство: един от най-големите недостатъци на изпълнението, при който частното, дребното, случайното не е преодоляно в процеса на работата и отслабва или изопачава идейно-образното съдържание на произведението.

Ю

юбилейная выставка См. **юбилейная художественная выставка**.

юбилейная художественная выставка **юбилейна художествена изложба**, **юбилейна изложба** Художествена изложба, посветена на някакъв юбилей (годишнина).

ювели́р *м* См. **мастер-ювелир**.

ювелирное дело **бижутерия** Изкуството да се произвеждат от различни видове материали (благородни и полублагородни метали, скъпоценни и фалшиви камъни, кост и дърво, керамика, мидени черупки, синтетични материали и др.) разнообразни накити: обеци, брошки, гривни, медальони, колиета, пръстени и др.

юли́на *ж* **лъкова дрёлка** В технологията на скулптурата: инструмент за пробиване на отвори в твърд материал, който се привежда в движение от специален лък.

юморист *м* См. **художник-юморист**.

юмористка *ж* См. **художница-юмористка**.

юстиршты́хель *м* В приложното изкуство: инструмент за гравирание, чието напречно сечение представлява остър овал, използван при поставяне на камъче в бижутерско изделие.

Я

яблоня *ж* **ябълка** 1. Дървесина от ябълка като материал в изобразителното изкуство. 2. Художествено произведение, изработено от такъв материал.

яйчная темпер *ж* **яйчена темпер** В живописа: широко разпространена в староруското изкуство темпер, чийто свързвател е яйчена емулсия.

ямчуга *ж* См. емчуга.

янтáрный ма́сляный лак Лак, приготвян от кехлибар и масло, използван в технологията на изобразителното изкуство (например, в яйчено-маслената темпера).

янтáрь *м* **кехлиба́р, янта́р** 1. Изкопаема вкаменена смола от някогашни иглолистни дървета, която се среща на отделни късове, оцветена в бледожълт до червенокафяв цвят, използвана като материал за художествени изделия, разновидност на твърдите копали. 2. Художествено произведение или изделие, изпълнено от такъв материал.

я́нцевский гра́нит Гранит със синьозелен оттенък, добиван недалеч от гара Янцево, Запорожка област, използван като материал за скулптура.

яр *м* **яр** Меден окис – художествена боя с яркозелен цвят.

ярь *ж* **яр** См. **яр**.

я́хонт *м* Староруското название на някои скъпоценни камъни, например, рубин, сапфир и др., използвани като материал за художествени изделия.

ячме́нный клей Лепило, получаващо чрез изваряване на ечемичени зърна, използвано в технологията на изобразителното изкуство.

я́шма *ж* **яшма́** Вид минерал, разновидност на кварца, използван като материал за художествени изделия.

© 2006, **Иванка Я. Атанасова**

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,
Филологически факултет, катедра „Руски език“

ISBN 978-954-775-579-6

